

ตาใหญ่อาจจะปากเล็ก จมูกโต เราต้องเน้นส่วนของเขาเขียนเน้นแค่เฉพาะใบหน้าก็พอบางคนตัวอ้วน ตัวสูง อะไรต่างๆ นี่

โดยการทำงานผมจะทำงานเด็กเป็นส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้เห็นการตูนผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นวิธีการคิดที่เราจะเขียนการตูนเป็นนี้ เราเริ่มกลุ่มเป้าหมายก่อนว่ากลุ่มเป้าหมายคือใครถ้ากลุ่มเป้าหมายโดยทั่วไปคืออยากเห็นการตูนน่ารัก เราก็ต้องพยายามเขียนออกแบบ ต้องรู้ว่าสัดส่วนบนใบหน้าของการตูน เราจะเน้นอะไรให้ตัวการตูนของเราน่ารัก เมื่อเข้ามาผมเหลียวไปเห็นปกหนังสือฉบับหนึ่งนะครับ อันนี้เป็นผลงานของคุณโอม นะครับอยู่ในแผ่นซีดี ที่เราทำขึ้นมาดังนั้นผลงานเหล่านี้ปรากฏอยู่ทั่วไปหลายแห่งแล้วถึงงานสมบัติของผุ้ดี คุณโอม เป็นคนเขียนชุดนี้ที่ค่อนข้างจะขายดีที่สุดโดยค่าประพันธ์ของ เจ้าคุณเศรษฐ ศเรนทราธิบดี เล่มนี้พอเป็นการตูนก็พิมพ์จำนวนเป็น 100,000 เล่มนะครับ สังเกตดูให้ทีนะครับ การเขียนโครงสร้างเด็กโครงสร้างตรงศีรษะนี้จะใหญ่กว่าคนธรรมดา จะสังเกตถ้าบางคนไม่รู้จักรูปโครงสร้างของมนุษย์ จะปรากฏว่าเขียนแม่กำลังให้นมลูก แต่ปรากฏว่าไปดูหน้าลูกหน้าแก่เหมือนกับว่าเป็นผู้ใหญ่ ย่อส่วน เพราะว่าไม่รู้โครงสร้าง จะสังเกตว่าเด็กจะหัวโต ลองกลับไปที่บ้านถ้าคนไหนมีหลานอายุประมาณไม่ถึงขวบ ลองเอามือโอบถ้ามาจับถึงใบหูนี้ไม่ถึงนะครับถ้าถึงก็มารับรางวัลที่อาซอ หมายถึงว่าผมจะให้รางวัล ก็แสดงว่ามือเขาไม่ได้สั้นลง เพราะฉะนั้นเวลาเขียนการตูนหรือว่าเขียนภาพต้องหัวโต ๆ ไว้ก่อน ตาต้องอยู่ต่ำ ๆ สัดส่วนมันจะมีอยู่ประมาณ 3 ส่วน คนโตนี่จับถึงนะ ถ้าเด็ก ๆ นี่ลองไปจับดูไม่ถึง ก็อย่างที่ว่าอาจารย์ช่อพุดนะครับ การตูนเด็กนี่จริง ๆ ไม่จำเป็นต้องเป็นสัดส่วนนี้เสมอไป คือหัวอาจจะโตมาก โทนน้อยไม่สำคัญ แต่บางทีสมมุติว่าเรามีกระดาษแผ่นหนึ่งนี้ นะครับ คนเขียนการตูนต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ กระดาษแผ่นหนึ่งต้องเขียนการตูนตัวใหญ่แล้วเติมตัว เห็นหัวจดเท่าเห็นจากที่ไกลด้วย เราไม่จำเป็นต้องเขียนหน้าให้ยาวขึ้นแล้วตัวเขาเล็กนี่เล็กขนาดไหนก็ได้ เขาจะแสดงแอคชั่นยังงี้ก็ได้คือจะยืนจะนั่งจะยกแขน มันสามารถที่จะบรรจุทั้งตัวนี้เข้าไปอยู่ในกรอบได้ คือมันเป็นการแก้ปัญหาพื้นที่ด้วย เพราะฉะนั้นถ้าเราเขียนการตูนบ่อย ๆ นี่มันก็คือวิธีการแก้ปัญหาอย่างหนึ่งในการทำงาน สำคัญอย่างหนึ่งคนเขียนการตูนต้องมียารมณืขึ้นนะครับ นั่งเขียนรูปนึกอะไรให้ข้า เราได้ตอบเองจริง ๆ แล้วการตูนนี้ผมคิดว่าพวกเราไม่จำเป็นต้องคิดว่าเขียนแล้วไปเป็นอาชีพ คือเขียนเพื่อความสุข เพื่อผ่อนคลาย หรือเขียนเพื่อไปใช้งานบางโอกาสคิดว่าจุดประสงค์ของการตูนไม่ใช่เรียนหรือว่าฝึกฝนแล้วจำเป็นต้องไปเป็นอาชีพเสมอไปนะครับ

สิ่งหนึ่งที่อาจจะฝึกฝนได้ในการเขียนการตูนนะครับ ทำไม่ต้องมีการแจกกระดาษดินสอ เพราะว่าบางครั้งท่านอยู่ว่าง ๆ นะครับ อยู่กับใครก็แล้วแต่เหงา ๆ จะหยิบกระดาษขึ้นมาเขียนเป็นรูปการตูนได้เป็นการพักผ่อนไปด้วยในตัว เราสามารถที่จะสื่อสารเป็นภาษาที่ได้ด้วยการตูนครับ นักเขียนการตูนในเมืองไทยนี้เขาบอกว่าทำไมถึงไม่ได้รับการยกย่องเหมือนกับการตูนต่างประเทศเขา อย่างในญี่ปุ่นเขาสร้างการตูนพัฒนาประเทศเลยนะครับ ไม่ว่าจะเป็นของใช้ อะไรต่าง ๆ กระเป๋าถือ ดินสอ ปากกา เสื้อผ้าต้องมีรูปการตูนอยู่ ถ้าถามว่าเสื้อตัวหนึ่งเวลาคุณไปซื้อเสื้อ รู้ว่าคือหน้าที่ของมันคือต้องใส่ หรือผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งคือเช็ดหน้า แต่ทำไมเลือกแล้วเลือกอีก เลือกกลดกลายที่เป็นการตูนเลือกกลดกลายที่ถูกใจ เพราะฉะนั้นตรงนี้ถือว่าเป็นกลยุทธ์ของการตลาดอย่างหนึ่ง เหมือนกัน แล้วการตูนนี้สามารถที่จะมาส่งเสริม อารมณืความรู้สึกลำให้เด็กได้ผ่อนคลาย แล้วก็ฝึกสมาธิ จากที่เราทดลองมาแล้ว 9 รุ่นนี้ ลองติดตามดู เด็กเหล่านั้นก็มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป มีเด็กหลายคนที่มีสมาธิสั้นมาเข้าคอร์สต่อเนื่องกัน 3-4 คอร์ส เขาก็มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป พ่อแม่ผู้ปกครองก็นำข้อมูลเหล่านั้นมาแจ้งกับเรา ๆ มีการติดตามผล เพราะฉะนั้นการเรียนการตูนนี้ไม่ได้แปลว่าเราจะเป็นนักเขียนการตูนมืออาชีพ ไม่ใช่ครับ คือทำให้เราเป็นคนที่มีอารมณ์ทั้งดวงม มีจิตใจที่ไม่ก้าวร้าวอย่างที่เราพบที่เห็น อย่างที่เป็น ดร. ก็คงไม่ต้องไปฆ่าเมียตัวเองด้วยไม้กอล์ฟอย่างนี้เป็นต้น หรือเป็นคนหมกมุ่นไม่ต้องลุกมาดึก ๆ แล้วก็มาเนียนเนื้อลงโถอะไรอย่างนั้นนะครับ หรือเรียนไม่ได้เกรดที่ดี ก็ไปกระโดดตึกตายทำนองนี้

ในด้าน EQ นี้การตูนช่วยได้ในการพัฒนาอารมณ์ เพราะว่าการศึกษาที่จะประสบความสำเร็จได้ ก็จะต้องมีสมดุลทั้ง 4 ด้าน คือ อารมณ์ ร่างกาย สติปัญญา และสังคม การตูนก็เป็นส่วนหนึ่งในการที่จะนำไปพัฒนาในส่วนนั้น ฉะนั้นเด็ก ๆ อยู่ที่บ้านเวลาเขาอ่านการตูนขอเถาะครับว่าอย่าไปห้ามเขา แต่ให้เขารู้จักบริหารตัวเอง บริหารเวลาว่าช่วงนี้ควรจะทำอะไรบ้างนะครับ เหมือนเด็กญี่ปุ่นผมเคยสังเกตดูว่าเขารู้จักเลือกบริโภค การตูนนี้เป็นของผู้ใหญ่นั่น

เป็นของเด็ก เขาจะไม่แตะนะครับเขาก็จะเล่นแต่ของเขา แต่บ้านเรายังขาดวัฒนธรรมในการบริโภคในส่วนนี้ครับ อะไรที่ต้องห้ามก็ยิ่งอยากจะไปดูในจุดนั้น ก็เลยเกิดปัญหาที่จะต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมกันเกิดขึ้น ตอนนี้การที่คุณโอ้มก้าวมาถึงการดูไทยนะครับ การดูไทยเป็นการดูที่คุณโอ้มได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเยอะมากเลยนะครับ ถ้าเป็นหนังสือก็ประมาณ สัก 200 – 300 ปก ทำให้บริษัทหลายบริษัทที่ได้รับรางวัลมากมายนะครับ อย่างบริษัทต้นอ่อนกรรม มี ก็เป็นผลงานที่โดดเด่นที่ได้รับรางวัลค่อนข้างเยอะ ผมกำลังมองว่าถ้าเราไม่ส่งเสริมการดูไทยนี้ครับ มันก็จะผลักดันการดูต่างประเทศเข้ามาในบ้านเรามากขึ้น อีกหน่อยเด็ก ๆ ก็คงจะอย่างพอถึงวันแม่ท่านอาจจะแปลกใจนะครับ วันหนึ่งก็เอาดอกซากุระมาไหว้แม่อย่างนี้เป็นต้น แม่ก็ถามว่าดอกมะลิละลูก ๆ ก็บอกว่าไม่รู้จักเพราะดูแต่การ์ตูนญี่ปุ่น อย่างนี้เป็นต้น จริง ๆ ผมมีอีกโปรแกรมหนึ่ง คือเขียนการ์ตูนกิจกรรมประกอบเพลงและลีลาเป็นมิวสิก แล้วก็การดูประกอบนิทาน แต่ถ้าตรงนี้เวลาอาจจะไม่เอื้อ เราอาจจะมีการเขียนการ์ตูนอีกกิจกรรมหนึ่งคือเรียกว่ากิจกรรมการดูธรรมชาติ เป็นรายการสุดท้าย หลังจากนั้นเราก็มาร่วมกันที่เราได้มานั่งคุยกันได้อะไรบ้างจากตรงนั้นแล้วมีปัญหาอะไร อยากจะซักถามบ้าง เรายังมีกิจกรรมอะไรต่าง ๆ อีกมากมาย ถ้าสนใจก็สามารถดูกันทั่วประเทศไทย หรือไม่ก็สถาบันพัฒนาการดูและศิลปะ คือเด็ก ๆ ถ้าเขาโตขึ้นเขาก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์และความงดงามในจิตใจนะครับ ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะอาชีพนี้ครับ เขาจะเป็นอาชีพหมอก็ตามก็เป็นหมอที่มีจิตวิญญาณทั้งงาม เวลาเย็บแผลคนไข้ เย็บเป็นแถวสวยงามมากไม่ได้เย็บลวก ๆ นะครับ ไม่ใช่ว่าคนป่วยเป็นหวัด ขอตรวจภายในอย่างนี้ก็ผิดจรรยาบรรณหมอนะครับ แต่ถ้าเรียนการดู พวกนี้จะไม่มีนะครับ ผมคงจะก้าวไปสู่การดูธรรมชาติเลยนะครับ

การดูประกอบเพลงจริง ๆ นี้ เราจะใช้การแสดงสดเป็นหลัก เนื่องจากว่าจะได้เห็นภาพเห็นลีลา เห็นท่าทาง ปกติแล้วผมจะมีนักร้องประจำวงค์ คือคุณแซน คาราวาน เขาไม่มาเพราะเขาค่อนข้างยุ่งยากนิดหนึ่ง เพราะว่าเขาคงมีกองคาราวานน้อย ๆ ของเขามามีมืออะไรต่าง ๆ ของเขาหลายอย่างครับกว่าเขาจะมาทางวงได้ ผมอยากจะขอเป็นการดูประกอบนิทานสักนิดหนึ่ง เพราะว่าคุณโอ้มกับทีมงานผมได้ทำหนังสือร่วมกันเป็นห้องโลกนิทาน แล้วคุณโอ้มก็ได้ไปทำในส่วนของทำแอนิเมชันเป็นการดูโลกนิทาน ก็จะมีวิดีโอให้ดูนะครับ วิดีโอที่นำมาให้ดูนี้เป็นสต็อกที่ยังไม่ได้ฉายออกแล้วก็เราไปงานเด็ก เราก็มักจะเปิดให้เขาดูก็ได้ดูก่อนที่วีดิทัศน์การดูอย่างโลกนิทานที่จะเปิดจริง ๆ แล้วการดูหนังหรือภาพยนตร์การดูนี้มันจำเป็นที่จะต้องใช้นุ้คลาการในการสร้างงานเองเยอะมากคนเดียวเรียกว่าไม่สามารถทำการดูหนังได้ทีนี้การดูที่เราจะดูนี้มันก็เป็นการ์ตูนที่มาจากทีมงานมาประกอบกัน คือในส่วนที่ผมทำจะเป็นเหมือนออฟฟิศหลักที่จะทำการดูเรื่องนี้ แล้วก็จะมีคนที่จะทำฟรีแลนซ์ เข้ามาประกอบกับเรา แต่เราก็จะเป็นหลักในการทำงาน เพราะฉะนั้นอาจจะดูไม่เป็นเอกภาพเท่าไร แต่สำหรับเด็กผมคิดว่าความสนุกของเนื้อหาว่าคุณธรรมจริยธรรมที่เขาจะได้รับจากการดูก็จะได้นะครับ คือเป็นที่น่าสนใจกว่าช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาเราจะเห็นการดูแอนิเมชันจะมากมาย จริง ๆ แล้วไม่ทราบว่ามันมาจากธรรมชาติหรือเปล่าครับ ถ้าธรรมชาติจะมีวิชาที่เรียนเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูน แต่ว่ามันเป็นภาพยนตร์แล้วมีอาจารย์ที่สอนการดูด้วยหรือเปล่าครับ การดูหนัง อ.ปิยกุล ได้สอนหรือเปล่า มีไหมครับ คือเท่าที่ทราบก็มีวิชาเรียนอยู่แต่ไม่ได้เรียนอย่างจริงจัง

เพราะฉะนั้นตัวผมเองก็ไม่ได้เรียนเกี่ยวกับการดูไม่รู้จักเลยด้วยซ้ำแต่เราอ่านมาจากหนังสือเปิดหนังสือเอาแล้วก็แกะออกมาจากหนังสือ คือเขาสอนอะไรเราก็ทำเป็นสเต็ปตามหนังสือจนเราพัฒนาสามารถทำได้จนพัฒนาผมคิดว่าใคร ๆ ก็สามารถทำได้ อย่างที่ผมบอก 6 เดือนที่ผ่านมาเราจะสังเกตว่ามีภาพยนตร์การ์ตูนไทยออกมาเยอะมากจริง ๆ แล้วมันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะว่าจะมีบริษัททำหนังการ์ตูนเมืองนอกก็มาตั้งในเมืองไทยแล้วจ้างคนไทยเข้าไปทำเมื่อจ้างคนไทยเข้าไปทำสักกระยะหนึ่ง อยู่ไม่ได้อยู่ไม่ไหวก็ออกมา พอออกมาสิ่งที่เขาได้ติดตัวมาก็คือความรู้ในการเขียนการ์ตูนแล้วก็คนเหล่านี้ก็จะมาร่วมกันทำหนังการ์ตูนที่เราเห็น น่าแปลกใจอยู่อย่างหนึ่งผมไม่อินโดยงานการดูกลุ่มอาเซียน อินโดนีเซียเราคิดว่าเขาเป็นประเทศที่ล้าหลังจริง ๆ แล้วนี่ไปถึงนี้เขาจัดงานภาพยนตร์การ์ตูนเขาจัดเป็นงานใหญ่เลย เราก็มารู้สึกว่าเมืองไทยยังไม่มีเลย เรารู้สึกว่าเราจะช้ากว่าเขามากแต่หลังจากที่ผมเห็น 6 เดือนผ่านมามีคนทำหนังการ์ตูนเยอะขึ้น เราคิดว่าเราสู้เขาได้แน่ๆ ถึงกับไม่ต้องไปสู้กับญี่ปุ่นหรอกอย่างน้อย ๆ อาเซียนเราต้องก้าวไปให้ถึงเขาก่อน ท่านทราบไหมครับว่า ทุนในการสร้างการ์ตูนที่มีคุณภาพ หมายถึงตอนที่ สตาร์ท

อยู่ที่ประมาณกี่หมื่นครับ เติบโตขึ้นมีอุปกรณ์ในการอำนวยความสะดวกในการทำงานเยอะ คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยได้มากนะครับ เพราะฉะนั้นถ้าเทียบกับเมื่อ 10 ปีที่แล้วทำหนังสือการ์ตูนนั้นน่าจะ สะสมได้ว่าประมาณนาฬิกาสอง เติบโตขึ้นน่าจะหนึ่งประมาณสัก 30,000 ก็ทำได้แล้ว แต่ก่อนทำยากลำบากกว่าเยอะ แต่ก่อนต้องใช้มือหมดเลย แต่เติบโตรุ่นเข้าเครื่อง สแกนเข้าเครื่องไปจบในเครื่องหมดเลย ขั้นตอนโปรแกรมทุกอย่างออกมาเป็นหนังสือการ์ตูนจะอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์หมดเลย สมัยก่อนที่สร้างการ์ตูนสุดสัปดาห์ครับ ต้องไปขอฟิล์มเอกซเรย์ตามโรงพยาบาลแล้วก็เอาฟิล์มนั้นมาอัดด้วยน้ำยาที่ซักผ้าขาว เสร็จแล้วก็มาระบายที่โต๊ะแผ่นต้องใช้ทีมงานใหญ่แบบที่อาจารย์พูดถึงผมเคยทำอยู่ช่วงหนึ่ง ใช้เวลาทำเกือบ 3 ปี ใช้คนเกือบ 20 คน นั่งทำ 2 ปี เรียกว่าสาหัสสากรรจ์มากกว่าจะได้การ์ตูนครึ่งชั่วโมงออกมา แต่ก่อนเพราะว่าเราต้องใช้อุปกรณ์ใช้คนทุกขั้นตอนแบบยากลำบาก

ผู้เข้าร่วมเสวนา : แล้วการ์ตูนไทยทั้งหมดมีกี่เรื่องครับ

อาจารย์ชนะบดี ผายบึงแก้ว : ถ้าถามเวลานี้การ์ตูนหนึ่งเดียวครูพูดถึงการ์ตูนหนึ่งที่ผ่านมานู๋ก็ได้ดูใช้ใหม่ครับมีอะไร ปลาบู่ทอง เงาะป่า สังข์ทอง แล้วก็ยังมีโลกนิทาน แล้วต่อไปผมคิดว่าหนังสือการ์ตูนไทยจะทยอยออกมาค่อนข้างเยอะ เพราะว่า ณ วันนี้มีช่อง 3 พรุ่งนี้อาจจะมีช่อง 7 ช่อง 9 ไล่ไปเรื่อย ๆ ก็ถือว่าเป็นโอกาสดีของคนที่ทำและตัวเด็กเองที่ได้เสพการ์ตูนที่อย่างน้อย ๆ ก็มีการ์ตูนของวัฒนธรรมไทย แม้จะผสมผสานญี่ปุ่นบ้างก็ต้องทน ๆ เอา เพราะว่าเด็กจะไปให้เขา เสพการ์ตูนไทยแบบ 100 % ผมว่าเขาจะเปลี่ยนช่องหนีไปดูการ์ตูนญี่ปุ่นกันหมด ที่นี้ขอตัวอย่างนิตหนึ่งตอนนี้ยังไม่ออกอากาศเราได้ดูก่อนคนอื่น การ์ตูนที่เราทำนั้นมันจะเป็นลักษณะคล้าย ๆ กันเป็นการ์ตูนที่ไม่สมบูรณ์แบบ 100% เพราะว่ามันจะถูกจำกัดด้วยเวลา เงินทุนต่าง ๆ การ์ตูนที่เราเห็นนี้ผมก็อยากจะยกเครดิตให้กับผู้ทำ เพราะว่าจำนวนผู้ทำเยอะมากรวมแล้วเกือบ 30 คน

วิทยากร : เป็นยังไงครับการ์ตูนแอนิเมชันนี้น่าจะมีชีวิตชีวามากกว่าการ์ตูนนิ่งๆ นะครับ การเขียนการ์ตูนโดยมีสมุดภาพเป็นคู่มือกับหนังสือนิทานนะครับแล้วขณะเดียวกันการเล่านิทาน ก็จะมีประโยชน์และสอดคล้องกับการ์ตูน บางทีง่าย ๆ คุณพ่อคุณแม่อาจจะปิดไฟก็ได้เล่า ใช้ไฟฉายที่เหมือนกับดาวหางก็ย่อมได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะใช้เชือกมาประกอบมาขดเป็นรูปการ์ตูนถ้ามีเชือก 1 เส้นนะครับ แล้วก็มาขด สามารถทำเป็นวงกลมเป็นรูปร่างต่าง ๆ ได้ การเขียนการ์ตูน ผมเชื่อว่าคุณพ่อคุณแม่ทุกคนก็สามารถทำได้นะครับแล้วอีกอันหนึ่งคือการฝึกให้ลูกนี้ได้มีโอกาสได้แสดงออกโดยการฝึกฝนในการเขียนการ์ตูนโดยอาจจะไปที่สมาคม หรือทางเราก็นัดที่จะเป็นวิทยากรให้ส่วนที่ถ้ามีความจำเป็นในตรงนี้ ไม่ว่าสถานที่ที่จะเป็นที่ใดก็ตามอาจจะไปตามถนนหนทาง หรือตามทุ่งหญ้า เพราะเราเคยจัดการการ์ตูนสัญจรครับ มีครอบครัวคุณพ่อคุณแม่ ขณะที่ลูกเรียนก็มานั่งดู เราก็บอกว่านี่ต้องเสียค่าเรียนเพิ่มนะ คุณพ่อก็บอกว่าเท่าไรครับผมจะเสีย คือแรก ๆ ก็เขาก็นั่งดูทำที่อยู่คุณพ่อมาเขียน คุณแม่ก็มาด้วยเขียนกันสนุกสนานเป็นครอบครัวไปเลย แล้วกลับบ้านเขาก็อาจจะจ้องดูว่าเมื่อไรเราจะเปิดค่ายอีก อันนี้ซึ่งผมว่าคือเราจะไปตอบคำถามที่เรียนให้ท่านสมาชิกได้ทราบก็จะเกิดความอบอุ่นตามมาแล้วก็ความรักสิ่งที่จะหลีกหนีเรื่องอื่น ๆ ก็คงจะเป็นการสร้างภูมิอย่างหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง

วิทยากร : คือถ้าการเขียนการ์ตูนร่วมกันนี้ มันมีข้อดีอยู่อย่างหนึ่งคือเราได้รับทราบความคิดเห็นการของลูกด้วย เพราะว่าเราก็อ่านจากพฤติกรรมเขา หรือแม้แต่ว่าเวลาเราเขียนเราสามารถจะตั้งโจทย์ร่วมกันว่าวันนี้เราจะเขียนอะไร แล้วเราก็สามารถที่จะวิเคราะห์ ความคิดเขาได้ด้วยก็คิดว่ามันได้ประโยชน์ในทางครอบครัว แล้วก็อีกอันหนึ่งก็คือผมแนะนำให้เรานี้ถ้าครอบครัวอยู่ด้วยกันการดูหนังสือการ์ตูนอยากให้พ่อแม่ดูร่วมกับลูกด้วยทำไมถึงเป็นอย่างนั้น เพราะว่าถ้าเราดูการ์ตูนกับลูกนี้สิ่งที่จะได้ก็คือ ช่องว่างระหว่างวัยนี้มันจะลดลงไปเยอะ เพราะว่าภาษาที่เขาใช้อยู่ทุกวันนี้จะเป็นภาษาการ์ตูน ซึ่งเราไม่คุ้นเคย แต่ถ้าเราดูเราจะเข้าใจว่าเด็กเขาเอาอย่างตรงนั้นนะ หรือแม้แต่ว่าหนังสือการ์ตูนดำเนินไป

ตรงจุดไหนที่เราสามารถที่จะสอนเขาด้วยคำพูดของเราได้ นั่นก็จะช่วยทำให้เด็กดูการ์ตูนแล้วได้ประโยชน์ด้วยไม่ใช่ดูสนุกอย่างเดียว

ผู้เข้าร่วมเสวนา : เป็นคำถามแทนเด็ก ๆ ที่ไม่มีโอกาสที่ผมทำงานอยู่นะครับ เด็กในพัฒนาชนบทตอนหลัง 3 หมู่ – 4 วาตรูปเก่งนะ เด็กเร่ร่อนไม่มีสแตมป์มาเรียน หัวละพัน เห็นแล้วสนใจ แต่องค์กรผมก็เงินไม่มีเงินหรอก ในเทคนิคนั้น ถ้าวันไหนผมจะลงพื้นที่สักวันหนึ่งแล้วร่วมเด็กได้สักประมาณ 10 - 20 คน เราจัดสโมสรค่ายถนนอยู่นะครับตอนนี้ อยากจะชวนอาจารย์ไปร่วมกิจกรรมมีความเป็นไปได้ไหมครับ แต่มีอาหารเลี้ยงครับ มีค่ารถให้นิดหน่อยครับเป็นพันธมิตรกัน

วิทยากร : ผมว่าตรงนี้นะครับ เราก็ก่อนไปเป็นวิทยากรให้แล้วในบางส่วนหลาย ๆ แห่งที่เราไปร่วมแต่อาจจะไม่ถึงตามถนนหนทางแต่ถ้าเป็นกลุ่ม อย่างเช่น บ้านราชวิถี เราเคยเข้าไปสอนการ์ตูน ตรงนั้นเราก็นำไปให้ฟรีนะครับ แล้วก็ก็มีที่อื่น ๆ อีกหลายแห่งเหมือนกันรวมทั้งที่ศูนย์วัฒนธรรมเอง อย่างงานที่เราจัดเป็นสัปดาห์ถนนการ์ตูนในช่วงฤดูกลาง อย่างเช่นเทศกาลวันเด็กอะไรอย่างนั้นนะครับ ก็จะมีเด็กเข้ามาเรียน หรือแม้กระทั่งซอยกลางน้ำที่เราเคยมาเปิดสอนการ์ตูน ถนนคนเดินนะครับ เราก็นำมาสอนการ์ตูนกลางถนนที่ซอยกลางน้ำเขาจะปิดถนน แต่เราก็นำมาสอนการ์ตูนของเรา ๆ ก็จะสอนให้ หรือแม้แต่ตามห้างอย่างเดอะมอลล์ เราก็นำไปสอนฟรีให้เหมือนกันก็ทางเราก็นำมาสอนให้ทางคุณจัดรายละเอียดแล้วก็เสนอเรามาเราก็จะได้จัดวิทยากรไปให้ผมว่าเป็นโอกาสของสมาคมด้วยเพราะว่าเราได้เรียนรู้กลุ่มเด็กกลุ่มต่าง ๆ ครับ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ก็ฝากด้วยนะครับ เพราะว่าเด็กกลุ่มนี้ผมเคยให้เขาวาดรูปกับครอบครัวที่เด็กที่มากับครอบครัวนะ ครับ ภาพสะท้อนที่ออกมา เด็กที่อยู่ในถนนวาดภาพความอบอุ่นของครอบครัวที่เขาเคยได้รับก่อนที่จะเขาจะออกมาอยู่ที่ ถนนนี้ได้ออกมาสวยอาจจะมองลายเส้นตามสัญชาตญาณของตัวเองจะเป็นลายเส้นที่ค่อนข้างมั่นคง หลาย ๆ คนมีทักษะ ซึ่งเทียบกับเด็กที่มีครอบครัวที่อบอุ่นนี้เขายังไม่กล้าที่จะลงเส้นแต่เด็กเหล่านี้เขากล้าที่จะลงเส้นแล้วก็ลงรายละเอียด หลาย ๆ คน เคยให้วาดรูปปลาจากแบบอย่างการ์ตูนญี่ปุ่นอะไรอย่างนี้ ถ้าไม่บอกว่าเป็นเด็กไทยวาดเราจะไม่เข้าใจว่าเป็นการถ่ายเอกสารรูปนั้นออกมาจากหนังสือการ์ตูนฝีมือดีมาก แต่เสียด้วยครับเด็กคนนี้เพิ่งมาวาดทักทายไป 2 ปีแล้ว เขาจะมีชีวิตของเขาเป็นช่วง ๆ นะครับ แต่เด็กเหล่านี้มีเยื่อที่คิดว่าน่าจะนำมาพัฒนาทักษะให้เขาได้

วิทยากร : อาจารย์ว่าผมมองในมุมหนึ่งนี้ คือเด็กกลุ่มนี้เขาสามารถเขียนภาพเหล่านี้ออกมาได้ชัดซึ่ง ผมว่าคนที่ขาดสิ่งนี้ไปก็สามารถที่จะสะท้อนออกมาได้ชัดเจน ผมว่าเหมือนกับคนแต่งเพลงที่แต่งเพลงออกหักเลย ถ้าหักแล้วจะรู้สึกว่ามันแหละใช่ เช่นกัน

ผู้เข้าร่วมเสวนา : อยากเรียนถามว่าที่น้องอยู่ตรงนั้นละ ทุกคนสนใจหมดเราจะทำอย่างไรไปปลุกเร้าคนที่ไม่มียอมสนใจไม่เคยหันมามองตรงนี้เลย เพราะตรงนี้เป็นสิ่งที่ดี ถ้าได้มาเข้ามาสู่ตรงนี้นั้นจะมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ดี แต่ทำอย่างไรจึงจะไปชักชวนให้เข้ามาภาคีการ์ตูนตรงนี้ได้ จะมีอุปสรรคอย่างไรละ

วิทยากร : ก่อนหน้านั้นรุ่นผมนี้แหละพ่อแม่จะไม่ได้ส่งเสริมเลย มีแต่จะให้เราเรียนหนังสือที่เป็นวิชาการแล้วก็เป็นอย่างนั้นเกือบทุกครอบครัว แล้วก็ถามคำถามว่าจบแล้วจะไปทำอะไร เขียนโปสเตอร์หนังหรือว่าจะเป็นครูเราก็ตอบไม่ได้นั่นก็คือผมกำลังคิดโยงไปสู่คำถามของอาจารย์นะครับ เมื่อก่อนอุปสรรคจะเป็นอย่างนั้น แต่ปัจจุบันก็จะมีปัญหาอีกแบบหนึ่ง คือนักวิชาการส่วนใหญ่ก็จะโจมตีการ์ตูนญี่ปุ่นซึ่งผมว่ามันจะทำให้การ์ตูนถอยหลังไป เพราะว่าจริง ๆ แล้วการ์ตูนนั้นมันไม่ใช่เลวร้ายทีเดียว การ์ตูนญี่ปุ่นถ้าเราบอกว่ามีความรุนแรง แต่ไม่เคยพูดถึงด้านดี การ์ตูนในหนังสือถ้ามีความรุนแรง ในนั้นจะต้องมีพระเอกที่ต่อต้านความรุนแรงอะไรสักอย่างหนึ่งที่ผุดคุณธรรม เด็กทุกคนที่ผมคิดว่าเขา

อยากเป็นพระเอก เขาไม่อยากเป็นผู้ร้าย เพราะฉะนั้นถามว่าอันตรายนไหมที่เด็กจะอยากดูการ์ตูนญี่ปุ่น ในทัศนะส่วนตัวผมว่าไม่อันตราย เพราะว่าเด็กไม่อยากเป็นคนเลว พระเอกทุกตัวจะต้องมีคุณธรรมเพราะฉะนั้นถ้าหากว่าการ์ตูนเรื่องไหนไม่มีด้านลบ มีแต่ด้านบวกมันก็เป็นการ์ตูนไม่ได้จะครับ ที่นี้นักวิชาการส่วนใหญ่ผมก็เข้าใจว่าท่านอาจจะไม่ได้สัมพันธ์กับการ์ตูนลึกซึ้ง แต่เวลาพูดถึงการ์ตูนญี่ปุ่นนี่จะต้องพูดถึงในด้านลบไว้ก่อนซึ่งมันจะทำให้แบบว่าทัศนะคติของคนทั่วไปที่มีต่อการ์ตูนนั้นมันเป็นด้านลบหมดเลยนี่คืออุปสรรคอันหนึ่งที่อาจารย์บอกว่าทำอย่างไรจะดึงเขาเข้ามาผมว่าผู้ใหญ่ก่อน เพราะเด็กนี่เรียกเขา ๆ ก็มานั่งแล้วมานั่งคุยเรื่องการ์ตูน แต่ผู้ใหญ่จะเหมือนอยู่อีกด้านหนึ่งของเรานะครับ

ผู้ใหญ่บ้านเราในครั้งอดีตหรือปัจจุบันก็ยังคงมีอยู่จะได้ฟังบ่อย ๆ ว่าพอซื้อรถเล็ก ๆ อย่างซื้อรถมิตซูบิ เราบอกรถการ์ตูนแบบเป็นเชิงเหยียด ๆ นะครับ ถ้าไปซื้อบ้านตุ๊กตาไม่ใช่คฤหาสน์ เขาบอกบ้านการ์ตูน พอ निकออกคือนั่นก็แปลว่าเขายังไม่เห็นคุณค่าของการ์ตูนเท่าไรนัก เพราะว่าเขายังเข้าไม่ถึงจิตวิญญาณของการ์ตูนนั่นเอง ดังนั้นเมื่อคุณปิดกันตรงนั้นไว้แล้วคุณยังไม่เปลี่ยนแปลง concept ตรงนั้นก็ลำบาก เพราะว่าส่วนใหญ่ผู้ใหญ่ในบ้านเราจะไปตอบคำถามแทนเด็กหมด ไม่ว่าคุณจะเรียนอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โตขึ้นจะเป็นอะไร ไม่เคยถามเด็กเลยแต่เราก็เป็นนิมิตรที่ติดะครับที่สมาคมการ์ตูนได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2542 ณ เวลานั้นผ่านมาจนถึงขณะนี้ครับ จากที่เราติดตามเราได้รณรงค์ หลาย ๆ รูปแบบที่ทำมีการจัดค่ายการ์ตูน มีการ์ตูนสัญจร มีการจัดสัมมนา มีการจัดทำหนังสือเอกสารต่าง ๆ ทำสื่อ เรามีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการ์ตูนไทย เพราะว่าเราจะเห็นว่าการ์ตูนต่างประเทศเวลานี้เข้ามามีบทบาทในเมืองไทยมากเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของธุรกิจหรือเป็นเรื่องของจริยธรรมคุณธรรมค่านิยมต่าง ๆ ก็ตาม จะเห็นว่าเด็กไทยจะเอาอย่างการ์ตูนญี่ปุ่นค่อนข้างเยอะ ยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างชินจังอย่างนั้นะครับก็เป็นการ์ตูนที่ซุกซน อายุเด็ก 5 ขวบนั้นะครับ คือมีอยู่ตอนหนึ่ง ตอนชื่อว่าความประทับใจที่ชายหาด เขาก็ไปครอบครัวไปพักผ่อนในยามเรียกว่าฤดูร้อน คุณแม่ก็นอนคว่ำลงกับพื้นใส่บิกินีตัวหนึ่งนะครับแล้วก็ใส่เกาะอก แล้วคุณพ่อก็นั่งดูสาวดูผู้หญิงที่ใส่ชุดพิชเดินผ่านไปผ่านมาคุณพ่อก็จ้องตามอง แล้วลูกก็มองคุณพ่อแล้วก็ตามอง เขาก็พยายามจะเลียนแบบพ่อ นั่นคือชินจังเสร็จแล้วเขาก็มาเกาะเสื้อของคุณแม่ข้างหลังนั้นะครับเกาะกระคุมตะขอแล้วเขาก็ดึงเสื้อออกมาแล้วก็มาแกว่งแล้วก็วิ่งไปปิดหน้าต่างนอนคนที่ตามชายหาด เสร็จแล้วเขาก็จับแม่เขาพลิกขึ้นมาเขาก็เห็นอะไรของแม่เขาอย่างนี้ พอหลังจากนั้นไปเขาเกิดความประทับใจ พอถึงฤดูร้อนเมื่อไรก็จะนึกว่าอยากจะได้เห็นอกแม่ที่ไหม้เกรียม เพราะฉะนั้นผมกำลังยกตัวอย่างว่าเมื่อวัฒนธรรมของเขาของเรามันต่างกัน ก็เลยจะบอกว่าถ้าเราไม่ใส่สาระต่าง ๆ เข้าไปพวกนี้แล้วเด็กก็จะไปหลงไหล แต่ไม่ใช่สิ่งที่เสียหายนะครับ อย่างวัฒนธรรมฝรั่งก็อีกแบบหนึ่ง ของเราก็คืออีกแบบหนึ่ง ก็ถ้าเรามีการรณรงค์ช่วยกันว่าการ์ตูนมันเป็นอย่างนี้

การ์ตูนไทยจะต้องมีบทบาทยังงี้บ้างนี่แม้กระทั่งหนังสือที่เราทำนี่หรือหนังสือสมบัติผู้ดีก็ตามก็พยายามที่จะสอดใส่ มองว่าการ์ตูนนี้บริบทของมันเป็นไม่ใช่มองว่าเป็นที่อยู่ตามวิถีชีวิตของมนุษย์มันมีมากมายกายกองที่จะแทรกเข้าไปนะครับ เด็ก ๆ เขาก็ค่อย ๆ ซึมเข้าไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นพวกเราทุกคนนี้แม้กระทั่งน้อง ๆ นักศึกษาถ้าได้ไปช่วยกันรณรงค์ในเรื่องนี้ ผมคิดว่ามันก็จะช่วยได้อีกแรงหนึ่งเพียงแต่เราพูดอย่างเดียวเดี๋ยวพุงนี้หักก็ได้ คนอื่นที่ไม่ได้ยินคำพูดของผมอาจจะเอาไปปฏิบัติก็ได้ ก็เป็นพลังงานอย่างหนึ่ง ถ้าคุณคิดอยากจะทำดี คุณก็ยอมทำดีได้ เขาบอกว่าคนเราความคิดเปลี่ยนชีวิตก็เปลี่ยน สมมุติว่าตอนนี้ผมคิดว่าจะเดินไปข้างนอกจะให้รถชนเดินไปวิ่งให้รถชนชีวิตเปลี่ยนแล้วอาจจะเป็นคนพิการก็ได้ ถ้าคิดอยากจะทำความดีคุณก็ทำได้ไม่มีอุปสรรค ถ้าคิดว่าการ์ตูนนั้นเป็นสิ่งที่มิประโยชน์เมื่ออาจารย์พูดแล้ว จะทำอย่างไรที่จะให้มันออกไปตรงจุดนี้จากเด็กเป็นใหญ่ขยายไปเรื่อย ๆ ผมคิดว่าทำได้คงอีกไม่นานนะครับ แต่ไม่ได้แปลว่าให้เรามาคลังโคล้ลหลงไหลนะ คือบริโภคนิยมอย่างมีสติแล้วก็ปัญญา ให้มันอยู่ในความพอดี ๆ ก็จะทำให้ชีวิตมันดีขึ้น

ผู้เข้าร่วมเสวนา : อยากจะถามน้อง ๆ ฟังนั้นนะค่ะ ผู้ซึ่งมีการ์ตูนอยู่ในวิถีชีวิตอยู่เหมือนกันอยากจะให้แต่ละคนใครจะลองแสดงทัศนะให้เราฟังบ้างค่ะ เราจะได้รู้ว่ามันก็มีการมองที่ต่างมุมมองบ้าง

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ในวัยที่มองการ์ตูนคือความคิดนะก็จะก็ผ่านช่วงวัยรุ่นมาเป็นวัยรุ่นตอนปลายแล้วความคิดของหนูนะก็จะก็คือว่าการ์ตูนนั้นก็คือการสร้างจินตนาการส่วนหนึ่งแล้วก็เหมือนกับว่าการที่เราโตขึ้นมาเนี่ยมันวันความคิดของพวกเรานี้จะไร้มันต้องมีเหตุผล ว่าทำไมเราต้องทำแบบนี้ เราต้องเรียนหนังสือ เราต้องไปมหาวิทยาลัย คือทุกอย่างในความคิดของเรามันถูกบีบบังคับด้วยโลกของเหตุผลนะค่ะ แต่พอเวลาที่เรเปิดการ์ตูนเล่มหนึ่งขึ้นมามันเหมือนกับว่าเราพาตัวเองกลับไปเป็นเด็กอีกครั้งหนึ่ง เราเปิดโลกของเราให้มันกว้างขึ้นเหมือนหน้าต่างบานหนึ่งที่เรเปิดไปอีกโลกหนึ่งเหมือนกับว่าการ์ตูนเปิดความคิดเราแล้วก็เป็นการสร้างจินตนาการแล้วก็เป็นการผ่อนคลายจากการเรียนในชีวิตประจำวันที่มีมันเครียดมาก ๆ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : คนที่อ่านการ์ตูนโดยเฉพาะการ์ตูนญี่ปุ่นนะค่ะ ก็อ่านแล้วก็เพลิน แล้วพอไปอ่านการ์ตูนที่คนไทยเขียนนะค่ะแต่จำไม่ได้ว่าเรื่องอะไร คือหนูไม่ค่อยอยากอ่านตอนนะค่ะ คือมันไม่มีอารมณ์ที่จะต้องไปหาซื้อเล่ม 2 ต่อก็คือจบตรงนั้นเลยไม่ได้อ่านการ์ตูนไทยอีกเลยค่ะ ภาพจะเหมือนสวยได้ไม่เท่าหรือหนูอาจจะติดการ์ตูนญี่ปุ่นที่เขาจะวาดหน้าตาหล่อ ๆ แต่การ์ตูนไทยนี่จะเป็นการ์ตูนต่อสู้ซะละ แล้วก็ไม่ได้หาอ่านต่อเลย เนื้อเรื่องถ้าเทียบกับการ์ตูนไทยเรื่องนั้นเหมือนกับเป็นพวกยอดมนุษย์นะค่ะที่แบบช่วยเหลือ เขาแปลงกายได้แล้วก็ไปช่วยค่ะของญี่ปุ่นนี่มันจะสนุกกว่า แต่ของไทยนี้หนูก็ไม่ค่อยสนุกนะค่ะ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ผมว่ามันเป็นค่านิยมอะไรที่เป็นไทย ๆ ต้องแพ้เมืองนอก เวลาอ่านเนี่ยยังไม่ได้อ่านข้างในก็ไม่เอาแล้วคือผมว่ามันอย่างถ้าไม่มีเหตุการณ์กิจกรรมนี้ผมก็ไม่รู้ว่า อ้อมันมีการกระตุ้นกันเนี่ยก็จะพยายามเผยแพร่ให้คนอื่นรู้ให้แบบบรรทัดมากขึ้นเหมือนกับหาร 2 เหมือนออกทีวีให้คนได้รู้ แล้วก็ให้ภาพหลังจากที่ติดลบ ค่อย ๆ เป็นบวกต่อไปอยากให้มันอะไรที่แปลกใหม่ถ้าเหมือนเดิมเด็กก็จะเบื่อ

ผู้เข้าร่วมประชุม : ก็คิดว่าควรจะเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ๆ เพราะว่าอย่างที่บ้านมีหลาน ๆ แต่ว่าหลานจะดูแต่พวกการ์ตูนเทเลทอปอะไรอย่างนี้ก็จะทำให้เด็กติดนิสัย คิดว่าน่าจะเริ่มจากครอบครัวของเขาละ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : คือตัวเองคิดว่าก็แก่มากแล้วนะค่ะ สมัยก่อนจะมีการ์ตูนของตุ๊กตามีหนูไก่ หนูหน้อย หนูนิค หนูแจ๋ว อะไรอย่างนี้ พวกเราก็ดูกันจิงเลยนะค่ะ เราว่าการ์ตูนตอนนั้นมันสวย แล้วก็มียกเล่มหนึ่ง หนังสือที่ให้ความรู้มาก ๆ ก็คือชัยพฤกษ์เต๋ยวันก็หายไป มียกเล่มหนึ่งที่เลิกไปนานแล้วสมัยก่อนตัวเองนี่ติดมากเลยหนังสือตรูณสารของสตรีสาร ในนั้นเขาก็จะมีเขาเขียนอะไรขึ้นมาสักอย่างหนึ่ง สมมุติเขียนเป็นเลข 2 เขาก็ให้ต่อเติมเสริมภาพของคุณนิลวัลย์ ปิ่นทอง คือตอนนั้นรู้สึกการ์ตูนมันสวย มีความสุนทรีย์ ทั้ง ๆ ที่ตัวเองเขียนการ์ตูนไม่เป็นหรอกแต่ว่าพอเห็นแล้วชอบมาก ภาพหนูแจ๋วผมทรงน้ำพุ ตัวพ่อใส่แว่นตา มันเป็นการ์ตูนที่พิเศษนะ เรายังอยากจะทำเรื่องให้มันกลับมาดูแล้วมันสวยกว่าการ์ตูนญี่ปุ่นหรืออะไรต่ออะไรอะนะค่ะ ตามความคิดของตัวเองมันรู้สึกว่ามันดี หรือตอนที่เราอ่านเลยวัยการ์ตูนมาแล้วแต่ความหลังครั้งนั้นมันยังฝังใจเราแล้วเราไม่เคยดูการ์ตูนญี่ปุ่น ไม่เคยอ่านการ์ตูนญี่ปุ่น เราก็ดูไม่ได้ไปเห็นคุณค่าของการ์ตูนญี่ปุ่นเลยสำหรับตัวเองนะค่ะ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : การ์ตูนที่พูดมา การ์ตูนพฤษภาอะไรอย่างนี้เคยได้ยื่นแต่ซื้อ แต่ไม่สามารถที่จะซื้อ ไม่สามารถที่จะหาอ่านได้ก็หมายถึงว่ามันไม่แพร่หลาย คืออยากให้รุ่นผู้ใหญ่ที่เป็นรุ่นพ่อรุ่นแม่ รุ่นพี่ ก็พยายามหาให้กับเด็ก ๆ ด้วย เพราะว่าบางคนอยากจะอ่านนะค่ะ

คุณทรงพล : ครับผมมีเรื่องเรียนถามเป็น 2 ประเด็นนะครับ ประเด็นแรกผมคิดว่าตัวการ์ตูนไทยสมัยที่พี่เขาอ่านมันก็คงจะมีอยู่ซึ่งขณะนั้นมันไม่เหมือนปัจจุบัน หนังสือการ์ตูนต่าง ๆ มันยังน้อยถ้าเทียบกับหนังสือที่มันออกมา

แมกกาซีนด้วย เงื่อนไขสภาพแวดล้อมสมัยนั้นทางเลือกมันน้อยแล้วที่วีกังก็ยังมีมาก แล้วเด็กเองก็ใช้ตัวการ์ตูนเป็นตัวหาความบันเทิง แต่ปัจจุบันทางเลือกที่วีกังมีอะไรบ้าง นี่เยอะแต่ผมสังเกตจากเด็กว่าเด็กจะมีวัฒนธรรมการอ่านน้อยลง เพราะว่าการดูที่วีกังมากกว่าที่จะไปอ่าน เพราะฉะนั้นตัวมันมีเรื่องของบริบทเข้ามาเกี่ยวข้อง กับอีกอันหนึ่งที่ผมคิดว่าก็มานั่งถามว่าทำไมคนไทยที่น้ำเน่าแต่ก็ยังมีคนดู อะไรที่ทำให้มันยังไม่เกิดเด็กสมัยใหม่เลิกไปดูละครน้ำเน่า ที่นี้อีกประเด็นหนึ่ง การ์ตูนไทยที่ผมเห็นลูกผมอ่าน 10 กว่าชวบ หนูหิ้นอินเตอร์อะไรอย่างนั้นนะครับ ผมก็ไปเปิด ๆ ดูว่าอะมันอะไรแล้วสิ่งหนึ่งที่เราเห็นก็คือการ์ตูนมันมีมุมมองของความเป็นผู้ชายเข้าไปเยอะ เช่นต้องวาดคนที่บ้านเหมือนว่าเป็น คือในภาพการ์ตูนของมันมันจะแยกบอกว่าต้องเห็นแบบสาว ๆ คนที่บ้านแม่เป็นปลาร้าคอยที่จะคือภาพมันสอดแทรกทัศนคติให้เห็นนี่มองต่างกันกลายเป็นว่าผู้ชายอาจจะมองผู้หญิงที่บ้านเป็นลักษณะที่ของเก่าแล้วปลาร้า แล้วก็วาดผู้หญิงข้างนอกซะสวยเลยอะไรอย่างนั้นจะไปเห็นมันจะเป็นอย่างนั้นไปหมด แล้วมันก็เป็นทะเลาะ ๆ มันก็จะมีสร้างสรรค์อย่างที่เราเห็นในโลกนิทานเมื่อกี้

วิทยากร : มันมีหลายรูปแบบนะครับ ในฐานะที่ผมเคยทำการ์ตูนช่วยพฤษภอยู่ช่วงหนึ่งคืออย่างนี้น้อง ๆ คุณผมเห็นด้วยทั้งหมด เพราะว่าสิ่งที่เรามองเห็น ณ วันนี้คือการ์ตูนไทยเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน การ์ตูนญี่ปุ่นคืออุตสาหกรรมระดับโลก เพราะฉะนั้นความแตกต่างมันสูงหรือแม้กระทั่งการทำงาน ๆ อุตสาหกรรมก็จะแบ่งแผนกต่าง ๆ ถูกไหมครับ แต่อุตสาหกรรมพื้นบ้านบางอย่างบางชิ้นนี้ แต่งเรื่องเอง ทุกอย่างทำเองหมดเดินไปส่งต้นฉบับก็ไปเองแตกต่างกันเยอะนะ เมื่อเราเห็นแค่ระบบวิธีการทำงานที่ต่างกัน ไม่ต้องบอกเลยว่าผลจะต่างกันยังไง เพราะว่าการทำงานเขาเป็นระบบ การแต่งเขาก็จะต่าง ๆ เรื่องที่ว้าโซอิริยาในการแต่งเรื่องให้เด็กวัยรุ่นนี่จะต้องติด ไม่ติดไม่ได้ เพราะนักแต่งเขามุ่งที่จะแต่ง คนวาดก็ต้องวาดสวย อาชีพนักเขียนการ์ตูนในญี่ปุ่นนี่จะเป็นอาชีพที่ผู้คนใฝ่ฝัน เพราะว่าถ้าหากเขาประสบความสำเร็จนั้นหมายถึงว่าเป็นมหาเศรษฐีนะครับ เพราะว่าเขาเขียนการ์ตูนรายอาทิตย์ เขาอาจจะได้ค่าเขียนระดับหนึ่งแต่เมื่อไรที่การ์ตูนเขาติดแล้วรวมเล่มนี้เขาจะเป็นเศรษฐีทันที มูลค่าในการรวมเล่มเขาจะรับเป็น 10 ล้าน แล้วแค่นี้ไม่พอสิ่งที่ได้ฟังมาก็คือทุกอย่างที่ออกไปเป็นตัวสินค้าเขามีลิขสิทธิ์ ถ้าการ์ตูนดังเขาเอมารวมเล่มแน่นอนสิ่งที่ตามมาคือต้องเอาไปทำหนังสือต้องเอาไปทำผลิตภัณฑ์อะไร ทำทุกอย่างคือมันเป็นอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นแค่นี้เราก็พอจะมองเห็นว่ามันต่างจากการ์ตูนไทย

การ์ตูนไทย ณ วันนี้มันเหมือนกับว่าคนบางคนไม่รู้จะคิดทำอะไร เขียนรูปเป็นอาชีพไม่มีก็ไปเขียนการ์ตูนซึ่งไม่มีพัฒนาการ ไม่ได้มีความคิดในการที่จะเป็นนักเขียนการ์ตูนอาชีพหรอก แต่มันทำเงินได้ เช่นเขียนเล่มหนึ่ง 1,000 กว่าบาท เขียนไม่กี่หน้าสำนักพิมพ์ที่พิมพ์ขายแต่ก่อนเล่มละ 1 บาท เต็มวันเล่มละ 5 บาท ก็รับซื้อต้นฉบับขอให้มันมีฝีมือเช็ทซ์มี 2 อย่างพอขายได้ เพราะฉะนั้นถ้าเราไปเจอหนังสือแบบนี้แน่นอนเด็กรุ่นใหม่ใครจะอ่านก็ต้องทิ้งเลย คืออยากจะบอกว่ามันมีความหลากหลายในการ์ตูนไทยมันก็มีความหลากหลายเหมือนกัน การ์ตูนที่ดีก็ไม่ต้องยอมรับว่าปริมาณน้อยมาก เพราะของดีมันจะถูกเขี่ยให้ตกไปจากเวทีความอยากมันขายได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้นั้นน่ากลัวผมถึงคิดว่าถ้าเราไปนั่งวิพากวิจารณ์ว่าการ์ตูนคนนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี เราทำอะไรไม่ได้ เราต้องสร้างคือคนมีหน้าที่ต้องสร้างขึ้นไปต่อสู้กับเขาเรามาบังคับ ผมเห็นว่าส่วนใหญ่ก็จะบอกว่าการ์ตูนไทยไม่ดี เราคิดว่าสิ่งที่เราต้องทำก็คือเราต้องสร้าง

ผู้เข้าร่วมเสวนา : จริง ๆ แล้วการ์ตูนก็เป็นกลยุทธ์ที่ดีนะค่ะ มันสามารถดึงพลังออกมาได้เยอะแล้วก็สาระที่เราใส่เข้าไปอาจจะเหมาะกับแต่ละกลุ่ม แต่ละยุคสมัย แล้วก็แต่ละรสนิยม อย่างที่ว่าการ์ตูนไทยนี่ไม่ใช่อะไรหรอกอุตสาหกรรมมากเกิดแชร์มันยังน้อย ของต่างประเทศอย่างของญี่ปุ่นนี่มากเกิดแชร์สูงมากเลย เซาส์ฮิสเอเชียก็มากเกิดแชร์ของญี่ปุ่นนี่ครองเยอะมาก แล้วโดยประสบการณ์ตัวเองเป็นอาจารย์อยู่ที่เอแบค ก็แคมปัสเป็นร้อยไอเท็ม แล้วก็หมุนเวียนเร็วมากมากเกิดแชร์สูงมาก ที่รังสิตก็เหมือนกันจะไปทำเซอร์เวย์เล็ก ๆ ในงานว่าหนังสือของเด็กอุดมศึกษานี้คืออะไร 10 อันดับแรก การ์ตูนญี่ปุ่น มันเป็นปัญหาศึกษามีปั้งกัน ไปเล่นก็พากัน ไปชอบปั้งกันมีเมาส์กันเล็ก ๆ ถึงชายหนุ่มบ้าง รู้สึกว่า

อ่านแล้วหัวใจมันทำงานสูบฉีดโลหิตอะไรประมาณนั้นมันก็มีความสุข แต่พอเจอหน้าอาจารย์เครียด นิทานไทยเล่มละบาทผีกระสือกระหัง ตั้งแต่นั้นมา มันก็ยังอยู่ในใจ แต่สารมันเปลี่ยนไป แล้วพอเป็นอุตสาหกรรมมีวิชาการมันก็เลยมีของจุฬาที่ทำวิจัยเรื่องการดูที่มีอิมแพคต่อการเรียนรู้พบว่าสูงมากในระดับทั่วไป แล้วสมาคมประกันชีวิตซึ่งก็เข้าไปตั้งอยู่ที่นี่เขาจะขายประกันให้กับประชาชนที่ไม่ชอบวิธีการอ่านแต่ชอบวิธีการเล่า เขาทำยังงี้รู้ไหมคะ เขาเขียนเป็นรูปการ์ตูนเลยทั้งเล่มดิฉันไปซื้อรอชมมาอ่านแล้วมันมาก เพราะตัวเองซื้อประกันมาตั้งเยอะยังไม่เคยอ่านทะเล่เท่าอ่านการ์ตูนเลย อ่านการ์ตูนแล้วมันเห็นภาพว่าจะเป็นยังไงมีผลได้ผลเสีย ยังไง 20 กว่าหน้า จบเลยชาวบ้านซื้อประกันเลยซื้อด้วยความเข้าใจด้วยแล้วก็ไม่ต้องนอนประกันทำให้ความยืนยาวของการซื้อประกันครบตลอด 20 ปี ดูว่าการดูดีขนาดไหน แล้วก็เหมาะกับบริบท ถูกและก็ดี มีคำแนะนำ

วิทยากร : เสริมให้อาจารย์นิดหนึ่ง คือตอนนั้นผมไปเขียนการ์ตูนแอนิเมชันการ์ตูนเคลื่อนไหวให้จุฬา เป็นวิชาที่ผมเองยังบอกว่าอย่าว่าแต่เราเลย เขาเป็นอาจารย์นี้เด็กจบปริญญาตรีก็ยังไม่สามารถรู้เรื่องนี้ได้ คือวิชาของภาควิชาวิศวกรรมนิวเคลียร์ เขาบอกว่าจะเอาข้อมูลนิวเคลียร์ พื้นฐานนิวเคลียร์เบื้องต้นไปสอนให้เด็กมัธยมให้เข้าใจ เราเองยังไม่รู้เลยมันคืออะไร และจะเขียนการ์ตูนนิวเคลียร์ได้อย่างไร มองก็ไม่เห็นโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์บ้านเราก็ไม่มี เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าไม่ใช้การ์ตูนนั้นเด็กเขาก็จะไม่สัมผัส ไม่อยากรับรู้ มีทางเดียวก็คือทำนิวเคลียร์ให้เป็นการดูให้ได้ เราก็ทำเป็นหนึ่งการ์ตูนเขาก็จะเข้าใจ เพราะฉะนั้นการ์ตูนนั้นก็ถือการทำให้สิ่งที่ยากที่สุดให้เป็นสิ่งที่ง่ายที่สุดให้ได้ นี่ก็คือคุณลักษณะของการ์ตูน

ผู้เข้าร่วมเสวนา : คือพยายามตั้งลำดับเหตุการณ์เรื่องการดูญี่ปุ่นที่เข้ามากระแทกสังคมไทย 3 เรื่องแรก เท่าที่จำได้ โดเรมอน สแลมดิง แล้วก็คำสาปฟาร์โร ๗ เป็นเรื่องแรกที่เข้ามาคุมห่วงใจวัยรุ่นไทยทุกแห่งหนังสือการ์ตูนตอนนั้น วัยรุ่นไทยจะไปตามอยู่ 2 เรื่อง โดเรมอนเล่มใหม่ คำสาปฟาร์โรเล่มใหม่ พอหนังสือเข้าตอกันจนจอล่วงหน้ากันเป็นอาทิตย์ คำสาปฟาร์โร ตอนนั้นโดเรมอน ก็เหมือนกัน ถามว่ามันมีอะไรซ่อนอยู่ในนั้น อันที่ 1 ลายเส้นสวย พระเอก นางเอก รูปร่างงดงาม ในเรื่องของโดเรมอน ก็จินตนาการ กว้างไกลมาก มองทะลุเป็น 10 ปี 20 ปีนะครับ เขียนเมื่อปี 70 คือเมื่อ 32 ปีที่แล้ว ก็มีย้อนให้เห็นว่าจริงอย่างที่ผมบอกเมื่อเช้านี้ ว่าประเทศไทยนี้ถูกปิดกั้นจินตนาการ นักเขียนการ์ตูนไทยนี่อย่างการ์ตูนตัวหนึ่งทำมาเป็นสินค้าประมาณ 5-6 ตัว ที่เคยแถมใน เซเวนอีเลฟเว่น ได้ตัวเล็ก ปังปอนด์ แบนด์ตัวนี้ดังมาก แล้วก็ต่างประเทศจอง คือเป็นการดูตัวหนึ่งที่สามารถกระแทกกับโดเรมอนได้ กลาย ๆ แล้วมันค่อนข้างทันสมัย ถามว่าเข้าไปกุมในหัวใจเด็กใหม่ค่อนข้างจะเข้าไปกุม ปังปอนด์ตอนนี้ 10 กว่าขวบแล้ว ค.ช. ปังปอนด์นี่ ค.ช. นินจาโกโด้แล้ว แต่เขายังเป็นเด็กอยู่ในการ์ตูน นั่นคือถามว่าเกี่ยวกันยังไง ผมเอง ณ วันนี้ก็ยังคงการ์ตูน อยู่เพราะว่าทำงานกับเด็กเร่ร่อน ถ้าไม่คุยการ์ตูน เขาก็เลิกคุยกับเราเลย วันนี้พระเอกของเขา คือดิจิมอน ไปเกมมอน มอนสเตอร์ฟาร์ม ณ ครั้งหนึ่งไปทำนักสืบสายน้ำ โคนันยอดนักสืบ ก็เอาเป็นสื่อในการเปลี่ยน คือสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถามว่าคนไทยทำได้ไหม ทำได้คะแนนครับ คนไทยทำได้ ครั้งหนึ่ง เคยมีการดูของสังกัด บริษัทขายหัวเราะ หรือยัง ใ้เงนี้แหละที่เอาไปทำละครช่อง 3 ละครตลกที่ตัวละครชื่อนายหนู มุมยาว ๆ ผมจำชื่อไม่ได้ ในความเป็นจริงมันก็สะท้อนภาพสังคมได้เหมือนกัน ถ้าเราให้ออกาส ณ วันนี้นักเขียนการ์ตูนของคนไทย ถ้าจะสะท้อนภาพจริง ๆ นี่จะคล้าย ๆ กับศิลปินเขียนหนังสือในยุคหนึ่ง จะใช้คำว่าไส้แห้งก็อาจจะแรงไปนิดหนึ่ง แต่ถามว่าการดูสร้างสรรค์ กับการ์ตูนน้ำเน่า แกกก็บอกว่าการดูวางผังยุ่งยากเป็นฝูงนี้ขายดี ในคนกลุ่มหนึ่งก็ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าบรรดาร่วมไม่ว่าจะเป็นรถเขี่ยรถแดงกระเป๋ารถเมล์หรือคนขับรถเมล์ การ์ตูนเหล่านี้คือสิ่งประเทืองปัญญาเขา รถที่กลับต่างจังหวัด ขขส. คนขับอ่านเป็นเพื่อนแก้เหงา ถามว่ามันสะท้อนภาพอะไรที่บอกว่ามันสะท้อนภาพเรื่องผี เรื่องเช็กซ์ คืออารมณ์สุนทรี ตรงนี้ให้มองว่าเป็นอารมณ์สุนทรีในแง่บวกเล็ก ๆ ของคนไทย เพราะว่าอย่างในกิจกรรมฝาผนังทุกช่องภาพที่วัดพระแก้ว เราจะดูมุมซ้ายล่าง มุมขวาล่าง มุมบน ไม่ดูตรงกลาง เพราะตรงกลางคือภาพที่รู้อยู่แล้วนั่นคืออะไร นั่นคือสะท้อนภาพสังคม ณ ยุคนั้น แต่ถามว่าเกิดอะไรขึ้น การ์ตูนไทยไม่ดัง กระแทกสังคมไม่ได้ แต่การ์ตูนญี่ปุ่นกระแทก

•

•

เร็ว บริบทของความเร็ว ชีวิตมันเร็วอยู่แล้วนะ ทำไงให้มันไต่ตรอมมีสติ เมื่อที่คุณคนที่บอกว่าพ่อแม่อย่าให้แต่สตาร์ท ให้สติด้วย แกก็ไม่มีด้วยพ่อแม่ จะให้ที่ไหน ให้สตาร์ทมันง่าย สติพ่อแม่ก็ไม่ค่อยจะมีแล้วไม่รู้จะให้ลูกได้ยังไง ถ้าได้อ่านซ้ำหลายครั้งสมมุติลองดูที่ไม่ใช่ตำราเรียนนะ อ่านตอนนั้นก็อ่านตอนอยู่ปีต่อไปนี่ไม่เหมือนกันนะ หนังสือเล่มเดียวกัน ประสบการณ์ที่เปลี่ยนผัน เพราะฉะนั้นการอ่านนี้มันมีเสน่ห์ มีลีลา แต่การให้บริบทของการอ่านคงรูปอยู่เป็นการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งถึงแม้จะผ่านการดูหรือผ่านอย่างอื่นก็ได้เนอะ ที่หนังสือที่จับต้องได้พกพาได้ ขออนุญาตอ้างต่างประเทศสักครั้งไปไหน ๆ เขาก็มีพ็อกเก็ตบุ๊คใส่กระเป๋าไว้ ถึงเวลานั่งรอก็ใช้เวลาในการอ่าน ของเรานี้บางส่วนก็คือนั่งเมาส์กันนั่งบนกันเป็นการทอคือออฟเดอะทาวเวอร์จะไม่นิยมการอ่าน ทำยังไงถึงจะให้เด็ก ๆ ถึงจะพกการ์ตูนก็พกไปเถอะ แล้วก็อ่านให้เขาเสพ ให้เขาใช้เวลาตรงนั้นให้มีสติไม่ใช่ไปคลุ้มคลั่งบนคนนั้นบนคนนี่ คือฝึกทักษะในการวิพากษ์แต่ไม่ต้องตลอดวัน ฝึกทักษะในการอ่านบ้าง ตีฉันทนาการการ์ตูนนี่ก็จะเป็นสื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่ทำให้เด็ก ๆ ไทยเราในวัยนี้ยังมีการอ่านอยู่ อ่านแล้วอาจจะต้องมาเปิดคอลัมภ์เข้ามาชี้ ๆ กันดูว่าเด็กกรุงเทพฯอ่านแบบนี้ เด็กชนบทเขาอ่านกันแบบนี้เกิดการปะทะสังสรรค์กับเด็กกรุงเทพฯ กับเพื่อนที่อ่านรามเกียรติ์แล้วรู้เรื่องเลย ให้เพื่อนที่อยู่โน้นตรงมาเล่าให้ฟัง เขาอาจจะเล่าได้ดีกว่า แต่ว่าเราอาจจะไป มันคืออย่างโน้นคืออย่างนี้และมีความคิดริเริ่มนะ เด็กตรงนี้อาจจะเซอร์ไพรส์ แต่ทำยังไงให้เด็กรู้จักอ่านแล้วเอาสาระมาคุยมาให้มันหลากหลาย และให้มันเปิดกว้าง ผ่านคนในวัยเดียวกัน แล้วอาจจะมีคนต่างวัยมาเล่าประสบการณ์ให้ฟังว่าสมัยก่อนเราอ่านแบบนี้มันมีมุมมองกันยังไงเรามาแชร์กัน โดยที่ไม่มียัยเป็นตัวกัน ตีฉันทนาการนี้มันก็จะไม่ต้องมานั่งทวนความหลังกันมากเกินไปว่ามันคงดำเนินให้คงอยู่ในรูปของบริบทที่เปลี่ยนไป

วิทยากร : เท่าที่ผมฟังการพูดคุยตรงนี้นะครับ อาจจะมีแฟนพันธ์ุแท้หัวหนึ่งในอดีตแล้วก็ปัจจุบัน แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว สาระของการดูการ์ตูนมันน่าจะมา ผมจะไม่มองถึงในเรื่องของรูปแบบหรือว่าสไตล์ สมาคมการ์ตูนไม่เคยเกิดขึ้น จริงอยู่ถึงจะใช้ชื่อว่าสมาคมการ์ตูนไทย แต่ว่าเรายังนิยมการ์ตูนญี่ปุ่นว่าที่จริงแล้วการ์ตูนญี่ปุ่นนี้ถูกสร้างโดยคนไทยส่วนหนึ่ง แล้วก็มาฉายในเมืองไทย อย่างตราท่อนบอสนี่เป็นทีมของคุณเอกเป็นคนสร้างนะ แล้วก็ส่งไปทำเทคนิคที่ญี่ปุ่นแล้วก็กลับมาฉายเมืองไทย แต่คนก็ไม่ปรากฏนามว่า ก็นั่นคือการดูการ์ตูนญี่ปุ่นก็ลองพลิกดูหนังสือไทยคอมมิคส์ ก็เป็นอีกหนึ่งกรรมการอยู่ในสมาคมการ์ตูนไทย คือคุณวรวิทย์ วรวิทยานนท์ เป็น บก. นะครับ แต่ปรากฏว่าหนังสือทั้งเล่มนั้นเป็นสไตล์ญี่ปุ่นล้วน ๆ คือหนังสือการ์ตูนตาหวาน สไตล์ญี่ปุ่นล้วน ๆ แต่เขียนโดยฝีมือคนไทยทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นจุดนี้เขาก็ไปจับจุดขายได้ว่า การ์ตูนญี่ปุ่นนี่กำลังเป็นสิ่งที่ทันสมัยกำลังเป็นสิ่งที่กำลังเป็นกำลัง ดังนั้นผมกำลังมองว่ามันอยู่ที่สาระอยู่ที่การสอดใส่ตรงนั้น ควรจะเป็นญี่ปุ่น เป็นไทย เป็นเทศ เป็นอะไรก็แล้วแต่ ๆ สาระต่างหากมันส่งเสริมอย่างที่เราอาจารย์พูด การ์ตูนก็เป็นเรื่องของพื้นฐานในการส่งเสริมเรื่องของการอ่านนะครับ ส่งเสริมในด้านจริยธรรมคุณธรรมและส่งเสริมในเรื่องของพฤติกรรมบางอย่างที่จะลอกเลียนมาจากการดู อย่างที่น้องพูดเกี่ยวกับการแต่งกายก็ตามการบริโภค วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สิ่งเหล่านี้มันก็จะก่อให้เกิด บางครั้งมันอาจจะสวนทางกับสังคมไทย ตัวอย่างเช่นบางทีตัวการ์ตูนนี้มีการช่วงชิงกันให้ได้มาซึ่งอำนาจโดยไม่คำนึงถึงเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมีการเข่นฆ่าอะไรต่าง ๆ มีซ่อนเงื่อนมีกลยุทธ์ มีอะไรอย่างนั้นนะครับ เด็กก็นำมาใช้ อย่างเดินผ่านพ่อแม่บางทีก็ไม่มีคารวะ จริง ๆ แล้วก็ไม่ใช่ความผิดโดยข้อเท็จจริงแล้วนะครับ เพราะฉะนั้นผมจะมองที่สาระเป็นอันดับหนึ่งในส่วนของสมาคมการ์ตูนแล้วก็วัตถุประสงค์คือ เราจะมีการส่งเสริมการ์ตูนทุกรูปแบบที่มีการสร้างสรรค์ แล้วมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานวิจัยด้านการดูการ์ตูนแล้วก็ส่งเสริมบุคลากรในส่วนที่จะไปพัฒนาในด้านการผลิตก็ตามในเรื่องของความคิด แล้วก็มีการส่งเสริมในส่วนของการทำกิจกรรมการ์ตูนให้ฟื้นฟูแล้วก็ในเรื่องสื่อ ๆ ที่จะนำไปใช้ผมกำลังมองว่าคุณโอเมอพูดเมื่อกี้ เวลาที่เรากำลังถกกันว่าการ์ตูนที่เป็นเล่มนะครับในท้องตลาดจริง ๆ แล้วมันก็เป็นสื่ออย่างหนึ่ง แต่ว่าเป็นหนังสือที่ตอบสนองความบันเทิงแล้วก็มีสาระบางส่วนแต่โดยข้อเท็จจริงนี้ หน้าทีการ์ตูนเขาจะไปโหลดเล่นอยู่บนฟิล์มบ้าง ในหนังสืออ่านประกอบบ้างแล้วก็อย่างแม้กระทั่งคุณโอเมอทำการดูการ์ตูนเรื่องของเกี่ยวกับนิวเคลียร์อย่างนี้เป็นต้นนะครับ แทนที่จะเป็นการดูไทยหรือเทศไม่สำคัญ ๆ อยู่ทีสาระของมันแล้วก็อยู่ที่ว่าสำคัญเราจะสร้างมัสคอสตัวนั้นขึ้นมาหรืออีโรตีให้เด็กชอบตรงนั้น ก็

สามารถที่จะจูงใจเด็กได้ มื้ออยู่สมัยหนึ่งเราสร้างเป็นการทุนรณรงค์เรื่องโปกสนะครับ โดยต้นไม้ขึ้นมามาสร้างแบบเป็นรูปของการทุน ต้นไม้ก็มีเจาะตามมีปากมีหูมีจมูก เด็กก็ชื่นชอบ เพราะฉะนั้นผมมองว่าการทุนมันถูกนำไปใช้ในสื่อต่างๆ มากมาย แม้กระทั่งตัวสินค้ามันไม่จำเป็นว่าจะต้องอยู่ในหนังสือที่จะต้องมาดูกันว่าเรื่องราวจะเป็นเรื่องเช็กชอร์อะไรต่าง ๆ นี่ จริง ๆ ประโยชน์ของมันมหาศาลที่แท้จริงนั้น เพราะฉะนั้นสมาคมจึงมองตัวนี้เป็นหลัก ถ้าเกิดน้อง ๆ หรือใครก็ตามที่มีแนวคิดอย่างนั้นะครับคือผมได้ทำงานวิจัยเรื่องหนึ่งให้กับกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมของช่อง 7 ก็ได้ทราบว่าเด็กไทยนี้ เราไปดูเรื่องเวลาการบริโภคการทุน เราดูรูปแบบที่เขาชอบ เขาชอบอย่างไร เราก็จะพบว่าส่วนใหญ่เขาจะชอบเป็นลักษณะที่การทุนที่ไม่ค่อยมีเหตุมีผลเท่าไรนัก เป็นตัวการทุนที่ขึ้นมามันไม่มีเหตุผลมันจะมายังไงก็ช่าง ไม่ใส่ใจตรงนั้นเพียงแต่ว่า รู้ว่าชอบอย่างนี้อธิบายไม่ได้ในจุดนั้นนะครับ คือยังเป็นส่วนใหญ่คือจะสนองในด้านอารมณ์มากกว่านี้ ถ้าการทุนที่เป็นเรื่องเป็นราวจริง ๆ เขาจะไม่ค่อยใส่ใจแล้วเวลาการบริโภคเขาก็จะบริโภคในช่วงเช้า ๆ ของวันหยุด เพราะฉะนั้นเขาก็จะจับจืดตรงนี้ได้ว่าจะสังเกตภาพยนตร์เด็ก เขาจะมาฉายในช่วงเช้า คือเขามีข้อมูลพวกนี้อยู่ แม้กระทั่งตัวการทุนเหมือนกันมีอยู่เรื่องหนึ่ง เขาเรียกว่าผู้พิทักษ์โลกของที่เขาสร้างขึ้นมานี้ ตัวละครของเขาเหมือนผาแฝด เด็กไม่ชอบ พอผมทำวิจัยตรงนั้นออกมาปรากฏว่าลักษณะตัวละครนั้นไม่แตกต่าง ไม่มีบุคลิกผมก็บอกว่าบุคลิกของตัวละครนั้นไม่แตกต่าง ไม่จับใจ อย่างตัวอย่างเช่น โครราเอมอนวงกลมอย่างเดียว แต่นั่นก็เป็นตัวละครได้ หรือตัวผอม ๆ ให้จดจำง่าย แล้วที่นี้เขาเขียนเหมือนผีน้อง เหมือนหน้าตาคล้าย ๆ กันหมด นี่คือจุดอ่อนของการทุนไทย แต่ว่าในส่วนบริบทของมันมันสามารถนำไปใช้กับอะไรต่ออะไรได้เยอะแยะมากมาย เพราะฉะนั้นสมาคมก็เปิดกว้างนะไม่ได้ไปกีดกันว่าการทุนไม่รับไม่ใช่ เพราะฉะนั้นที่น้อง ๆ พุดบรรดานักศึกษาทั้งหลายที่เสนอมาเราก็ฟังไว้ถึงข้อมูลที่เราจะต้องนำไปวิเคราะห์แล้วก็อาจจะต้องมีการสมมนาระหว่างการทุนในที่ปัจจุบันกับอนาคตจะเป็นอย่างไร คงจะต้องเชิญพวกเขา

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ขอบพระคุณมากเลยได้ความรู้มากที่สุดแล้ว ตนเองไม่มีความรู้พยายามที่จะคิดอย่างที่ท่านวิทยากรว่าสาระเป็นเรื่องที่สำคัญ ดิฉันเห็นด้วยแต่ว่าไม่ทราบว่าเป็นเมืองไทยนี้ที่เกี่ยวกับเรื่องการทุนไม่ใช่ที่เป็นคอมมิคส์นี้เป็นประกอบเรื่องมันมีสาระหรือเปล่า ตอนนั้นก็กลับมาสอนความรู้สึกที่สอนที่รังสิริรู้สึกว่าการพยายามจะเอาอะไรบางอย่างซ่อนข้างล่าง ก็เลยขอดูเลย ประมาณ 30 ในที่สุดก็เลยบอกให้เอาสิ่งที่เขา หลายคนก็ซ่อนนี้ให้เอาขึ้นมาวาง ก็ปรากฏว่าเป็นกบการทุนเคโระ ตอนหลังก็เลยได้ความรู้จากเขาว่ามันคืออะไร แต่สิ่งที่ดิฉันแปลกใจมากหลังจากนั้นก็ถือว่าเคโระเหล่านั้นนะค่ะ แพงมากเลย ผ่าเซ็ดหน้าเคโระผืนหนึ่งเป็นร้อย ๆ แค่ปิดหน้ากบกับแล้วเมื่อมีเคโระที่ทำในเมืองไทยก็ถามว่าเด็กทำไมไม่เอา เขาก็บอกว่าดูก็รู้ว่าของปลอมเพราะว่าต่างกัน ต้องเอาของแท้แล้วตรงนั้นอยากจะให้สังเกตว่าสาระหรือไม่ มันอาจจะจะเป็นแฟชั่นอะไรสักอย่างซึ่งดิฉันยังดีไม่ออกนะค่ะว่าคืออะไรแน่ที่นี้ก็กลับมาดูว่าสาระอย่างนี้น้องพูดนะค่ะ ว่าเมื่อก่อนสมัยก่อนตุ๊กตาซึ่งเป็นรุ่นกับเด็กอันนั้นเราเรียกว่าการทุนตุ๊กตาแต่อันนั้นดิฉันมองว่ามีสาระและสาระนั้นคือครอบครัว ๆ ของคุณ พิมล กาลศรี ซึ่งเป็นคนวาด แล้วเป็นครั้งเป็นคราวที่คุณพิมลจะเอาลูกทั้ง 4 คน แล้วให้เราเห็นว่ามีความจริงทั้งหนูนิต หนูโก๋ หนูน้อย หนูแจ้ว นะค่ะ แล้วในเรื่องเรื่องมันทำให้เราชอบเพราะว่าเราคล้าย ๆ ได้ตามครอบครัวนี้ว่าทำอะไร มีกิจกรรมอะไรบ้างแต่งตัวเหมือนเดิม หัวจุกหรือทรงหน้าฟู มันน่ารักมากเลย พอหลังจากที่มันเจ๋งไปนี่จริง ๆ แล้วมีอย่างอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งดิฉันไม่ทราบว่าประเทศอื่นจะมีอย่างนี้หรือเปล่า เกิดเหตุคุณพิมลทำอะไรบ้างดีตั้งแต่ที่นั้นมาตกเลยคะ เพราะฉะนั้นดิฉันคิดว่ามันยังมีเรื่องอะไรบางอย่างที่นอกเหนือไปจากสาระ งานเขาคือมากคะหลังจากนั้นก็จะมีหนูแจ้ว มีเบบี้อะไรออกมาลักษณะจะสู้กันไม่ได้เลย เพราะว่ามันจะมีภาพที่เป็น 2 แ่ง 2 จาม เพราะไม่มีเรื่องแกนกลางที่เป็นเรื่องของครอบครัวนี้ให้เรารู้มันหายไปเลยที่นี้ที่ดิฉันมาคิดตอนนี้ก็อย่างก็คิดว่า หนังสือที่ดีมากตอนนี้ของต่างประเทศเด็กยุคนี้ตัวดิฉันเองก็ยอมรับเมื่อไม่นานมานี้ เขาบอกว่าเวลาอ่านนอนจนเตี้ยวันก็ยังคงอ่านวันนี้เดอะพลู ซึ่งตัวเองชอบมาชอบตั้งแต่เรียนอยู่ที่โน้นจนเตี้ยวันนี้ก็ชอบอ่านก็ครั้งก็ยังชอบอยู่ร้อยครั้งก็ชอบพันครั้งก็ชอบ เพราะว่าทุกครั้งก็จับอ่านมันได้ข้อคิดเกี่ยวกับชีวิตเสมอไปเลยคะ แม้ว่าตัวดิฉันนั้นแหละชินแล้วมาถามเด็ก ๆ เตี้ยวันก็ชอบพลูนะค่ะ กระป๋องก็เป็นพลู ถ้วยกาแฟก็เป็นพลู

ดินสอก็เป็นพลู แต่ขอโทษนะค่ะไม่มีใครอ่านเรื่องนี้ไม่ได้รู้เรื่องเลย เพราะว่าหนังสือเล่มนี้แปลเป็นภาษาไทยแล้ว ไม่ได้เรื่อง มันต้องอ่านเป็นตัวภาษาอังกฤษแต่เขาล้างพลูอย่างเดียว อันนี้ไม่ทราบว่าจะเกิดอะไรขึ้น สำหรับตัวดิฉันเอง ซึ่งเป็นผู้ใหญ่วัยนี้คิดว่า ณ จินตนาการนั้นค่ะ ถึงแม้ว่าจะไม่มีความรู้ในเรื่องที่เขาพูดกันแล้วไม่เคยเจาะเข้าไปดูเลย ถามว่าดูไหมก็ยังคงช่อง 26-27 27 กะแล้วจะต้องดูบ๊อบบอย ต้องดูฟิสโตน ถามว่าทำไมถึงชอบบ๊อบบอยกับบอกละ ไม่ถูกมันมีความรู้ชอบ อันนี้เป็นสิ่งที่ชวนให้ดิฉันคิดมาก แต่มีข้อหนึ่งที่ดิฉันอยากเรียนถามจริงๆ เพื่อความรู้แน่ๆ จะถามว่าถ้าเราจะสร้างหนังการ์ตูนหรือแม้แต่จะสร้างคอมมิคส์จากเรื่องเดิมของไทย เรามีเรื่องอันไหนที่นอกจากสุดสาครบ้าง เพราะข้อนี้เคยถามคุณประยุทธ์ เงามระจ่าง ที่เป็นคนทำ ก็คือรู้สึกว่ามีคนทำเลยของไทยที่ควรจะทำมา ทำแม้ในเรื่องพระอภัยมณีจะดัดแปลงไม่ได้ ดึงได้แต่สุดสาคร ถ้าสมมุติว่าจะดัดเอากันหาซาลิก็ยังไม่ได้ เพราะเด็กดูแล้วอาจจะไม่เข้าใจความรู้สึกที่พอให้ลูกไปเด็กจะไม่เข้าใจ หรือจะเอาเด็กที่น่ารักมาก ๆ อย่างเช่นในพระรอสอย่างในเรื่องชนไก่มันก็ไม่ได้ก็เหมือนกันมีควักลูกตา อยากเรียนถามตรงนี้ค่ะ

วิทยากร : ก็เป็นปัญหาของนักเขียนหลายคน อย่างคำถามของอาจารย์นี้ไม่ใช่แต่หนังการ์ตูน ๆ เวลาเราพิมพ์เรื่องของวรรณคดีไทยเก่า ๆ เป็นสิ่งที่บางทีแทบจะเดินทางกันยากลำบากเพราะมันจะเสนอภาพของการเช่นฆ่าแย่งชิง เรื่องชู้สาวอยู่ในวรรณคดีไทยอยู่ทุก ๆ เรื่อง อย่างวรรณคดีไทยที่ถูกยกย่องว่าดีมากรวมเกียรติ เด็กก็จะไม่รู้เรื่อง เรายังไม่ค่อยรู้เรื่องเลย ก็ยากที่จะเขียนอย่างที่เราอยากพูดเมื่อที่ ตอนนี้มีคนเอาลิ้นสมุทราไปทำแล้ว แต่ผมคาดว่ามันจะต้องเป็นการเขียนบทใหม่ให้แบบมี concept ที่ ไม่ซับซ้อนเข้าใจง่าย คือจะต้องเขียนบทใหม่แน่นอน เพราะว่าถ้าเดินตามวรรณคดีก็อาจจะอย่างที่เราอยากพูดเรื่องสาระนั้นอาจจะห่างไกลจากความมีสาระมาก เพราะว่ามันเป็นเรื่องประโลมโลกจะเยอะ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : สุดสาครนี้เขาอ่อนหวาน แต่บุคลิกของลิ้นสมุทราที่พอนี่มา ลิ้นสมุทราบุตย์ก็รักโมโห

วิทยากร : ตอนนี้ก็กำลังสร้าง อาจารย์ต้องได้ดูเขากำลังสร้างอยู่เป็นทีมงานที่อยู่ในบริษัทผม แล้วก็เรื่องวรรณคดีทั้งหลายที่อาจารย์พูดถึงตอนนี้ ช่อง 3 เขาจองคิวทำหมดแล้ว คือเขาจะทำวรรณคดีไล่ที่ดัง ๆ คือผมมองดูนะสมมุติว่าเรามองจากสายตาของการทำการตลาดหนังการ์ตูน เมื่อช่อง 3 ทำวรรณคดีนี้ ช่อง 7 จะไม่ทำ เพราะจะเป็นการตามเสีย เครดิตเขาเพราะนั้นช่อง 3 นี่มีสิทธิ์ที่จะจองวรรณคดีทุกเรื่องมาทำในเวลานี้ เพราะฉะนั้นอาจารย์อาจจะได้ดูแต่อาจจะ เป็นเวอร์ชันที่ถูกใจน้อง ๆ มากกว่าถูกใจผู้ใหญ่เพราะเขาจะนอกบทเยอะ ซึ่งเขาจะทำเพื่อให้ขายได้ไม่ได้ทำเพื่อ ดำเนินตามท้องเรื่องเดิม ดูง่าย ๆ ก็ดูสิ่งที่ยกก็ได้ว่ามันไม่ใช่เนื้อหาสาระเดิมเท่าไร แต่ว่าก็ไม่ผิดเขาหวังที่จะทำการตลาด ถ้าพูดถึงในเชิงธุรกิจจะครับ ผมคิดว่าถ้าให้ผมได้ทำหนังการ์ตูนผมก็ว่าจะเอาวรรณกรรมสมัยใหม่มาทำ วรรณกรรมสำหรับเด็กสมัยใหม่ แต่ผมมีความเข้าใจอย่างนั้นนะครับอาจารย์ ญี่ปุ่นปรับทำไมเขาถึงทำอย่างนี้อาจารย์ บอกว่าเคโระ ไม่มีสาระ หรืออะไรที่ไม่มีสาระ ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมเขาถึงดู แต่ต้องดูว่าเมืองไทยนี้มันเพิ่งเกิดการ์ตูน เพราะฉะนั้นเขาจะเก็บกวาดในสิ่งที่เขายังไม่ได้ทำ เหมือนกับของตาย เขาจะทำของตายก่อน ญี่ปุ่นตอนนี้ที่เขาโด่งดัง เขาจะทำอะไรก็ได้แล้ว ก่อนหน้านี้นี้เขาจะทำพื้นฐานก่อน ไปทำนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นทำเรื่องเกี่ยวกับตัวเขาเอง ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ทุกอย่างเขาจะทำของเขา แต่เวลานั้นเพียงแต่เราไม่รู้ ณ วันนี้เราก็เหมือนเขา เขาก็ทำตัวของเขา ทำ นิทานวรรณคดีไทยคือเรากำลังเก็บเอาของเก่ามาทำมันพัฒนาไปได้ มันเริ่มที่จะก้าวไปสู่การคิดเรื่องเอง เขียนเรื่องเอง แต่งเอง ผมว่ามันจะเป็นสเต็ปตามนี้นะครับ คือมันเพิ่งเกิด

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ถ้าสมมุติว่าเรานึกถึงการตูนญี่ปุ่นที่ดิฉันชอบมากแล้วก็มีพื้นฐานก็คือ เณรน้อยเจ้าปัญญา เขาก็สามารถที่จะใส่เรื่องได้เลย ก็ร้อยเรื่องก็ได้ เราไม่มี

วิทยากร : อาจารย์ลองดูเรื่องที่ว่าของเราก็น่าจะศรีธนศชัยเพราะอะไร แก่นของเรื่องนี้มันคล้ายกันมากเลย แต่วิธีการนำเสนอ การเขียนบท แล้วให้คนดูแล้วไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นคนเจ้าเล่ห์เอาแต่ได้เขาทำได้ เขาเขียนบทได้ดีแต่เราไม่มีใครคือเวลาเราคิด มีคนจะทำละครศรีธนศชัยแต่ว่ามันยังไม่ถึงขั้นตอนสุดท้ายที่มันจะเริ่มทำได้ ผมดูแล้วว่าเพราะมันจะเป็นการสร้างให้เด็กเป็นคนที่ไม่เหมาะสมจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่ดี เราก็จะปฏิเสธเลยว่าเราไม่ทำเรื่องศรีธนศชัย ก็เป็นแบบนี้ แก่นเดียวกัน วิธีการก็โอเคเหมือนกัน แต่เขาเพื่อที่จะสร้างสรรค์เขาใช้ธรรมชาติเข้ามา แต่เรื่องนี้พอบอกเรื่องแล้วเขาคิดว่าเขาขายได้ละครอาจารย์ ศรีธนศชัยเป็นเรื่องที่พอบอกเรื่องไปขายได้เลย เพราะว่าคนดูไม่แคร์เรื่องของสาระสำคัญ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ปัญหาที่พี่วิทยุพูดนะค่ะ มันตรงกันว่าเคยคิดที่จะทำพระอภัยนี้เขียนบทไว้แล้วค่ะ ตรงช่วงของครอบครัวศรีสุวรรณ สหสสะชัย กับเสวคนธ์ เป็นครอบครัวที่ดีมาก ทำไมจะไปเอาครอบครัวเจ้าชู้ของพระอภัยใช้ใหม่ค่ะ เมียก็รักเมียอะไรหมดปลาก็ไม่เว้น น่าจะคุยถึงศรีสุวรรณเป็นครอบครัวที่ดีกว่านี้ ศรีสุวรรณนี้เป็นน้องชายเห็นไหมค่ะสายเลือดเดียวกันกับพระอภัย แต่ประพตติ มีเมียคนเดียว มีลูกน่ารัก แล้ว 2 คนนี้ ทั้ง เสวคนธ์ และ หัสสะชัย ที่จริงแล้วเก่งทั้งคู่ ดีทั้งคู่ เป็นเด็กที่ รู้จักแยกแยะดีชั่วดีด้วย ทำไมไม่จับตอนนั้นมั้ง หัสสะชัยเฉย ๆ เขียนบทเขียนยังไม่ทันจบตีเลยละ เขียนไปได้ 2-3 บทก็ตายไป ก็เลยอยากจะหาใครที่สานต่อแล้วเราคิดว่าถ้ามีดังค์บอกแล้วหลาย ๆ คนกลัวไม่กล้าเขียนเริ่มจากเขียนบท เพราะเราจะนำเสนอตรงนี้ ที่แรกอยากจะทำแอนิเมชั่น ตีตลกคิดไม่ไหวเงินก็น้อย

วิทยากร : ช่อง 3 ช่อง 7 ช่อง 9 ทุกช่องนี้ ถ้าเราไม่มีความรู้จักลึกซึ้งภายในนี้ ทำธุรกิจเข้าไม่ได้ ถึงจะมีของดีก็เข้าไม่ได้ละครมันยากเป็นเรื่องทางธุรกิจ เราเป็นเหมือนกับคนผลิต เราคิดว่าสินค้าเราดีที่สุดแต่เงินยังไม่พอที่จะไปต่อสู่ทางธุรกิจ คือต้องมีองค์กรที่เราจะรู้จัก คือสร้างงานที่ดีต้องเผยแพร่ได้ด้วย อย่างถามนักศึกษาถ้าเป็นการทุนไทยในความคิดเขาควรจะเป็นเรื่องอะไรที่ควรจะทำมาทำ

ผู้เข้าร่วมประชุม : คือพี่วิทยุอยากเสนอข่าวกับของอาจารย์แล้วก็คุณโอมาให้ทำเถอะค่ะ เพราะพ่อของเสวคนธ์ กับ หัสสะชัยคือสุริโยทัย ชื่อ สุริโยทัยค่ะ ครอบครัวของสุริโยทัยนี้น่ารักมาก

ผู้เข้าร่วมเสวนา : มองว่าถ้าเราจะสื่อสารว่าการทุนที่มันได้กลิ่นไอญี่ปุ่นเข้ามาเยอะ ถ้ามากลิ่นไอไทยในมุมมองของผู้บริโภค ณ วันนี้ มองว่าทิศทางไหนไม่จำเป็นต้องระบุชื่อมันควรจะไปในแนวไหนถึงจะดีกับผู้บริโภคมันควรจะไปในแนวไหนถึงจะมีผู้บริโภค

ผู้เข้าร่วมเสวนา : อย่างเด็กทุกวันนี้การที่จะหยิบหนังสือขึ้นมาอ่านสักเล่มการผ่อนคลาย ก็เหมือนว่าถ้าอ่านไปอย่างที่เราอาจารย์บอกว่าขึ้นรถก็อ่านหนังสือไป ก็เลยอยากจะให้มันมีอะไรที่เป็นสาระขึ้นมาหน่อยหนึ่ง

วิทยากร : ต้องให้เขาซึมซับโดยที่ไม่รู้ตัว

ผู้เข้าร่วมเสวนา : อันนั้นเป็นลักษณะเฉพาะเป็นเสน่ห์ของการทุนอ่านแล้วรู้สึกสนุกเพลิดเพลินอารมณ์ความสุขหลังพร้อมที่จะรับรู้

ผู้เข้าร่วมเสวนา : มีการทุนอมตะอยู่เรื่องหนึ่งที่เอามาเขียนหลายเวอร์ชันมากทั้งใช้อายุคอนาคตที่ขี้อวดแทนที่เขมอะไรต่าง ๆ ผมมองว่าจริง ๆ มันประยุกต์ได้ เอาวรรณคดีไทยมาประยุกต์ให้มันร่วมสมัย อย่างเรื่องตอนนี้น่าแปลก

หนังไทยเรื่องหนึ่ง คือไกรทองนะครับ วิทยุนั้นก็เข้าไปดูกันเยอะ แม้ว่าดูออกมาแล้วมีเสียงพูดว่าผิดหวังบ้างสมหวังบ้าง แต่ก็ได้รับการตอบรับ ผมมองว่าตัวหนึ่งเราเอาวรรณคดีไทยมาแล้วประยุกต์ อย่างเอาเรื่องของเทคโนโลยีเข้าไป สมมติเอาเรื่องไกรทอง มาทำจะเข้หุ่นยนต์ พระเอกไกรทองเป็นนักแก๊งโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วมีอาวุธ เป็นหอกซึ่ง มันก็ทำเรื่องให้มันเป็นหลากหลายอยู่นอกเหนือจินตนาการขึ้นไปสร้างเรื่องใหม่จากเรื่องเก่า ผมว่ามันก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ประยุกต์ได้ เราไม่จำเป็นต้องไปสร้างเรื่องใหม่เลย แต่เอาวรรณคดีไทยกลับมานี้ ทำให้มันร่วมยุค เอาเทคโนโลยีเข้าไปเอาอะไรเข้าไป

อาจารย์ขวัญดี : คิดถึงเพื่อนที่คนหนึ่งคือลูกเขาจะได้รับการพูดเรื่องของวรรณคดีไทย อย่างเช่นเรื่องของ รามเกียรติ์ให้ฟังเรื่อย ๆ มีอยู่คนหนึ่งเขามาถาม เขายังเล็กน้อย เขามาถามว่า ผู้ชายคนไหนที่แข็งแกร่งที่สุดในโลก ป้า ขวัญก็ตอบว่าแซมซัน ผมว่าไม่ใช่ สหัสเดชะ เก่งกว่า เพราะฉะนั้นน่าจะคิดนะค๊ะที่ว่านี้หมายถึงว่าเอาทั้งสองเรื่องจากที่อื่นเข้ามาผสมกัน แล้วให้ความรู้ในเรื่องของแต่ละอันไป

วิทยากร : เรื่องสุดท้ายเวลาที่มีงานที่ไปสร้าง คือทีมของคุณอิศเรศ เป็นสุตสาครศาสตร์กล้า ไม่ทราบเคยเห็นแล้วยังลงมติชนก็ลงแล้ว ศาสตร์กล้าหมายถึงว่า สุตสาครนี้จะแปลงรูปหมดเลยลักษณะจะเป็นพันธมิตรระหว่างหุ่นกับฝรั่ง ออกมาลักษณะการแต่งกายก็ไม่ใช่ ดาบก็เป็นดาบพวกเข็นพวกอะไรต่าง ๆ แม้กระทั่งขลุ่ย หรือปี่ที่เป่านี้ไม่ใช่ของไทยเลย เพราะฉะนั้น concept การแต่งกายทุกอย่างจะเป็นแบบใหม่หมดเลย พอเรื่องนี้ออกมามติชนลงก็ได้รับการตอบรับ ไม่ใช่ตอบรับคือการพิศเนกกลับมาจากศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย คุณอาทร ก็มีหนังสือไปถึง บก. ว่าทำไมต้องทำอย่างนี้ ทำลายวัฒนธรรม คือตรงนี้ผมกำลังมองว่าแม้กระทั่งเรื่องราวบางอย่างที่มาแปรเปลี่ยนอะไรต่าง ๆ จินตนาการ มันก็เลยว่าคุณทำตรงนี้เสมือนหนึ่งไปทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว พระอภัยมณีซึ่งน่าจะออกมาเป็นลักษณะไทย ๆ อ่อนหวานแต่ว่าทำไมต้องมิกายาล้ำสันเข้าไปอย่างนั้น มันก็เลยกลายเป็นเรื่องราวที่ต่อสู้กันอยู่ขณะนี้ยังไม่ออกมานะครับ แต่ก็สร้างไปได้เยอะแล้วหลาย 10 % แล้ว เคยมาแสดงที่ เซ็นทรัล พระราม3

ผู้เข้าร่วมเสวนา : เพราะว่าตอนที่สุนทรภู่เด็ก ๆ ทราบหรือเปล่าคะว่าสุนทรภู่ได้เป็นบุคคลสำคัญของโลกจากการเลือกของยูเนสโก แล้วตอนที่เรื่องนี้เราจะพูดกัน มีการเตือนด้วยซ้ำไปว่าให้ระมัดระวังเพราะต่างชาติจะไม่มีความเข้าใจเลยว่าได้ปลา ได้อักษร แท้จริงแล้วดิฉันไม่ค่อยได้เอื้อกับการอาหารที่พูดไปนี้เพราะว่าเวลาที่เอามาประยุกต์อย่างนี้แท้จริงแล้วมันเหมือนกับเป็นประธาน

วิทยากร : การทุนไทยของเราก็น่าจะเปลี่ยนเป็นชื่ออื่นเขาว่าอย่างนั้น เพราะว่าชื่อสุตสาคร แต่ว่าเขาใช้สุตสาครศาสตร์กล้า เป็นอีกเวอร์ชันหนึ่งแล้วเสร็จแล้วลักษณะรูปร่างหน้าตาแม้กระทั่งเขาโครงเรื่องก็เป็นสุตสาครหมด แต่รูปร่างหน้าตาเปลี่ยนไป

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ก็เข้าสู่คำพูดที่ผมพูดเมื่อเช้านี้ว่าประเทศไทยนี้ผู้ใหญ่ยังใช้อำนาจกับผู้น้อยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ก็ไม่บรรเจิด มันก็เลยเป็นอยู่อย่างนี้

วิทยากร : ต้องมองว่าอย่างนี้ครับ ว่าทำไมถึงใช้เค้าโครงเดิมของสุตสาคร แต่คุณทำไมไม่สร้างเรื่องขึ้นมาแล้วก็สร้างเรื่องขึ้นใหม่ แต่ว่าคุณอาจจะบอกให้เครดิตหนึ่งว่าเค้าโครงเรื่องมาจากสุตสาคร เพราะฉะนั้นนั่นคือวรรณกรรมที่จะต้องถูกทำลายไปในเชิงอนุรักษ์ที่เขาพูดถึงนะครับ หมายถึงว่าในตัวเรื่องมันเป็นเรื่องราวของที่จะทรงไว้ตรงนั้นอยู่ แต่ถ้าคุณอยากจะสร้าง คุณสร้างเลียนแบบได้นะ มันจะทำให้มีความรู้สึกว่าเมื่อคนไม่เคยอ่านวรรณกรรมชุดนี้

เด็กรุ่นใหม่ เขาจะไม่รู้เลยว่าดั้งเดิมคืออะไรเขาจะมาเป็นภาพยนตร์ แต่ทางสมาคมเราไม่แอนตี้ตรงนี้นะมันก็เป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างหนึ่งก็เป็นประโยชน์สังคมเราพัฒนาขึ้น อย่างที่น้องพูดถ้าทำแล้วอาวุธทรงอำนาจ

ผู้เข้าร่วมเสวนา : ดิฉันคิดว่า เป็นกระแสที่เราต้องจัดการกันต่อ เพื่อให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ ผ่านการดู ผ่านการอ่านหรือผ่านช่องทางอื่นๆ นี้ ให้เป็นกระแสหลักที่ทำให้คนไทยได้รู้ ซึ่งคงจะมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกรณีศึกษาที่เรายกขึ้นมา นับเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่จะบอกให้รู้ว่าถ้าจะเปลี่ยนแปลงจะกล่อมเกลายังไงบ้าง ขนาดไหนถึงจะพอเหมาะ มันจะฝึกขนาดไหนก็ต้องกลับมาสู่เส้นทางที่พอเหมาะ ตรงนี้คงเป็นจุดที่เราอาจจะต้องทำอะไรกันต่อไปอีกสักกระยะใหญ่ ๆ เหมือนกัน แต่วันนี้คงต้องขอขอบพระคุณท่านวิทยากรที่กรุณาใช้เวลาพร้อมทั้งมีสิ่งที่ดีที่อยากจะเล่าสู่กันฟัง.

ชมรมรักใจคุณ กิจกรรมรณรงค์สุขภาพเพื่อเยาวชน

พัฒนจรินทร์ สานแก้วมณี

ชมรมรักใจคุณ

คุณพัฒนจรินทร์ :

เป็นเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิพัฒนาศักยภาพของคน กิจกรรมที่อยากจะทำร่วมแลกเปลี่ยน เป็นกิจกรรมของเยาวชน ซึ่งเราใช้ชื่อกลุ่มว่า “ชมรมรักใจคุณ” ขอเรียนถึงความเป็นมานิดหนึ่ง จริงๆ แล้วชมรมรักใจคุณ ก่อตั้งขึ้นมาเป็นชมรมนี้ประมาณปี 42 ซึ่งเป็นการรวมตัวของนักเรียนนักศึกษาที่เคยทำโครงการรักใจคุณอาสาพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งโครงการนี้เป็นโครงการของโรงพยาบาลกรุงเทพ เป็นงานทางด้านกิจกรรมเพื่อภาพลักษณ์ทางด้านสังคม แล้วก็ร่วมกับทาง สยช. จัดทางด้านรณรงค์ส่งเสริมให้เยาวชนให้เยาวชนมาดูแลทางด้านสุขภาพในเชิงป้องกันแล้วก็ทำกิจกรรมรณรงค์ไปในสถานศึกษาหรือครอบครัวนะค่ะ อันนี้เป็นภาพที่มีการสัมมนาอบรมให้ความรู้กันนะค่ะที่นี้ในการที่เราทำโครงการเหล่านี้ร่วมกับทาง สยช.ก็จะมีน้อง ๆ จำนวนหนึ่งนะค่ะคือในแต่ละปีจะมี 20 โครงการ ใน 20 โครงการนี้เราก็จะมีนักศึกษาที่เป็นแกนนำในแต่ละสถาบันการศึกษาที่สนใจในงานทางด้านกิจกรรมทางด้านสังคมนะค่ะ คือเวลาที่ทำกิจกรรมรณรงค์ในโครงการเขาทำในนามสถาบันการศึกษาคือทำกับเพื่อนสถาบันเดียวกัน

ทีนี้พอมาทำโครงการอันนี้ที่เราให้ทุนทำทุก ๆ ปีนะค่ะ 4-5 ปีมาเขาก็จะรู้จักเพื่อนใหม่ ๆ ต่างสถาบันมากขึ้น แล้วก็เด็ก ๆ เขาก็จะเริ่มที่จะรวมตัวกัน ก็ให้ความคิดเห็นเข้ามาเกี่ยวกับโครงการซึ่งตอนนั้นเป็นผู้ดูแลโครงการอยู่นะค่ะ ในประมาณปี 42 ม.ค. น้อง ๆ ก็มานั่งคุยกันว่าอยากจะทำกิจกรรมร่วมกันแต่ว่ากิจกรรมที่อยากทำก็คงจะนอกเหนือไปจากขอบเขตของกิจกรรมในโครงการใหญ่ น้องๆ ก็เลยอยากจะตั้งขึ้นเป็นชมรมกลุ่มเล็ก ๆ นะค่ะ ก็เลยตั้งชื่อว่าชมรมรักใจคุณ หลังจากนั้นเมื่อเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะเป็นเวทีให้กับเด็ก ๆ หรือเยาวชนเขาได้ร่วมแสดงความคิดสร้างสรรค์ หรือทำประโยชน์เพื่อสังคมนั้นนะค่ะ ผู้สนับสนุนเอง สยช. หรือโรงพยาบาลกรุงเทพ ในขณะนั้นประมาณปีที่ 4 ของโครงการนะค่ะ ก็ให้การสนับสนุนในการทำกิจกรรมชมรมโดยก็มีทาง สยช. เป็นผู้สนับสนุนหลัก ในด้านงบประมาณ เพราะว่าเนื่องจากน้อง ๆ มาจากต่างสถาบันเพราะฉะนั้นการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ก็จะเป็นช่วงปิดเทอมประมาณเดือน ต.ค. กับ เม.ย. อันนี้ก็จะกิจกรรมการแสดงละครเวที ให้ความรู้ทางด้านสุขภาพให้กับเด็กเยาวชนแล้วก็ทีมงานที่ไปรณรงค์ที่บ้านราชวิถี คือเน้นให้กับน้อง ๆ ผู้ค่อยโอกาสในสถานสงเคราะห์ เรื่องของการก่อตั้งชมรมก็จะมีความเป็นมาในลักษณะอย่างนั้นนะค่ะ ที่นี้การก่อตั้งชมรมก็ได้มีการพูดคุยกันถึงวัตถุประสงค์ว่าจริง ๆ แล้ว วัตถุประสงค์ของชมรมนี้น้อง ๆ เขาอยากจะทำอะไรกันบ้าง คือทุกอย่างเราพยายามที่จะเริ่มต้นให้เด็กเขาคิดแล้วก็เสนอแนวคิดของเขาขึ้นมาเพราะว่าอันนี้มันไม่ใช่โครงการที่ภาคเอกชนเป็นเจ้าของแล้วร่วมมือกับรัฐ แต่เป็นสิ่งที่เด็กริเริ่มแล้ว ผู้ใหญ่หรือรัฐเห็นด้วยให้การสนับสนุนแล้วในฐานะที่เราเป็นผู้ใหญ่ก็ให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาเขา

ในขณะนั้นตัวดิฉันเองยังทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลกรุงเทพ ก็ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานด้วย ในเรื่องของบุคลากร ในเรื่องของสถานที่ จริง ๆ บุคลากรที่เข้าช่วยงานนี้ก็ก็เป็นลักษณะอาสา คือไม่ใช่งานที่ถูกสั่งมา เช่นคุณหมอหลายคน น้อง ๆ พยาบาล หรือว่าเจ้าหน้าที่ในส่วนพัฒนาบุคลากรต่าง ๆ นะคะเขาก็เข้ามาช่วยกิจกรรมที่เวลามีการรณรงค์กัน ที่นี้ในการตั้งวัตถุประสงค์ของชมรมก็พยายามจะรวบรวมขึ้นมาให้ ในตอนแรกนั้นก็คิดว่าชมรมนี้จะเป็นเวทีเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์แล้วก็แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชื่อมโยงประสบการณ์ หรือกระบวนการทำงานของเยาวชนทั้งนักเรียนแล้วก็นักศึกษาที่เคยทำกิจกรรมในโครงการรักใจคุณก็ต่อตรงนี้ก็จะเป็นเวทีแลกเปลี่ยน บทเรียนในการทำกิจกรรมของน้อง ๆ เขานะคะ

วัตถุประสงค์อีกข้อหนึ่งก็คือว่าเพื่อที่จะรวมตัวกัน แล้วก็ทำกิจกรรม เพื่อสังคมโดยเฉพาะเรื่องของ การรณรงค์ทางด้านสุขภาพเชิงป้องกัน แล้วก็วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ก็คือว่าเพื่อที่จะให้ชมรมรักใจคุณนั้นจะ เป็นศูนย์กลางของเยาวชนในการที่จะทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สังคมก็คือในเรื่องของการสร้างสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเนื้อหาของกิจกรรมมันก็จะขยายออกไป มากกว่าการรณรงค์ทางด้านสุขภาพ แต่ว่าคือเริ่มต้นของเราเป็นเรื่องของการรณรงค์ในด้านสุขภาพเชิงป้องกันนะค่ะ อันนี้ก็จะเป็กิจกรรมที่หลังจากชมรมได้คุยกันเรื่องวัตถุประสงค์แล้ว ก็จัดกระบวนการให้น้องเขาได้คิดกันอย่างเป็นเรื่องเป็นราวหรือว่าได้แลกเปลี่ยนกันอย่างจริงจัง ก็คือเราได้ทำในสิ่งที่เรียกว่าสัมมนาเชิงปฏิบัติการนะค่ะ ก็ไปใช้สถานที่ของอาสม วงศ์สนิทในการที่จะนำน้อง ๆ มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันแล้วก็พัฒนาในเรื่องของกระบวนการคิดการทำงานนะค่ะ ซึ่งตอนนั้นก็มีย้อง ๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรมนี้ประมาณ 40 คนนะค่ะแล้วก็มียี่ ๆ ซึ่งส่วนหนึ่ง เนื่องจากโครงการนี้เราทำมาปีที่ 4 ปีที่ 5 เพราะฉะนั้นก็จะมีรุ่นพี่ซึ่งเรียนจบไปแล้วหรือว่าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ซึ่งปัจจุบันบางคนก็เป็นอาจารย์แล้วนะค่ะ แล้วก็ทำงานก็ยังกลับมาช่วยกิจกรรมของชมรมในช่วงการก่อตั้งก็มีการสัมมนากันแล้วก็พูดคุยกัน ที่นี้จากที่สัมมนากันจากที่อาสม วงศ์สนิทนี้ประมาณปี 42 เดือน ก.ค. ก็ได้ทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ก็คือลองดูว่าสิ่งที่น้องเขาอยากจะทำคืออะไรมันก็มาตกผลึก คือในช่วงปิดเทอมนี้เขาอยากจะทำค่ายอาสาพัฒนาชุมชนในชนบทซึ่งเป็นสิ่งที่ทางโครงการยังไม่เคยทำมาก่อนเพราะเดิมการรณรงค์ทางด้านสุขภาพของโครงการนี้เราจะจำกัดพื้นที่นะค่ะก็อยู่ในกรุงเทพก็คือเป้าหมายอันหนึ่งซึ่งมันสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายทางธุรกิจของผู้เป็นเจ้าของโครงการ แต่สำหรับชมรมแล้วเด็กก็จะมีโอกาสทำงานได้กว้างไกลขึ้น เพราะฉะนั้นสิ่งที่เขาอยากทำก็คือ ส่วนใหญ่เด็กของเราตอนเริ่มต้นนี้ก็เป็นนักเรียนนักศึกษาที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ เพราะฉะนั้นส่วนหนึ่งของเขาก็คือการอยากจะเห็นชนบทอยากจะเรียนรู้ปัญหาของชนบท ซึ่งเด็กหลาย ๆ คนก็มีพื้นฐานเคยอยู่ต่างจังหวัดมาก่อนอะไรอย่างนั้นนะค่ะ เขาก็ระดมความคิดเห็นแล้วก็ได้ออกมาว่าในช่วงปิดเทอมของ ชัมเมอร์ปี 43 นี้อยากจะทำค่ายอาสาพัฒนาร่วมกัน

เขาก็ร่างโครงการขึ้นมาแล้วก็นำโครงการอันนี้เข้าไปขอการสนับสนุนซึ่งก็ได้รับเงินสนับสนุนทางด้านกิจกรรมมาจากสำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สยช. ในส่วนหนึ่งน้อง ๆ ก็ช่วยกันนะค่ะ พวกพี่ ๆ ผู้ใหญ่ก็ช่วยกันหาการสนับสนุนที่จะเป็นสิ่งที่หรือว่าเรื่องบุคลากรหรือว่าเรื่องเงินเข้ามาช่วย ในการทำค่ายครั้งนั้นนะค่ะ ที่นี้ในการทำกิจกรรมของชมรมรักใจคุณนี้ก็พยายามที่จะให้เป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของเยาวชนให้มากที่สุดนะค่ะ คือทั้งหมดนี้เราไม่ได้คิดว่าอยากทำอะไร แต่มันเริ่มจากว่าน้อง ๆ เขาอยากจะทำอะไร แล้วจะอย่างไรคือพยายามจะจัดกระบวนการในการประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็นนะค่ะ ที่จะร่างเป็นโครงการเข้าไปเสนอ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วก็กลับมาเพื่อที่จะชักซ้อมเตรียมการว่าการทำงานในต่างจังหวัดแห่งหนึ่งนี้เราจะต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง ฐานความรู้ของเราในเรื่องของชุมชน เรื่องสิ่งแวดล้อมของชนบทนั้นมีขนาดไหน ฐานความรู้ในเรื่องการส่งเสริมการรณรงค์ในด้านสุขภาพมีขนาดไหน เราจะขอความช่วยเหลือจากใครในการจัดกิจกรรมค่ายนอกเหนือจากเรื่องความรู้แล้วนี้สันทนการสิ่งที่เราจะต้องนำไปเชื่อมความสัมพันธ์กับน้อง ๆ หรือว่าผู้คนในชนบทนี้ต้องเตรียมตัวอย่างไรเราก็จัดกระบวนการ ให้มีการเทรนในเรื่องเหล่านั้นนะค่ะ โดยมีการแลกเปลี่ยนเอาบทเรียนของรุ่นพี่ที่เคยทำงานเหล่านั้นนะค่ะก็เทรนน้อง ๆ หรือว่าเชิญอาจารย์เชิญวิทยากรเข้ามาช่วยส่งเสริมกันก็มีทั้งวิทยากรที่เป็นทั้งนักพูดนักสันทนการหรือแพทย์พยาบาลทันตแพทย์ที่มาให้ความรู้เพื่อการเตรียมตัวในการที่จะไปทำค่าย ที่นี้นอกเหนือจากการเตรียมตัวในของสมาชิกที่กรุงเทพฯ แล้วมีสมาชิกส่วนหนึ่ง คือกระบวนการที่เราต้องการให้มีก็คือว่าเป้าหมายหนึ่งของเด็กเขาอยากจะเข้าใจและเรียนรู้ชนบท

เพราะฉะนั้นการทำค่ายการหาพื้นที่การสำรวจอะไรต่าง ๆ ก็พยายามที่จะให้น้องเข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้ก็จะจะต้องไปสำรวจพื้นที่

ที่นี่เราก็ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน เนื่องจากเราไม่เคยทำกิจกรรมต่างจังหวัดมาก่อนเราก็จะคัดเลือกชุมชนจากชุมชนที่เรามีเครือข่ายความสัมพันธ์แล้วก็มั่นใจได้ว่าการไปทำกิจกรรมแล้วไม่ทำให้เขาเดือดร้อน หรือตัวเราเองเดือดร้อนนะคะในฐานะที่เป็นที่ปรึกษาของชมรมก็จะคิดเรื่องไปด้วยแล้วก็ปรึกษากับพี่ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ต่างจังหวัด เพราะพื้นที่แรกที่เรานำไปทำก็คือพื้นที่ของจังหวัดหนองบัวลำภู ในเขตสุวรรณคูหาซึ่งหมู่บ้านที่ไปก็คือหมู่บ้านตากแตน ต.บ้านโคก ซึ่งก็มีผู้นำชุมชนซึ่งมีคุณภาพ เป็นประธาน อบต. แล้วก็ได้นำกิจกรรมมาเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรทั้งของภาครัฐ แล้วก็ของ ngo ในพื้นที่เขาก็จะมีโครงการอาสาสมัครแลกเปลี่ยนลงไปในพื้นที่เพราะฉะนั้นชาวบ้านก็มีความคุ้นเคยกับการทำกิจกรรมประเภทนี้อยู่ในระดับหนึ่งนะคะอันนี้ก็คือปัจจัยในการเลือกพื้นที่ ในฐานะที่เป็นที่ปรึกษาก็ให้คำแนะนำน้องแล้วก็เตรียมการให้แต่น้องจะต้องลงไปสำรวจนะคะว่าจริง ๆ แล้วมันเป็นยังไงบ้าง เราก็จัดกระบวนการนี้แล้วก็ให้เขาไปนะคะเขาก็จะไปเรียนรู้ว่าชนบทเป็นยังไง แล้วก็เข้าไปที่หมู่บ้านนะคะ แล้วก็ได้อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนกับค่ายครั้งนี้ เข้าไปปรึกษากับผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน อบต. ครูที่โรงเรียน หรือว่ากลุ่มผู้นำเยาวชนที่เขาได้อยู่จะก็จะเล่าถึงวัตถุประสงค์ในการที่จะมาจัดค่ายแล้วก็คุยร่วมกันในเรื่องการเตรียมการในด้านต่าง ๆ โดยที่ส่วนหนึ่งของค่ายนอกเหนือในเรื่องของการรณรงค์ในด้านสุขภาพแล้วเนี่ย เป้าอย่างหนึ่งที่เราคุยกันก็คือว่าตัวน้องชมรมที่ไปค่ายครั้งนี้จะได้มีโอกาสศึกษาชนบทหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่มันเปลี่ยนแปลงไปหรือว่าศิลปวัฒนธรรมหรือว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เพราะฉะนั้นกิจกรรมมันก็จะอำนวยความสะดวกให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นในบางเรื่องก็อาจจะได้มาก บางเรื่องก็อาจจะพอได้บ้าง แต่ว่าเป้าหมายก็คือการไปให้ความรู้กับเด็กซึ่งกลุ่มเป้าหมายนั้นก็คือเป็นเด็กในระดับประถม ป. 4 - ป. 6 โทน้อย ซึ่งเขาก็อาจจะมาพักค้างคืนที่โรงเรียนได้เนาะคะ ก็มีเด็กที่เข้าร่วมในครั้งนั้นประมาณ 80 คน กับน้อง ๆ ที่ไปจากกรุงเทพฯ ก็ประมาณ 40 คนที่เป็นพี่เลี้ยงผู้ดำเนินกิจกรรมค่ายแล้วร่วมกับกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่อีกประมาณ 30 คนนะคะ

นอกนั้นก็ในส่วนสนับสนุนก็มีผู้ใหญ่ในชุมชนเข้ามาดูแลในเรื่องของการจัดการสถานที่ในเรื่องของอาหารในเรื่องของการเตรียมกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือเรื่องชุมชนศึกษาให้กับน้อง ๆ ที่นี่ผู้นำชุมชนก็ได้มีโอกาสพาไปดูงานของเกษตรกรดีเด่นซึ่งท่านก็อยู่ในอำเภอนี้พอดีเลย ก็เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรแบบผสมผสานน้อง ๆ ก็ได้เห็นว่าชีวิต คือช่วงนั้นแนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้กำลังขึ้นสู่กระแสสูงตามพระราชดำริของในหลวง เด็ก ๆ ก็ได้ไปเรียนรู้ศึกษาเรื่องพวกนี้ด้วยนะคะ ก็อันนี้ก็จะจะเป็นกิจกรรมวันเริ่มแรกเปิดค่ายแล้วก็พิธีเปิดหน่อยมีกิจกรรมแล้วก็สันทนาการกันระหว่างกลุ่มพี่เลี้ยงจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเพื่อทำความคุ้นเคย เพราะว่าในค่ายนี้กระบวนการจะจัดให้เด็กทำงานร่วมกันทั้งเด็กที่ไปจากกรุงเทพฯ แล้วก็ผู้นำเยาวชนในพื้นที่ก็จะมีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ก็จะทำงานคู่ขนานกันไปโดยตลอด ก็แบ่งเป็นกลุ่มในการที่จะรับผิดชอบเด็กเล็กนะคะก็วันแรกก็จะเป็นลักษณะ วอกแลนรี่ ซึ่งเป็นชุมชนศึกษาคือแบ่งเป็นกลุ่มแล้วน้อง ๆ ในกลุ่มเด็ก ๆ เขาก็จะพาไปดูจุดต่าง ๆ ที่ทางผู้นำเยาวชนในพื้นที่เขาจัดเตรียมไว้ให้ดู ๆ ในเรื่องชีวิตการทำงานมาหาकिनดูในเรื่องศักยภาพของท้องถิ่นของเขาดูในเรื่องของกายภาพของท้องถิ่นเขาว่าหมู่บ้านเขาเนี่ย มีอะไรบ้างมีภูเขา มีฝ่าย มีถนนอะไรต่าง ๆ เขาก็จะพากันไปดูโดยจัดเป็น วอกแลนรี่ ซึ่งในตอนเย็นน้อง ๆ ในกลุ่มเด็ก ๆ ซึ่งเขาจะต้องมานำเสนอสิ่งเหล่านั้นนะคะ นี่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชีพการทอผ้าในหมู่บ้าน ก็ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้าน

กิจกรรมการเรียนรู้ก็จะอาศัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่แล้วก็วัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นคือส่วนหนึ่งเราได้มีการเตรียมงานอบรมทางด้านวิชาการทางด้านเนื้อหาที่เขาไปผสมผสานกับสื่อ แล้วก็บุคลากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นคือเด็กเด็ยวนี้เด็ก ๆ จำนวนหนึ่งเขาเรียนหนังสือต่อแล้วก็เข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ในช่วงที่เรากลับไปทำนั้นเป็นช่วงปิดเทอมเพราะฉะนั้นก็จะมีน้อง ๆ เหล่านี้เข้ามาเป็นแกนนำเยาวชนซึ่งมาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในค่ายครั้งนี้ด้วยคะ อันนี้ก็จะจะเป็นแกนนำพี่เลี้ยงที่เป็นกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านนะคะ คือสิ่งที่ได้เห็นจากที่ได้ครั้งนี้ที่มาสรุปลักษณ์ภายหลังนะคะ คือสมาชิกของชมรมหลายคนไม่เคยเห็นชนบท แล้วก็รู้ว่าชนบทนั้นเปลี่ยนไปมาก เพราะว่าความเจริญในเรื่องของการสื่อสารการคมนาคมนี้เข้า

ถึงทุกบ้านมีทีวีดู โทรศัพท์มือถือก็มีสักประมาณ 20 %ของคนในหมู่บ้านจริง ๆ หมู่บ้านนี้อยู่ไกลจากกรุงเทพฯ สักประมาณ 750 กิโลเมตร น่าจะได้ คือจากกรุงเทพฯ – หนองบัวลำภูมันสักประมาณ 720 แล้วจากอำเภอมืองมาถึงตรงนี้ก็ไม่เกิน 50 กิโลเมตรนะ คือทุกอย่างมันเข้าถึงชาวบ้านหมดแต่ว่ามันก็มีหลายอย่างที่ยังไม่ได้ถูกนำมาพัฒนาศักยภาพจริง ๆ แล้วแบบในเรื่องที่น้อง ๆ สมาชิกชมรมเห็นชัดเจนก็คือว่าเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของเรานี้จะเป็นเด็กประถม 4-6 นี่เขามีศักยภาพในเรื่องของการคิดการแสดงออกมีศักยภาพในเชิงของการพัฒนาสูงมากก็รู้สึกว่ามันก็ได้อะไรแปลกเปลี่ยนกับครูในโรงเรียนด้วยนะก็คือที่ผ่านมามีเด็กไม่ค่อยได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมในเชิงที่กระตุ้นพลังสร้างสรรค์ของเขาออกมาเขาก็เข้าไปเป็นนักเรียนจบถ้ามีโอกาสก็ไปเรียนต่อแล้วก็เข้าสู่ตลาดแรงงานต่าง ๆ ไป

เพราะฉะนั้นในการจัดกิจกรรมครั้งนี้เราก็พยายามที่จะดึงเด็กเหล่านี้ให้เขามองเห็น สภาพของท้องถิ่นของเขาเกี่ยวกับการให้เขาแสดงออกมาในเรื่องความคิดของเขาว่าเขาคิดยังไงเขาอยากทำอะไรให้กับท้องถิ่นของเขาบ้างซึ่งตรงนี้ก็เราก็ได้รวบรวมความคิดเห็นของเด็กเหล่านี้เอาไว้ด้วยนะ แล้วก็เอามาทำเป็นจดหมายข่าวส่งหลังจากทำค่ายเสร็จแล้วก็มีการทำจดหมายข่าวส่งแล้วก็สืบสานกันกับสมาชิกนะ คือในการทำกิจกรรมค่ายครั้งนี้ก่อนช่วงมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์เพราะว่าเราได้ทำงานกับชุมชนก่อนช่วงเยอะนะก็คือนอกเหนือจากในเรื่องของการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในเรื่องของการมาสนับสนุนค่ายแล้วนี้ ในวันสุดท้ายของงานเราก็จัดกิจกรรมที่เป็นลักษณะของตลาดนัดวัฒนธรรมนะคือในภาคเย็นภาคกลางคืน คือตอนบ่าย ๆ เย็น ๆ น้อง ๆ ก็จะมีเวลาเตรียมการแสดงกลุ่มหนึ่งก็จะออกไปกระจายข่าวกับชาวบ้านว่าที่โรงเรียนจะมีงานก็เหมือนกับจัดงานบุญที่โรงเรียนนะแล้วก็เป้าหมายคือในวันรุ่งขึ้นตอนเช้าจะไปทอดผ้าป่าที่วัดซึ่งอยู่ใกล้ ๆ โรงเรียนก็จะไปปรับบริจาคนะ สมาชิกของชมรมเขาก็ได้ คือเด็กเยาวชนแกนนำในหมู่บ้านก็แนะนำแล้วก็พาทำกิจกรรมเหล่านี้แหละเขาก็ได้เรียนรู้ในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมประเพณีและการเข้าสู่ชุมชนนะ อันนั้นก็มันเป็นเกมส์กิจกรรมซึ่งเราก็หาทุนในการสร้างห้องสมุดแห่งการเรียนรู้ให้กับโรงเรียนก็นำสิ่งของที่เรารวบรวมหรือรับบริจาคจากกรุงเทพฯ มาจัดเป็นเกมส์หรือเล่นสอยดาวก็เป็นกิจกรรมภาคบันเทิงของค่ายในตอนวันสุดท้ายซึ่งมีพิธีบายศรีสู่ขวัญด้วย

ตอนเช้าก่อนจะกลับก็มีการทอดผ้าป่าที่วัดด้วยนะ อันนี้ก็กิจกรรมค่ายในปี 42 ชื่อว่าค่ายปันน้ำให้น้องเรา หลังจากนั้นน้อง ๆ เขาก็มาจากที่เล่าให้ฟังเขาก็มาทำจดหมายข่าวแจ้งข่าวกันไปแล้วก็การรวมกลุ่มก็ยังมียุคต่อไปนะเนื่องจากว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของชมรมนี้อยู่คนละสถาบันเพราะฉะนั้นกิจกรรมที่จะรวมตัวกันนี้ก็จะเป็นกิจกรรมในปี ๆ หนึ่งนี่ก็จะมีไม่กี่ครั้งนะเพราะว่านี่เราก็จัดความสัมพันธ์ กับเวลาเรียนของน้อง ๆ ด้วยเพราะว่าเด็กที่ทำกิจกรรมของชมรมรักใจคุณนี่ 90 กว่า% เป็นเด็กที่ตั้งใจเรียนแล้วก็เรียนหนังสือค่อนข้างดี เป็นเด็กที่ถูกคัดออกมาจากสถาบันแล้วนะค่ะ ในตอนที่ส่งมาทำโครงการนี้ การพัฒนามันก็จะไปได้เร็วแล้วเราไม่มีอุปสรรคในเรื่องของน้องหนึ่เรียนอะไรแบบนี้แล้วทางชมรมเองก็พยายามเรื่องนี้อยู่ เพราะว่าเราก็เอาบทเรียนจากตัวเองสมัยที่เราเคยทำกิจกรรมตอนเรียนหนังสือมาแล้วและถ่ายทอดให้น้อง ๆ ฟัง ส่วนใหญ่ก็ไม่มีปัญหา แต่อาจจะจะมีบ้างบางคนที่มีปัญหาที่คิดว่าเขาไม่อยากจะเรียนอาจจะเบื่อต่อระบบการศึกษาหรืออะไร แต่ว่าเขายังเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ว่าก็จะไม่เรียน มีเหมือนกันแต่ชนิดน้อยแต่ส่วนใหญ่แล้วจะเรียนดีนะค่ะ ที่นี้ก็มาช่วยงานของ สยข. ในปี 43 แต่ละปี สยข. เขาก็จะมีกิจกรรมสำคัญ ๆ ตามวาระก็คือเรื่องการจัดประชุมสมัชชาเยาวชนซึ่งในปี 43 นี่เขาใจว่าเป็นครั้งที่ ไม่ 2 ก็ 3 สองครั้งแรกรู้สึกว่าจะจัดที่ธรรมศาสตร์รังสิต ซึ่งทางชมรมก็ได้ไปร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ หรือผู้เข้าร่วมมาโดยตลอดแต่ว่าในปี 43 นี่น้อง ๆ ก็ได้ไปเข้าร่วมในฐานะที่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยแล้วก็เป็นผู้ช่วย staff อะไรเหล่านี้แหละรู้สึกครั้งนั้นจะจัดที่โรงแรมลีลาเพลส เพชรบุรีตัดใหม่ ประเด็นตอนนั้นรู้สึกจะเป็นเรื่องการสื่อสารสร้างสรรค์เยาวชน ซึ่งหัวข้อหลัก ๆ อะไรเหล่านี้มันก็เกิดจากกระบวนการคิดหรือการผลักดันจากแกนนำของสมาชิกชมรมนะค่ะ แต่ว่าเราก็อำนาจร่วมกับสมาชิกชมรมอื่น ๆ อีกเยอะค่ะ เราก็เป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง แล้วก็ช่วยทำกิจกรรมในเรื่องกลุ่มด้วยนะค่ะ

พอหลังจากที่จัดสมัชชาเยาวชนแล้วเป้าของ สยข. ก็คือว่าในแต่ละปีในวันเยาวชนแห่งชาติในเดือนกันยายนเขาก็จะจัดงานมหกรรมเยาวชนงานใหญ่ของ สยข. นะค่ะ ในปีนั้นก็จะจัดที่ศูนย์เยาวชนไทยญี่ปุ่นของ กทม. ก็สมาชิกชมรมได้เข้าไปร่วมเป็นคณะทำงานผู้จัดงานแล้วก็ร่วมนำกิจกรรมของชมรมไปร่วมทำงานด้วยนะค่ะ ซึ่งก็มีทั้งออกบูธ

กิจกรรมชมรมเพื่อเผยแพร่ผลงานของชมรมแล้วก็ทางด้านการแสดงนะค่ะเราก็มีน้องจากโรงเรียนอาชีวะมหาไถ่ มาแสดง
วิวาห์โซวันนะค่ะแล้วก็ การแสดงดนตรีโฟล์คซอง หรือว่าเข้าร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการอภิปรายเสนา ซึ่งมีในงาน ก็น้อง
หลายสถาบัน บางส่วนก็มาจากอาชีวะ ซึ่งก็เป็นสายทางด้านเทคโนโลยี ราชมงคล หรือราชภักดิ์นะค่ะ ส่วนใหญ่พวกนี้ก็
จะเรียนอาชีวะ แล้วก็มีทักษะของเขาในเรื่องของการช่าง เรื่องไฟฟ้า เรื่องอาหาร เรื่องการแสดง แล้วเราก็ดึงเอาศักยภาพ
เหล่านั้นของน้อง ๆ นี้ออกมาคือเขาก็คิดกิจกรรมตามศักยภาพของเขาจะนะค่ะ แล้วก็นำเสนอก็มีเรื่องอาหาร มีเรื่อง
ดนตรีด้วยนะค่ะ นี้นี้รู้สึกจะเป็นราชมงคลประทุม เขาจัดตัวอย่างตลาดประเพณีไทย คือในบรรดาสมาชิกของชมรมรักใจ
คุณรุ่นก่อตั้งคือตอนนั้นจบกันไปหลายปีแล้วนะค่ะ

หลายคนมีความสามารถ คนที่เป็นพระเอกเอกถึงที่ดูตอนแรก ๆ ก็เล่นดนตรีสากลได้เล่นได้ดี เล่นเป็นแบบ
ดนตรีอาชีพตั้งแต่สมัยที่เรียนหนังสืออยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้จบมาก็ยังเล่นอยู่นะค่ะ ถ้าใครเคยไปทานที่ 13 เหรียญน้ำจ
จะเจอเขาเพราะเขาเล่นเวียนของ 13 เหรียญแล้วร้องเพลงดีมากแล้วก็แต่งเพลงก็มีความสามารถสูง แต่ว่าอาจจะยัง
คงไม่ดีเลยไม่ดังก็เลยบอกไม่เป็นไรหรอกมันก็คงไม่มีเฉพาะเราจะนะค่ะก็คือนาน ๆ ก็มีโอกาสดำไปเจอเขาแล้วก็เวลาที่
ชมรมมีกิจกรรมเขาก็จะมาเล่นดนตรีให้น้อง ๆ ฟัง หรือว่าถ่ายทอดบทเรียนประสบการณ์นะค่ะ ส่วนหนึ่งก็เป็นน้อง ๆ
ที่เรียนอยู่โรงเรียนอาชีวะพระมหาไถ่ก็เป็นโรงเรียนอาชีวะสำหรับผู้พิการซึ่งก็เป็นคนพิการที่มีศักยภาพสูงทำโครงการ
จนกระทั่งปีสุดท้ายนี้โครงการของเขาได้รับรางวัลคือรางวัลของโครงการรักใจคุณโครงการใหญ่นี้เป็นรางวัลด้วยพระราช
ทานพร้อมกับทุนการศึกษาจะนะค่ะก็อาชีวะพระมหาไถ่ก็ได้ไปโดยโครงการนั้นนี้เป็นโครงการที่เขาเข้าไปทำก่อตั้งชมรม
เพื่อเข้าไปดูแลผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาสที่ถูกทอดทิ้งในเขตพญา ชลบุรี คือสภาพร่างกายของเขาเดินทางโดยตัวเองเขาก็
ลำบากแล้ว แต่เขาคิดโครงการที่เขาอาศัยความร่วมมือจากอาสาสมัครในท้องถิ่นในส่วนอื่น ๆ นั้นจะลงไปช่วยเหลือ
ดูแลคนแก่ที่ถูกทอดทิ้งอยู่คนเดียว ไม่มีใครห่วงหาอาหารให้คือเขาจะไปดูแลบ้านเรือนให้แล้วก็ให้คำแนะนำในเรื่องสุข
ภาพประสานงานกับทางกรุงเทพฯ พญา ชลบุรี แล้วก็โรงพยาบาลชลบุรีนั้นนะค่ะ พยาบาลหรือแพทย์นี้ไปดูแลสุขภาพ หรือ
ว่าไปรับมาโรงพยาบาลซึ่งในปีนั้นก็เป็นโครงการที่น้องเขาทำต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทำอยู่ประมาณปีครึ่งนะค่ะ นี่ก็เป็น
โครงการที่ได้รับรางวัลชนะเลิศไปนี่ก็เป็นรุ่นสุดท้ายก่อนที่ตัวโครงการใหญ่ในปี 43 ทางโรงพยาบาลกรุงเทพฯ

เนื่องจากโครงการนี้ทำมาตั้งแต่ปี 38 5 ปีนี้มันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจะไรต่าง ๆ ก็ทำให้ภาค
ธุรกิจภาคเอกชนต้องหยุดการสนับสนุนโครงการนี้ไป อันนี้เราก็เข้าใจเพราะว่าอันนี้เราทำในฐานะที่เป็น เครื่องมือทาง
การตลาดและธุรกิจอีกอย่างหนึ่งแต่ว่าก็ถือว่ามีคุณูปการต่อการที่จะพัฒนาเยาวชนสร้างสำนึกของเยาวชนจำนวนมาก
ให้ก้าวออกมาเรียนรู้สังคมแล้วก็รับผิดชอบสังคม เพราะฉะนั้นเยาวชนจำนวนหนึ่งที่เหลือจากผลพวงของโครงการนั้น
นะค่ะเราก็ในฐานะปัจเจก ก็คิดว่าสิ่งทำมาเป็นที่ปรึกษาแก่น้อง ๆ นี่ก็เป็นสิ่งที่ประโยชน์กับเด็กทางสังคมแล้วคิดว่าถ้า
เราพอมีแรงมีกำลังเรายังสนับสนุนเขาต่อไปหรือทางสำนักงาน สยข. เองนะค่ะเขาก็ยินดีที่จะให้การสนับสนุนถ้าเรา
ได้ทำโครงการขอเข้าไปคือโดยส่วนตัวก็คิดกันกับน้องก็คิดว่าทุกสิ่งอย่างนี้มันไม่ได้มีเงินหรือว่าเงินนี้ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญ
ของการทำงานของชมรมเลยเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้นเองเพราะว่าเรื่องเงิน หรือทุนในการดำเนินกิจกรรมนี้เรา
สามารถที่จะหาได้มาหลาย ๆ ทางมากมาย

เพราะฉะนั้นเราก็คิดว่าหาเท่าที่จำเป็นเท่าที่น้องนี้มีพลังความคิดหรือว่าน้องมีกำลังที่จะทำคือเราจะไม่เอาเงินมา
เป็นตัวตั้งและไปผลักดันให้น้องทำซึ่งทำมาแต่ต้นก็เป็นความริเริ่มของพวกเขาเองเพราะฉะนั้นในเรื่องปัจจัยก็ไม่ต้อง
ห่วงขอแต่ว่าน้องทำแล้วก็ได้เรียนรู้จากการทำตรงนั้นได้พัฒนาแล้วก็ได้เรียนรู้ต่อไปได้ด้วยตัวเองก็มีผู้ใหญ่จำนวนมาก
ที่ยังให้การสนับสนุนอยู่จนถึงปัจจุบันนะค่ะ ทั้งภาครัฐแล้วก็โดยภาคเอกชนโดยส่วนตัวอย่างนี้ะ นอกเหนือจากการร่วม
งานกับทาง สยข. แล้วนะค่ะ อีกส่วนหนึ่งของกิจกรรมของชมรมรักใจคุณนี้ก็ในปีถัด ๆ มา เป็นประมาณอาจจะช่วงต่อ
ปลายปี 42-43 มันก็เกิดคือจากการที่เขาทำงานในสมัยเขาเยาวชน หรือมหกรรมเยาวชนก็รู้จักเพื่อนใหม่ ๆ จากอีก
หลาย ๆ กลุ่ม ก็ได้เกิดการเรียนรู้ว่ามีกลุ่มอีกหลายกลุ่มที่ทำกิจกรรมทางด้านสังคมและเสริมกับการเรียนในระบบอยู่นี้
ที่นี้แต่ละกลุ่มก็มีความสนใจที่แตกต่างหลากหลายกันไปที่นี่เราก็ได้มีโอกาสได้เข้าไปศึกษาและเรียนรู้กับการทำงานของ
กลุ่มเยาวชนซึ่งทางบางกอกฟอรั่มสนับสนุนอยู่ก็เป็นกลุ่มเยาวชนรักรัตนโกสินทร์อันนั้นเป็นโครงการที่เขาทำในเรื่อง

ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพฯ นะคะในแง่ของชุมชนศึกษาน้อง ๆ ก็ได้ไปร่วมกิจกรรมตอนนั้นก็ย้ายงานมาอยู่ที่มูลนิธิพัฒนาศักยภาพคนแล้วนะคะ ก็ใช้สถานที่ของร้าน วาฬน้อยที่ตรงราชดำเนินกลางก็ในส่วนหนึ่งน้อง ๆ ที่เป็นสมาชิกก่อตั้งของชมรมรักใจคุณก็ทำกิจกรรมเครือข่ายกับกลุ่มอื่น ๆ แล้วก็ไปวิทยากรเป็นอะไร ก็ชวนน้อง ๆ ที่เป็นสมาชิกเข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย เด็กกลุ่มนี้ตอนที่ทำกิจกรรมแรก ๆ กับชมรมนี้เขาเรียนระดับ ปวส. อยู่ที่ราชมนฑลโชติเวชนะคะ แต่ว่าปัจจุบันนี้ก็เรียนต่อปริญญาตรีได้ ไปเรียนอยู่ที่ มข. วันนั้นก็เลยต้องมาคนเดียว ส่วนใหญ่ก็จะเรียนหนังสือกันก็ไม่ค่อยอยากให้น้องเขาโดดเรียน คือเราไม่อยากจะให้กิจกรรมนี้ไปแย่งเวลาเรียนหรือมีปัญหากับผู้ปกครอง

อีกอย่างหนึ่งก็คือว่าในการทำกิจกรรมชมรมนี้ก็ถือว่าจรรู้จักหรือสนิทกับผู้ปกครองของเด็ก ๆ นะคะคือโทรศัพท์นี้ทางบ้านก็จะรู้คือถ้ามาทำกิจกรรมกับชมรมหรือว่ามาทำกับพี่หน้อยนี้ทางบ้านก็จะไว้วางใจเพราะฉะนั้นเราก็เลยต้องรับผิดชอบเขาในส่วนนี้ก็เลยส่งเสริมให้เขาดูแลชีวิตของตัวเองให้เป็นไปในครรลองที่ติงามะคะซึ่งนอกเหนือที่เราทำกิจกรรมร่วมกันแล้วนี้ในเรื่องอื่น ๆ เด็ก ๆ ก็จะเป็นที่ปรึกษาหารือกับเขานะคะ คือปี 42-43 เป็นกิจกรรมที่เล่า ๆ มาให้ฟังนี้ก็ คืองานของชมรมนี้เริ่มจะมีพื้นที่ที่กว้างขึ้นนะคะจากประเด็นในเรื่องของการรณรงค์สุขภาพอย่างเดียวกันก็ไปสู่เรื่องของกระบวนการเรียนรู้หรือว่าเรื่องของชุมชนศึกษา ขณะเดียวกันพื้นที่ในแง่การทำกิจกรรมก็ขยายขึ้นพื้นที่ในกรุงเทพฯ ก็ออกไปทำกิจกรรมเชื่อมโยงในชนบท แล้วถ้าในเรื่องของการทำงานร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ก็มีมากขึ้นนับตั้งแต่ที่ทำความ ตอนที่ทำค่ายปันน้ำใจให้น้องเราก็เป็นการทำงานร่วมกับกลุ่มเยาวชนในพื้นที่พอหลังจากนั้นการทำงานก็จะประสานกับกลุ่มอื่น ๆ อย่างมาช่วยงาน สขย. ก็ได้รู้จักกับกลุ่มเยาวชนที่ทำกิจกรรมในกรุงเทพฯ สมาชิกของชมรมนั้นคะเนื่องจากว่าพอปีที่ 2 ปีที่ 3 นี้สมาชิกดั้งเดิมซึ่งมาจากตัวโครงการก็จะน้อยลง แต่จะมีสมาชิกใหม่ ๆ ที่เข้ามาร่วมกิจกรรมชมรมจากการที่เวลาเราเข้าไปร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ก็มีคนสนใจมาลงชื่อไว้ เวลาที่เราทำกิจกรรมเราก็ส่งข่าวไปบอกเขา หรือว่ามีจดหมายข่าวที่เวียนไปถึงสมาชิกเก่า ๆ และสมาชิกใหม่ด้วยเพราะฉะนั้น ความเป็นชมรมรักใจคุณมันก็จะพัฒนาขึ้นมา ทั้งเรื่องเนื้อหาทั้งเรื่องพื้นที่การทำงานแล้วก็เครือข่ายที่จะขยาย แต่ว่าชมรมนี้ก็ไม่ใช่ว่าใหญ่โตอะไรในแง่ของปริมาณคน เพราะว่าอันนี้เราถือตามความเป็นจริงเพราะว่ากิจกรรมนี้มันเป็นกิจกรรมของเด็ก และเยาวชนเขาพร้อมมีเงื่อนไข แล้วสูงงอมที่จะทำเมื่อไรก็ต้องแล้วแต่เขาคือเราจะไม่เป็นคนคิดกิจกรรมให้น้อง ๆ เลย แต่สิ่งที่รับรู้ร่วมกัน พวกเราจะทำงานกัน มีกิจกรรมสำคัญ ช่วงปิดเทอม ส่วนช่วงเวลาปกติถ้ามีก็แจ้งข่าวมา หรือว่าพบปะสังสรรค์กันมาคุยกันแลกเปลี่ยนกัน เล่าเรื่องสู่กันฟัง อย่างในปีนี้จะคะ พอน้องจำนวนหนึ่งต้องไปเรียนหนังสือที่ต่างจังหวัด การเจอกันอะไรก็จะน้อยลง แต่ว่าเขาก็จะสื่อสารกันโดยทางโทรศัพท์ หรือทาง Email น้องที่อยู่ทางกรุงเทพก็เรียนเลื่อนชั้นขึ้น ๆ คือเรียนโตขึ้น ภาระทางการเรียนก็จะมีความขึ้นก็คิดว่าเป็นผลในการที่ทำกิจกรรมร่วมกัน คือเด็กในชมรมนี้ก็จะมีลักษณะ รับผิดชอบกับตัวเองค่อนข้างสูง

คุณทรงพล :

ตอนนี้มีสมาชิกกี่คนครับ

คุณพัฒนจรินทร์ :

ตอนนี้ยังไม่ได้นับ เอาที่ยังทำงานเจอกันอยู่นี้ก็ประมาณสัก 10 คน นะคะ แต่จริงสมาชิกก่อตั้งนี้ประมาณ 40 กว่าคน แต่เรานับเอาคนที่ ร่วมกิจกรรมทุกครั้ง

คุณทรงพล :

เอาคนที่ผ่านกิจกรรมทั้งหมดน่าจะได้สักประมาณเท่าไรครับ

คุณพัฒนจรินทร์ :

น่าจะได้เป็นร้อยนะคะ เพราะว่าทุกครั้งที่จัดกิจกรรมนี้ 40 คนแล้วก็เวียน

คุณทรงพล :

แล้วสถาบันการศึกษาสักกี่แห่งที่เด็กมาเครือข่าย

คุณพัฒนจรินทร์ :

สถาบันการศึกษาก็เกือบ 10 สถาบัน นะคะ คือช่วงหลัง ๆ นี้ก็จะไม่ค่อยได้ติดต่อผ่านทางสถาบันหรืออาจารย์สักเท่าไร ยกเว้นกิจกรรมใหญ่ ๆ ที่ไปช่วยงาน สยช. นี้ก็จะมีประมาณ 10 ได้ ส่วนใหญ่ น้องก็เปลี่ยนสถาบันแล้วเปลี่ยนไปเรียนที่อื่น เขาก็จะทำงานพิเศษกัน เสาร์ อาทิตย์ อย่างพวกที่เรียนอาชีวะเขาก็จะมีความสามารถทางด้านเรื่องไฟฟ้า เขาจะทำงานพิเศษกับบริษัทที่เป็นออกาไนท์เซอร์จัดงานเตรียมเวทีเตรียมอะไรต่าง ๆ พวกนี้

คุณทรงพล :

พวกชมรมนี้เริ่มต้นจากตัวกิจกรรม สยช.ใช้ไหมครับ

คุณพัฒนจรินทร์ :

เป็นกิจกรรมของโรงพยาบาลกรุงเทพ ร่วมกับทาง สยช. เพราะว่าในแต่ละปีที่โครงการดำเนินสมัยนั้น ก็ใช้เงินสนับสนุนแต่ละกิจกรรมแต่ละสถาบันนี้ประมาณ 30,000 -50,000 บาท แต่ล่ะปีก็มีประมาณ 20 สถาบัน แต่ล่ะปีก็ใช้เงินไปหลายล้านอยู่นะคะ

คุณทรงพล :

ตอนที่เริ่มต้นหมายถึงว่ากลุ่มเป้าหมายของเด็กก็คือกลุ่มเด็กที่มาทำกิจกรรมกับ สยช. อยู่แล้ว

คุณพัฒนจรินทร์ :

ไม่ใช่ค่ะ เป็นเด็กที่มาจากโครงการรักใจคุณ พอหลังจากที่โรงพยาบาลกรุงเทพไม่ได้สนับสนุนโครงการนี้แล้วนะค่ะแต่ว่า ยังมีเด็ก ๆ อยู่ แล้วเด็ก ๆ ก็รวมตัวกัน

คุณทรงพล :

โครงการรักใจคุณตอนเริ่มที่ไปดึงเด็กนี้ดึงมาจากไหนครับ

คุณพัฒนจรินทร์ :

ตัวโครงการใหญ่ใช้ไหมคะ เราทำประชาสัมพันธ์ไปที่สถาบันการศึกษาร่วมกับ สยช. แล้วก็ในสื่อด้วย คือหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ คือมันเป็นลักษณะการประกวดโครงการคือแทนที่จะประกวดเชียร์ลีดเดอร์ ประกวดวงดนตรีนี้ เราประกวดโครงการกิจกรรมทางด้านสังคม สำหรับเด็กที่ทำงานในระดับอุดมศึกษา แล้วก็ขยายมาในระดับมัธยมศึกษาด้วย คือหลังจากที่ช่วง ปี 43-44 กิจกรรมก็จะมีลักษณะอย่างที่คุณบอก เริ่มจากความต้องการแล้วก็เงื่อนไขของเยาวชนเองนะค่ะคือพอไปร่วมแลกเปลี่ยนกับคนอื่นด้วยก็มีเพื่อนมากขึ้น เราก็จัดกิจกรรมสำคัญ ๆ ของชมรมตอนปี 43 ก็มีการจัดกิจกรรมรวมกลุ่มคนรักใจคุณนะค่ะ ก็คือสมาชิก หรือผู้สนใจในชมรมมาพูดคุยกันหรือแลกเปลี่ยนในเรื่องของบทเรียนในการทำกิจกรรมหรือว่าการจัดกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ หรือว่าการเป็นผู้นำทางด้านการเปลี่ยนแปลงสุขภาพให้กับสังคม เนื้อหาที่ จัดสัมมนา คือในปี 43 นี้มีสัมมนา 2 ครั้ง ก็เป็นเรื่องที่กล่าวไปแล้วคือวันร่วมพลคนรักใจคุณครั้งหนึ่งช่วงเดือนสิงหาคม แล้วก็ช่วงปลายปี เดือนพ.ย. ของปี 43 นี้ก็จัดสัมมนาในหัวข้อเยาวชนผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมอันนี้เราก็มีสมาชิกจากกลุ่มของบางกอกฟอรัมเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วยเป็นเด็ก ๆ ที่ทำเรื่องชุมชน

ศึกษา เรื่องแพ่งจะกระทำกิจกรรมที่สามแห่งกันอยู่ หลังจากนั้นพอปี 44 ต้นปี เด็ก ๆ ก็คิดกิจกรรมกัน คือเขาคิดกันเองเลยว่าเขาจะทำกิจกรรมวันเด็ก ก็จัดกระบวนการให้เขาว่าประชุมกันแล้วก็คุยกันว่าทำอะไร

เขาก็ได้ข้อสรุปออกมาว่าเขาจะไปทำกิจกรรมรณรงค์สุขภาพให้กับเด็กในพื้นที่ชนบท แต่ว่าไม่ไกลนักเพราะว่าเขาใช้ช่วงวันเสาร์วันอาทิตย์ 2 วัน ช่วงวันเด็กไม่ปิดเทอม เขาก็ไปที่โรงเรียนบ้านชัยน้อยใต้ อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี ซึ่งกิจกรรมครั้งนี้เป็นกิจกรรมที่เราจะสังเกต คือกิจกรรมที่เราคุยกันจะว่าให้น้องดำเนินกิจกรรมอันนี้เองนะค่ะ ทั้งเรื่อง การประสานงานติดต่อกับโรงเรียนกับหมู่บ้าน การขอสปอนเซอร์สนับสนุนอะไร แต่ว่าเราเป็นที่ปรึกษาให้แล้วก็หาทุนมาให้เขาดำเนินกิจกรรม ซึ่งครั้งนี้ก็ไม่ได้ใช้เงินอะไรมากมาย คือน้องๆ เขาจะคือเวลายังเปิดเทอมอยู่ไม่ใช่ปิดเทอม เพราะฉะนั้นเขาจะเหนื่อยกันมากกับกิจกรรมอันนี้ ช่วงปีใหม่ด้วยอะไรด้วย แต่ว่ามันก็จะ เป็นกิจกรรมบทเรียนที่เขาได้จากการทำงาน ก่อนข้างสูง เขาได้ทราบปัญหาเองได้แก้ปัญหา แล้วครั้งนี้ก็ทดลอง คือไม่ได้ไปด้วยส่วนหนึ่งก็ถือว่าติดธุระมีงานอื่นอยู่แล้วนะค่ะแล้วน้องคิดขึ้นมาฉบับพลัน แต่ว่าก็จะมีรุ่นพี่ซึ่งเป็นผู้นำของกลุ่มคอยดูแลใกล้ชิดในแง่ของการแก้ไขปัญหา น้องส่วนหนึ่งก็ไม่ได้ไป แต่ว่าเขาก็จะเตรียมสื่อให้ เตรียมจัดทำเย็บสื่อให้ เขียนภาพอะไรต่ออะไร คนที่ไปจริง ๆ มีประมาณ 8-9 คน ก็นั่งรถไปในตมมวกเหล็ก ก็ลำบากนิดหน่อยอยู่เหมือนกันนะค่ะก็เลยเป็นสิ่งที่เขาเรียนรู้กับสิ่งที่เขาอยากจะทำ

ผลก็คือว่าเขามีความยินดีกับกิจกรรมครั้งนี้ เพราะว่ามันก็สำเร็จ แล้วก็ได้รับความพอใจจากกลุ่มเป้าหมายที่เขาไปดำเนินกิจกรรม คือเด็ก ๆ แล้วก็ชุมชนที่นั่นนะค่ะ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่พัฒนามาแล้วเขาเองเขาสามารถคิดสร้างสรรค์แล้วดำเนินกิจกรรมรับผิดชอบเอง แล้วก็สรุปอะไรต่ออะไรของเขาเอง หลังจากนั้นกิจกรรมของชมรมพอหลังจากวันเด็กปี 44 แล้วพอปีการศึกษา 44 จำนวนหนึ่งก็ต้องไปเรียนที่เชียงใหม่ อีกส่วนหนึ่งก็เลื่อนชั้นเรียน อีกส่วนหนึ่งก็จบไปเป็นอาจารย์ไปทำงาน ก็กิจกรรมร่วมในช่วง ชัมเมอร์ของปี 44 ก็เลยรู้สึกว่าจะยังไม่ได้ทำอะไรปี 44 ไม่ได้จัดค่ายใหญ่อะไร แต่ว่าได้จัดกิจกรรม เป็นนิทรรศการหรืออะไรนี้ เวลาที่เขาทำกิจกรรมหรืออะไรหรือเข้าไปร่วมกับอย่างกลุ่มของบางกอกฟอรั่มนั้นนะค่ะก็น้องๆ ก็เข้าไปร่วมกิจกรรมด้วย จนกระทั่งในปิดเทอมที่ผ่านมาคือเดือนตุลาคม 2544 ก็มีการจัดค่ายเยาวชนอีกครั้งหนึ่งซึ่งค่ายครั้งนี้ถือว่าสมาชิกชมรมรักใจคุณนี้เข้าไปมีส่วนร่วม คือไม่ได้เป็นผู้จัดไม่ได้ริเริ่มขอทุนดำเนินกิจกรรมในฐานะชมรมแต่เป็นค่ายเยาวชนซึ่งมันเป็นผลพวงจากการที่เราไปทำค่ายเมื่อปี 42 มาก็คือว่าเด็กในจังหวัดหนองบัวลำภูจำนวนหนึ่งนะค่ะที่เขาช่วยเป็นพี่เลี้ยง

ในการทำค่ายเขาก็เติบโตขึ้นก็เรียนจบปริญญาตรีที่นี้ ก็ได้ไปเจอเขาจะช่วงเดือนเมษายนปี 44 เราไม่ได้ทำค่ายแล้วเขาก็เขียนจดหมายมา พอได้เขาเรียนจบพอดีกำลังหางานทำอยู่เขาก็เขียนจดหมายเล่ามาว่ากำลังหางานทำอยู่ใจจริงอยากจะทำงานในหมู่บ้านแต่ว่ามันไม่มีการจ้างงาน ก่อนหน้านั้นเขาทำเรื่องศูนย์เด็กเล็ก ก็คือเรียนปฐมวัยที่ราชภัฏอุดรแล้วเขาก็ทำกิจกรรมที่สถาบันด้วยแล้วในหมู่บ้านเองเขาก็ชวนเอาน้อง ๆ ที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือว่าไม่ได้มีงานทำมารวมกลุ่มกันหรือว่าพวกวัยรุ่นผู้หญิงนะค่ะ แล้วก็จัดดูแลเด็กเล็กให้กับกลุ่มแม่บ้าน เพราะว่ากลุ่มแม่บ้านที่บ้านของเขาทำทอผ้าให้กับโครงการศิลปาชีพ เขาก็ทำอย่างนี้ทำด้วยเงินค่าขนมของเขาเอง เพราะว่าทางบ้านนี้ก็เงินรัฐมาเรียนแล้วมันจะมีเงินเหลือเขาก็เอาเงินจำนวนนี้มาซื้อนมซื้อขนมของการสนับสนุนจากอาจารย์ที่ราชภัฏบ้างก็ทำมาเป็นปีนะค่ะจนกระทั่งทางหน่วยราชการว่ามาเห็นว่าเด็กทำกันเองในหมู่บ้าน ก็สามารถผลักดันออกมาจนกระทั่งสามารถสร้างเป็นศูนย์เด็กเล็กพอตอนนี้ก็เรียนจบ แต่ว่างบประมาณในการสนับสนุนนี้ อันนี้เป็นกิจกรรมที่เมื่อกี้เล่าย้อนไปนะค่ะว่ามีสัมมนา 2 ครั้งคือเยาวชนผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคม กับรวมกลุ่มพลรักใจคุณซึ่งเราก็จะมีรุ่นพี่อย่างคุณอรอุมา เกษตรพิชผล ที่เป็นดีเจร่วมด้วยช่วยกันนี้เขาก็เป็นเด็กนักศึกษา สมัยที่เขาเรียนปริญญาตรีนี้เขาก็ทำกิจกรรมกับโครงการรักใจคุณมาก่อน แล้วก็มาช่วยทุกปี จะเป็นรุ่นพี่ที่มาช่วยกิจกรรมแล้วก็ถ่ายทอดบทเรียนให้กับน้อง ๆ ก็มี กอฟปริญญาซึ่งอาจจะคุ้นเคยกับ LDI อยู่ตอนนี้ก็ไปเป็นอาจารย์อยู่ที่นครสวรรค์ แล้วก็มีส่วนบรรยายที่เล่นดนตรี อันนี้ก็จะ เป็นกิจกรรมที่เราจัดสมาชิกใหม่ ก็จะมีคุณพ่อของน้องมดแดง แมงมุม จากชมรมรัตนโกสินทร์จากบางกอกฟอรั่มมาร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ เด็ก ๆ ก็จะมีความสามารถทางด้านศิลปะวัฒนธรรมกันพอสมควร เช่นรำกองยาว ก็มีปีใหม่เขาก็สังสรรค์กัน

อันนี้ที่เขาจัดกระบวนการคิดเรื่องกิจกรรมวันเด็กที่เขาไปทำที่มวกเหล็กสระบุรีนะ อันนี้ ตอนที่ไปทำกิจกรรมรู้สึกจะใช้สื่อละครในการสอนน้องในเรื่องสุขบัญญัติ 10 ประการ เตรียมตัวไป ครั้งนั้นไปไม่ถึง 10 คน นะคะ ก็มีชุมชนมาช่วยเรื่องทำอาหารครูบาอาจารย์ก็มาช่วยกัน ก็คือทำกิจกรรมกับชุมชนนอนอยู่ 1 คืน นี่เป็นกิจกรรมอีกอันหนึ่งที่เข้าไปสอนงานศิลปะประดิษฐ์ให้กับคนชราที่สถานสงเคราะห์บ้านบางแค นี่ก็ไปกันประมาณ 10 กว่าคนก็มีน้องจากโชติเวช ก่อนที่เขาจะไปเรียนเชียงใหม่ อันนี้เป็นค่ายที่ทำเมื่อเดือนตุลาคมที่ผ่านมา นี่เป็นเด็ก ๆ เยาวชนที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นที่เล่าให้ฟังว่าเรียนที่ราชภัฏอุดร ก็ไปสำรวจพื้นที่ตอนนั้นยังไม่ได้สรุปว่าจะทำค่ายหรืออะไร คือในพื้นที่หมู่บ้านของเขานี้จะมีป่าซึ่งเป็นป่าชุมชนหรืออุทยาน ไม่แน่ใจว่าเป็นอุทยานหรือเปล่านั้นจะไปกับพ่อกับลุงก็พาไป เด็ก ๆ เป็นการสำรวจเบื้องต้นแล้วก็คุยกันแต่ว่าในการจัดค่ายครั้งนี้ แก่นนำหลักในการจัดค่ายนี้เป็นน้อง ๆ ส่วนหนึ่งจากพื้นที่ LDI นี่ไปช่วยนะค่ะ ก็ช่วยทำงานกับเด็ก ๆ ในชุมชน แล้วก็จัดกระบวนการให้เขาได้ปรึกษาหารือว่าสิ่งที่เขาอยากจะทำคืออะไรบ้าง แล้วค่ายที่จะทำนั้นควรจะมีเนื้อหาสาระหรือว่ามียุทธศาสตร์ประกอบอย่างไรบ้าง นี่ก็เป็นเยาวชนในพื้นที่นั้นค่ะ ก็เป็นพื้นที่ที่มีหลาย ๆ อย่างที่น่าสนใจศึกษา

อันนี้ก็ตอนที่ไปทำค่ายแล้วก็ป็นน้องที่เคยเข้าค่ายกับเรามาตั้งแต่ตอนปี 42 ครั้งแรกที่ไปทำที่บ้านตากแคนนะค่ะ เขาก็มาช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้ในงานนี้ร่วมด้วยอีกคนหนึ่งก็ให้เล่าให้ฟังว่า เยาวชนผู้นำในชุมชนที่เขาเขียนจดหมายมาเขาก็เล่าถึงความตั้งใจของเขาสิ่งที่อยากทำ เมื่อเขาเรียนจบแล้วเขอยากทำประโยชน์ให้กับชุมชน รู้สึกจะเขียนกลอนมาให้ นิดหนึ่งอ่านให้ฟังสั้น ๆ นะค่ะ คือในสามข้อของความปรารถนาของเขามีข้อหนึ่งบอกว่าคือเขอยากเป็นคนที่มีคุณค่าให้ประโยชน์แก่สังคมให้มากกว่านี้อยากเป็นนักพัฒนาอยากเป็นคนเก่งอยากใช้ความรู้ความสามารถที่มีทำประโยชน์ให้กับชุมชนอยากเอาชนะพวกชนชั้นปกครองที่อยู่ในท้องถิ่นไม่ให้เอาเปรียบชาวบ้านอยากให้ชุมชนมีความเจริญมากกว่านี้อยากให้หมู่บ้านมีความสุขอยากให้ผู้ใหญ่ให้โอกาสกับคนรุ่นใหม่อย่างพวกเราได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่อยากได้รับการยอมรับจากคนที่เรียกตัวเองว่าผู้ใหญ่อย่างจริงจังแต่มันก็เป็นแค่ความฝันความตั้งใจไม่รู้ว่าจะได้มีโอกาสไม่รู้อะไรจะทำได้หรือเปล่าเพราะว่าเรายังขาดประสบการณ์และประสบการณ์ยังน้อย ยังเป็นเด็ก ยังไม่มีอาชีพยังไม่มีการมีและแรงศรัทธาที่จะมากพอเพราะว่าเราเป็นเด็ก แต่ว่านี่เป็นเพียงความตั้งใจและใฝ่ฝันแล้วก็มีความตั้งใจที่เขียนมาว่า จะเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ จะเป็นศิษย์ที่ดีแท้ของคุณครู จะเป็นผู้สร้างสรรคักพัฒนาให้สังคมรู้ค่าฉันมี อันนี้คือสิ่งที่เด็กเยาวชนผู้นำชุมชนในท้องถิ่นเขียนจดหมายมาถึงนะค่ะ ก็เลยเอาเรื่องนี้ให้น้อง ๆ สมาชิกชมรมดู แล้วก็คุยกับเพื่อน ๆ พวกผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ด้วยนะค่ะ เราก็เลยคิดว่าเรามีกลุ่มที่จะสนับสนุนให้เด็กในชุมชนเขาได้ทำกิจกรรมกันต่อเนื่อง เราก็เลยเกิดเป็นค่ายครั้งนี้ขึ้น

ขณะเดียวกันสมาชิกของชมรมเองไม่ได้เข้าไปเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมค่ายครั้งนี้ หมายถึงว่าไม่ได้เข้าไปเริ่มตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น คือเป็นกระบวนการของน้อง ๆ ที่เขาเคยร่วมงานกับเราเมื่อ 2 ปีก่อนกับกลุ่มที่เป็นวิทยากรกับ LDI ทางนี้ 4-5 คน แต่ว่าสมาชิกของชมรมนี้เขาก็จะไปร่วมกิจกรรมตอนวันที่มีค่าย คือไปเป็นผู้ช่วยพี่เลี้ยงค่ายก็เป็นลักษณะของการศึกษาศักยภาพของชุมชนแล้วก็การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์นะค่ะ ซึ่งเด็ก ๆ ที่ไปนี่จะมีเด็ก ๆ จากหลายหมู่บ้านหมู่บ้านละ 10 คนบ้าง 5 คน บ้างซึ่งเรียนอยู่ในพื้นที่ของการจัดกิจกรรมค่ายอยู่ในเขตอำเภอเมืองเป็นของจังหวัดหนองบัวลำภูเหมือนกันแต่ว่าเป็นเขตอำเภอเมืองอยู่ที่โรงเรียนลุ่มเกล้า บ้านถ้ำทองเพน ต.โนนทัน อ.เมือง แล้วก็อาศัยวิทยากรของท้องถิ่นที่เป็นพ่อแม่ของเด็ก ๆ เหล่านี้แหละที่รู้ประวัติศาสตร์ชุมชนหรือว่ารู้ในเรื่องสิ่งแวดล้อม มาเล่าเรื่องให้เด็ก ๆ ฟัง น้อง ๆ สมาชิกของชมรมก็เป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่มนะค่ะคอยดูแลน้อง ๆ บรรดาพ่อแม่ของเด็ก ๆ เขาก็จะมาดูเวลาที่ทำกิจกรรม ชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วมเยอะในเรื่องของการดูแลจัดเตรียมอาหารดูแลรักษาความปลอดภัยสาธารณสุขอนามัย อำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ

ทุกครั้งก็จะให้เด็กเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ว่าสิ่งที่เราไปทำนั้นมันไม่สามารถที่จะทำได้ด้วยตัวเราเอง เท่านั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน จากท้องถิ่นแล้วเขาจะร่วมมือหรือไม่ก็อยู่ที่ว่าสิ่งที่เราไปทำนั้นเขาเห็นประโยชน์เห็นคุณค่าหรือเปล่า ซึ่งค่ายนี้บรรดาผู้ปกครองก็ชื่นชมยินดีนะค่ะกับกิจกรรมที่เด็ก ๆ ไปทำ เพราะว่าลูกเขาได้แสดงออกแล้วก็ได้คิดแผนงานร่วมกัน คือเราพยายามที่จะให้เด็กมีการคิดต่อเนื่องว่าหลังจากที่ค่ายเสร็จแล้วเขายังอยู่ในท้องถิ่นตรงนั้นนี่ถิ่น

ฐานบ้านเกิดของเขาว่าเขาจะทำอะไรให้กับถิ่นฐานบ้านเกิดที่เขารัก และทุกครั้งเราก็จะมีเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมให้เด็กได้เรียนรู้ซึ่งแม้แต่เด็กในชนบทเอง เขาก็ค่อนข้างจะห่างจากสิ่งเหล่านี้อย่างที่เคยเล่าแลกเปลี่ยนในภาคินะคะว่า เด็กก็ไม่รู้จักเพลงร่ำวงชะแล้ว ไม่รู้จักเพลงแคนเพลงหมอลำ ก็รู้จักแต่เพลงที่เขาไปรโมทกันในวิทยุ นี่ก็จะเป็นกิจกรรมร่วมกันสุดท้าย ซึ่งจัดในเดือน ต.ค. ปีที่ผ่านมาเนี่ยเองนะค่ะก็ชมรมก็ยังคงมีกิจกรรมกันอยู่คือหลังจากที่เราทำค่ายแล้วเราก็แลกเปลี่ยนพูดคุยกันน้องมาแต่ว่าคือลักษณะการทำกิจกรรมของชมรมเนี่ยะคะเนื่องจากโดยส่วนตัวของดิฉันเองไม่ได้ทำเพราะว่ามันเป็นองค์กรที่จะต้องทำงานที่จะต้องรับผิดชอบเรื่องนี้ มีเป้าในการทำงาน มีแผนว่าจะทำอะไร หรือว่าจะต้องทำอะไรเพราะว่ารับเงินเดือนกับทางบริษัทที่จะต้องมาทำโครงการนี้เพื่อผลทางด้านการตลาดหรือทางสังคมอีกต่อไปแล้วแต่ว่าสิ่งที่เราทำอยู่เพราะว่าเรามองเห็นว่าคือมันเหมือนกับว่า มันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของเราคือเป็นกิจกรรมยามว่างที่เราเลือกเหมือนบางคนเขาอาจจะชอบไปเล่นเทนนิส บางคนไปเล่นกอล์ฟ เล่นเรือใบใช่ไหมคะ แต่ว่าน้อยชอบที่จะทำแบบนี้กับเด็กก็ถือว่าไปเที่ยวด้วยนะค่ะไปแล้วก็ไปต่างจังหวัด ได้ไปเที่ยวได้เก็บเอาความรู้ประสบการณ์ ได้รู้จักผู้คน ดี ๆ อีกมากมาย แล้วก็มาถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้กับน้อง ๆ หรือน้อง ๆ เองเขาก็จัดกิจกรรมที่ทำกันมากก็เชื่อว่ามันได้มีการพัฒนาจิตใจ หรือจิตสำนึกของพวกเขานี้แหละ เพราะว่าคือเราก็นึกกันรู้จักเข้าใจกันก็รู้ว่าเด็กเหล่านี้เขาจะคิด คือเขาจะมีความคิดหรือว่ามีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากสภาพทั่วไป คือสภาพทั่วไปที่เรารับรู้กันก็คือว่าเด็กและเยาวชนของเราเนี่ย ๆ ขนาดนี้กำลังเป็นวัยที่ให้ความสนใจในเรื่องของสิ่งกระตุ้นทางสังคมซึ่งมันมากับระบบบริโภคนิยม มากับสื่อต่าง ๆ ก่อนข้างสูงคือเด็กก็ไม่สามารถที่จะหลุดพ้นไปได้ แต่ว่าในส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของเขาถือว่าเป็นคนที่รับผิดชอบการเรียน รับผิดชอบแล้วก็รักครอบครัวนะค่ะเด็กเหล่านี้ แล้วก็มีความตั้งใจที่แบ่งปันให้กับคนอื่นอ่านหนังสืออะไรอย่างนี้ ไม่เที่ยวเตร่แล้วก็ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ แล่นี่ก็คือสิ่งที่เราคิดว่าเราภูมิใจกับมันมากเพราะว่าเท่ากับว่าไม่ได้มีลูกของตัวเองเราช่วยบรรดาพ่อแม่เหล่านั้นนะค่ะหาเวลาว่างให้ลูกเขาทำกิจกรรม ได้สร้างคนดี ๆ ให้กับสังคม ได้มีส่วนไม่อยากจะพูดว่าสร้าง เพราะว่าเขาก็พัฒนาตัวเองของเขาเองด้วย มันก็เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของชีวิต เพราะฉะนั้นชมรมก็จะไม่มีเป้าค่ะว่า ปีนี้จะต้องทำอันนี้ให้ได้เท่านี้ ไม่ต้องมาวัดผลอะไร ไม่ต้องทำเพราะใครมาบอกว่าเราไปรับทุนเขามาแล้วต้องทำ เพราะอย่างที่เราบอกตอนต้นว่าเงินมันไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการทำงานพวกนี้เลย

ถ้าเด็กอยากจะทำเขามีความตั้งใจแล้วเนี่ย เติ๋ยวเราก็หาให้เขาได้เองก็มีเพื่อนฝูงเยอะแยะมากมายที่ยินดีที่จะสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้ก็เลยคิดว่าคือชมรมนี้ ตัวเองไม่ได้เป็นคนที่เป็นบียัดติดกับอะไรนะค่ะ แต่ใช้ชื่อนี้เพราะว่าพยายามที่จะนึกถึงนะค่ะเพราะว่าต้นกำเนิดของสิ่งเหล่านี้ที่เราทำอยู่ในปัจจุบันเนี่ยมันมาคือให้เครดิตกับเจ้าของโครงการเดิมเขาด้วยนะค่ะ อันนี้คือความรู้สึกจริง ๆ เจ้าของโครงการเขาบางส่วนเนี่ยเขาอาจจะคิดว่าชื่อนี้มันเป็นลิขสิทธิ์ของเขาที่ไม่ได้สนใจถ้าเกิดวันหนึ่งเขาจะเอาเรื่องขึ้นมาไปจดชื่อลิขสิทธิ์หรืออะไรเนี่ยก็ไม่จำเป็นต้องใช้ชื่อนี้ ชื่อนี้ใครก็ได้ที่จะทำไป เด็ก ๆ พวกนี้ก็ยังทำอยู่ก็มีคนก็มาทำกิจกรรม หรือเด็กอื่นทำกิจกรรม เราก็สนับสนุนเพราะว่ามีการสนับสนุนโดยส่วนตัว หรือกลุ่มเพื่อนสนับสนุนกิจกรรมนักศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาอยู่จะทั้งกลุ่มของที่คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ หรือว่ากลุ่ม เขามีเหมือนกับว่าเป็นสมาพันธ์ของนักศึกษา เศรษฐศาสตร์ ระดับอุดมศึกษา เขาก็เคยขอทุนสนับสนุนอะไรมาช่วยเหลือเจือจางกันไปนะค่ะ

ตรงนี้ก็ไม่ได้ยึดติดอะไรแต่ก็ไม่ได้มีปัญหาอะไรนะค่ะคือทางโรงพยาบาลกรุงเทพ เขาก็ไม่ได้ห่วงห้ามอะไร เพราะว่าทุกครั้งที่เราพูดถึงเรื่องเหล่านี้เราก็จะขอบคุณเขาเสมอเพราะว่าเขาเป็นคนแรกที่เริ่มคือเขาคิดว่ากระป๋องออกมาเพื่อให้เกิดกิจกรรมแบบนี้กับสังคม 4-5 ปี คิดว่าเป็นเงินประมาณ 20 ล้านบาทได้เนี่ยะค่ะเพราะโครงการที่ทำนี้ให้ทุนเด็กไปทำด้วยแล้วอีกส่วนหนึ่งตอนนั้นที่ทำในโครงการนี้เป็นโครงการใหญ่ทุก ๆ ปีอย่างที่เราได้ยินโครงการเชียร์ลีดเดอร์หรืออะไรต่ออะไร ได้ยินได้เห็นเนี่ยะค่ะ สปอนเซอร์ที่จ่ายเงินแต่ละปีนี้เป็นระดับไม่ต่ำกว่า 5 ล้าน นะค่ะ เพราะมันผ่านสื่อเมื่อไรที่มันผ่านสื่อเนี่ยมันเป็นเงินเป็นทองทั้งนั้น จริง ๆ ชมรมนี้ทำกิจกรรมเยอะ ถ้าเป็นสมัยก่อนที่ทำโครงการนี้จะต้องเผยแพร่ในสื่อจะต้องเอาไปลงหนังสือพิมพ์นิตยสารอะไรต่ออะไร แต่ว่าพอไม่ต้องอยู่ในสังกัดใครแล้ว คือเราทำตามสภาพจริง ๆ หลายเรื่องเนี่ยมันเป็นเรื่องที่น่าจะเผยแพร่เพราะว่าเราไม่ได้เผยแพร่เพราะว่าตัวเราจะเด่นดังมีชื่อเสียงหรืออะไรไม่ได้สนใจตรงนั้นเลยเพราะว่ายังเงิเราก็ทำได้เรื่องพวกนี้ แต่ว่าเสียต่ายอยู่เหมือนกันที่ว่าหลายเรื่องที่เป็นเรื่องดี ๆ เนี่ย

มันไม่ได้ถูกเผยแพร่ก็พยายามอยู่ถ้ามีเวลาก็ใช้เวลากลางคืนหลังจากที่เราทำงานที่สำนักงานแล้วกลางคืนนี้เราก็นั่งทำงานพวกนี้ก็จะเห็นว่าส่ง Email หรืออะไรนี้ก็จะติด ๆ ทั้งนั้นคือมันก็ชอบที่จะทำอะไรสนุกๆ แล้วคิดว่าอย่างในภาคีเด็กก็พยายามที่จะมาร่วมเท่าที่จะมีโอกาสได้แล้วคิดว่าวันนี้มาเล่าให้ฟังในฐานะที่เป็นคน ๆ หนึ่งที่ได้มีโอกาสได้ทำงานกับเด็กและเยาวชน แล้วก็มองเห็นอะไรบางอย่างว่าสิ่งเหล่านี้มันเป็นประโยชน์ เป็นอนาคตของบ้านเมืองในวันข้างหน้า

เพราะฉะนั้นเราเองอาจจะไม่ได้สามารถรับใช้ประเทศชาติได้มากมายนัก ก็เสียภาษีอยู่ประมาณเท่านั้นตามรายได้ของเรา เพราะฉะนั้นสิ่งนี้ก็ถือว่าเป็นการคืนกลับไป เป็นอุดมการณ์ของสถาบันการศึกษาที่บอกเรามาว่าเมื่อเรียนด้วยภาษีของเขาแล้วคนจะต้องทำอะไรที่คืนกลับไปบ้าง สิ่งเหล่านี้เราก็สื่อสารออกไปนะค่ะ เพื่อนฝูง หรือว่าน้อง ๆ ที่เข้ามาสัมผัส ก็คิดว่าในภาคีเด็กนี้น่าจะได้เป็นเวทีที่ให้น่าเรื่องมาเล่าให้ฟังแล้วก็แลกเปลี่ยนกัน สิ่งที่ต้องการอย่างยิ่งก็คือว่าความคิดเห็นคำแนะนำ การแลกเปลี่ยน หรือว่าสนับสนุนกันเชื่อมโยงกันไปในวันข้างหน้า หรือว่าถ้าทางท่านสมาชิกอื่น ๆ มีกิจกรรมอะไรที่อยากจะชักชวนน้อง ๆ ในชมรมก็ยินดีนะค่ะก็จะไปสื่อสาร.✍

3

นวัตกรรมการเรียนรู้ในระบบ

1	นวัตกรรมการเรียนรู้ในระบบ
52	แนวทางการจัดการศึกษา “ศูนย์เรียนรู้”
99	ศูนย์เรียนรู้ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

นวัตกรรมการเรียนรู้นอกระบบ*

1. ความเป็นมาของการสัมมนา

โดย คุณทรงพล เจตนาวณิชย์

ที่กรุงเทพฯ ได้มี “ภาคีเพื่อเด็กไทย” ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานขององค์กรที่ทำงานเพื่อเด็ก กิจกรรมหนึ่งที่ได้ดำเนินการคือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนว่ามีใครทำอะไร? ที่ไหน? และอย่างไร? และสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างไร? มีการจัดเวทีเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งขณะนี้ได้ผ่านมา 1 ปีแล้ว พบว่า แต่ละองค์กรได้มีปฏิบัติการเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพและศักยภาพมากมาย และเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม จึงเห็นพ้องกันว่าไม่น่าจะทำเวทีเช่นนี้เพียงที่กรุงเทพฯ เท่านั้น น่าจะขยายแนวคิดนี้ไปทำในภูมิภาคอื่น ซึ่งมีกลุ่มบุคคลองค์กรที่ทำเรื่องเด็กหรือเรื่องของการเรียนรู้อีกมาก ทำอย่างไรที่จะทำให้เห็นภาพของการเรียนรู้เหล่านี้ของสังคมโดยรวม และสามารถมองต่อได้ว่าการเรียนรู้เหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้นได้อย่างไร

เด็กและครอบครัวเป็นเรื่องสำคัญในวาระของชาติ ภาคีเพื่อเด็กไทยได้ทำงานร่วมกับ สกว.ฝ่าย 4 ซึ่งในส่วนที่ สกว. ดำเนินการ งานวิจัยจะเข้ามามีส่วนในการยกระดับและช่วยหนุนเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และหากมีการเชื่อมโยงระหว่างงานที่อยู่ส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคได้ก็จะเป็นเรื่องที่จะช่วยให้งานพัฒนาเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น การนำมิติของการเรียนรู้นอกระบบมาเป็นตัวเชื่อมนั้น เนื่องจากองค์กรต่างๆ ที่ทำกิจกรรมกับเด็กและเยาวชน จะเห็นว่าหัวใจหลักอยู่ที่การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน เพื่อที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาในแต่ละมิติของความเป็นเด็กและเยาวชน ในส่วนของการปฏิรูปการศึกษาในระดับนโยบายนั้น ยังไม่สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น เวทีสัมมนาครั้งนี้จะเป็นการมองจากข้างล่างขึ้นข้างบนคือจากการปฏิบัติจริงที่มีอยู่สู่ระดับนโยบายว่าการปฏิรูปการศึกษาที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่นในสังคมเหล่านี้จะทำให้สังคมได้เรียนรู้ได้อย่างไร

ก่อนที่จะมีการสัมมนาในวันนี้ คณะทำงานได้ออกแบบสอบถามองค์กรต่างๆ เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่แต่ละองค์กรดำเนินการอยู่ ซึ่งมีองค์กรตอบกลับมาเป็นจำนวนมากทำให้เห็นความหลากหลายใน

* จัดขึ้นเมื่อวันอังคารที่ 27 พฤศจิกายน 2544 ณ สถาบันวิชาการนานาชาติ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, องค์กรสนับสนุนและดำเนินการ ได้แก่ (1) โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (2) โครงการภาคีเพื่อเด็กไทย และ (3) เครือข่ายวิจัยและพัฒนาเด็กและเยาวชนภาคเหนือ (CY-Net)

กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย และวิธีที่จัดกระบวนการ ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้ จะสามารถทำให้เห็นภาพรวมของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีอยู่ในภาคเหนือตอนบน ซึ่งจะทำให้เห็นแนวทางการผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวให้ข้างหน้าร่วมกันอย่างไร? ได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อให้เป็น “เวทีการเรียนรู้” ของฝ่ายต่างๆ ที่มีความสนใจ (เรียนรู้อะไร? ใครเป็นคนเรียนรู้?)
- 2.2 เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนงานของภาคีความร่วมมือ
 - การบริหารงานวิจัยเพื่อหนุนเสริมการพัฒนา การเคลื่อนไหวของสังคม
 - การสร้างกลไกจัดการความรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์
- 2.3 เพื่อให้ได้คณะทำงาน
- 2.4 เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานของคณะทำงาน
 - Social mapping
 - ระบบฐานข้อมูล (บุคคล เอกสาร) ที่เป็นปัจจุบัน
 - กรอบโจทย์วิจัย
 - ปฏิทินการจัดเวทีเรียนรู้

3. กระบวนการสัมมนา

- นำเสนอตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบ 6 โครงการ
- วิเคราะห์สังเคราะห์เบื้องต้น โดย ดร.สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร
- การระดมความคิดเห็นของกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม คือ
 - 1) กลุ่มกิจกรรมที่จัดให้เด็กและเยาวชนในภาวะปกติ
 - 2) กลุ่มกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กและเยาวชนในภาวะเสี่ยงหรือพฤติกรรมเป็นลบ
 - 3) กลุ่มกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กและเยาวชนด้อยโอกาสประเด็น/ โจทย์ :
 - มีการกิจกรรมในรูปของการเรียนรู้อะไรบ้าง?
 - มีสมมติฐานหรือความเชื่ออะไรในการจัดกิจกรรมดังกล่าว
 - เมื่อจัดกิจกรรมดังกล่าวแล้วได้ผลอย่างไร?
- นำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย
- สรุปสังเคราะห์ภาพมิติของการเรียนรู้

ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบทั้ง 6 โครงการ

1. กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของ อบต.องค์กรในชุมชนและหน่วยงานของรัฐ โดย อาจารย์บารเมศ วรรณชัย
2. โครงการ “รักเรารักโลก” โดย นายภาสกร จงกลสิกรรม และนายนเรตร์ กันทะวงศ์
3. กลุ่มสร้างสรรค์เยาวชนเพื่อการพัฒนา โดย อาจารย์สุมาลี วรรณรัตน์
4. โครงการ “ศูนย์เด็กตัวเอง” กลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระเจกเงา โดย นายสมบัติ บุญงามอนงค์
5. โครงการ “ศูนย์การศึกษาพัฒนาตลาดทางเลือกในชุมชน” กลุ่มคนเฝ้าคนแก่ โดย นายวีรพงศ์ กังวาลนวกุล
6. โครงการ “พัฒนาเด็กเร่ร่อน” กลุ่มอาสาพัฒนาเด็ก โดย นายอนุชน หวลทรง

กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของ อบต.

องค์กรในชุมชน และหน่วยงานของรัฐ

โดย อาจารย์บาร์เมศ วรรณชัย

โรงเรียนบ้านศรีสุพรรณ ลำพูน และที่ปรึกษา

“กลุ่มเยาวชนประตูป้า”

แนวคิดหรือปรัชญากิจกรรม

1. เด็กจะศึกษาเรียนรู้ได้ดีเมื่ออยากเรียน
2. มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อถึงสภาวะจำเป็น
3. ความเจ็บปวดเป็นครูที่ดีของมนุษย์
4. เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเข้าใจปัญหาบริบทของตัวเอง

ความเป็นมา การสอนวิชา ส071 ส072 ส073 ซึ่งเป็นวิชาเกี่ยวกับ “ท้องถิ่นของเรา” โดยการเขียนตำราให้เด็กค้นคว้าเรื่อง คือ ท้องถิ่นประวัติศาสตร์และปัญหาของลำพูน แต่ไม่ประสบความสำเร็จถึงแม้เด็กจะเรียนได้เกรดดี แต่ไม่ได้ทำให้เกิดจิตสำนึกจิตวิญญาณ แต่เมื่อเรียนวิชา ส 073 ซึ่งเป็นวิชาที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาท้องถิ่นคือปัญหาจริงๆ

ขั้นตอนกระบวนการ

(1) กลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาท้องถิ่น

ขณะนั้นเป็นปี 2540 นักเรียน ม.3 รุ่นนั้น ได้คุยกันถึงปัญหาของจังหวัดลำพูน ซึ่งขณะนั้นเป็นจังหวัดที่ประเทศไทยประสบภาวะทางเศรษฐกิจ เด็กได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างชัดเจนอย่างเช่นในชุมชนพี่น้องทำงานไม่มีงานทำบางคนจบปริญญาตรีมาอยู่บ้านทำอะไรไม่ เป็นทั้งที่บ้านตัวเอง ตำบลประตูป้าเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของจังหวัดลำพูน แต่ปรากฏว่าผู้ที่ตกงานกลับมาขณะนั้นทำการเกษตรไม่เป็น

(2) สำรวจปัญหาในสถานการณ์และในพื้นที่จริง

เด็กเห็นปัญหาดังนี้ จึงตกลงใจลงสำรวจข้อมูล โดยเข้าไปดูปัญหาจริงๆในนิคมอุตสาหกรรมไปดูสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นมา เด็กจึงเห็นว่ามันเป็นเรื่องจริงเห็นว่าเป็นปัญหา เด็กจึงเกิดความไม่มั่นใจในตัวเองและไม่มั่นใจในระบบการศึกษาว่าเมื่อจบมาตนจะได้ทำงานหรือไม่? ตนจะอยู่ได้หรือไม่?เด็กเริ่มเกิดความตระหนัก (ซึ่งในกระบวนการที่จะให้เด็กเกิดความตระหนักนั้นเป็นเรื่องยาก และถ้าเด็กไม่เกิดความตระหนัก ก็จะไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้)

(3) ครูตั้งกระทู้กระตุ้นให้เด็กคิดและวิเคราะห์

เมื่อเด็กเริ่มคิด ก็เริ่มใส่คำถามว่า “แล้วเราจะแก้ปัญหาในชุมชนอย่างไร?” และให้เลือกปัญหามาหนึ่งปัญหา เพราะเด็กเรียนวิชา ส 073 เด็กจึงคิดถึงปัญหาเศรษฐกิจและมองว่าถึงประเทศไทยจะเป็นอย่างไรก็ตาม เขาจะต้องอยู่ในสังคม อยู่ที่บ้านของตนเองให้ได้ เด็กคิดโดยที่ครูคอยกระตุ้นอย่างเดียวไม่ได้เป็นการชี้นำ เด็กคิดเองว่าตนจะต้องศึกษาในเรื่องเกษตร เนื่องจากพ่อแม่เขามีอาชีพเกษตรกรรม

(4) วางแผน เขียนโครงการ และนำเสนอขอการสนับสนุน

เด็กตั้งกลุ่มเล็กๆ 5 กลุ่ม และเขียนโครงการขึ้นมาแล้วเราก็นำเสนอโครงการกับ อบต. และโรงเรียน ผลที่ได้ อบต. ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชนไม่เห็นความสำคัญ และไม่สนับสนุน

(5) เมื่อพบปัญหาปรึกษากันในกลุ่ม

เมื่อนำโครงการเสนอ ปรากฏว่า ทั้ง อบต. ผู้บริหารโรงเรียน หรือชุมชน ก็ไม่เห็นความสำคัญ เด็กจึงกลับมาหาหรือกันว่าเกิดอะไรขึ้น ซึ่งกลับกลายเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กคิดว่า หากไม่เกิดการสนับสนุนเขาก็ทดลองทำ โดยการลงทุนเองโดยการหาความรู้อย่างลองผิดลองถูก แต่ละกลุ่มวางแผนกระบวนการของกลุ่มตนขึ้นมา ในกิจกรรมตรงนั้น มันจะเกิดกระบวนการขึ้นมาโดยธรรมชาติ จะมีการแก้ปัญหาโดยกระบวนการกลุ่ม เต็มจะคุยกันในระดับเด็กกับเด็ก ปรากฏว่าแม้ปัญหาบางปัญหาแก้ไม่ได้ แต่ภาพความตั้งใจของเด็กที่ถูกท้าทายจากองค์กรในชุมชนที่แสดงออกมาไม่สนใจ กลับทำให้เด็กมีความมุ่งมั่นและพยายามทำ จึงเกิดภาพที่เด็กนำไปเสนอจนกระทั่งผู้ใหญ่ เริ่มเห็นความสำคัญ กระบวนการตรงนี้ใช้เวลา 2-3 เดือน

(6) ได้รับอนุมัติโครงการจาก สกว.ภาค

ซึ่งช่วงนี้โครงการได้ทุนของ สกว. จึงเปิดเวทีเชิญชุมชน อบต. หน่วยงานต่างๆ ผู้ปกครองเด็ก กรรมการหมู่บ้าน และนำทุกฝ่ายเข้ามาคุยปัญหาของเด็กปัญหา ก็คือเรื่องเกษตรกรรมที่ล้มเหลว แต่ผลที่ไม่ประสบผลสำเร็จกลับเป็นองค์ความรู้เป็นสิ่งที่มีความหมายมาก เมื่อนำสิ่งนั้นมาคิดมาวิเคราะห์ เด็กจะหากระบวนการใหม่ๆเพื่อจะประสบผลสำเร็จ จากปลูกผัก เลี้ยงไก่ ก็มาเลี้ยงปลา ทำทุกอย่าง ปรากฏว่าบางกลุ่มก็ได้ผลออกมาได้กำไรแต่ส่วนใหญ่จะล้มเหลว แต่ความล้มเหลวกลับกลายเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กรู้จักคิดว่าตนต้องจะต้องทำอะไรต่อไป

(7) เพิ่มเติมความรู้และทักษะโดยการศึกษาดูงาน

จากนั้นจึงเติมวิชาความรู้ให้กับเด็ก โดยกองทุนวิจัยจึงได้พาไปศึกษาดูงานต่างๆ ในหลายจังหวัดหลายพื้นที่ ว่ามีการทำอะไรเกี่ยวกับเกษตรบ้าง เด็กอยากเขียนโครงการก็มีการอบรมการเขียนโครงการให้ เด็กอยากเรียนรู้เรื่อง อบต. ว่าอบต. มีบทบาทอย่างไร ก็จะมีการอบรมเกี่ยวกับหน้าที่ของอบต. มีการประสานให้ความรู้มากมายหลายสิ่ง

(8) ปรับแผนการและกระบวนการ

หลังจากเพิ่มเติมสิ่งเหล่านี้เขาก็กลับมาทำอีกมาปรับกระบวนการ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จในผลโดยตรง หากแต่เด็กจะได้ใช้ชีวิตคิด ปัจจุบันนี้โครงการเหล่านี้ได้แตกหน่อแตกสาขา เด็กได้ใช้ชีวิตเหล่านี้เข้าไปปรับใช้ในเรื่องชีวิตประจำวันในเรื่องกระบวนการต่างๆ มากกว่า และมีโครงการเล็กๆ เกิดขึ้น เริ่มประสบผลสำเร็จ ซึ่งต้องใช้เวลาทั้งหมดเกือบสามปี ตอนนั้นจากการที่เด็กไปดูงานได้มีการรวมกลุ่มทำ "สหกรณ์วันละ 1 บาท" จากการทำสหกรณ์ระบบ Delivery แบบส่งตรงถึงบ้าน ซึ่งเป็นวิธีการที่เด็กคิดเองโดยใช้ยุทธศาสตร์หมู่บ้านใดมีความต้องการอะไร อยู่ที่ไหน เขาจะรับผิดชอบใครขาดน้ำปลาใครขาดน้ำมันเขาจะจัดหามาให้ เขาจะมีแผนที่ จนมีรายได้เข้ามาตรงนี้มาก และงานเกษตรเด็กก็ได้ทั้งทั้งที่โครงการจบไปแล้วแต่เด็กยังทำต่อ เช่น เขาทดลองเลี้ยงไก่ไข่ ทดลองเลี้ยงจิ้งหรีด

(9) ผลที่เกิดขึ้น

ผลที่เกิดกับกลุ่มเด็ก

เด็กส่วนใหญ่ขณะนี้โตที่สุดกำลังอยู่ชั้น ม.6 เป็นเด็กที่จบ ม.3 แล้วไปเรียนต่อที่อื่น แต่ก็กลับมาเป็น พี่เลี้ยงเด็กตัวเล็กๆ จะทำต่อโดยรุ่นพี่ที่เป็นที่ปรึกษา เอาผลที่รุ่นพี่ศึกษาทำไว้มากำหนด แต่เด็กรุ่นหลังอาจจะไม่เหมือนรุ่นแรกระบบคิดเป็นยังไม่เป็นระบบ เพราะไปสานต่อในสิ่งที่รุ่นพี่ทำทางไว้แล้ว ผลของโครงการคร่าวๆ แต่ในรายละเอียดไม่สามารถเสนอได้เนื่องจากเกิดขยายผลไปมาก ผลของโครงการที่เห็นภาพชัดๆคือ

- เด็กทำงานอย่างเป็นระบบ เขียนโครงการเป็นนำเสนอเป็น มีกระบวนการที่เป็นระบบ เวลามีปัญหาจะแก้ยังไงเขาจะรู้เลยครับ แก่กันโดยประชุมกันนั่งคุยกัน คุยกันถึงปัญหาจริงๆ ถ้าปัญหาเกิดขึ้นมันจะกระทบอะไร ที่ใด นั่นคือวิธีแก้ปัญหา

- เด็กเข้าใจและรู้จักตัวเอง รู้ปัญหาที่แท้จริง และรู้จักแก้ปัญหา โดยอาศัยพื้นที่บริบทสิ่งที่ใกล้ตัวเอง สิ่งที่ยืนยันตรงนี้คือเด็กจะมีคำตอบอย่างชัดเจน หากมีคำถามว่า "ต่อไปเขาหวังเรื่องที่ไม่มิกินหรือไม่?" เด็กจะตอบว่า "ไม่ห่วง อย่างไรเขาก็มีกิน"

- เด็กบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เห็นชัดๆก็คือเขามีชีวิตที่ดีรู้จักนำกระบวนการจากการล้มเหลวนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันทั้งวิธีการเรียน ทั้งการแบ่งงาน ทั้งวิธีการทำงาน

ผลที่เกิดกับครูดำเนินกระบวนการ

- **วิธีการสอนแบบใหม่** แล้วสิ่งสุดท้ายที่ได้จากกระบวนการนี้คือ ครูได้วิธีสอนอีกแบบหนึ่งนะครับ ผมได้ใช้กระบวนการนี้ไปสอนหนังสือเด็กอย่างเช่นวิชา ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว ครูได้กระบวนการนี้ไปสอนหนังสือ โดยสมมติในโรงเรียนเป็นเมือง ๆ หนึ่ง เด็กตั้งกลุ่มขายของในโรงเรียนขึ้นหลังจากนั้นก็กลับมาดูว่า เศรษฐศาสตร์กล่าวว่าจะอะไรในจุดต่าง ๆ เด็กจะรู้เพราะได้เห็นภาพจริงศึกษาจริง แล้วมาดูในหนังสือเขาจะมีความเข้าใจชัดเจน

- **ความยั่งยืน** ความยั่งยืนเกิดขึ้นได้เมื่อเราคิดได้อย่างโครงการนี้ได้จบไปแล้ว แต่ต้องมีการพัฒนาต่อไม่มีจบ ผมดูแล้วไม่มีทางจบเลย แต่ที่เราอยากเห็นต่อก็คือว่า เด็กที่เขาผ่านกระบวนการเหล่านี้รอวันที่เขามีวุฒิสูงขึ้นสักประมาณ 20 ปีขึ้นไปเขาจะมีความคิดอย่างไร ขณะนี้เด็กสูงสุดอายุ 18 ปี จะมีข้อจำกัดอยู่เด็กที่เข้าโครงการไม่ใช่ว่าจะประสบความสำเร็จทุกคน ขึ้นอยู่ที่ความตั้งใจของเด็ก เด็กคนใดเข้าร่วมโครงการตลอดกระบวนการอยู่ในการแก้ปัญหาตลอดจึงจะเป็นประโยชน์กับตัวเขา

คำถามจากผู้ร่วมเวที

ถาม : ช่วงที่เด็กลงมือปฏิบัติงานในครั้งแรกแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เด็กมีปฏิกิริยาอย่างไรบ้าง และเขาเกิดการเรียนรู้ที่จะสร้างพลังและเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างไรจึงผ่านช่วงนั้นมาได้ ?

ตอบ : ตอนแรกไม่ทราบว่าเป็นการเรียนรู้อะไร พอเกิดความล้มเหลว ก็ถูกสังคมกระแทกเข้ามา แทนที่เขาจะเกิดความท้อถอยก็เกิดความมุมานะ ซึ่งตัวครูเองก็มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นโดยบอกกับเขาว่า “ลองทำดูสิ สักวันหนึ่งกาลเวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์” พยายามกระตุ้นเด็ก ซึ่งเด็กก็ทำต่อไป

โครงการ “รักเรารักโลก”

โดย นายภัสกร จงกลิกรรม และ
นายเนเรตร์ กันทะวงศ์

กลุ่มเป้าหมายของโครงการ

กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนตั้งแต่นักเรียนระดับประถมศึกษา จนถึงระดับนักศึกษามหาวิทยาลัย

ความเป็นมา

โครงการรักเรารักโลกนี้ เป็นโครงการที่เกิดจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงร่วมกับบริษัทเอกชนชาวยุโรปแห่งหนึ่งทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยเริ่มครั้งแรกที่ภาคเหนือด้วยโครงการ “โลกสวยด้วยมือเรา”เป็นโครงการแรก หลังจากนั้นพอผ่านปี 34 ก็มาเป็นโครงการ “รักเรารักโลก” ซึ่งจะเป็นเรื่องการณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ต่อเนื่องจากภาคเหนือก็จะเป็นภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคกลาง ซึ่งจะใช้อาสาสมัครที่รับสมัครจากนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ข้อได้เปรียบของตรงนี้ก็คือทำกิจกรรมนั้นมีมาก ขณะที่อาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาทำกิจกรรมอยู่แล้ว

ขั้นตอนกระบวนการ

1. การเตรียมพี่เลี้ยง โดยเข้าเรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทุกคนที่เข้ามาเป็นอาสาสมัครหรือพี่เลี้ยง จะได้เรียนรู้กระบวนการถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. ค่ายเยาวชน หลังจากกิจกรรมรณรงค์เสร็จก็เข้าสู่กระบวนการค่ายเยาวชน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญค่ายสิ่งแวดล้อมเป็นการการศึกษาธรรมชาติระยะสั้นๆ ในช่วงปิดเทอม 15-20 วัน ซึ่งเป็นการให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการและระบบของธรรมชาติ พอไปดูนก ดูรอยเท้าสัตว์ ส่องสัตว์ พาไปศึกษากิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับธรรมชาติ ซึ่งแล้วแต่ความสนใจของเด็ก เราจะใช้การอธิบายให้เด็กเรียนรู้สิ่งในตัวของกระบวนการของธรรมชาติ วิธีหลักที่ใช้ก็คือ วิธีการสื่อความหมายธรรมชาติที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ซึ่งทำงานด้านนี้

3. วิธีการสื่อความหมายธรรมชาติ การที่จะเอากลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่ค่อยรู้จักป่าไม่ค่อยเดินป่าเพื่อเข้าไปหาศึกษาและสร้างสำนึก จะมีกิจกรรมดังนี้

- กิจกรรมเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติระบบนิเวศทุกอย่างเรื่องของป่าไม้ โดยการเดินไปในป่าชนเด็กดูทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ระหว่างทาง ผีเสื้อ และพืชชั้นต่ำ พอถึงธารน้ำก็ชักชวนให้ดูว่ามันเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เด็กก็เกิดความสนใจไปสัมผัสกับน้ำ การเรียนรู้เช่นนี้ไม่ต้องใช้คำพูดในการสื่อ เราใช้ธรรมชาติธารน้ำบางที่ดื่มได้เราก็จะดื่มให้ดู พาไปสัมผัสผืนน้ำค้าง มีนักศึกษาปี 4 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งมาในป่าด้วยกัน เมื่อถามว่ารู้จักน้ำค้างหรือไม่ ทุกคนมองหน้าแล้วบอกว่าไม่รู้ ก็พาไปที่หย่อมหญ้าไปดูน้ำค้าง ข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือเยาวชนสมัยนี้เริ่มห่างไปจากธรรมชาติใน ขณะเดียวกันการเข้าไปหาประโยชน์จากป่ามีมากขึ้น และการที่จะให้เยาวชนเข้าใจธรรมชาติแบบนี้ เหมือนเราถือกุญแจดอกหนึ่งไว้ ไขกุญแจเปิดเข้าไปในป่าเราจะรู้จักธรรมชาติมากขึ้น

- กิจกรรมการดูนก อีกกิจกรรมหนึ่งนั้นเป็นการดูนก ในพื้นที่ป่าเมืองไทยมีนก 900 กว่าชนิด จะมีอุปกรณ์ในการดูนกให้เด็กๆ และทำให้เขาเห็นว่านกเหล่านี้มีประโยชน์อะไรบ้าง แล้วมาแลกเปลี่ยนกันว่าเขาได้อะไรจากการดูนก ถ้าไม่มีนกจะเป็นอย่างไร ชี้ให้เห็นความสำคัญของระบบนิเวศน์

- กิจกรรมดูดาวเส้าหน้าตาน อีกกิจกรรมหนึ่งก็คือ เมื่อพาเด็กเข้าป่าซึ่งธรรมชาติของเด็กจะสนใจ ก็จะไปดูดาวด้วยกัน เด็กจะนอนดูดาว อาสาสมัครก็จะเล่านิทานดาวให้ฟัง

- การสื่อความหมายธรรมชาติด้วยศิลปะและบทเพลง จะมีการสื่อความหมายด้วยศิลปะ ซึ่งจะมีบทเพลงธรรมชาติเป็นเพลงที่อาสาสมัครแต่งขึ้นเอง แล้วก็มีกิจกรรมสนทนาการเพื่อให้เด็กทำร่วมกันเกี่ยวกับธรรมชาติเช่น สมมติตนเองเป็นต้นไม้และบอกว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง

- การตั้งคำถามการเดินทางกับใบไม้ อีกกิจกรรมหนึ่งก็คือการตั้งคำถาม คำถามการเดินทางกับใบไม้ ซึ่งเด็กต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ระยะหนึ่ง ใช้คำถามง่ายๆ เช่น “ข้าวมาอย่างไร?” คนทั่วไปอาจตอบว่ามีการตกกล้า ดำนา เกี่ยวข้าว แต่ความจริงไม่เพียงเท่านั้น การจะได้ข้าวมาต้องอาศัยกระบวนการต่างๆ มากมาย อาศัยน้ำ อาศัยฝน อาศัยทุกอย่างที่เป็นกระบวนการของธรรมชาติ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะทำให้เด็กได้คิดแล้วก็เชื่อมโยงระหว่างชีวิตกับธรรมชาติเข้าด้วยกันได้ ซึ่งจะทำให้เขาเรียนรู้และเข้าใจชีวิตมากขึ้น

ผลที่เกิดขึ้น

สิ่งที่เด็กได้รับก็คือ

1. การได้เรียนรู้ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว
2. การเกิดการตอบสนองในเรื่องของจิตสำนึกระยะสั้น เพราะการเปลี่ยนแนวคิดคนไม่สามารถทำได้ในเวลาเพียง 3 วัน ในการทำกิจกรรมเหล่านั้นต่อไป อาจทำให้เขาเกิดจิตสำนึกระยะยาวได้
3. เกิดพี่เลี้ยงผู้สื่อความหมายธรรมชาติ ผลที่ได้ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้ปฏิบัติเรามีผู้ปฏิบัติผู้สื่อความหมายธรรมชาติ พี่เลี้ยงเกิดความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการรักธรรมชาติอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งนี้ติดตัวผู้นำเสนอมาตลอดจนบัดนี้ ที่ง่ายที่สุดก็คือผู้นำเสนอกินข้าวหมดจานทุกๆ วัน นั่นคือการช่วยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุด นั่นก็เป็นสิ่งดีที่สุดในการรักษาสิ่งแวดล้อม

กลุ่มสร้างสรรค์เยาวชนเพื่อการพัฒนา

โดย อาจารย์สุมาลี วรรณรัตน์

ความเป็นมา

เนื่องจากในชนบทเด็กนักเรียนส่วนใหญ่เรียนจบเพียงชั้นประถมปีที่ 6 ซึ่งครอบครัวของเด็กส่วนใหญ่ยากจนจึงไม่ได้รับการศึกษาต่อ และมพบพฤติกรรมบางอย่างก่อความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน และสร้างปัญหาต่างๆ ให้กับชาวบ้าน และปัญหาด้านการติดเชื่อเอดส์ในหมู่บ้าน ทำให้ในปี พ.ศ. 2523-2537 จึงได้มีการริเริ่มโครงการเพื่อให้เด็กชนบทได้มีกิจกรรมและการพัฒนาในด้านต่างๆซึ่งต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของภาครัฐ

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นเด็กและเยาวชน ในบ้านปางลาว ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย และอีกส่วนหนึ่งก็คือครอบครัวของเด็ก

ปรัชญาและแนวคิดการทำงาน

การพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งตัวเด็กและเยาวชน ครอบครัว และชุมชนของเด็ก ควรต้องมีส่วนร่วมด้วย จึงจะก่อให้เกิดผลสำเร็จ

เนื่องจากมองว่าต้องมีการพัฒนาครอบครัวควบคู่กันไปด้วย จึงจะทำให้เกิดการแก้ไขได้จริง ดังนั้นจึงนำ เรื่องของการพัฒนาครอบครัวมาเชื่อมกับงานเด็กด้วย อีกทั้งองค์กรในชุมชนเองก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งในส่วนนี้เกิดขึ้นทีหลัง ช่วงแรกนั้นเอาเด็กเป็นตัวตั้ง แต่พ่อแม่ไม่ร่วมด้วยก็เลยทำไม่ได้ และช่วงหลังได้มีการประสานในเรื่อง ของการพัฒนาองค์กรในชุมชน เพราะชุมชนเหล่านี้ สามารถช่วยเด็กได้มาก กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำในชุมชน มีทุนจำนวนมากที่จะช่วยสนับสนุนการทำงานของลูกได้ เราเชื่อเรื่องของการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาเด็กที่ท่ามาตลอด โดยการที่เราให้โอกาสเด็กที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการของเรา

ขั้นตอนกระบวนการ

1. กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal : PRA)

1.1 กำหนดปัญหา ได้มีการกำหนดปัญหาให้เด็กที่มีปัญหา และผู้ติดเชื่อได้ร่วมกิจกรรม และพัฒนาในด้านต่างๆเพื่อให้เกิดประโยชน์กับหมู่บ้านและขยายสู่หมู่บ้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องของการเรียนรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการเกิด การวิเคราะห์ จากแนวความเชื่อเหล่านี้ จึงพยายามให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนา กระบวนการนั้น เราใช้เรื่องของการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้เรียนรู้มาจากที่อื่น จึงพยายามพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม และใช้กระบวนการ AIC ด้วย ซึ่งขณะนี้เราคาดหวังว่าจะมีความยั่งยืนเกิดขึ้นในชุมชนได้ การทำงานของเรา ก็อาศัยคิดใหม่ทำต่อ คิดต่อทำต่อเรื่อยๆ แต่เป็นการใช้เยาวชนและ อาสาสมัครที่มาช่วยเราทำโครงการนี้

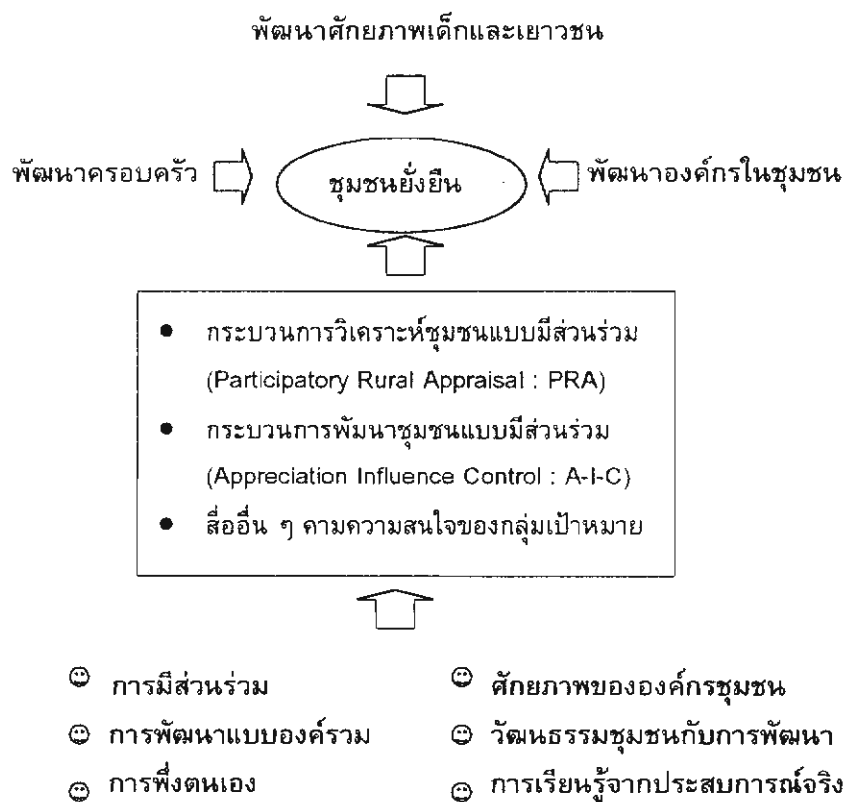
2. กระบวนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control : A-I-C)

2.1 การใช้อาสาสมัครเยาวชนเป็นแกนนำในการจัดการปัญหา ซึ่งจะพัฒนาจากเด็กของเราเอง บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ บางคนกำลังเรียนอยู่ บางคนเป็นเด็กเล็กๆ ก็เข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำงาน อาสา

สมัครเหล่านี้ต้องลงไปทำงานกับกลุ่มต่างๆ โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชน ใช้กระบวนการพัฒนาองค์กรโดยการวางแผนร่วมกันของคนในชุมชนเรียนรู้จากชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ชุมชนนี้เราได้เรียนรู้ว่าจริงๆ แล้ว เด็กที่เกิดในชุมชนเขาไม่เข้าถึงข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชนเลย เพราะว่าเด็กส่วนใหญ่จะถูกให้อยู่ในโรงเรียน เด็กจะมีความใกล้ชิดกับชุมชนน้อยมาก การวิเคราะห์ชุมชนเป็นเครื่องมือให้เด็กเรียนรู้ เด็กเขาจะเรียนรู้อะไรได้มากที่สุดที่เดียว แล้วก็มีการนำเสนอข้อมูลชุมชนตัวเอง เรียนรู้จากกลุ่มต่างๆ นอกจากเขาเรียนรู้มามาปรับเข้ากับชีวิต หลังจากได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ ก็ไปสู่เรื่องของการจัดกิจกรรม รับประทานอาหาร

2.2 การวางแผนชุมชนโดยกระบวนการ A-I-C มีการจัดทำเป็นแผนรายปีด้วยตัวของชุมชนเองโดยใช้กระบวนการ AIC วางแผน วางแผนทำกิจกรรมอยู่ 3 ด้าน คือกิจกรรมด้านการพัฒนาเด็ก กิจกรรมพัฒนาครอบครัว และกิจกรรมพัฒนาชุมชน

2.3 การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแผนชุมชน กิจกรรมในปีที่ผ่านมา หลักๆ คือสภาเยาวชน โครงการออมทรัพย์ โครงการด้านอาชีพ อันนี้เกิดจากการระดมทุนชุมชนแล้วก็แกนนำ คนที่ทำกิจกรรมทั้งหมดเป็นเยาวชน เรามีเจ้าหน้าที่โครงการ มีการให้เด็กในโครงการ พัฒนาขึ้นมาเป็นเจ้าหน้าที่โครงการ มาจัดการเรื่องแผนโครงการมาจัดการบริหารงบประมาณ ประเมินงานแล้วก็ปรับปรุงงานทั้งหมด ที่นี้สภาเด็กและเยาวชน ตั้งจากการพัฒนา และวางแผนตรงนี้ เราให้เด็กและเยาวชนเข้ามารับผิดชอบงานเต็มตัว

ผลที่เกิดขึ้น

1. เด็กและเยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดประโยชน์กับทางโรงเรียน ในด้านต่างๆ เช่น การแสดงละคร สื่อละครหุ่น

2. มีการสืบทอดระหว่างรุ่นพี่ต่อกับรุ่นน้องให้ร่วมกิจกรรมเป็นทอดๆ และมีการขยายวิธีคิดสู่ต่างสถาบันต่างโรงเรียน
3. กลุ่มเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรข้างนอกหลายองค์กรทั้งในสังกัด ประชาสงเคราะห์ และสาธารณสุข ทำให้มีการขยายโครงการออกไป
4. โครงการได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ทั้ง พ่อ แม่ พี่น้อง และจากกลุ่มเยาวชน กลุ่มเยาวชนสัมพันธ์ มีการสร้างเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น และ ทำให้ทราบปัญหาของโครงการโรคเอดส์ และมีการเพิ่มโครงการขึ้น คือโครงการกองทุนสวัสดิการชุมชน ผลประโยชน์ที่ได้ จะทำให้เด็กและผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการดูแลสุขภาพพยาบาลต่างๆ ส่วนที่เหลือเป็นทุนดำเนินโครงการต่อไป
5. ได้ทราบผลของโครงการเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเอดส์ในชุมชน และมีการพัฒนาทั้งเด็ก ผู้สูงอายุและผู้ติดเชื้อเอดส์
6. ได้มีการเพิ่มโครงการสภาคเด็กและเยาวชน และโครงการสัมพันธ์กิจ เพื่อขยายกิจกรรมไปในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น

โครงการ “ศูนย์เด็กตัวเอง”

กลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระเจกเงา

โดย นายสมบัติ บุญงามอนงค์

กลุ่มเป้าหมาย

เด็กชาวเขาอายุตั้งแต่ 3-7 ขวบ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ความเป็นมา

พื้นที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีประชากรชาวเขาประมาณ 12,000 คน และชาวพื้นราบประมาณ 8,000 คน กลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระเจกเงา ทำงานแบบบูรณาการในหลายประเด็น โครงการใหญ่ที่ทำคือ เกี่ยวกับสถานภาพชาวเขา โครงการเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นค่ายบำบัดยาเสพติดที่อยู่ศูนย์กระเจกเงา โครงการ E-Commerce สินค้าชาวเขา และโครงการด้านการเกษตร ศูนย์ดูแลและพัฒนาเด็ก

ศูนย์เด็กตัวเอง เริ่มต้นเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านเป็นคนสร้างขึ้นเอง เนื่องจากผู้ปกครองชาวเขาไม่มีพื้นที่ทำกินต้องออกไปเป็นแรงงานรับจ้างในเมืองไม่สามารถดูแลเด็กได้เอง จึงต้องการจัดตั้งศูนย์เด็ก และคณะกรรมการชุมชนมาขอให้กระเจกเงาเข้าไปช่วยทำ “ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก” ซึ่งตลอดระยะ 10 ปี ที่กระเจกเงาทำงานมา เราจะจัดกิจกรรมสั้น ๆ กับเด็ก แต่ไม่เคยจัดเป็นกระบวนการระยะยาว

ปรัชญาและแนวคิดการจัดการเรียนรู้

“เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ จึงไม่มีเด็กก่อนวัยเรียน เด็กสามารถจะเล่นอะไรก็ได้ที่เสี่ยงหรือครูจะค้นหาและให้โอกาสในการเล่น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ของเด็กโดยไม่เข้าไปแทรกแซงแต่อย่างใด”

จากการที่เรามองเห็นว่าเด็กเรียนรู้กับธรรมชาติ ของเล่นของเด็กเป็นสิ่งที่มียูตามธรรมชาติ และในชุมชนมีผู้ที่มีศักยภาพทำให้เด็กเรียนรู้ได้ เช่น เด็กชายตาบอดเขาเล่นดนตรีมีสารพัดแบบ สิ่งใดที่มีเสียงเด็กชายคนนั้นสามารถนำมาเล่นเป็นเครื่องดนตรีได้หมด

กิจกรรม

กิจกรรมจะเริ่มจากทักษะเดิมที่เด็กมีอยู่ เช่น

1. ทักษะในการแบกของด้วยหัว ที่แต่เดิมมาชาวอาข่าและเด็กอาข่าจะมีการแบกของด้วย “ก๊วย” ซึ่งเป็นตระกร้าไม้ไผ่สานที่ใช้แบกพิน หมอไม้ ซึ่งนำมาใช้ถุงผ้าแทน และในช่วงหน้าหนาวอย่างนี้เด็กจะเก็บพินกันไปใช้ก่อไฟเพราะอากาศหนาว
2. การเก็บและต้มหมอไม้ ซึ่งหมอไม้จะมีอยู่ในชุมชนบริเวณรอบๆ ศูนย์ ซึ่งเด็กๆ จะมีทักษะในการขุดหมอไม้เป็นอย่างดี
3. การว่ายน้ำเล่นน้ำ ที่ศูนย์จะมีบ่อน้ำที่มีน้ำใส ก็มักจะเป็นสระน้ำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะว่ายน้ำและเล่นในสิ่งที่เกี่ยวกับน้ำ
4. การเรียนรู้จากการท่องเที่ยวนอกสถานที่ ที่พี่เลี้ยงอาจจะพาเด็กขึ้นรถไปที่อื่น หรือเมื่อมีแขกมาเยือนและต้องพาแขกไปที่ใดก็จะพาเด็กไปด้วย
5. การเก็บข้าวโพดและผลิตภัณฑ์จากข้าวโพด ข้างๆ ศูนย์จะมีแปลงข้าวโพดที่ชาวบ้านปลูกไว้ เมื่อข้าวโพดได้ที่ จะไปขออนุญาตเจ้าของและให้เด็กลุยเก็บ ตกบាយก็จะปิ้งข้าวโพดกินกันและเอาหนวดข้าวโพดมาเล่น

6. การเขียนรูปบนกล่องเครื่องมือ การเขียนรูปของเด็กไม่จำเป็นต้องทำบนกระดาษเพียงอย่างเดียว
7. การเล่นปั้นยางล้อยยนต์ การปั้นยางล้อยเป็นกีฬาที่ต้องใช้ทักษะมาก เช่น ต้องมีความแข็งแรงที่จะวิ่งไปกับยางล้อ การต้องควบคุมทิศทาง
8. จินตนาการกับวัสดุ เด็กหยิบวัสดุแตกมาทำเป็นกล่องถ่ายรูป
9. การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เมื่อเจ้าหน้าที่จะไปทำอะไร เช่น ไปธนาคาร ไปสนามบิน ไปจ่ายตลาด ก็ จะนำเด็กไปเรียนรู้และเปิดโลกทัศน์ของเด็กไปด้วย

เป็นการเรียนรู้โดยไม่เน้นด้านการศึกษาตามหลักสูตรกับชาวเขาในวัยต่างๆ โดยที่เป็นการให้ความรู้โดยใช้ ประสบการณ์ในท้องถิ่นและท้องถิ่น เป็นการเรียนรู้ด้วยตัวเองมากเป็นส่วนใหญ่ จะมีเพียงบางกิจกรรมที่มีการสรุปเพื่อให้เกิดความชัดเจนของสิ่งที่เรียนรู้โดยใช้การพูดคุยกัน แต่จะไม่ใช้ทุกกิจกรรม บางกิจกรรมเด็กจะเรียนรู้ไปเองจาก ประสบการณ์ซ้ำ ๆ ของเด็กเอง

ผลที่เกิดขึ้น

เด็กอายุ 3-7 ขวบ ส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากการแนะนำของผู้สอนและได้รับความรู้ส่วนใหญ่จากการเรียนรู้ด้วย ตัวเองและจากประสบการณ์

โครงการ “ศูนย์การศึกษาพัฒนาตลาดทางเลือกในชุมชน”

กลุ่มคนเฒ่าคนแก่

โดย นายวีรพงศ์ กังวาลนวกุล

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ในสังคมและกลุ่มคนชรา หมู่ 3 บ้านป่าแดด ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัด เชียงราย

แนวคิดการทำงาน

1. การพัฒนางานอาชีพและตลาดทางเลือกโดยเน้นที่การนำภูมิปัญญาดั้งเดิมมาเป็นการระดมทุนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว
2. การลงทุนและการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมโดยคนทุกวัย

ปรัชญาการเรียนรู้

1. เด็กเรียนรู้จากการเล่นและการมีส่วนร่วม
2. คนเฒ่าคนแก่กับภูมิปัญญาการประดิษฐ์ของเล่นที่สร้างสรรค์ปัญญา และก่อให้เกิดการเรียนรู้

ความเป็นมา

เนื่องในปัจจุบันเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคน ทำให้บทบาท หรือวิถีชีวิต ศีลธรรม ความเป็นอยู่แบบเก่าได้ถูกแยกส่วน ทำให้เกิดช่องว่างในครอบครัว ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นเริ่มขาดหายไป ทั้งประสบการณ์ด้านเด็กที่เคยมีมาทำให้เห็นว่าเด็กไม่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ ไม่มีพลังในการกำหนดทิศทาง และอนาคตของตนเองอย่างแท้จริง ในขณะที่นโยบายก็เปลี่ยนไป ไม่ค่อยมีใครทำงานกับคนเฒ่าคนแก่ ทั้งที่คนเฒ่าคนแก่ก็มีคุณสมบัติมีพลังค่อนข้างมากเคยเป็นนักพัฒนาสังคมก็มีหลายคน คนหนุ่มสาวที่ไปเรียนอยู่ที่อื่น หรือทำงานอยู่ที่อื่นก็มักถูกคาดหวังจากผู้ปกครองและสังคมที่บ้านว่าจะต้องมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี ไม่ประสบความสำเร็จกลับมาก็จะเป็นเป้าสายตาของคนในชุมชน จึงมองว่าคนหนุ่มสาวน่าจะประสบความสำเร็จในอาชีพได้โดยไม่ต้องออกไปนอกชุมชน ซึ่งในอดีตชาวไร่ชาวนาจะมีวิธีประดิษฐ์ของเล่นให้ลูกหลานเล่นจากสิ่งรอบข้างจากธรรมชาติรอบตัว และน้อมไปกับ วัฒนธรรมอันดีงามที่มีมา

กิจกรรม

การเรียนรู้ผ่านการเล่นของเล่นที่ประดิษฐ์โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น ของเล่นที่เป็น “งูไม้ไผ่สาน” ในมิติของการเรียนรู้วัฒนธรรมนั้น สมัยก่อน “งูไม้ไผ่สาน” เอาไว้ใช้จับสว เมื่อเวลาเอานิ้วใส่เข้าไปในปากงูจะดึงนิ้วไม่ออก จึงสามารถใช้เป็นสัญญาณบอกได้ว่าในสมัยก่อนการเล่นของหนุ่มสาวจะไม่ให้มีการถูกเนื้อต้องตัวกัน ดังนั้นเมื่อสาวใดที่มีใจให้หนุ่ม ก็จะสอดนิ้วเข้ามาในปากงู ในมิติของการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เด็กมักจะต้องการหาเหตุผลว่าทำไมจึงเอานิ้วออกไม่ได้ เนื่องจากแรงดึงดูดระหว่างนิ้วและผิวภายในของไม้ไผ่สานที่เป็นช่องปากงู เหล่านี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่น การมีส่วนร่วม เกิดการผ่อนคลาย เกิดความสัมพันธ์ในครอบครัว และเด็กสามารถเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมพื้นบ้าน ไม่ว่าจะเป็น สิ่งแวดล้อม การดำรงชีพต่างๆ

ผลที่เกิดขึ้น

1. มีการฟื้นฟูของเล่นจากภูมิปัญญาพื้นบ้านได้มากกว่า 40 ชิ้น เป็นของเล่นที่สามารถบ่งบอกฤดูกาลเล่นได้

2. เกิดวิธีการเรียนจากการเชื่อมโยงของเล่นกับเรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ ได้มากมายหลายแบบ
3. คนทุกวัยได้มามีปฏิสัมพันธ์กัน และมีส่วนร่วมในการที่จะรับผิดชอบต่อชุมชน
4. การตั้งศูนย์พัฒนาการศึกษาทางเลือกในชุมชนขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ
5. เกิดหลักสูตรท้องถิ่น โดยนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุแขนงต่างๆ ไปปรับ
6. เกิดโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับ “ตัวมเตี้ยมเลี้ยมเตาะแตะ” ที่เป็นการนำผู้สูงอายุมาดูแลเด็กเล็ก ซึ่งผลที่เห็นคือ เด็กได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม คำพูดจา
7. เกิดพิพิธภัณฑ์เล่นได้ ที่คล้ายกับศูนย์เด็กตัวเอง ที่มีของเล่นมากมายที่จะให้ผู้คนเข้าไปสัมผัสได้

โครงการ “พัฒนาเด็กเร่ร่อน” กลุ่มอาสาพัฒนาเด็ก

โดย นายอนุชน หวลทรง

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเด็กและเยาวชนเร่ร่อนในจังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้การช่วยเหลือและการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน
2. เพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กเร่ร่อน
3. เพื่อประสานงานกับองค์กรในการช่วยเหลือกลุ่มเด็กเร่ร่อน

ความเป็นมา

เนื่องจากในปัจจุบันเด็กและเยาวชนเร่ร่อนในจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเด็กเหล่านี้ มีทั้งเด็กที่มีลักษณะไม่เข้าใจถึงอนาคตของตน ใช้ชีวิตไปวันหนึ่งๆ เพื่อความสนุกสนาน มีปัญหาในด้านต่างๆ เช่น เมื่อเป็นเด็กเล็กจะขอดทานหรือขาดอกไม้ และเมื่อโตขึ้นก็จะเข้าสู่บาร์เบียร์เข้าสู่การขายบริการทางเพศทั้งหญิงและชาย ใช้สารเสพติด โดยเริ่มจากบุหรี่ กาว ยาบ้า และเฮโรอีน ปัญหาด้านสุขภาพเป็นโรคติดต่อ เกิดแผลตามตัว การถูกหลอก และเสี่ยงต่อการถูกล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งทำให้องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่น้อยไม่สามารถที่จะเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถที่จะควบคุม หรือให้ความรู้ในด้านต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างเต็มที่ จึงได้มีการจัดตั้งโครงการนี้ขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

ขั้นตอนกระบวนการ

1. เข้าพบปะสร้างสัมพันธ์ภาพกับเด็ก โดยเข้าไปพูดคุยกับเด็ก สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับเด็ก
2. ให้ความช่วยเหลือในปัญหาเร่งด่วน เมื่อพบว่าเด็กมีปัญหาใดที่ต้องการการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เช่น เรื่องของการรักษาพยาบาล การส่งไปบำบัดยาเสพติด
3. การพัฒนาทักษะชีวิต จุดประสงค์หลักของโครงการคือการป้องกันโรคเอดส์ และยาเสพติด จะทำอย่างไรให้เด็กลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ และป้องกันตัวเอง
4. บ้านพักพิงฟู ขณะนี้ได้มีการให้ที่อยู่อาศัยกับเด็กเร่ร่อน และบ้านพักพิงฟู
5. ฝึกอาชีพ โดยการประสานกับองค์กรที่จัดการฝึกอาชีพ
6. ประสานกับครอบครัวเพื่อส่งเด็กกลับบ้าน มีการประสานงานกับครอบครัวที่เด็กหนีออกจากบ้าน และเป็นตัวกลางในการพูดคุยและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เด็กออกจากบ้านกับผู้ปกครอง

การพัฒนาทักษะชีวิต

โดยมีหลักการที่เน้นอยู่ 3 ทักษะ คือ

ทักษะที่เน้นพัฒนา

1. พัฒนาที่ระบบความคิดของเด็ก
2. การแก้ไขปัญหา คือพยายามให้เด็กสามารถมีทักษะในการแก้ไขปัญหา
3. การสื่อสาร คือ จากปัญหาที่เด็กมีความกลัวพูด ไม่กล้าสื่อสาร ไม่กล้าบอกใคร เด็กจะปฏิเสธเพื่ออย่างไร

เป้าหมายของการพัฒนาทักษะชีวิต

เพื่อให้เด็กเกิดศักยภาพในการพัฒนาตนเองที่จะรู้จักป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ เช่น เฮดส์ ยาเสพติด

กระบวนการ

1. สร้างคุณค่าในตนเอง เราจะเริ่มต้นจากการให้เด็กสร้างคุณค่าในตนเอง จะมีกิจกรรมทบทวนชีวิต และวางแผนเป้าหมายของชีวิต ชีวิตที่เป็นอยู่มีความเสี่ยงอย่างไร ทำอยู่อย่างไรให้ไม่เสี่ยง โดยใช้สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การขายบริการ เป็นบทเรียน
2. การฝึกทักษะการคิด และการตัดสินใจ การสื่อสาร จะมีการหยิบยกสถานการณ์จริงที่เด็กสะท้อนออกมาไปผูกเป็นเรื่องราวให้เด็กลองคิด ฝึกตัดสินใจ โดยผ่านเกม จะไม่ใช้วิธีการสอน พี่เลี้ยงจะเป็นคนกระตุ้นโดยการพูดคุยกับเด็ก เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ การชี้ถูกชี้ผิดในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการพัฒนาของเด็ก และพี่เลี้ยงจะเป็นผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่เด็กขาด
3. สร้างความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อเด็กคิดเป็นวิเคราะห์สถานการณ์เป็น ก็จะทำให้เด็กเชื่อมั่นตนเองว่าเขามีสิทธิในการเลือกเพื่อตัวของเขาเอง ซึ่งการเข้าไปทำงานกับเด็กกลุ่มนี้คนทำงานต้องยอมรับในความแตกต่างของเด็ก เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานที่ต่างกัน ไม่ควรตัดสินเด็กจากสายตาเห็น เด็กคนนี้สกปรก คนนี้มีพฤติกรรมไม่ดี เราต้องให้คุณค่า เคารพในความเป็นบุคคลคนหนึ่งของเขา เด็กทุกคนมีศักยภาพในตนเอง หากได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างถูกต้อง เขาจะมีศักยภาพในการดำเนินชีวิต การให้อิสระทางความคิดไม่ปิดกั้นว่าคิดอย่างนี้ถูก คิดอย่างนี้ไม่ถูก

เทคนิคการปฏิบัติงานกับเด็กเร่ร่อน

1. การเข้าถึงพฤติกรรมของเด็ก คือ การเข้าถึงพฤติกรรมในเบื้องต้นของเด็ก ว่าเขามีพฤติกรรมเสี่ยงรุนแรงอย่างไร
2. การเข้าถึงจิตใจเด็ก การทำกิจกรรมกับเด็กเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เราเข้าถึงจิตใจเด็กได้ และหากเขาไม่ไว้วางใจเราแล้ว เขาจะไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เราต้องสร้างความไว้วางใจระหว่างตัวครูและตัวเด็กเองทั้งสองส่วน จะใช้เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเขาเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นจะใช้เกม และการแสดงละคร
3. การส่งเสริมให้เด็กตัดสินใจเลือกเองตามแนวทางที่เหมาะสมของตน โดยครูเป็นเพียงพี่เลี้ยง

ผลที่เกิดขึ้น

1. เด็กเกิดความรู้สึกหนักถึงอนาคตของตนเองมากขึ้น มีการตัดสินใจที่จะเข้ามาอยู่ในบ้านพัก มีความตั้งใจที่จะเรียนหนังสือมากขึ้น ซึ่งถ้าเด็กไม่ผ่านกระบวนการเข้ามา จะกลับออกไปพบเพื่อนและใช้ยาเสพติด หรือไม่เร่ร่อนอีกครั้ง
2. มีเด็กเลิกใช้ยาเสพติด
3. เด็กกล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้น
4. เด็กมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่เราจัดขึ้น

การวิเคราะห์-สังเคราะห์เบื้องต้น องค์ความรู้จาก 6 โครงการตัวอย่าง

โดย ดร.สิทธิณัฐ ประพุทธนิตสาร

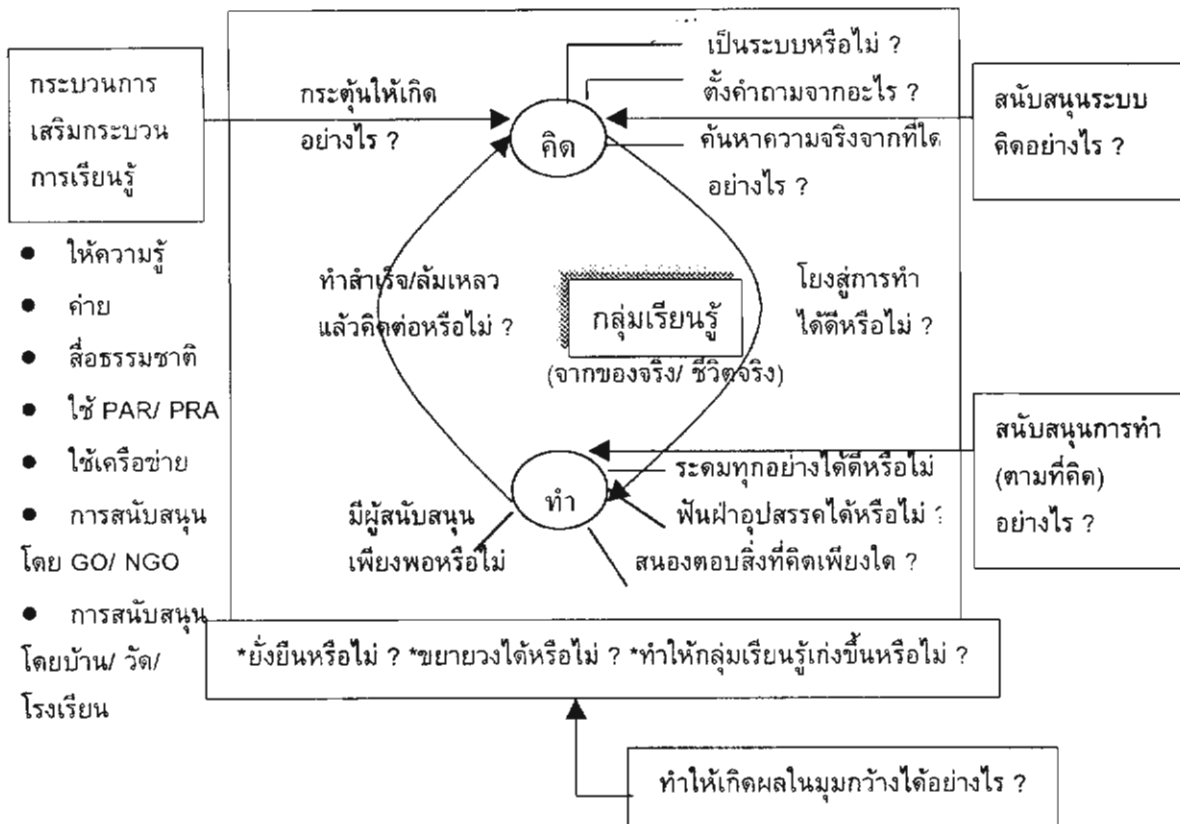
เรื่องของกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ทำกันมานี้ มีอะไรที่เป็นสิ่งเรียนรู้บ้าง การตั้งประเด็นโดยเอากรณีของโครงการมาสังเคราะห์ ขณะนี้เรารู้ว่าการเรียนรู้ในระบบนั้นมีกระบวนการอย่างไร? มีนวัตกรรมอย่างไร? สิ่งที่เกิดผลตามตลอดในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เพราะว่าความรู้เป็นสิ่งเรามาจะหยิบยื่นให้หมด ครูเข้าไปทำกับกลุ่มเป้าหมายจนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ในเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่จะต้องให้กลุ่มเป้าหมายทั้งหลายเป็นคนที่มีการเรียนรู้เด็กที่อยู่ในชุมชนให้เด็กเหล่านี้ได้มีพื้นที่ในการแสวงหาความรู้ มาได้คิดกันเองแล้วก็ทำอะไรด้วยกัน การเรียนรู้ในระบบนี้เป้าหมายก็คิดเป็นหรือไม่ และทำเป็นหรือไม่ คิดแล้วก็ทำจริงๆ อันที่จริงธรรมชาติของเด็กผู้ใหญ่เราคิดแล้วเราทำแล้วเราเรียนรู้จากสิ่งที่เราคิด นี่คือธรรมชาติที่มนุษย์มีอยู่ แต่ที่ผ่านมาจะพบว่าการคิดการทำของเราไม่เป็นระบบคิดแล้วก็ไม่ทำ หรือทำแล้วไม่เอากลับมาคิดต่อ นี่เป็นธรรมชาติของสิ่งที่เกิดขึ้น เหตุผลที่เป็นแบบนี้แน่นอนอาจเป็นเพราะระบบการศึกษาของเราไม่ได้เกิดการคิด หรือเน้นแต่การทำท่องจำไม่เคยให้ผู้ถูกพัฒนาได้คิด มีแต่ตัวผู้สอนคิดให้เขาทำให้เด็ก แล้วพยายามเชื่อว่าเด็กมีส่วนร่วมอยู่ แต่ที่เราคิดว่าอาจจะไม่มีสาระสำคัญเลย นั่นคือการคิดต้องโยงไปกับการทำ

กลุ่มเรียนรู้เป็นใครก็แล้วแต่ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่จังหวัดตาก เด็กเร่ร่อนในเมือง เด็กในชุมชน หรือเด็กในโรงเรียน เด็กเหล่านี้เขาคิดอย่างไร และการคิดของเขาโยงไปสู่การทำหรือไม่ เมื่อทำเสร็จแล้วได้ย้อนไปสู่การคิดที่มันละเอียดมากขึ้นอีกระดับหนึ่งต่อไปหรือไม่ คนคิดกับคนทำต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเรียนรู้ และข้อสำคัญคือควรจะเรียนรู้จากของจริง หากเรียนรู้ในสิ่งที่แปลกปลอม นอกจากเขาไม่คิดแล้ว เขาก็ทำไม่เป็นด้วย ในสิ่งนี้ เมื่อมองในรายละเอียดเด็กในกลุ่มเป้าหมายที่เราทำเขาคิดเป็นระบบหรือไม่ ความจริงอาจคิดเป็นระบบแต่อาจไม่ต่อเนื่อง เขาคิดจากคำถามอะไรที่อยู่ในใจของเขา ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่แล้วแต่เขาตั้งคำถามที่คิดมาจากอะไร

เราจะพบว่า กระบวนการของอาจารย์สุมาลี เด็กเหล่านั้นตั้งคำถามว่า “ทำไมเราจึงถูกผู้ใหญ่ในชุมชนตีตราว่าเขาเป็นเด็กไม่ดี?” เขาคิดต่อว่าเขาจะอย่างไรจึงจะแก้ไขปัญหานั้น แล้วการค้นหาความจริงจากที่ใดและหาอย่างไร กระบวนการของอาจารย์สุมาลีก็คิดจากความจริงก็คือให้เด็กใช้กระบวนการวิเคราะห์ พอลองคิดเสร็จแล้วจะทำอย่างไร ซึ่งตรงนี้ก็คือเรื่องของวางแผนซึ่งมีการระดมทุกอย่างได้ดีหรือไม่? หมายถึงว่ากลุ่มคิดได้เอาเรื่องของทุกอย่างในที่นี้หมายถึงว่าจะเป็นรายงานในกลุ่มของเขาจะเป็นวัฒนธรรมจะเป็นของเล่นของหนูหรืออย่างของที่อาจารย์บาร์เมศเขาได้ใช้ทรัพยากรใช้เงินใช้ งบประมาณ. ใช้ทุกอย่างมาทำให้ความคิดเขานำไปสู่การปฏิบัติมีการฟันฝ่าอุปสรรคมากน้อยเพียงใด ตั้งที่อาจารย์บาร์เมศพูดว่า ความล้มเหลวเนี่ย มันไม่สำคัญ แต่มันอยู่ที่ว่า เขาได้พยายามแก้ไขอุปสรรคของเขาอย่างน้อยเพียงใด แล้วก็ได้เรียนรู้ตรงจุดไหน ทำอย่างนี้แล้วไม่สำเร็จก็เอาความไม่สำเร็จเข้าไปสู่วิธีคิดที่จะทำในรอบใหม่ให้ดีขึ้น ข้อสำคัญก็คือว่า มันสนองตอบต่อสิ่งที่คิดมากเพียงใด ซึ่งตรงนี้ก็ถ้าเรามองทั่วๆ ไป ก็คือเรื่องของคิดไปและวางแผนไป แล้วก็มีการสนับสนุนว่าพอหรือไม่ ในขณะที่อาจารย์สุมาลีก็พยายามที่จะขอการสนับสนุนจาก อบต. ตรงนี้ค่อนข้างจะสมบูรณ์กว่าคนอื่น

การทำงานไม่ว่าสำเร็จหรือล้มเหลว หากมีการคิดต่อในเรื่องเดิมให้เข้มข้นในทุกกรอบ หรือคิดในปัญหาใหม่ต่อไป ตรงนี้เราอาจจะตั้งคำถามว่าในงานที่เราเข้าไปทำหรือเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้เราตั้งคำถามในลักษณะใด คิดง่าย ๆ คิดเป็นระบบหรือไม่ คำถามนั้นคิดมาจากอะไร ถ้าเกิดภาพอย่างนี้ขึ้นมา ถึงแม้มันจะเป็นตัวอ่อนเล็กๆ อยู่ในกลุ่มเป้าหมาย ก็ถือว่าเป็นหนทางแห่งความสำเร็จ ตรงนี้ก็คือผลที่ตีโจทย์ให้แตกเป็นกระบวนการเรียนรู้ และเมื่อมีองค์การสนับสนุนมากขึ้น ก็จะเกิดการเรียนรู้ของกลุ่มต่อไป ที่นั่นนั่นมันคือสิ่งที่เราอยากให้มีมันเกิด และถ้าเกิดกระบวนการแบบนี้ขึ้นมาจริงแล้ว ในเชิงอุดมคติมันก็คือสิ่งที่เป้าหมายที่เราอยากให้เห็นร่วมกัน

กระบวนการเรียนรู้ในระบบ

เรียนรู้ → เพื่อรู้ เพื่อเกิดความตระหนัก-เพื่อใช้ในชีวิต
 เรียนรู้ → เพื่อ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม

ขณะนี้เราเริ่มเห็นประสบการณ์บางอย่างจาก 6 โครงการนี้ กรอบนอกสี่เหลี่ยมนี้หมายถึง มีโครงการ อย่างเช่น 6 โครงการ ทำให้เห็นภาพของทั้ง 6 โครงการดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความตระหนัก และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในระยะต่อไป โครงการของกลุ่มกระแจาก็พยายามที่จะให้เรียนรู้เพื่อให้เกิดความตระหนักกับตัวเด็กและเพื่อให้เด็กเอาไปใช้กับชีวิตประจำวันโครงการรักเรารักโลกก็เป็นการเรียนรู้จากของจริงเพื่อให้เขาเกิดความตระหนักในสิ่งนั้น ในส่วนนี้ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องทำในเรื่องของการแก้ปัญหาไปด้วยแต่มันจะมีประเด็นที่น่าสนใจมากกว่านั้นคืออาจจะตั้งประเด็นเอาไว้แล้วค่อยมาคุยต่อในกระบวนการเรียนรู้

2. การเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่ม แต่ถ้าเป็นการเรียนรู้อีกประเภทหนึ่งอันนี้เรียกว่าการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาอันนี้ภาพที่ชัดเจนก็คือของ อาจารย์บารเมศเห็นภาพที่แก้ปัญหาในกลุ่มเด็กบ้าง และที่เด่นชัดมากก็คือโครงการของอาจารย์สมาสี ซึ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก แล้วก็เริ่มได้ผลขึ้นมา ในส่วนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหานั้นเห็นภาพของการกระทำมากพร้อมไปกับการเรียนรู้

3. การหนุนเสริม ขณะนี้มีความชัดเจนหรือเห็นความสำคัญแล้วว่าเราจะแก้ปัญหาให้กับเด็กหรือทำ

ให้เด็กและเยาวชนเรามีศักยภาพมากขึ้นใช้กระบวนการเรียนรู้ สิ่งสำคัญที่สุดเราจะต้องมีตัวเสริมโดยการให้ความรู้ การเข้าค่าย การให้สื่อธรรมชาติ ใน PAR ก็คือการวิจัยแบบมีส่วนร่วม การใช้เครือข่ายการสนับสนุนโดยกลุ่มภายนอกเช่น PO CO มีการสนับสนุนโดยใช้บ้านวัดโรงเรียน ใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน โครงการได้ใช้ระบบเข้าไปเสริมกระบวนการเรียนรู้ อะไรบ้าง อย่างเช่น โครงการของกลุ่มกระจกเงา กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ โครงการรักเรารักโลก จะเน้นในเรื่องของการให้ความรู้ และเป็นความรู้แบบที่มาจากของจริงจากชีวิตจริง อาจใช้ค่ายเป็นหลักในการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการเรียนรู้ ใช้สื่อธรรมชาติ ที่พบเห็นที่เราทำพอสมควรรวมทั้งของกลุ่มอาสาพัฒนาเด็กก็พยายามใช้เรื่องของค่ายทักษะชีวิตกลับไปสู่กลุ่มเป้าหมาย แต่ที่เห็นชัดมากๆเลยที่ใช้ได้มากกว่านี้แต่ไม่เน้นเรื่องของค่ายหรือสื่อธรรมชาติก็คือของอาจารย์สุมาลีเน้นไปที่เรื่องของการใช้ PAR กระบวนการ PRA ทำให้เด็กคิดเป็นกระตุ้นให้เด็กคิดแล้วก็ขยายวงออกไป ทั้งคิดทั้งทำ เป็นการสร้างเครือข่ายสร้างให้เกิดความยั่งยืนค่อนข้างจะครบถ้วนในแง่ของการแก้ปัญหาในเรื่องของการใช้เครือข่าย การหนุนเสริมโดยเอาประชาสงเคราะห์ไปช่วย เอา อบต.ไปช่วย เอาสาธารณสุขเข้าไปช่วย แล้วเกิดการเรียนรู้ ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มในโรงเรียนมันเกิดการเรียนรู้จากอาจารย์สุมาลีแล้วก็ทีมงานซึ่งเอาเยาวชนเอาคนในหมู่บ้านเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญของโครงการด้วย อันนี้ก็ค่อนข้างจะชัดเจน

กระบวนการที่ใช้

กระบวนการที่แต่ละโครงการใช้ น่าจะแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ให้ความรู้โดยการจัดค่ายใช้สื่อธรรมชาติ

กลุ่มที่ 2 การใช้กระบวนการ PAR และ PRA ก็จะเป็นของอาจารย์สุมาลี และอาจารย์บาร์เมศ และมีของ กลุ่มอาสาบาง ที่พยายามจะใช้เรื่องของ PAR และในเครือข่ายการสนับสนุนด้วย

การกระตุ้นให้เกิดความคิด

หากมองให้ละเอียดลงไปอีก การทำให้เกิดความคิดนั้นจะต้องมีการกระตุ้นให้กลุ่มเกิดความคิด ซึ่งก็มีเทคนิคที่หลากหลายที่เรียนรู้ขึ้นมา

1. การใช้วิธีการหรือสื่อทางธรรมชาติเป็นตัวกระตุ้น ถ้าเป็นเด็กกลุ่มซึ่งมีศักยภาพนิดหน่อยก็ใช้วิธีการกระตุ้นแบบธรรมชาติ มีการใช้วิธีการทางธรรมชาติ ซึ่งน่าจะได้ผลดีสำหรับเด็กซึ่งมีไฟอยู่บ้าง มีความพร้อม มีศักยภาพ ซึ่งเป็นสิ่งดีมากมีเป้าหมายไปไกลกว่าให้เขาไปแก้ปัญหาอะไรบางอย่าง อย่างน้อยเด็กก็เกิดการเรียนรู้เพื่อจะเกิดความตระหนักหรือเพื่อไปใช้ในชีวิต ตรงนี้เริ่มต้นจากมีปัญหากระตุ้นให้คิด แล้วการคิดตรงนี้ก็ต่อมาจากการตั้งโจทย์ค้นหาความจริงจากการที่เขาได้สัมผัสและเรียนรู้จริงๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ การสนับสนุนระบบคิดอย่างไร ในกรณีของโครงการรักเรารักโลกก็ดี โครงการของกระจกเงาก็ดีสื่อออกมาให้เห็นไม่มาก

สิ่งที่ต้องค้นหาเพิ่ม แต่ที่ลืกลงไปว่านั่นคือเขาเรียนรู้อะไร และมันโยงเข้ากับชีวิตอย่างไร แล้วมีผลอย่างไรต่อตรงนั้น มีการสนับสนุนให้เขาคิดอย่างไร ตรงนี้น่าจะมีการถอดในอนาคตข้างหน้าการถอดประสบการณ์ว่าเทคนิคแบบใดที่นำเข้าสู่การคิดหรือการให้เด็กวิเคราะห์เองโดยที่เราไม่ต้องไปสอนเขา ที่ลืกลงไปว่าสื่อคือมีการเชื่อมโยงกับปัญหาอย่างไร เชื่อมโยงกับตัวเองอย่างไร

2. การใช้ตัวปัญหาที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวกระตุ้นสำหรับกรณีของอาจารย์สุมาลี ของอาจารย์บาร์เมศ และของครูเอกบางส่วนมีการกระตุ้นในตัวปัญหาที่ชัดเจน เริ่มจากมีปัญหาให้เด็กคิดโดยใช้กระบวนการ PRA วิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมแบบธรรมชาติที่สุดโดยเอาคนที่อยู่กับปัญหามานั่งคุยมานั่งคิดกัน พยายามให้เด็กตั้งโจทย์ขึ้นมาเอง ซึ่งตรงนี้เราเริ่มพบความจริงว่าถ้าถูกต้องจะเกิดระบบคิดขึ้นมา มีการไปค้นหาข้อมูล มีการตั้งโจทย์ใหม่ และถามโจทย์เดิมแบบลึกโดยเด็กเอง ตรงนี้คือการปรับระบบคิดให้เด็ก แล้วให้คิดเป็นระบบ แต่จะให้ดีไปกว่านั้น อาจารย์สุมาลีพูดเมื่อกี้ว่าพอให้เด็กคุยไปคุยมาบางครั้งมันพูดกันไม่ได้แล้ว นั่นคือต้องสร้างวัฒนธรรมให้เขาคิดอย่างหนึ่งคือไม่ใช่คิดแบบนกการเมืองต้องเข้าไปหาของจริงด้วย ถ้ากล่าวในเชิงวิชาการก็ต้องมีวิจัย แต่ธรรมชาติของเด็กๆ อาจจะกล่าวว่า การวิจัย

นั่นคือ “เอ๊ะ ! อะไร” กับ “อ้อ ! เข้าใจละ” “เอ๊ะ” กับ “อ้อ” นั้นทำบ่อยๆนั่นคือการเพิ่มระบบคิด ตรงนี้ก็ถือว่า PRA เริ่มมีองค์ความรู้ ซึ่งคำถามหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือทักษะของพวกเราที่จะเข้าไปทำ PRA มีมากน้อยเพียงใด อย่างเช่นงานวิจัยของกลุ่มนักวิจัยเครือข่ายวิจัยและพัฒนาเด็กและเยาวชนภาคเหนือ นั้น ทุกโครงการพยายามใช้ PRA แต่เมื่อลงไปทำแล้วขัดเขินไม่รู้จะสานต่ออย่างไร กระบวนการมันยังไม่เป็นธรรมชาติ

สรุปประเด็นที่ควรดำเนินการต่อไป

1. การถอดบทเรียนทักษะกระบวนการที่ใช้ในการเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่ม เป็นอย่างไร ?

โครงการของอาจารย์สุมาลีทำอย่างไรเราจึงจะถอดออกมาให้รู้ว่า ทักษะที่จะทำ PRA ว่าควรเป็นอย่างไร เช่นเดียวกับอีกกลุ่มโครงการหนึ่งซึ่งไม่ต้องใช้ PRA เลยใช้สื่อใช้การเข้าค่ายมาสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะสองประเภทเราน่าจะถอดบทเรียนมากกว่านี้เพื่อจะได้ให้เกิดภาพ

2. การต่อยอดกระบวนการหรือการทำให้เกิดกระบวนการต่อเนื่องอย่างไร ?

อีกประเด็นหนึ่ง ถ้าเด็กคิดไปแล้วไม่ได้โยนไปสู่การทำ ก็อาจไม่เกิดอะไรเช่น โครงการรักเรารักโลกถ้าเด็กไม่เอาไปทำอะไรต่อ นานไปแม้จะอยู่ในความสำนึก แต่ถ้าไม่มีกรปฏิบัติ (action) ก็ก็จะจางหายไป และถ้าจะมีปฏิบัติจะปฏิบัติอย่างไร ให้เด็กมองดู อาจจะลองไปประสานงานกับที่ล่อชู หรือไปทำเรื่องของห้องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เข้าไปเคลื่อนไหวต่อก็จะทำให้คิดแล้วทำ ทำแล้วคิด ซึ่งจะเป็นกระบวนการขยายตัวในกลุ่มแรกที่ใช้สื่อใช้ค่าย ถ้าเราคิดต่อการปฏิบัตินี้ ไม่จำเป็นต้องเข้าไปแก้ปัญหา แต่ต้องเรียนที่จะไปสานต่ออย่างไร

3. การสนับสนุนควรทำอย่างไร ?

สิ่งหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ควรมีการสนับสนุนอย่างไรในเรื่องของกระเจงของของกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ของโครงการรักเรารักโลก ได้มีการสังเคราะห์อย่างไร ปฏิบัติอย่างไรในชีวิตจริงหรือในลักษณะนอกห้องเรียนในห้องเรียน เราจะมีวิธีการสนับสนุนอย่างไร แต่สำหรับกรณีของอาจารย์สุมาลีเราจะเห็นภาพชัดมากๆปรากฏว่าเขาทำ PRA เสร็จ ได้ผลออกมาเป็นการวิเคราะห์เสร็จแล้วเขาลองทางแกต่างๆที่มันเกิดขึ้นเอามาคำหนดเป็นกิจกรรมและการสนับสนุนระบบของอาจารย์สุมาลีค่อนข้างจะสมบูรณ์ มีการสนับสนุนแบบเป็นธรรมชาติหลายอย่าง ในขณะนี้ก็การใช้เรื่องเครือข่าย ใช้เรื่องของบ้านพักโรงเรียน และกิจกรรมอย่างเช่นสภาเด็กก็จะมีกองทุนส่งเสริมอาชีพ ของครูเอกก็มีเรื่องของการทำงานส่งเสริมอาชีพการประสานงานกับการส่งต่อเด็ก การสนับสนุนให้เกิดการกระทำลงไปตอนนี้ก็ยังไม่มากเท่ากับการสนับสนุนให้คิดเองสนับสนุนให้ทำเองอย่างไร

ปัจจุบันเท่าที่ทราบการสนับสนุนให้กลุ่มคิดแล้วทำต่อยังไม่ 100% จะสนับสนุนอย่างไรถึงจะเกิด 3-4 อย่างที่กล่าวไปแล้ว? มีการทำทุกอย่างได้ดีหรือไม่? ทุกอย่างที่เราวางหน้าทั้งภายในเด็กเองในโรงเรียนในชุมชนนอกชุมชนเขาพื้นฝ้าอุปสรรคจากหนามแต่ละชั้นตอนอย่างไร? ตรงนั้นสำคัญกว่าการเกิดกลุ่มเด็กอย่างไร? เขาได้รับการสนับสนุนอย่างไรบ้าง? และคิดตลอดเวลามันสนองต่อสิ่งที่คิดไว้เพียงใด? และกระบวนการเรียนรู้ของพวกเราคนทำงานเองเราเรียนรู้มากน้อยเพียงใด? ซึ่งงานวิจัยของ CY-Net. ทั้ง 8 โครงการ เราได้เริ่มระดมระดมเรื่องนี้มากขึ้น

4. เกิดความยั่งยืนเพียงใด?

คำถามสุดท้ายก็คือว่ายั่งยืนหรือไม่? กระบวนการนี้ขยายวงได้หรือไม่? หมายถึงว่าจากเด็กที่มาทำกิจกรรมเยาวชน การเข้าค่ายมักจะได้เด็กขาคือเด็กที่ไม่มีความพิการหรือเสียอะไรมา รวม จะทำอย่างไรเด็กขาคงจะไปช่วยเด็กเทาดึงมาเป็นพวกหรือถ้าเก่งก็ออกไปเอาเด็กมาเป็นเด็กเทา ขยายวงจากในแกนไปนอกแกน สิ่งนี้เรากำลังเริ่มคิด และเริ่มมีอยู่ในวิถีคิดของเรา แต่วิธีทำนี้ยังไม่รู้เหมือนกันว่าจะทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ขณะนี้ขยายเฉพาะจากแกนออกไป แต่ที่เรากำลังทำคือเราเริ่มขยายจากกลุ่มๆหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นในลักษณะเครือข่าย โครงการของอาจารย์สุมาลีได้บอกว่ามันเกิดเครือข่าย ซึ่งเกิดได้อย่างไรเป็นเรื่องที่น่าสนใจ การเกิดสภาเด็กทำอย่างไร ในกระบวนการเรียนรู้คนทำงานอย่างพวกเราเราเรียนรู้อะไรบ้าง เราสามารถที่จะไปถอดกระบวนการเรียนรู้ของคนทำงานด้านเด็กหรือเกี่ยวกับเรื่องชุมชนขยายวงได้หรือไม่ หรือทำให้คนเรียนรู้กลุ่มชุมชนได้หรือไม่ หมายถึงว่าเยาวชนเรียนรู้กลุ่มหนึ่งพอโตขึ้นแต่งงานไปก็

เกิดมีตัวตายตัวแทนเรียนรู้มากขึ้นกระจายวงมากขึ้น หลังจากที่เรานำเลิกค่ายทิศทางน่าจะมีต่อเหมือนเราโยนลูกข้าง ตอนเราโยนหมุนตัวพอเราไม่โยนมันเบาลงและล้มไป ตรงนี้คือการเรียนรู้เราต้องมองประเด็นนี้ด้วย ตั้งความคิดต่อว่า ทำอย่างไรถึงจะเกิดการเรียนรู้ คำตอบง่ายๆแต่ทำยากก็คือต้องทำให้ระบบคิดในการทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันตลอดเวลา ให้ลูกข้างปั่นตลอดเวลา ให้มีพลังจากข้างในปั่น แต่ว่าด้วยวิธีใด ทำให้เกิดผลในมุมกว้างได้อย่างไร

ผลการสนทนากลุ่มย่อย

กลุ่มย่อย 1 : กลุ่มปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง

ดำเนินรายการโดย นายสมบัติ บุญงามอนงค์ และ
สรุปประเด็นโดย นางสาวจิตติมา หนูทอง

ประเด็นพูดคุย :

1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อะไร? และจัดอย่างไร?
2. เพราะอะไรจึงได้จัดกิจกรรมนั้น?
3. ผลที่ได้เป็นอย่างไร? โดยเฉพาะสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย (เด็กเกิดการเรียนรู้อะไร? ดูจากอะไรว่าเด็กเกิดการเรียนรู้นั้นขึ้น?)

สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย

สมาคมจะมีโครงการที่ทำกับเด็กและเยาวชนอยู่ 4 โครงการ โดยได้รับการสนับสนุนจาก UMFA

โครงการที่ 1 โครงการเพื่อนเยาวชนเพื่อพัฒนาการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย

พื้นที่ปฏิบัติงาน : เป็นโครงการนำร่องที่มีพื้นที่ทำงานอยู่ที่อำเภอเมือง และอำเภอฝาง ซึ่งกลุ่มวัยรุ่นที่ฝางจะเป็นกลุ่มที่แต่งงานเร็ว

กลุ่มเป้าหมาย : เป็นเยาวชนทั้งในและนอกโรงเรียน

วัตถุประสงค์ : เพื่อมุ่งเน้นให้เยาวชนเกิดความตระหนักในเรื่องการป้องกันตนเองจากภาวะเสี่ยงต่างๆ

กิจกรรม :

1. การให้ความรู้ในด้านอนามัย อบรมทักษะชีวิต และทักษะอื่นๆ ตามสถานศึกษา และสถานที่วัยรุ่นมาชุมนุมกัน เช่น ดิสโก้เธค คลับ บาร์
2. การฝึกกลุ่มแกนนำอาสาสมัครเกี่ยวกับอนามัย โดยให้อาสาสมัครเข้าไปขยายแนวคิดในกลุ่มเพื่อนก่อน แล้วจะมีการขยายไปในโรงเรียนและชุมชน ให้บริการถุงยางอนามัยและคุมกำเนิด
3. การให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ซึ่งจะมี 2 หมายเลข

โครงการที่ 2 โครงการพัฒนาประชากรด้านอนามัยการเจริญพันธุ์

พื้นที่ปฏิบัติงาน : อำเภอเมือง อำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงคำ และอำเภอปง จังหวัดพะเยา

กลุ่มเป้าหมาย : เป็นชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากมีกลุ่มชาวบ้านใกล้ชิดกับเด็กมาก

กิจกรรม :

1. การส่งเสริมอาชีพ
2. การจัดตั้งศูนย์อนามัย

โครงการที่ 3 โครงการสร้างความตระหนักในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ โรคเอดส์ และยาเสพติด

พื้นที่ปฏิบัติงาน : อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

กลุ่มเป้าหมาย : เยาวชน

กิจกรรม : ให้ความรู้และการฝึกอบรม และให้เยาวชนขยายผล

โครงการที่ 4 โครงการส่งเสริมสุขภาพวัยรุ่นด้านอนามัยการเจริญพันธุ์

พื้นที่ปฏิบัติงาน : จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา

กลุ่มเป้าหมาย : เยาวชน

กิจกรรม : การตั้งเครือข่ายใน 3 จังหวัด ให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

เหตุผลที่ทำกิจกรรมดังกล่าว : ปัญหาหลักของวัยรุ่นปัจจุบันคือการมีสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งมีผลกระทบทำให้เกิดการท้อง → ทำแท้ง → ฆ่าตัวตาย

รูปแบบ : ใช้อาสาสมัครจากการชักนำเยาวชน 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม WY กลุ่มนักศึกษาพยาบาล กลุ่มเยาวชนที่ฝากเราจะอบรมให้กับแกนนำอาสาสมัครที่เข้าทางโรงเรียน และเด็กกลุ่มเสี่ยงที่เพื่อนดึงกันมา

กระบวนการ :

1. จัดสร้างหลักสูตรอบรมอาสาสมัคร

2. อบรมแกนนำอาสาสมัครกลุ่มเสี่ยงและไม่เสี่ยง ในกรณีของการอบรมอาสาสมัคร ครั้งแรก 3 วัน ซึ่งแล้วแต่ว่าเรื่องอะไร การอบรมครั้งแรกจะกำหนดกลุ่มกันหมด และบทเรียนที่ได้ก็คือ เด็กที่โรงเรียนส่งมาจะเป็นนักกิจกรรม ไม่ใช่เด็กที่กล้าเข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายซึ่งจะพูดเรื่องนี้ไม่ได้ พอปีที่สองกลุ่มที่เสริมเข้ามาคือเพื่อนของอาสาสมัครที่อยากช่วยเพื่อนจริงๆ อาสาสมัครจะได้รับการอบรมปีละ 7 ครั้ง

3. อบรมตามธรรมชาติ (กลุ่มเสวนา)

4. เข้าห้องอบรม

การขยายเครือข่าย เด็กจะขยายเครือข่ายออกไปโดยธรรมชาติ ซึ่งเราตั้งวัตถุประสงค์ว่าในแต่ละเดือนอาสาสมัครจะให้ความรู้กับเยาวชนจำนวนกี่ครั้งก็ได้ ซึ่งเขาจะเลือกไปแบบธรรมชาตินั่งคุยกัน เดินเข้าหาเอง นี่คือรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอุปกรณ์ที่อาสาสมัครใช้ประกอบคือ ยาคุม ถุงยางทุกชนิด หนังสือคู่มือ อุปกรณ์คุมกำเนิดทุกชนิด และอีกรูปแบบหนึ่งก็จะมีประกาศว่าชั่วโมงกิจกรรมนั้นเขาจะพูดเรื่องนี้ใครสนใจก็เข้าฟังจะเป็นลักษณะแบบนี้ อีกรูปแบบหนึ่งติดต่อทางโรงเรียนเลยว่าเราขอให้ความรู้เรื่องนี้

แรงจูงใจของอาสาสมัคร : การอยากช่วยเพื่อน

ผลจากการติดตาม :

ผลที่เกิดขึ้นมีในระดับหนึ่งโครงการของเรา 5 ปีนี้ก็กลยุทธ์จะแตกต่างกันไป เป็นการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสวัยรุ่นเนื่องจากเขาเป็นเป้าหมายของโครงการ ซึ่งจะทราบได้จาก 1) เราเห็นเด็กมารับบริการอย่างต่อเนื่องและยังปลอดภัย

2) การติดตามของอาสาสมัคร

1. เด็กเกิดความตระหนักยิ่งขึ้น

2. เด็กกลุ่มเสี่ยงหันมาใช้ถุงยางอนามัย (ลดพฤติกรรมเสี่ยง)

ข้อสังเกต

1. ความต่อเนื่องเรื่องของอาสาสมัครยังไม่แน่นอน

2. ความต้องการช่วยเพื่อนเป็นแรงจูงใจให้เกิดอาสาสมัคร

✳️ กลุ่มเราคือเพื่อน (WY) โดย นางสาวรัชณี ศรีอ่อนศรี

ความเป็นมา :

กลุ่ม WY เกิดจากตัวผู้ประสานงานรับแจ้งเก็บข้อมูล ได้พบเด็กรู้จักเด็ก และช่วงเวลาที่ผ่านมาก็จะมีแบ่งเป็นยุค ยุคปี พ.ศ.2537 ก็จะมีดิสโก้เทคชื่อเดอะริเวอร์ ยุคต่อมาก็มีแมมมอธ หลังจากนั้นก็มีกินรี สองปีที่แล้วจะเป็นจีจีส ยุคนี้ก็เป็น RCA ที่เชียงใหม่ เมื่อโครงการจบแต่เด็กไม่จบ คือเมื่อเขารู้จัก “พี่หล้า” ตั้งแต่วัยมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอนนี้อยู่มหาวิทยาลัยปี 1 พอโครงการจบก็ยังมีมารวมกัน หรือเมื่อมีปัญหาจะมาปรึกษา มาคุยที่บ้านว่าตอนนี้เรามีปัญหาอยู่นะ ก็เลยมารวมกลุ่มกันเพื่อปรึกษาหารือกันเวลามีปัญหาและทำงานร่วมกัน เรียกว่าเป็นกลุ่ม WY WY เป็นชื่อของยาบ้าซึ่งขณะนั้นจะมีปัญหายาบ้ามาก จากนั้นเราก็มารู้จักวัตถุประสงค์ว่าเราจะทำอะไรกันดี สมาชิกมีหลายกลุ่มทั้งคนกลางคืน กลางวัน เนื่องจากขณะมีกองทุนเพื่อสังคม เราก็มารวมกลุ่มกันกับเขา ในขณะที่เขาร่วมกันเขียนโครงการ ก็มีคนบอกว่าเราน่าจะเขียนโครงการเพื่อให้ได้เงินมาทำกิจกรรม เราก็มารวมกลุ่มเด็กที่มีปัญหา ซึ่งมาจากกลุ่มดิสโก้เทค เนื่องจากสมัยก่อนเราทำงานกับคนกลางคืนเท่านั้นที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเป็นนักศึกษาเป็นลูกมีพ่อแม่ เราใช้วิธีนำบัตรทางสังคมใครจะเสพ จะท้อง จะแท้งไม่เป็นไรเราคุยได้หมด ไม่มีประธาน จากนั้นสมาชิกคนหนึ่งเรียนอยู่วิทยาลัยอาชีวมาเป็นประธาน ซึ่งในวันนั้นเขาเสพยาบ้าด้วย และเขาก็บอกว่าเขาได้เป็นประธานแล้วเขาจะเลิกยานะ แล้วเขาก็เลิกเลย เพื่อนแต่ละคนก็ทยอยเลิก บางคนก็เล่นน้อยลงไม่เหมือนสมัยก่อนขนาดตอนนี้เป็นเอเจนต์เป็นเมียเอเจนต์ก็ยังเลิกได้ ซึ่งตรงนี้ใช้การเปลี่ยนบทบาท ใช้กระบวนการกลุ่ม

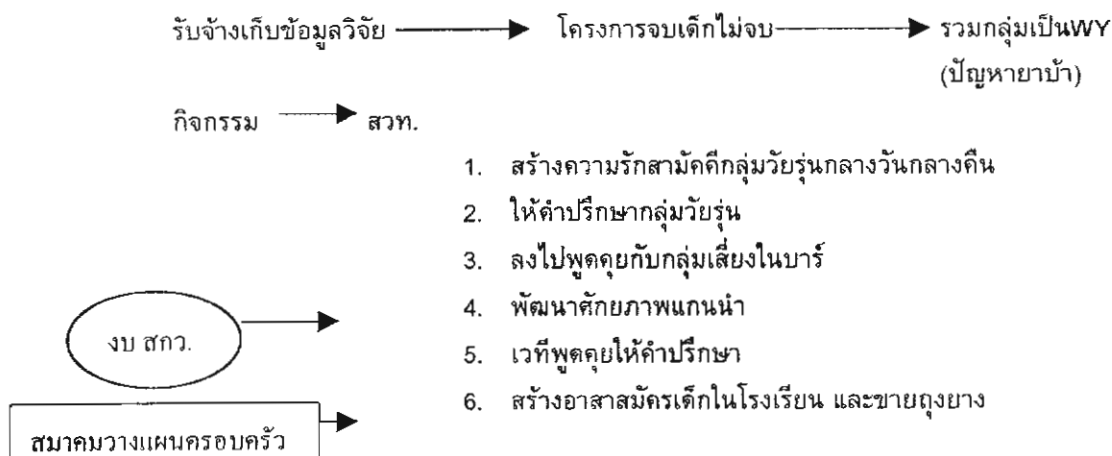
วัตถุประสงค์ของกลุ่ม :

เพื่อสร้างความสามัคคี ให้คำปรึกษากับวัยรุ่น

วิธีการ :

วิธีการของเราก็คือ

1. เราใช้วิธีเข้าไปบาร์เกย์เข้าไปคุยกับเขาเข้าไปคุยที่หอ ว่าวันนี้แขกให้เขาทำอะไร ปัญหาคือเขาขายบริการไม่ได้จะทำอย่างไร ต่อมากิจกรรมของเราได้งบประมาณจาก สกว. เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาแกนนำวัยรุ่นกลุ่มต่างๆ ซึ่งเราจะพบปะกันทุกสัปดาห์ ปัญหาที่มักเป็นหัวข้อพูดคุยกัน เช่น วันนี้ไม่ไปโรงเรียนเพราะอะไร วันนี้ประจำเดือนไม่มาทำอย่างไร ใครมีปัญหาจะมาเล่าให้กันฟังเพื่อช่วยกันหาทางออก สิ่งที่ได้เห็นว่าเด็กวัยรุ่นใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้น ต่อมา สวท.อยากทำงานกับกลุ่มเสี่ยงอาสาศักดิ์ซึ่งเป็นสมาชิกของเราจึงได้เข้าร่วมโครงการด้วย

ผล ที่ได้ :

1. เด็กหันมาใช้ถุงยาง (ตัวชีวิต : ยอดถุงยางที่จำหน่าย)
2. เกิดกลุ่มวัยรุ่นเพิ่มขึ้น

การขยายเครือข่าย :

ที่เห็นผลอีกอย่างหนึ่งคือ การเกิดกลุ่มวัยรุ่นขึ้นมากมาย เมื่อมีกลุ่มWVเกิดขึ้น ก็จะมีกลุ่มเกิดขึ้นต่อมากมาย หลายกลุ่ม เนื่องจากสมาชิก WV มักจะเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นด้วย สมาชิกชวนเพื่อนที่อยู่กลุ่มอื่นเข้ามาร่วม เครือข่ายจึงขยายเป็นร่างแหออกไป เช่น มีกลุ่มเหล้าตอง กลุ่มดิสโก้เทค กลุ่มนาฏศิลป์ และกลุ่มนักเลงสองพัน ที่เราเจอที่สเปซโรลเลอร์ เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกจำนวนมากที่สุด และขณะนี้เขาใช้ชื่อว่า "กลุ่ม NDR" หรือ "หน้าดารา" ส่วนหนึ่งนั้นการขยายเครือข่ายเกิดจาก การลงพื้นที่ซึ่งเราจะเจอกลุ่มต่าง ๆ ช่วงนั้น NDR ยังไม่เกิดการรวมตัวกัน ก็จะมีกลุ่มกาตเวียง กลุ่มเชียงมัน กลุ่มสันป่าข่อย และจะมีชื่อภาษาอังกฤษที่เขาเรียกตัวเองว่า SVK หรือ "เด็กเซ่น" การเข้าไปคุยกับเขาในชุมชนเขาตรงนั้นที่เขามีร้านที่ขายน้ำ เล่นเกม ใครอยู่ที่ใดเราก็เข้าไปคุยตรงนั้นกับเขาทำตัวคลุกกับเขา ขอเบอร์โทรศัพท์ที่พกอยู่ที่ใด และเมื่อเขามีปัญหาที่โรงเรียน เราก็คงไปเป็นผู้ปกครองให้และไปที่โรงเรียนกับเขา

ข้อสังเกต :

1. WV ใช้วิธีลงไปพูดคุยในการสร้างความสนิทสนมกับกลุ่มเสี่ยง
2. มีการเริ่มต้นมาจาก SIF รวมเด็กกลุ่มเสี่ยง (นักเรียนเป็นส่วนใหญ่)
3. ใช้วิธีบำบัดทางสังคม(กระบวนการกลุ่ม ให้ข้อมูล)
4. มีการพูดคุย/ เข้าถึงผู้ปกครอง
5. มีการเสริม/ ประสานกับ สวท.

กลุ่มเอื้องหมายนา

ความเป็นมา

"เอื้องหมายนา" เป็นชื่อของกล้วยไม้ กลุ่มเด็กเกิดขึ้นจากคนทำเรื่องความสวยความงาม เสื้อผ้า ตอนนั้นเรามีความรู้สึกว่าอยากทำอะไรเพื่อสังคม เราอยู่ทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย เราเอากเด็กประหลาดมารวมกลุ่มกัน และได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ยุทร

พัฒนาการ

1. **ทำธนาคารเด็ก** เราเริ่มต้นทำธนาคารเด็กมีสมาชิกเพิ่มขึ้น พอสักพักเด็กเริ่มหายเพราะเราไม่มีกิจกรรม ปัญหาที่เด็กเริ่มหาย เราจะดึงแนวร่วมจากที่ไหน จากผู้ปกครอง จากโรงเรียน
2. **เข้าหากลุ่มชุมชน** หลังๆเราก็เริ่มแทรกซึมเข้าชุมชน กลุ่มสมุนไพรร เราทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการระดมทุน มาพลิกฟื้นประเพณีทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม หลังจากนั้นเมื่อมีโครงการอะไรเข้ามาเราก็ร่วมกับเขาด้วย จากนั้นก็ยังไม่ดีขึ้น
3. **เข้าสังเกตเด็กที่โรงเรียน** เข้ามาดีขึ้นต่อเมื่อบังเอิญเราไปหาบาทที่โรงเรียนหลังเลิกเรียนที่มีเด็กมาเล่นกัน ก็พบว่าเด็กบางคนมีพฤติกรรมแปลก ๆ เดาเอาว่าเขาต้องเสพยา แล้วก็ใช้จริง ๆ เด็กประถม 4 -ประถม 5 เริ่มเสพยาบ้า เราคิดหาทางช่วยเหลือจึงให้เด็กเขียนเรียงความ เด็กก็เขียนว่าเขาลองยา ที่เราสมัผสเด็กประมาณ 10 กว่าคน เด็กกลุ่มนี้เรียนด้วยเสพยาด้วย

4. **เขียนโครงการขอทุน** ต่อมาเราถูกโจมตีว่าเราฉ้อเด็ก เราก็เลยเขียนโครงการขอทุน และก็ได้รับคำแนะนำ เราเข้าไปพบ อบต. อนามัย โรงเรียน เราก็บันทึกไว้ ในเมื่อโรงเรียนติดป้ายว่าโรงเรียนสีขาว แล้วมันอะไร เขาก็เลยเปิดโอกาสให้เราทำ แต่เป็นการอยู่กับกลุ่มเสี่ยงช่วงเวลาสั้นๆ

5. **มีที่นัดพบ** ซึ่งจะมีที่ของกรมป่าไม้ที่มีที่พักริมที่นัดหมายกันของกลุ่มเสี่ยง เป้าหมายของเราไม่ใช่แก้ไขปัญหายาเสพติดเพราะเราไม่มีกำลังทำตรงนั้น เราทำแค่ว่าจะอย่างไรให้เกิดการรวมกลุ่มแบบมีส่วนร่วมเท่านั้น

ผลที่ได้

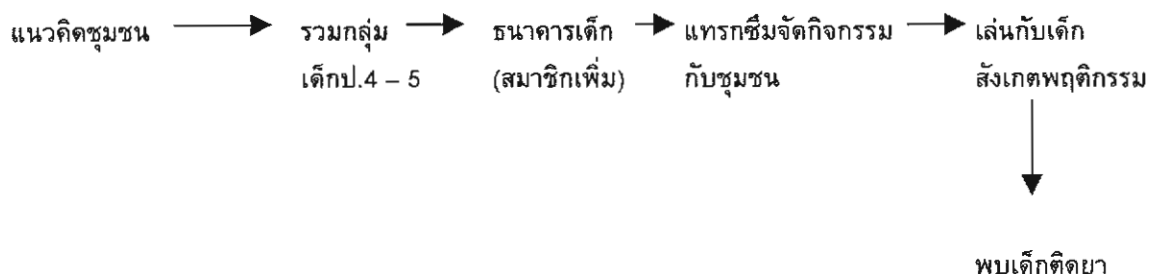
1. **เด็กมีความรับผิดชอบขึ้น** หลังจากนั้นเด็กมีความรับผิดชอบจากทำธนาคารเด็กรู้จักอดออม
2. **ชุมชนให้การตอบรับ** พอเริ่มมีกิจกรรม ในชุมชนก็เริ่มหันมามอง เราก็เริ่มทำเป็นรูปเป็นร่าง
3. **เด็กที่มีพฤติกรรมปกติเป็นแบบอย่างให้กลุ่มเสี่ยง** เด็กกลุ่มใสก็จะทำกิจกรรมต่อเนื่อง เป็นตัวอย่างให้กลุ่มเสี่ยง

แนวคิดและหลักการ

ที่เราไม่เข้าไปช่วยแก้ปัญหากลุ่มเสี่ยงเนื่องจากว่า

1. เราเริ่มที่กลุ่มใส
2. เพราะเราเล็กเกินไป
3. เพราะเราไม่มีประสบการณ์กลุ่มเสี่ยงหรืออะไร

สิ่งที่เราพบคือเมื่อมีเด็กมัธยมปลายตั้งกลุ่มมาดูแลกลุ่มเสี่ยง มีคนในชุมชนเป็นแกนนำมาดูแลตรงนี้ และเขาทำได้ชัดเจนกว่า

กิจกรรม

1. พูดคุยพบปะเล่นกับเด็ก
2. ทำโครงการ ขอสันนิษฐานบ. ปปส.
3. ให้คำปรึกษา

ผลกระทบ : ชุมชนมองในแง่ไม่ดี

ผล (output)

1. เด็กมีความรับผิดชอบขึ้น (ธนาคารเด็ก)
2. ชุมชนเริ่มหันมามองในทางบวก
3. เด็กกลุ่มใสมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อสังเกต

1. กลุ่มมีการเรียนรู้และสานกับกลุ่มอื่น
2. กลุ่มเป้าหมายขยายเป็นทั้งตำบล
3. มีการสนับสนุนจาก ปปส. / SIF
4. เกิดทิศทางขยายเครือข่าย

ศูนย์กิจกรรมอิสระน

ความเป็นมา

ศูนย์กิจกรรมอิสระนนี้อยู่ที่กรุงเทพฯ ลักษณะงานเริ่มจากคนที่ทำงานด้านเด็กที่ทุกคนมีงานประจำแต่มีแนวคิดอยากทำงานอิสระนไม่ขึ้นกับองค์กรที่เขาทำอยู่ จึงเลยมาทำโครงการร่วมกัน

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นเด็กอิสระน คนทำงานอิสระน 5 โมงเย็นถึงตี 4 คือเวลาทำงาน ทำงานอยู่ข้างถนน กับอินเทอร์เน็ต

ลักษณะกิจกรรม

มี 5 กิจกรรม คือ

1. ละครหุ่นสมุทร
2. ถ่ายอาสาสมัคร

3. การเฝ้าระวังในเรื่องอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นงานที่แพงที่สุดในการเก็บข้อมูล คือเข้าไปนั่งคุยกับเด็กผู้หญิงที่ขายบริการในอินเทอร์เน็ตพบว่าอายุต่ำสุดที่ขายบริการคือ 11 ปี มาขายบริการวันแรกคือวันที่ใส่เฟิร์สบาร์ บางคนก็เป็นลักษณะส่งข่าว ที่กรุงเทพฯจะมีเน็ตเด็กเข้ามาคุยกันในอินเทอร์เน็ตใช้เวลาสัก 3-5 ชั่วโมงในการคุยแต่ละครั้ง วันหนึ่งไม่เกิน 2 ราย เขาจะมาเจอเราค่อนข้างยากบางรายอยู่เชียงใหม่ เราใช้วิธีเปิดตัวเป็นคนซื้อบริการ และถามว่าขายเท่าไร สดส่วนเท่าไร ซึ่งถ้าเป็นถามคำถามอื่นเขาจะไม่คุยกับเรา เพราะเขารู้เลยว่าไม่ใช่ผู้ซื้อบริการ เราจะใช้วิธีคุยให้เขาเชื่อ แล้วนัดเจอจากนั้นก็เข้าไปเปิดห้องนั่งคุยแล้วก็จ่ายเงิน เด็กก็งงว่าไม่ใช่บริการหนูหรือ ซึ่งเด็กถึงกับนุ่งกระโจมอกออกมา นั่งคุย เราก็นั่งคุยถึง 3 ชั่วโมง เขาถามว่าไม่ทำอะไรหนูจริงหรือพี่ ดูของหนูก่อนก็ได้นะ เราก็ไม่ทำอะไร เมื่อเรารวบรวมเด็กก็พบว่าสาเหตุหนึ่งคือเด็กโดนกระทำตั้งแต่ 8 ขวบเขาบอกว่าในเมื่อพรหมจรรย์ขาดไปแล้วและฟรีด้วย แต่หลังจากเขาทำอย่างนี้แล้วได้เงินมันก็ยุติธรรมแล้ว

4. สโมสรข้างถนน เราจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องเอดส์ทักษะชีวิต เราเอาเวลาว่างมาเป็นอาสาสมัคร ละครหุ่นสมุทรจะเป็นลักษณะเดียวกัน เราเปิดรับอาสาสมัคร กลุ่มนี้จะเจอกันในหน้าจออินเทอร์เน็ต ก็ไปเชื่อมกับงานเฝ้าระวังอินเทอร์เน็ต

5. กิจกรรมให้คำปรึกษา (Counseling) หลังจากการนัดคุย คือส่วนใหญ่เขาก็สงสัยว่าทำงานอย่างเราได้ประโยชน์อะไร เวลาเราไปเจอเขาก็จะทิ้งนามบัตรไว้เด็กก็จะโทรศัพท์มาเองเมื่อเกิดอะไรขึ้น

เหตุจริงใจ ส่วนใหญ่เด็กก็มีฐานะบางคนบอกว่าช่วงนี้อยากเปลี่ยนมือถือใหม่ 3500 เหล่านี้เป็นแรงจูงใจของเขา พอเรารวบรวม เราจะมีช่องทางอื่นที่เด็กน่าจะได้ประโยชน์มากกว่ามาขายบริการ จากการขายบริการวันหนึ่งประมาณ 3 คน หลังจากพบเราก็เหลือ 1 คน เด็กบางคนเล็ก ที่เล็กเพราะคิดว่าการมานั่งหน้าคอมพิวเตอร์ มาทำอะไร เขารู้สึกว่าทำไมตัวเรามีค่าแค่หน้ากากมือถือหรือมือถืออันเดียว มีรายหนึ่งเด็กกำลังจะไปทำแท้งห้อง 3-4 เดือนเราก็บอกว่า ถ้าอยากทำแท้งก็มาบอกเรา เราก็นำไปนั่งคุยที่แมคโดนัลด์ เด็กก็เปลี่ยนใจ ผู้ชายไม่สนใจแต่เขารู้ว่าใครเป็นพ่อเด็ก จนกระทั่งคลอดออกมาลูกก็หน้าตาน่ารัก เด็กเกิดความตระหนัก ที่น่าเสียใจกับที่มงาน ก็คือมีเด็กที่เสียชีวิตเพราะ

เอตส์ เพราะใช้ยาเสพติด เราก็กินเป็นอาหารว่าเพื่อนเขาตายอย่างไร เด็กก็เกิดความกลัว เด็กหลายคนส่วนใหญ่เขากลับแล้วไม่ใช้บริการอินเทอร์เน็ตอีกเลย

ซึ่งการลงทุนจ่ายเงินให้เด็กไปประมาณ 30 คน แต่มีเด็กมานั่งคุยกับเราเป็น 100 คน เพราะเรามี key person คือเด็กที่ผันตัวเองมาเป็นอาสาสมัครมีเครือข่ายมีเพื่อนมาก เขาไว้วางใจจะแนะนำเพื่อนเขามาคุยกับเรา เราจะจ่ายครั้งเดียวกับคนที่ตามข้อมูล

ข้อสังเกต : เยาวชนส่วนใหญ่มีฐานะความยากมี ความอยากได้จนเกิดพฤติกรรมเสี่ยง

ผลที่ได้

1. หลายคนเริ่มตระหนัก / มีสำนึกดีขึ้น / สุขภาพดีขึ้น
2. เกิดอาสาสมัครช่วยเพื่อน โดยการพาเพื่อนมาพบผู้ช่วยเหลือ

คำถาม

ถาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม WY คุณรู้สึกว่าเขากลับกลุ่มมาก ในขณะที่คุณมาแบบปัญญานแล้วก็ปัจเจกมาก คุณเข้าถึงโดยการล่อให้เขาขายบริการหลังจากนั้นเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้วิจัย คุณสนใจเขาได้อย่างไร

ตอบ คือจะเป็นกฎของเด็กเขาเลยว่าถ้าแขกเปิดประตูห้องรับ จะต้องอยู่ถึง 3 ชั่วโมง จะทำหรือไม่ทำคุณต้องจ่ายให้ 1,500.- 2,000.- หรือ 3,000.- ก็แล้วแต่ บางคนยินดีด้วยซ้ำแค่นั่งคุย

ถาม ทราบได้อย่างไรว่าข้อมูลที่คุณได้มาเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของเด็กจริง

ตอบ เราใช้วิธีการเช็คข้อมูล 2-3 รอบ เอมานั่งเทียบกันดูว่าจริงหรือไม่ ชื่อถูก ภูมิลำเนาถูก แรงจูงใจในการค้าบริการใกล้เคียงเพียงใด ถ้าข้อมูลมันมีเช็ค 2-3 ครั้ง เราถึงจะปักใจเชื่อ

ถาม หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว เอาข้อมูลเหล่านี้มาทำอะไร

ตอบ ล่าสุดเราส่งเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้วส่งไปหนังสือพิมพ์มติชน ซึ่งเขาสะท้อนสังคมว่า ณ วันนี้เป็นอย่างนี้ บางครั้งเราใส่ข้อมูลลงอินเทอร์เน็ต

ถาม มีมากหรือไม่จำนวนแม่เล่าจื๊ออย่างนี้

ตอบ เขาเรียกว่าเอเยนต์ หน้ามหาเวชราคมค้าง 5 คน นนทบุรี-ปากเกร็ด 2 คน มีเด็กในเครือข่ายประมาณ 5-7 คน

ถาม แล้วมีวิธีติดต่อกับพ่อแม่เขาเพื่อแจ้งให้ทราบหรือไม่

ตอบ ส่วนหนึ่งเราอยากให้พ่อแม่รับรู้ แต่จะเกิดผลเสียกับเด็ก เราจึงใช้วิธีบำบัดเด็ก เราชี้ให้เห็นคุณค่ามากกว่า พ่อเขาไม่รับแขกสักเดือน-สองเดือน สุขภาพเขาดีขึ้น

 องค์กรเพื่อนเยาวชน (ฮอด - สันป่าตอง) โดย นายไชยมงคล จันทร์ตา

ความเป็นมา

องค์กรเพื่อนเยาวชน กิจกรรมที่ทำกับเด็กและเยาวชนจะเกี่ยวกับเอตส์และยาเสพติด กลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นเด็กบ้านนอกพื้นที่แถวอำเภอฮอด และอำเภอสันป่าตองในเชียงใหม่ ในส่วนของสันป่าตองเป็นงานพัฒนาวิจัยแบบมีส่วนร่วม เราเคยมีอดีตกับพื้นที่นี้คือทำงานพัฒนาอย่างเดียวโดยได้รับทุนจากองค์การนานาชาติแพลน ก็ทำงานตามกระแสปัญหาตามเรื่องตามนโยบายขององค์กร ได้มีโอกาสทำงานในพื้นที่สันป่าตอง 3 ปี PLAN จะทำงานแบบองค์รวมทุกเรื่องหลากหลาย หลังจากนั้น PLAN ก็ได้ย้ายไปที่เชียงใหม่ด้วยความที่ผมมีความผูกพันกับพื้นที่จึงขอยุ่ต่อ และได้ขอการสนับสนุนจากสภา.ทำโครงการพัฒนาและวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ชื่อโครงการว่าการสร้างความร่วมมือของ

ชุมชนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านยาเสพติด ซึ่งอันที่จริงแล้วทุก ๆ คนมักจะกลัวและไม่อยากเข้าไปแตะเรื่องนี้ เราก็คิดว่าคนในชุมชนก็ผูกพันและรู้สึกดีกับเรา น่าจะร่วมมือกับเรา

เหตุที่ทำ

1. พื้นที่เป็นเส้นทางขนถ่ายยาเสพติดจากหลาย ๆ พื้นที่เข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่ เกิดผลกระทบต่อเยาวชน
2. กลุ่มเด็กในพื้นที่นี้เป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท จึงคิดว่าเราน่าจะมาเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตเดิมเขา เพื่อเข้ามาพัฒนาศักยภาพเขา

กระบวนการ

1. สำรวจปัญหาระดับตำบลหาแนวทางแก้ไขส่วนใหญ่ประเด็นยาเสพติด
2. จัดเวทีวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข
3. หาหมู่บ้านนำร่อง 2 หมู่บ้าน และหมู่บ้านขยาย 9 หมู่บ้าน
4. พัฒนาศักยภาพเยาวชน โดย การใช้กระบวนการทักษะชีวิต ส่งเสริมอาชีพ ตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ใช้สื่อดำเนินกิจกรรมวิทยุ
5. พัฒนากลุ่มผู้นำชุมชน มีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์
6. สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน ในส่วนขององค์กรชุมชนในพื้นที่และนอกพื้นที่มีการประสานเครือข่ายหนุนช่วยซึ่งกันและกัน

แนวคิดและหลักการ

1. เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านรู้ปัญหาของตัวเองชัดเจนด้วยการมีส่วนร่วมของเขาทำให้เขาได้เรียนรู้กับเรา ปัญหาของเด็กเป็นปัญหาร่วมของหลายครอบครัวในชุมชน จึงเป็นที่สนใจของชุมชน
2. ใช้กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มชาวดึงกลุ่มเทาและดำ เริ่มที่ที่กลุ่มชาวดึงกลุ่มที่ยังไม่มีประสบการณ์ทางลบ และกลุ่มเทาที่มีประสบการณ์บ้าง และกลุ่มดำ เราพัฒนาศักยภาพกลุ่มชาวดึงและกลุ่มเทาให้มีความคิดความเข้าใจในการพัฒนาและสร้างเป็นแกนนำ เมื่อได้แกนนำแล้วเราก็ให้ไปดึงกลุ่มดำเข้ามาเป็นกลุ่มเทา ลักษณะการทำงานเราเชื่อมเครือข่ายประสานไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเข้าค่ายอะไรต่าง ๆ เราจะส่งเด็กและเยาวชนเข้ามาเป็นทีมเวิร์คจะมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่าง ๆ
3. องค์กรความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนได้ และช่วยให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

ผลที่ได้

1. ชุมชนรู้ เข้าใจ เรื่องยาเสพติดมากขึ้น และเห็นว่าเป็นปัญหาร่วม ตลอดเวลา 1 ปีกว่า พบว่า ผลจาก
2. การดำเนินการ ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดมากขึ้น ตระหนักว่าเป็นปัญหา
3. ชุมชนให้ความร่วมมือ ช่วงหลังเขามีความยอมรับและให้ความร่วมมือดีมากสถานการณ์ยอมรับและให้ความร่วมมือมากขึ้น ถิ่นคนคดียุติสงบ
4. เยาวชนมีการใช้สารเสพติดลดลงระดับหนึ่ง จากการพูดคุยกับเด็กกลุ่มดำและกลุ่มเทา
5. ทศนคติชุมชนดีขึ้น

ข้อสังเกต

1. มีการเรียนรู้กับ CY – Net.

2. กระบวนการ PAR ทำให้คนรับรู้และเรียนรู้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแก้ปัญหาชุมชนได้ เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
2. สื่อวิดีโอทำให้ชุมชนตระหนักได้ดี
3. ทักษะชีวิตทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ดี

คำถาม

ถาม ใช้การเข้าค่ายใช้สื่อใช้วิทยุใช้วิดีโออยากถามว่าอันไหนมีอิทธิพลในการปรับเปลี่ยนเด็กมากที่สุด

ตอบ ถ้าพูดถึงความตระหนักและทัศนคติ วิดีโอ จะให้ชุมชนเริ่มตระหนักมากขึ้น แต่ในเยาวชนจะเป็นเรื่องของการส่งเสริมทักษะชีวิต

กลุ่มย่อยที่ 2 : กลุ่มปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนด้วยโอกาส

ดำเนินรายการโดย นายอนุชน หวลทรง และ

ผู้สรุปประเด็น นางสาวปิยฉัตร เสนัดักดิ์

✠ โครงการแนวทางพัฒนาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง

กลุ่มเพื่อเด็ก โดย นายอดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

สภาพปัญหา

พื้นที่ดังกล่าวมีเด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์เป็นจำนวนมาก ปัญหาของเด็กเหล่านี้คือ ไม่มีเพื่อน

เป้าหมายการทำโครงการ

ทำอย่างไรให้เด็กที่ติดเชื้อหรือได้รับผลกระทบได้รับการยอมรับ ?

กระบวนการ

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่ได้รับผลกระทบ โดยให้ครูที่สอนเด็กเหล่านี้เป็นผู้เก็บข้อมูลระดับลึกกว่าเด็กมีการต่อสู้กับปัญหาที่เขาได้รับอย่างไร แล้วนำเสนอในห้องเรียน
2. ครูเยี่ยมบ้านเด็ก เพื่อดูความเป็นอยู่ และให้คำปรึกษากับเด็กและครอบครัวที่บ้าน ครูจะให้เด็กเตรียมตัวที่จะเล่าเรื่องของตนเองในห้องเรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่องครั้งนี้ และบอกเด็กว่า ปัญหานี้เป็นปัญหาของเขา เขาจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง และให้ตัดสินใจด้วยตัวเองว่าจะเล่าหรือไม่เล่า
3. การประเมินสถานการณ์และปฏิกิริยาของเด็กที่ร่วมห้องเรียนกับเด็กที่ได้รับผลกระทบฯ เมื่อจะมีการพูดคุยเปิดใจกัน
4. จัดกิจกรรมเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ได้เปิดเผยปัญหาของตนต่อเพื่อนนักเรียนคนอื่น ซึ่งนักเรียนคนอื่นมองเห็นเพียงแต่ว่าเพื่อนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์เหล่านี้ว่าพ่อแม่เป็นเอดส์ เมื่อมีการเปิดใจเด็กที่ได้รับผลกระทบฯ ก็จะไปบอกเล่าถึงความรู้สึกของตนที่ถูกเพื่อนล้อ ทำให้เด็กเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น
5. ใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ A-I-C ให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกันกับครูและชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง
6. การดูงาน เพื่อนำมาสิ่งที่ได้จากการดูงานมาปรับใช้ในการจัดการแก้ปัญหาของตนเอง
7. การประเมินการปฏิบัติการตามแผน แผนการจะวางไว้ 12 เดือน แต่ทุก 3 เดือนจะมีการประเมินว่าได้อะไรจากกิจกรรมที่ทำ และควรจะทำอย่างไรต่อไป
8. ปรับแผนงานตามที่ได้ประเมิน

แผนงาน

ปฏิบัติ

ประเมินทุกระยะ

ปรับแผนงาน

** กิจกรรมคิดอย่างต่อเนื่อง

ผลที่เกิดขึ้น

1. เด็กที่ได้รับผลกระทบได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมากขึ้น และให้การช่วยเหลือเพื่อนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ เช่น การรวบรวมเงินเพื่อซ่อมหลังคาที่รั่วให้กับเพื่อนที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์
2. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์และเด็กคนอื่น ๆ ที่เป็นเพื่อนร่วมกันทำกิจกรรมรณรงค์ในหมู่บ้านของตน
3. ครูเห็นปัญหาเด็กในเชิงลึกมากขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของเด็ก และให้การช่วยเหลือ
4. ชุมชน และสังคมเข้าใจปัญหาของเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์มากขึ้น และจัดกิจกรรมช่วยเหลือ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนเผ่าเมี่ยน จังหวัดเชียงราย ทำเกี่ยวกับเด็ก สิ่งแวดล้อม เอดส์

กลุ่มเป้าหมาย

เด็กชายขอบ เด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส เป็นเด็กไร้สถานะไม่มีสัญชาติ บางคนไม่รู้ว่ามีพ่อแม่คือใคร

กิจกรรม

1. สร้างกิจกรรมทักษะชีวิต สิทธิเด็ก การส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร ให้เด็กได้เรียนรู้
2. การจัดบ้านให้มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ให้เด็กอยู่ร่วมกัน 3-4 คน มีเด็กโตทำหน้าที่เหมือนเป็นพ่อแม่ คอยดูแลน้องๆ ทำอาหารกินกันเองในบ้านแต่ละหลัง
3. แต่ละบ้านจะเตรียมอาหารมากินร่วมกัน เพื่อจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน
4. กิจกรรมที่เด็กโตทำ จะเกี่ยวกับค่ายสิ่งแวดล้อม ค่ายสิทธิและการเมือง
5. ทำละคร
6. การทำวิทยุชุมชน จัดโครงการนี้ขึ้นมาเพราะว่าชาวคราวไปไม่ถึงชุมชนที่มีอยู่ร่วมกันหลายเผ่า รายการวิทยุจะจัดเป็นภาษาของแต่ละเผ่า เช่น ปกาเกอญอ ม้ง ลาหู่ เด็กจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การเข้าไปร่วมกันจัดรายการเราเรียกว่า “กลุ่มเพื่อนเจอเพื่อน” โดยจะมีการอบรมให้ก่อน จากนั้นให้เด็กจัดโดยมีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือให้จัดได้ ทุกครั้งที่ไปจัดรายการ เมื่อกลับมาที่หมู่บ้านก็จะมาเล่าให้เพื่อนๆ ในหมู่บ้านฟัง ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดประชุมทุกเดือนเดือนละ 1 ครั้ง เรียกว่า “สภากาแฟ” เด็กจะเข้าร่วมประชุมกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน

มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ เชียงราย (ACCESS)

กลุ่มเป้าหมาย

เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ และเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ และครอบครัวของเด็กหรือผู้ดูแลเด็ก

กิจกรรม

1. ทักษะชีวิต การแก้ปัญหา
2. พบปะกันร่วมพูดคุยแสดงความคิดเห็นในชุมชน ในครอบครัว
3. ให้คำปรึกษา
4. ค่ายครอบครัว การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กกับปู่ย่าตายาย ภายหลังจากที่พ่อแม่เด็กเสียชีวิตไปแล้ว เป็นการทำให้เด็กเข้าใจและสามารถดูแลตนเองได้ในระยะยาว โดยมีผู้สูงอายุช่วยดูแล
5. ผลักดันให้ชุมชนมาทำงานร่วมกัน
6. การดูแลเรื่องสุขภาพสำหรับเด็กที่มีอาการเจ็บป่วย

ผลที่เกิดขึ้น

1. เด็กเรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพ
2. กล้าพูด กล้าเสนอสิ่งที่ตัวเองอยากทำ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเร่ร่อนฯ สมาคม YMCA เชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย

เด็กเร่ร่อนมาจากกรุงเทพฯมาทั้งในแบบสมัครใจมาเองและถูกส่งตัวมา

เป้าหมาย : พัฒนาสุขภาพจิตใจเด็ก

วิธีการ

1. เด็กที่มาอยู่จะอาศัยและคลุกคลีอยู่ในวัดให้ซึมซับการใช้ชีวิตแบบธรรมะ
2. ทำให้เด็กไวใจ
3. ใช้หลักพระพุทธศาสนา
 - สังฆศาสตร์ : การอยู่ร่วมกัน การปรับตัวเข้าหากัน
 - ธรรมศาสตร์ : การดำเนินชีวิตอย่างมีธรรมะ

ข้อสังเกต

เด็กเรียนรู้สิ่งที่อยากทำจากชุมชน

มูลนิธิหมอเสม พริ้งพวงแก้ว

1. ฝึกอาชีพให้เด็กกลุ่มแกนนำ
2. จัดแสดงละคร เกี่ยวกับเอดส์ ยาเสพติด

กลุ่มย่อยที่ 3 : กลุ่มที่ปฏิบัติงานกับเด็กและเยาวชนปกติทั่วไป

ดำเนินรายการโดย นางสาวปิ่นทิพย์ ชะเอม และ
สรุปประเด็นโดย นางสาวนิภา เข้มมี

ตารางสรุปการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเด็กปกติทั่วไป

ชื่อองค์กร / ลักษณะกิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
ชมรมอาสาพัฒนาศักยภาพเยาวชน ชาวเขา และ สโมสรดอยมูเซอ 1. ฝึกทักษะชีวิต 2. การวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน 3. การออกร้านค้าของเยาวชน ใช้กระบวนการทางพุทธศาสนา ปณิธิ : ความรู้ (ทฤษฎี) ส่งเสริม ปฏิบัติ : การลงมือทำ (สนับสนุน) ปฏิเวธ : การสรุปผล / บทเรียน	- เด็กมีปัญหาแต่ไม่มีที่พึ่งสังคมไม่ยอมรับ - เด็กไม่มีความต้องการที่จะเข้ามามีส่วน ร่วมในกิจกรรม	จิตวิสัย : คิดเป็นวางแผนเป็น ทักษะวิสัย : ทำเป็น พุทธิวิสัย : พัฒนาองค์ความรู้ สามารถพัฒนา ตน"คิดเองทำเอง" สิ่งที่ได้เรียนรู้ 1. การทำงานต้องมีความจริงใจ 2. การทำงานต้องมีความยืดหยุ่น 3. ต้องทำให้เขาเชื่อมั่นและยอมรับในตัวเรา (ยอมรับ) 4. ต้องรู้จักบริบทของชุมชนนั้นๆ
เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค - ให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนเกี่ยว กับการคุ้มครองผู้บริโภคโดยผ่านผู้ นำเยาวชน - ให้ความรู้กับเด็กในโรงเรียน - รณรงค์ผ่านสื่อเช่นวิทยุ - ตรวจสอบสารปนเปื้อนในอาหาร - จักรยานรณรงค์	- เห็นภัยอันตรายจากการบริโภค	- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน - การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ค้า
กลุ่มศิลปะเด็กทุ่งอ้วน - จัดรายการวิทยุ - จัดกิจกรรมเพื่อสังคม - ให้เด็กเรียนรู้สภาพความเป็นจริง ของสังคมโดยใช้กระบวนการ RRA	- เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เด็กและเยาวชน - ต้องการให้เด็กเห็นศักยภาพของตนเอง - เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการ สนับสนุนเยาวชน "รู้จักตนเอง รู้จักสังคม"	- เกิดจิตสำนึกทางสังคม และจิตสำนึก ทางจริยธรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้ในการทำงาน - ต้องมีความจริงใจ - อย่าเรียกร้องมาก - ต้องเรียนรู้ร่วมกัน
โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนเผ่า เมี่ยน - ละครหุ่นภาษาเมี่ยน - ดนตรีภาษาเมี่ยน - จัดค่ายวิเคราะห์ปัญหาเอตส์และ ยาเสพติดในชุมชน - การใช้สื่อรณรงค์ทางการ	- ปัญหาเอตส์และยาเสพติดในชุมชนได้รับ ผลกระทบและมีโอกาสเสี่ยงสูง - เห็นศักยภาพ(พลัง)เยาวชน	เยาวชนเกิดความตระหนักและนำสื่อมาใช้ ประโยชน์

มูลนิธิ YMCA สาขาพะเยา การป้องกันเด็กเกี่ยวกับเรื่องคำประเวณี เด็กในระบบ , นอกกระบวน กิจกรรม - การศึกษา / ให้องค์ความรู้ - ออกเยี่ยมบ้าน - พูดคุยกับผู้ปกครอง เนื้อหา - การเกษตร - การเสริมทักษะชีวิต - การป้องกันทางเพศ - การเฝ้าระวังร่วมกันในชุมชน	เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยง(ชายแดน)	- มีความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคม - มีการส่งต่อข้อมูล - เด็กกล้าพูดมากขึ้น - เด็กกล้ารู้จักปฏิเสธจนแปลกหน้า - สามารถใช้ชีวิตอย่างระมัดระวังมากขึ้น
---	------------------------------	---

✠ ชมรมอาสาพัฒนาศักยภาพเยาวชนชนชาวเขา และ สโมสรดอยมูเซอ โดย พระสมศักดิ์ ถาวโร

ความเป็นมา

เน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวไทยภูเขา โดยเน้นกลุ่มผู้ใหญ่ แต่ช่วงหลังจะเกิดสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และการติดเชื่อเอชไอวี โดยเฉพาะเผ่าม้งและมูเซอ อีกด้านหนึ่งนั้นเด็กที่เรียนอยู่ใฝ่รู้อยากทำกิจกรรมร่วม

กิจกรรม

1. **ชมรมอาสาพัฒนาศักยภาพเยาวชนชนชาวเขา** โดยใช้งานเขียน สิ่งแวดล้อม ดนตรี กีฬา การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะทุกๆเดือน เป็นการใช้การศึกษาเป็นตัวขับเคลื่อน
2. **สโมสรเยาวชนบนพื้นที่สูง** เป็นการรวมชาวเขามานดอยมูเซอมารวมกันโดยใช้งานเอดส์เป็นตัวขับเคลื่อน

เป้าหมาย

การฝึกทักษะชีวิต สิ่งที่ทำระหว่างสองงาน คือการฝึกทักษะชีวิต มีการวิเคราะห์ปัญหาโดยเด็กและเยาวชนเอง เยาวชนมีส่วนร่วมในการคิดเองทำเอง

เหตุผลที่ทำ

เด็กส่วนหนึ่งมีปัญหาแล้วถูกทอดทิ้ง ชาวบ้านก็ไปหาพระ พระจึงมีหน้าที่ชำระสะสาง และอีกส่วนหนึ่งนั้นมีเด็กที่อยากฝึกงานด้วย จึงเกิดกิจกรรมนี้ขึ้นมา

วิธีฝึก

ให้ได้วิเคราะห์กิจกรรมและผลของกิจกรรมร่วมกับพระและพี่เลี้ยง ซึ่งผลระยะที่ผ่านมามีทั้ง

รูปธรรมและนามธรรม แต่ส่วนใหญ่เราเน้นจิตใจนามธรรมที่เด็กควรมีแต่เราไม่เห็นเราจึงต้องค้นหา เช่น เอาฟุตบอลไปให้เด็กเล่น ดูเขาเล่นเป็นหรือไม่ เขาชนะหรือแพ้ เขาแพ้เขาทำอะไร สิ่งที่เขาได้มีอะไรบ้าง การวิเคราะห์ลักษณะนี้ทำให้ได้ “จิตวิสัย” เมื่อเด็กคิดเป็นและคิดเอง ส่วนเราก็วิเคราะห์ร่วมกับเขา สิ่งที่เราวัดได้ก็คือเขาเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เคารพในเรื่องของสิทธิของเพื่อน ซึ่งเราคิดว่าตรงนี้คือตัวชีวิต ส่วนที่สองคือ“ทักษะวิสัย” คือทำเป็น จากการช่วยกิจกรรมของวัด สิ่งที่เขาสละคือทรัพย์สิน ภาย สติปัญญา เขาจะมาช่วยงานวัดตลอดมาร่วมคิดร่วมทำ ส่วนที่3คือ “พุทธวิสัย” เขาเริ่มพัฒนาของเขาเองคิดเองดูเอง ซึ่งจะมีเยาวชนที่ได้เรียนสูงเขาจะชวนน้องๆทำกิจกรรม

ขึ้น สามารถตรวจสอบสารปฏิจุลินทรีย์ในน้ำแข็งหลอด เพราะปฏิจุลินทรีย์เหล่านี้ทำให้เป็นนิ่ว เด็กสามารถเรียกร้องให้ร้านค้าในโรงเรียน
ตระหนักและรับผิดชอบได้ เด็กสามารถกระตุ้นครอบครัวได้ในการซื้อสินค้าบริโภค เด็กสามารถสร้างอาชีพจากการเรียนรู้
ทำงานกันเองปลูกผักปลอดสารพิษ การดูป้ายราคาสินค้า

เหตุผลที่ทำ

เริ่มจากตัวเองเห็นว่าที่ กทม.เริ่มมีร้านค้าเล็กซื้อน้ำจากขวดพลาสติก จึงคิดว่าทำไมหน่วยงานราชการไม่เผยแพร่ข้อมูลตรงนี้ ว่ามีอันตรายและเกิดผลเสียต่อผู้บริโภค จึงพยายามทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการค้นหาความรู้เอง

คำถามจากผู้ร่วมเสวนา

ถาม ทำอย่างไรจึงสามารถขยายอาสาสมัครได้

ตอบ กลุ่มเป้าหมายที่ทำเป็นนักเรียนในโรงเรียน 20 โรงเรียน เราทำกับแกนนำที่เป็นคณะกรรมการนักเรียนซึ่งอันที่จริงจะมีแกนนำประมาณ 20 คน แต่ที่เข้าร่วมจริงๆ 4-5 คน แต่ 4-5 คนตรงนี้เข้าไปหาจุดอ่อนของเด็กคนอื่น ๆ และเขาสามารถขยายผลถ่ายทอดความรู้กับเพื่อนกับครอบครัวได้

ถาม หมายถึงว่าเราเลือกเฟ้นเด็กที่มีภาวะความเป็นผู้นำ

ตอบ ใช่ โดยเราไปกระตุ้นแกนนำบ่อยๆ อาทิตย์ละ 2-3 ครั้ง โดยเราใช้วิธีร่วมกับแกนนำไปที่ร้านขายอาหารในโรงเรียนโดยเราไม่ได้บอกก่อนว่าจะไปตรวจ เมื่อเข้าไปตรงนี้เราจะเตรียมเด็กก่อนว่า ต้องไปคุยในลักษณะใด ย้ำความระมัดระวังไม่ให้กระทบกัน แต่ใช้วิธีเอาราคาเอาเอกสารไปให้ดูแล้วชี้ให้ร้านค้าเห็นว่าได้ประโยชน์อย่างไร ซึ่งตรงนี้ใช้เด็กเป็นสื่อ เด็กก็จะมีส่วนร่วม และมักได้รับการตอบสนองดี

ถาม ทางโรงเรียนมีบทบาทอย่างไรในการทำงานเรื่องอาสาสมัคร

ตอบ สำหรับทางโรงเรียนเป็นเครือข่ายที่สำคัญมาก ตอนนี้เป็นปีที่ 2 แล้ว ที่เราทำในเขตอำเภอเมือง เขตเทศบาล มีเด็กชนเผ่า และเด็กต่างจังหวัดด้วย

ถาม ในกรณีโครงการแบบนี้ในโรงเรียนถ้าเด็กไปตรวจสอบอาหารในโรงเรียนแล้วเจอเด็กแจ้งผู้บริหารแล้วมีการตอบยังไ

ตอบ สำหรับในโรงเรียนมีการสาธิตให้ดูโดยนักเรียนแกนนำ จะมีการตรวจสอบอาหาร เด็กตรวจพบเด็กก็กลับไปเล่าให้ผู้ปกครองฟัง ขณะนี้ผลอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นคือกลุ่มแม่บ้านเขาทำเป็นกล้วย ฝรั่งต่างๆ ออกขายแทนอาหารแปรรูปจากโรงงาน เราใช้วิธีให้เด็กตระหนักเองและไม่ไปซื้ออาหารแบบนั้น ผู้ที่รับผิดชอบคือ สถานักเรียนและถ่ายทอดให้นักเรียน ในการที่ผมนจะเข้าร่วมกิจกรรม ผมก็จะเล่าให้ครอบครัวฟัง ผมมีหลานผมก็จะคุยให้หลานฟัง ใช้การพูดคุย ตอนนี้มีการจัดรายการวิทยุเยาวชน เป็นรายการวิทยุที่กลุ่มศิลปะเด็กรุ่งอรุณจัดอยู่ เราให้เด็กกระจายไปทั่วทุกสถานี่หลังจากให้การอบรมก็มีการให้ความรู้ผ่านเสียงตามสาย สื่อวิทยุ และเราเองมีรายการผู้บริโภคสัมพันธ์อยู่ เราอยากให้มีสื่อมากกว่านี้เพราะสิ่งนี้เป็นเรื่องอันตรายของชีวิต

✳️ ชมรม “คลื่นเด็ก” ของ กลุ่มศิลปะเด็กรุ่งอรุณ โดย นายพรศักดิ์ สุธงคารัตนกุล

แนวคิดและหลักการ

เราทำเรื่องวิทยุเด็ก และเน้นเรื่องของ self esteem และการพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเองของเด็กให้กลับคืนมา เราเชื่อว่าเด็กไทยมีศักยภาพมีจินตนาการมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ มีความใฝ่ดี แต่ปัจจัยแวดล้อม เช่นโรงเรียนและสังคมมีส่วนทำให้ศักยภาพนี้ของเด็กหายไป เราก็เลยทำโครงการ โดยสนใจในแง่ของการป้องกันเยาวชนในเรื่องของการค้าประเวณีเด็กโดยเด็กเอง

กระบวนการที่ทำ

1. **ปรียัติ** เราจะให้ปรียัติ คือส่งเสริมวิชาการกับเด็กจัดหาเอกสารให้เขา
2. **ปฏิบัติ** เราจะสนับสนุนให้เขาปฏิบัติกับเราตลอด เพื่อเขาเกิดทักษะ เช่น การติดต่อสื่อสาร เขาจะต้องพยายามจะติดต่อเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการทำงานกับคนอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงาน ดังนั้นจะหาวิธีการในการสื่อสารว่าสื่อสารอย่างไรจึงจะเกิดผลทางบวกและได้รับความร่วมมือ
3. **ปฏิเวธ** คือบทเรียนที่เขาได้ เราจะให้เด็กมาร่วมถอดบทเรียน เราก็ให้วิจัยและวิจารณ์ว่ามีผลเสียอย่างไร ผลคืออะไร

บทเรียนการทำงาน

1. **ต้องจริงใจ** การทำงานกับเยาวชนต้องมีความจริงใจ โดยเฉพาะกับชนเผ่าต้องจริงใจอย่างมาก เรามีบทเรียนตรงนี้มาก
2. **ต้องยืดหยุ่น** การทำงานกับเยาวชนต้องยืดหยุ่นได้ เราจะมุงตายตัวไม่ได้ เขายังต้องมีการกิจอื่น
3. **ต้องครองใจเขา** เราต้องมีความเมตตากรุณาที่จะครองใจเขาได้
4. **ศึกษาบริบทของเขา** สุดท้ายคือศึกษาบริบทของเขาให้ตรงกับเขา

คำถามจากผู้ร่วมเสวนา

ถาม ที่ท่านทำงานกับเยาวชนมีทั้งหญิงและชาย ในการทำงานกับหญิงมีวิธีการอย่างไร เพราะโดยปกติของชาวม้งนั้น กลางคืนห้ามผู้หญิงออกจากบ้าน ถ้าถูกจุดต้องแต่งงานทันที บทบาทเยาวชนหญิงจะน้อยกว่าบทบาทชายตามบริบท ซึ่งวัฒนธรรมนี้ทำให้เยาวชนหญิงมักไม่ออกจากบ้าน

ตอบ 1) ส่วนใหญ่เด็กที่จะมาร่วมทำงานกับเราจะเป็นเด็กที่เรียนอยู่ และนี่คือตัวชีวิตอีกตัวหนึ่งคือเด็กจะกระตือรือร้นกับงานมาก 2) การดูแลรักษา เขาจะดูแลเพื่อนกันเอง 3) เขาจะดึงเพื่อนมาดึงพ่อแม่มารู้มาเห็นว่าเขากำลังทำอะไร 4) การใช้ชีวิตเขาเปลี่ยนไปในทางที่ดี สิ่งนี้วัดได้ในโรงเรียน

ถาม เมื่อพัฒนาความคิดเด็กเปลี่ยนไปหรือไม่ และมุมมองเรื่องวัฒนธรรมเปลี่ยนไปหรือไม่

ตอบ เขาเปลี่ยนไปมาก วิสัยทัศน์ก็เปลี่ยนไป เช่น ขณะนี้มีเด็กผู้ชายมานอกว่าเด็กผู้หญิงไปเรียนหนังสือ เขาจะไม่คบเลย เพราะเขามองว่า เด็กที่ไปเรียนหนังสือ ช่วงกลางคืนดูโทรศัพท์จะเป็นแหล่งเลิอกคู่ ซึ่งทัศนคติเขาเปลี่ยนไปมาก

☒ เครือข่ายผู้บริโภค

สถานการณ์ปัญหา

กิจกรรมของคุ้มครองผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภค ไม่ได้เริ่มต้นจากกลุ่มเยาวชน เริ่มต้นเราทำกับผู้สูงอายุ ซึ่งเราเห็นว่าผู้บริโภคเป็นเรื่องใกล้ตัว แต่เรามักมองข้าม เมื่อได้เข้าไปทำกับเด็กนักเรียน การที่สื่อต่างๆ มีโฆษณาเกี่ยวกับสินค้าบริโภค แต่ในขณะที่ผู้ประกอบการบางท่านทำงานนอกบ้านไม่ได้ดูแลการบริโภคของลูกค้า

วิธีการ

เด็กทดสอบอาหารเองได้ เด็กตระหนัก และมีการกระตุ้นชุมชนให้ระแวดระวัง ซึ่งอันที่จริงขนมและอาหารที่ขายก็จะมีระบุว่ามีสารอย่างไร เท่าไร เราก็จะให้เด็กเห็นว่าตรงนั้นมีส่วนผสมอยู่เด็กก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากขนมถุง 5 บาทก็เป็นกล้วยแขกที่มีงา มีแป้ง และเป็นของชาวบ้านทำเอง เด็กสามารถตรวจสอบสารได้บอกรักษ์ในลูก

กระบวนการ

1. **รับสมัครเด็กที่สนใจจะร่วมกิจกรรม** เริ่มต้นจากการรับสมัครเด็กเข้ามา ซึ่งโดยแนวคิดจะใช้กิจกรรมเป็นตัวพัฒนาความคิดเด็ก เรื่องการจัดรายการวิทยุเป็นสิ่งที่เด็กสนใจอยู่แล้ว เด็กที่เข้าร่วมงานกับเราจะเป็นเด็กทั่วไปส่วนใหญ่มาจากระบบการศึกษา ที่สมัครเข้ามาอยู่ในโครงการในนามชมรม ซึ่งตั้งชื่อชมรมขึ้นมาว่า “ชมรมคลื่นเด็ก” ชมรมนี้จะเกี่ยวกับวิทยุ

2. **ฝึกอบรมการจัดรายการวิทยุ** เมื่อรับสมัครเด็กเข้ามาแล้ว จะมีการฝึกอบรมการจัดรายการวิทยุเมื่อเด็กผ่านกระบวนการตรงนี้เด็กจะสามารถจัดรายการวิทยุได้เป็นอย่างดี ซึ่งที่จริงแล้วกิจกรรมการจัดรายการวิทยุนั้นเป็นเพียงอุปมาเท่านั้น เพื่อให้เด็กค้นพบว่าทำสิ่งที่ยากให้สำเร็จได้ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง

3. **การเข้าค่าย** การเข้าค่ายจะมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ คือ การพูดคุยกับบุคคลน่าสนใจ มีการทำคอลัมน์เด็กให้เด็กเข้าไปคุยกัน มีกิจกรรมด้านศิลปะ

4. **การจัดรายการวิทยุคลื่นเด็ก** ซึ่งจะมีคลื่นเด็กพบประชาชน

5. **ส่งเสริมกิจกรรมสาธารณะที่เด็กต้องการทำ** เมื่อเด็กทำงานไปแล้ว เขาอยากมีกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งเราร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ว่า ในเชิงรายการกิจกรรมที่เป็นลักษณะครอบครัวมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมจังหวัด เราจึงมีกิจกรรมเล็กเป็นลักษณะงานวัฒนธรรมร่วมสมัย งานหนังสือทำมือ ดนตรีเยาวชน กิจกรรมที่เด็กทำขนมกินเอง ซึ่งพ่อแม่ก็พาลูกๆ มาร่วมกันมากมาย งานประสบความสำเร็จดีมาก เด็กก็เกิดความเชื่อมั่น ตอนนี้เกิดแรงร่วมขึ้นมาที่จะสนับสนุนเยาวชนอื่น เราจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เด็กรู้จักตัวเองรู้จักสังคม เนื่องจากเด็กที่เรารับสมัครมาก่อนข้างมีความพร้อมมากในทุกด้าน เพราะฉะนั้นเขาจะคิดถึงความสำเร็จของตนเองในแง่เชิงปัจเจก เช่น สอบเอนทรานซ์ไม่ได้จะรู้สึกล้มเหลวมาก ดังนั้นการใช้กิจกรรมลักษณะนี้จึงเด็กมาทำกิจกรรมเพื่อสังคม เพื่อจะได้เรียนรู้ว่าสังคมเป็นส่วนที่สัมพันธ์กับเขา และเขาควรจะหันกลับมาดูด้วย นอกจากนั้นยังเห็นความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงเด็กกับสังคม ซึ่งเป็นชี้ให้เห็นว่าตัวเขามีโอกาสแบบนี้นั้น เป็นการอยู่บนโอกาสของระบบด้วย เราจะมีกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้ความจริงของสังคมตรงนี้ด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้ทำเพื่อให้เกิดจริยธรรมในตัวเด็ก เพื่อให้เด็กรู้จักเสียสละและช่วยเหลือคนอื่น ขณะนี้ทำโครงการนี้มา 1 ปี หากพบเด็กคนใดที่มีจิตสำนึกเราจะส่งเสริมมากขึ้น เช่น ขณะนี้เราคิดว่าเราจะมอบเกียรติบัตรให้เด็กที่เสียสละเพื่อเป็นรางวัลส่งเสริม แม้จะมีเด็กบางคนที่ยังเห็นแก่ตัวอยู่

ผลที่เกิดขึ้น

ขณะนี้ มีเด็ก 26 คนไปจัดรายการวิทยุเป็นทีมทุกวันเสาร์ เด็กกลุ่มนี้เข้าไปจัดกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยความต้องการและความรับผิดชอบของตนเอง และมีพัฒนาการขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เด็กบางคนจะไม่มาทำและไม่รับผิดชอบ ซึ่งตรงนี้เรากำลังคิดหาวิธีการอยู่ว่าจะอย่างไรให้เด็กมีจิตสำนึกเพิ่มขึ้นมา เด็กส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 13-18 ปี

บทเรียนการทำงาน

1. **จริงใจ** สิ่งหนึ่งที่เราได้เรียนรู้ ซึ่งตรงกับพระอาจารย์สมศักดิ์กล่าว คือทำงานกับเยาวชนต้องมีความจริงใจ ที่ต้องมีไม่เช่นนั้นเด็กจะถอย

2. **อย่าเรียกร้อง** เราเรียนรู้ที่จะไม่เรียกร้องจากเขามาก หากไม่เข้าใจธรรมชาตินี้เขาจะไม่ยอมรับเราอีกต่อไป

3. **ยืดหยุ่น** และยุทธศาสตร์หนึ่งนั่นคือ การทำงานต้องยืดหยุ่นสิ่งนี้แท้จริงเลย ซึ่งเป็นบทเรียน

4. **ค้นหาศักยภาพ** อีกบทเรียนหนึ่งคือเยาวชนมีความสามารถกันทุกคน เราต้องชนะตัวเองก่อน และเรียนรู้ธรรมชาติของเขาให้มาก

สื่อสร้างสรรค์พระจันทร์เพ็ญ

โดย นางสาวมณฑาทิพย์ สุขโสภา

แนวคิดและหลักการ

สื่อสร้างสรรค์พระจันทร์เพ็ญ เราทำเรื่องของสื่อ มีการอบรมกับเด็กเยาวชนเกี่ยวกับสื่อ ในช่วงเริ่มต้นกลุ่มนี้เป็นกลุ่มอิสระส่วนตัว แต่ทำไปทำมากลับเป็นกลุ่มเพื่อสังคม และเราได้มุมมองว่า เด็กต้องการโอกาส และเราต้องเสนอโอกาสบางอย่างให้เขา และด้วยการสร้างกำลังใจให้กับเด็ก

วิธีการ

ใช้สื่อละครเป็นกิจกรรมเรียนรู้ เป็นเรื่องของการเรียนรู้โดยใช้สื่อละคร เช่น ละครหุ่น โดยแท้จริงแล้วต้องการให้ตัวเด็กคิดเอง จึงเปิดโอกาสให้เขาเข้าร่วมนำเสนอโดยใช้ละครด้วย เป็นการทำให้เด็กมีโลกทัศน์กว้างขึ้น การใช้สื่อละครนั้นคนส่วนใหญ่จะชอบดูละคร จึงใช้ละครปลุกเร้า สร้างความตระหนัก เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ปัญหาที่พบ

เด็กในโรงเรียนจะมีน้ำเสียงที่พัฒนาแนวคิดเด็กได้ดีกว่านักศึกษามหาวิทยาลัย

ผลที่ได้

1. มีเยาวชนเข้าร่วมมาก ขณะนี้ทำโครงการมา 3 ปี มีเยาวชนเข้าร่วมจำนวนมาก ทั้งการร่วมงานเป็นครั้งคราวและร่วมงานเป็นประจำ ในเชียงใหม่เด็กก็จะมาพบกันที่บ้านอาจารย์เทพศิริ สุขโสภา
2. เด็กในโรงเรียนจะสืบทอดเจตนารมณ์ โดยการมีกิจกรรมต่อในโรงเรียน

คำถามจากผู้ร่วมเสวนา

ถาม มีการประเมินโครงการอย่างไร

ตอบ เราจะติดตามว่าเขาทำโครงการอะไรต่อที่ใดและทำอย่างไร เราจะเฝ้ามองกลุ่มเป้าหมายตรงจุดนี้ และเป็นที่น่าสนใจมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยบางคนยังค้นหาตัวเองไม่พบ เราจะใช้การพูดคุยอธิบายและการแลกเปลี่ยนแนวคิด ซึ่งเราเห็นประกายบางอย่างว่าเขาทำได้ในเรื่องของการแลกเปลี่ยนแนวคิดและเรียนรู้จากความคิดและประสบการณ์ของกันและกัน

ข้อเสนอแนะ บางทีน่าจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามปัจจัยตามเด็กตามพื้นที่ และตรงนี้จะทำให้เห็นผลจริง

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนเผ่าเมี่ยน เชียงราย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายเราจะมีทั้งเด็กที่เรียนอยู่มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และเด็กไม่ได้เรียน

แนวคิดและหลักการ

ที่เราเน้นปัญหาเอดส์และยาเสพติด เพราะว่าชนเผ่าเมี่ยนที่เราทำงานด้วย มีการแพร่ระบาดของเอดส์และยาเสพติดในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การยอมรับในชุมชนน้อยมากและเยาวชนมีโอกาสเสี่ยงในการติดเชื้อมาก จึงอยากให้เยาวชนได้วิเคราะห์สถานการณ์ของตัวเอง ที่เลือกทำกับเยาวชนเพราะเห็นว่าสามารถเปลี่ยนความคิดได้มากกว่าผู้ใหญ่ และเชื่อว่าเยาวชนมีพลังที่จะทำอะไรต่อไปได้

กิจกรรม

กระบวนการค่ายเยาวชน

1. ให้กลุ่มเป้าหมายวิเคราะห์สถานการณ์เอตส์และยาเสพติด
2. ให้เด็กคิดว่าเขาคิดอย่างไรกับสถานการณ์นั้น
3. จะถามว่าเขาอยากทำอะไรต่อเพื่อหมู่บ้านของเขา ซึ่งพอถึงตรงนี้เยาวชนจะช่วยกันคิด
4. เราถามเขาว่าเขาทำอะไรเพื่อจะไปสู่จุดนั้นให้ได้ ก็กลับมาคุยกัน

ผลที่ได้

จากการประเมินผลกิจกรรมภายหลังการทำกิจกรรม เราพบว่าเยาวชนตระหนักรู้ในสถานการณ์ของตัวเองและพยายามแก้ไข

ละครหุ่น

หลังจากค่ายวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาแล้ว จะมีการนำเสนอเป็นละครหุ่นโดยเยาวชนจะผู้แสดงกิจกรรมครั้งนี้ทั้งหมด โดยใช้เป็นภาษาเมียน และลงไปแสดงในพื้นที่เชียงราย พะเยา และน่าน ซึ่งจะมีอาสาสมัครของเราไปด้วย เพื่อที่จะไปกระตุ้นให้เยาวชนในพื้นที่ได้คิด เรียกว่าเอาละครหุ่นเป็นสื่อเข้าไปให้เด็กเกิดแนวคิดเกิดการตระหนักและใช้การให้เยาวชนคิดต่อเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เมื่อเยาวชนคิดจะทำอะไรขึ้นเราก็มายกให้คำปรึกษา ซึ่งการแสดงละครหุ่นนี้ เราไม่ได้จำกัดเฉพาะให้เยาวชนชมเท่านั้น เราจะให้ชาวบ้านมาร่วมชมด้วย ในขณะเดียวกันเราจะมีดนตรีที่แต่งขึ้นมาเป็นภาษาเมียน

คำถามจากผู้ร่วมเสวนา

ถาม ก่อนที่เยาวชนจะมาตระหนักในกระบวนการตรงนี้ เด็กผ่านกระบวนการอะไรมาก่อนหรือไม่

ตอบ เราจะใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเด็กเป็นส่วนใหญ่ เด็กที่ทำตรงนี้เป็นเด็กที่กำลังได้รับผลกระทบ พ่อแม่ติดยาเสพติด เด็กจึงเข้าใจถึงปัญหาเป็นอย่างดี และต้องการแก้ไขปัญหา

ถาม จะไปศึกษาดูงานได้หรือไม่ ในช่วงที่เด็กที่ประสบปัญหาวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โยมทำมาที่ปีและจะทำอีกกี่ปี

ตอบ ตอนนี้เป็นปีสุดท้ายที่งบประมาณกำลังจะหมด จริงๆเราอยากทำในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น เพราะชนเผ่าเมียนพ่วงอยู่ในระบบการศึกษา เราจะเข้าไปช่วยจัดแกนนำออกมาทำ เมื่อเขาทำได้ก็กลับไปทำในชุมชน หลังโครงการสิ้นสุดเราคงเข้าไปติดตามต่อ

มูลนิธิ YMCA สาขาพะเยา โดย นางสาวสมทรง อ่วมบุญ

กิจกรรม

เด็กที่เราทำทั้งเด็กในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา เพราะฉะนั้นงานที่ทำก็มีความยืดหยุ่นกันไป แล้วงานเราจะเน้นเรื่องการศึกษา การติดตามเยี่ยมครอบครัว รูปแบบงานจะหลากหลายมีเรื่ององค์ความรู้ เรื่องคุณภาพชีวิต เรื่องทักษะชีวิตเข้ามาเกี่ยวข้อง คือเรามุ่งมาสู่การเฝ้าระวังในชุมชน การเข้าค่าย จนถึงมีเด็กเข้าไปพักบ้านพักที่เราจัดขึ้น เราทำในพื้นที่ชายแดน ถ้ามีเด็กที่เข้ามาค่ายและเราพบว่าเด็กคนใดที่มีแนวโน้มจะถูกค้าตามชายแดน เราก็จะเอาเด็กมาพักในบ้านพักก่อน เพื่อชะลอการถูกค้า เด็กที่มาอยู่กับเราเด็กมีความกล้าพูด เมื่อกลับไปเขาจะสามารถกำหนดตัวเองได้ เขาสามารถต่อรองกับครอบครัวเขาได้ เขาอยู่ในสังคมได้ จะมีการติดตามมีการส่งต่อข้อมูล เราจะ

ประสานไปทางโรงเรียนและกำลังพยายามสร้างความระแวดระวังให้มากขึ้นปัจจุบันมีการส่งต่อเอกสารอยู่ และการประสานงานเริ่มชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นยูนิเซฟ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่ละหน่วยงานจะมากุญเรื่องประเด็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในอำเภอหรือจังหวัดมากขึ้น

เด็กในระบบจะเน้นเรื่องของพฤติกรรมและความเป็นผู้นำ เด็กในศูนย์เป็นเด็กในระบบการศึกษาและนอกระบบ การศึกษาอยู่ร่วมกัน เด็กที่ไปเรียนจะมีการแลกเปลี่ยนความรู้เกิดขึ้น บางคำถามที่เขาถาม แสดงว่าเขามีความเข้าใจ เรื่องการคำประเวณีมากขึ้น ในเรื่องของศึกษาความเข้าใจ เราจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนดังกล่าวก่อน จากนั้นเราจะสอน การวางตัว

ผลที่ได้

ผลที่ได้ออกมาขณะนี้ที่เราประเมินเป็นช่วงๆ ก็คือ

1. **เด็กกล้าพูด กล้าคิด กล้าทำ** ความกล้าที่จะดำเนินชีวิตกับสังคมข้างนอก เขากล้าที่จะคุยกกล้า ที่ถามเริ่มมองว่าตัวเองต้องปลอดภัย
2. **สามารถต่อรองกับครอบครัวได้** เพื่อไม่ให้ครอบครัวส่งไปขาย
3. **มีการตั้งกลุ่มในชุมชนเพื่อเฝ้าระวัง** เด็กบางคนเริ่มอยากกลับไปบอกเพื่อน ตั้งกลุ่มในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังสิ่งเหล่านี้ และมีการส่งต่อข้อมูลตลอดระยะ
4. **มีความระแวดระวังในการเข้าสังคม** และกล้าที่จะปกป้องตนเองมากขึ้น

ข้อสรุปจากกิจกรรมและกระบวนการการสร้างการเรียนรู้ของเด็กกลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม

กลุ่มปฏิบัติงานกับกลุ่มเด็กและเยาวชนพฤติกรรมเสี่ยง

♦ วิธีเข้าถึงกลุ่มเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

จุดที่น่าสนใจมีสองวิธีการหลักๆ คือ

1. การปฏิบัติงานผ่านเครือข่ายหรือองค์กรที่เด็กอยู่ตรงนั้น
2. การเข้าไปกลมกลืนกับกลุ่มเด็ก อย่างเช่น WY หรือ อีสระชน คือใช้วัฒนธรรมวิถีเดียวกันเข้าไป

กลมกลืนและใช้การพูดคุยมักจะพบว่าคนเหล่านี้ใช้กระบวนการธรรมชาติมาก ๆ การทำงานกับกลุ่มเสี่ยงอย่าทำอะไรที่ซับซ้อน เช่น การจัดฝึกอบรม จัดสัมมนา อย่างน้อยอย่าไปทำอะไรที่เข้าถึงยาก แต่สิ่งที่คนกลุ่มนี้พยายามจะทำคือเขามีฐานอย่างไร เราเข้าไปอย่างนั้น ไปสร้างความไว้วางใจ เข้าไปประชิดตัว ใช้กระบวนการที่จะสร้างเวทีพูดคุยแบบธรรมชาติ ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป และติดตามผลว่ามันเป็นความเรียบง่ายที่สวຍงามในการพูดคุยส่วน

♦ เครื่องมือที่ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย

เครื่องมือ นั่นคือบุคลิกที่เขามั่นใจ และเขาสามารถสื่อสารกับคนกลุ่มนั้นได้ ซึ่งวิธีการทำงานแบบอื่นจะเข้าไม่ได้

♦ ตัวชีวิตของผลที่ได้

ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของพฤติกรรม คือเด็กมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป ยาเสพติดก็เป็นเรื่องของปริมาณ ในเรื่องของเพศสัมพันธ์บางคนก็ลดลงต่อวัน

♦ องค์ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์เด็กและเยาวชนกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยง

จากที่นั่งฟังก็จะมีสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งคือเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยงพอสมควรไม่ว่าจะค้าบริการ ยาเสพติดส่วนหนึ่งจะเป็นกลุ่มที่ทำงานหรืออยู่ในจุดเสี่ยงในชุมชน ผู้ปฏิบัติงานลงไปจับกับกลุ่มที่มีพฤติกรรมอย่างนั้นโดยตรง เราเห็นว่าเด็วนี้สถานการณ์ร้ายกว่าเดิมมาก สิ่งที่เราไม่รู้ก็คือข้อมูลเชิงปริมาณเท่านั้นเอง แต่ว่าเชิงคุณภาพที่มีต่อชีวิตเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับที่เลวร้ายมาก และคิดว่าในเชิงนโยบายความตระหนักตรงนี้ยังมีค่อนข้างน้อยค่อนข้างขึ้นชมคนทำงานที่เป็นคนทำงานตัวเล็กๆ ที่พยายามจะทำในปัญหาค่อนข้างจะฟังตัวเองอย่างมาก

♦ ลักษณะการทำงาน

ซึ่งสองสิ่งที่เห็นเห็นว่าการทำงานของแต่ละกลุ่มไม่สามารถทำงานเบ็ดเสร็จในตัวเองได้ เรื่องการได้รู้จักกับกลุ่มอื่นๆ ทำให้เกิดการหนุนช่วยกัน แต่ว่าแต่ละฝ่ายก็มีความอิสระในการทำงานของตัวเองการที่ได้เชื่อมโยงกลุ่มคนทำงานซึ่งเป็นการช่วยให้งานของกลุ่มในพื้นที่ได้ขยายผลได้ แต่ลักษณะการทำงานเดี๋ยวยังมีอยู่ในหลายกลุ่ม

กลุ่มปฏิบัติการกับกลุ่มเด็กและเยาวชนด้วยโอกาส

◆ กลุ่มเป้าหมายแบ่งเป็น 5 กลุ่ม

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าไปทำกระบวนการเรียนรู้มี 5 กลุ่ม คือ

1. เด็กนักเรียนในชุมชน
2. เด็กได้รับผลกระทบเอดส์
3. เด็กเร่ร่อน
4. เด็กชนเผ่า
5. เด็กติดยาเสพติด

◆ กระบวนการที่ใช้มี 10 กระบวนการ

ในส่วนกระบวนการเราสรุปได้ 10 กระบวนการ คือ

1. การพูดคุยกลุ่มย่อย
2. การสัมภาษณ์ส่วนตัว
3. การรวบรวมข้อมูล
4. เปิดเวทีให้เด็กสะท้อนปัญหาตัวเอง
5. อบรมให้ความรู้เด็กในเรื่องต่างๆ
6. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม
7. การให้คำปรึกษา
8. การใช้หลักศาสนาพุทธ
9. การให้เด็กเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน
10. การฝึกอาชีพ

◆ ผลที่ได้

ผลที่ออกมาสรุปมาได้ดังนี้

1. ผลที่เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กสรุปร่วมกัน ว่าเด็กสามารถคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นมากขึ้น
2. ชุมชนเห็นศักยภาพเด็กมากขึ้น
3. เด็กได้เรียนรู้กระบวนการและรู้จักเชื่อมโยง
4. เด็กมีความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออกมากขึ้น

โดยสิ่งเหล่านี้สังเกตจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของเด็ก เป็นการสังเกตโดยคนที่จัดกระบวนการเอง

◆ เหตุผลที่ทำให้เลือกจัดกิจกรรมนี้

ส่วนกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นคือ

1. เริ่มจากคนในองค์กรเป็นผู้เห็นปัญหาและสะท้อนปัญหา ใช้ปัญหาเป็นตัวตั้ง
2. จากนั้นใช้แนวคิดเดิมของตัวเองเป็นตัวตั้ง และหาวิธีการกระตุ้นเด็ก
3. เมื่อเด็กเริ่มคิดต่อได้แล้วให้เด็กคิดกิจกรรมที่อยากทำต่อเอง

◆ ลักษณะการจัดกิจกรรม

องค์กรที่เข้าในกลุ่มย่อยของเราเป็นกลุ่มที่ทำงานกับเด็กภาวะปกติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การป้องกันมากกว่า การแก้ปัญหา กิจกรรมต่างๆ เป็นเรื่องของการพัฒนาความคิดของเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น และจัดการปัญหาตัวเองได้ โดยใช้ชีวิตประจำวันเข้ามาเป็นตัวเรียนรู้ จะมีสโมสรเยาวชนคอยมุเซอ มูลนิธิคุ้มครองผู้บริโภค กลุ่มศิลปะเด็กกรุงอ้วน สื่อสร้างสรรค์พระจันทร์พเนจร โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตชนเผ่าเมี่ยน และมูลนิธิ YMCA กรุงเทพฯ สาขาพะเยา

◆ กระบวนการ

ส่วนใหญ่กระบวนการที่สมาชิกทั้งหมดเสนอมา มีดังนี้

กระบวนการที่ 1

1. การสร้างกิจกรรมแล้วผลักดันให้เด็กทำกิจกรรมนั้นๆ โดยคิดเองแก้ปัญหาเอง โดยที่คนทำโครงการเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและช่วยหนุนเสริมในส่วนที่เด็กไม่สามารถทำเองได้
2. เด็กเรียนรู้ที่จะจัดกิจกรรม และทำงานส่วนของตัวเองให้สมบูรณ์เป็นระยะๆ สิ่งที่ทำให้เด็กจะเรียนรู้เพิ่มขึ้นก็คือ รอบของการทำงานที่ซ้ำกันหลาย ๆ รอบหลายครั้ง เด็กก็จะเรียนรู้ได้อย่างละเอียดอ่อนขึ้น
3. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เข้ามา หรือฝึกการคิดเชื่อมโยงกิจกรรมนั้นกับการใช้ชีวิตด้านอื่นๆ

กระบวนการที่ 2

1. วิธีการใช้ความคิด โดยการค้นหาสภาพปัญหาที่พี่เลี้ยงเห็นว่าเป็นปัญหาของเด็ก
2. ให้เด็กได้ทดลองค้นคว้า โดยพี่เลี้ยงเพียงให้ความรู้ และให้แนวคิด เด็กเหล่านี้จะมีแรงกระตุ้นที่จะให้ตัวเองได้ทำกิจกรรม
3. นำเสนอความรู้หรือข้อมูลที่ตนค้นพบ อาจจะด้วยสื่อละครหุ่น ซึ่งเป็นการใช้คำถามให้เยาวชนตระหนักมองทางแก้ และผลักดันให้เกิดกิจกรรมนั้นในชุมชนต่อไป
4. นำหล่อเลี้ยงที่เป็นชาวบ้านหรือชุมชน จะมีรับรู้และให้การสนับสนุน
5. การวิเคราะห์เชื่อมต่อกันระหว่างเด็กกับครอบครัว งานที่ชุมชนก็จะเข้ามาช่วยในระดับหนึ่ง คือการเชื่อมต่อกับครอบครัว ซึ่งทำให้มองเห็นว่าปัญหาเด็กและครอบครัวมีความสำคัญ โดยการวิเคราะห์ปัญหาเยาวชนและวางแผนการจัดการแก้ไข
6. การจัดการเฉพาะหน้า จะมีเด็กส่วนหนึ่งที่ค่อนข้างจะล่อแหลมในการถูกรอบค้วคำ จะมีการนำเด็กมาไว้ในบ้านพักเพื่อชะลอการถูกขาย และให้การอบรมเรื่องการใช้ชีวิต เรื่องอันตราย และการตระหนักถึงสิทธิของตัวเอง

◆ ผลที่เกิดขึ้น

ผลที่เกิดกับเด็ก

คือเด็กกล้าที่จะต่อรอง ในการดำเนินชีวิตในทางที่ตัวเองเลือกเองได้ ดังนั้นเด็กต้องลุกขึ้นมาเพื่อเรียนรู้และพึ่งตัวเอง โดยการมองเห็นว่าอันตรายต่างๆ ที่แวดล้อมเด็กมันมีมากมาย ดังนั้นจึงต้องสร้างให้เด็กมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งขึ้นมา และมีการมองที่ชัดเจนกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก เกิดความกล้าที่จะป้องกันตัวเองมากขึ้นกล้าที่จะสื่อสารกับคนอื่นถึงสิ่งที่ตนเองต้องการ และกล้าที่จะเป็นสิทธิของตัวเองในการที่ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และห่างไกลความเสี่ยงต่างๆ

ผลที่เกิดกับองค์กร

เกิดกระบวนการที่มันเสริมซึ่งกันและกันอยู่ด้วย คือว่า YMCA เชียงราย ในส่วนงานคุ้มครองผู้บริโภคเขาจะมี กลไกการสร้างอาสาสมัครในโรงเรียน โดยเขาจะเลือกเด็กที่มีภาวะเป็นผู้นำสูง เด็กที่เป็นคณะกรรมการโรงเรียน และใช้ ความเป็นผู้นำของเด็กเข้าไปรณรงค์ในชุมชน เห็นชัดที่โรงเรียนสหศาสตร์ศึกษาเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่ายคุ้มครองผู้ บริโภค เขาก็จะได้รับกลไกแบบนี้เด็กไปรณรงค์ในชุมชนแล้วเผยแพร่ผ่านสื่อ ซึ่งสื่อที่ใช้ก็คือสื่อวิทยุชุมชนของกลุ่มศิลปะ เด็กภู่อ้วน ซึ่งตรงนี้เราจะเห็นว่ามีการหนุนกันอยู่ในลักษณะที่ต่างคนต่างทำกระบวนการอยู่แล้ว แต่ละกระบวนการมัน กลับมาต่อเชื่อมกันโดยมีเครือข่ายอยู่แล้ว ซึ่งเป็นลักษณะการทำงานที่เข้มแข็งและต่อยอดได้ดีมาก

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มย่อย

โดย ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย

เราพูดถึงผลว่า มันเกิดอะไรขึ้นบ้างกับเด็ก คิดเป็นระบบ มีความสำคัญ มีอุปนิสัยดี ฯลฯ ที่จริงคงมีอีกหลายกรณีและคิดว่า มี 2 ประเด็นที่ยังไม่ได้พูดถึง

1. แกนกลางหรือแกนแท้ของการเรียนรู้ เรื่องสุนทรียภาพ ที่อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต มักพูดถึง และที่พระคิดเรื่องการเข้าถึงสัจธรรม ซึ่งมีคนบอกว่าการพัฒนาจิตใจหรือการเรียนรู้ของคนจะต้องมีอะไรเป็นแกนสักอย่าง พบแกนหรือยังว่านี่คือ “การเรียนรู้สูงสุด” แต่ว่าเราอาจจะไปจับอย่างอื่นที่เป็นเปลือกกรอบๆ นี่เป็นประเด็นหนึ่ง การที่จะเดินเข้าสู่แก่นเราได้เข้าถึงเพียงใด เพราะสัจธรรมสูงสุดของคนก็คือการหลุดพ้น แต่ว่าหากเราผลักการเรียนรู้ขึ้นไปได้ทุกมิติและเราชอบทุกกระบวนการ แต่ถ้าไม่มีแกนหมุนกลางเราก็คงจะต้องลองแลกเปลี่ยนและลองทบทวนกันดูว่า จะทำอย่างไรกระบวนการของสิ่งที่ทำ หรือการผลักให้เกิดกระบวนการที่ว่ามันจะเป็นสิ่งที่ให้เราได้เกิดผลอย่างที่เราอยากได้ในการพัฒนาในแนวทาง สิ่งที่เราทำอยู่ เรามองกลไกนี้คือสิ่งที่ริเริ่มจะทำของใครไกลศูนย์กลางหรือแก่น แต่ในขณะเดียวกันก็มองไม่เห็นเลยว่าระบบเข้ามาสนับสนุนตรงไหน เพราะฉะนั้นจึงควรสนับสนุนให้ความริเริ่มเช่นนี้มันเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ แล้วค่อยออกแบบระบบมาหนุนกันทีหลัง

2. การสนับสนุนให้เกิดเครือข่าย ส่วนที่น่าพัฒนาก็คือ ส่วนที่เป็นเครือข่าย ซึ่งได้ก่อตั้งมาระยะหนึ่ง กิจกรรมวันนี้คือรูปธรรมอย่างหนึ่งของงานเครือข่าย ซึ่งคิดว่าน่าจะทำในเรื่องเครือข่ายหน่วยต่างๆ ทั้งของรัฐบาล หน่วยงาน หน่วยพัฒนา ที่จะเข้ามาหนุนยุทธศาสตร์ที่จะทำตรงนั้นจะเน้นเครือข่าย การเติบโตของกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยกัน และค่อยไปตามพลวัตของมัน และถ้าหน่วยสนับสนุนอย่าง สกว.ภาค น่าจะผลักดันกระบวนการนี้ให้คนที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางมีมากขึ้นเปิดโอกาสให้จุดเล็กจุดน้อยทำการค้นหารูปแบบที่ตนจะทำเพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมาย สิ่งนั้นคือโจทย์วิจัยเชิงท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันพัฒนาระบบเครือข่ายส่วนของ สกว.กลางฝ่าย 4 อาจต้องเข้ามาร่วมทำงานกับ สกว.ภาค ในการที่จะคิดและช่วยกันพัฒนาเรื่องเครือข่ายให้มันเป็นจริงมากขึ้นถามว่า “หากจะทำเครือข่ายจะต้องทำอย่างไร”

กิจกรรมของเครือข่าย กิจกรรมที่ต้องทำก็คือทำให้เครือข่ายทำงานได้ แนวคิดนี้คือ

1. การจัดการเครือข่ายโดยใช้ mapping อันนี้พูดถึงเครือข่ายพื้นที่
2. จัดเวทีแลกเปลี่ยนบทเรียนบทเรียนของแต่ละฝ่ายจะเป็นประโยชน์
3. การยกระดับความรู้ ซึ่งยังไม่บังอาจจะเรียกว่ายกระดับความรู้เสียทีเดียว อาจต้องยกขึ้นมาอีกระดับหนึ่งเพื่อให้คนอื่นจับหลักได้ว่าสิ่งที่เราทำมีอะไรบ้าง และอะไรบ้างที่เราไม่ได้ทำ

4. การเชื่อมโยงทรัพยากร แนวทางการพัฒนาพวกนี้ต้องมาจากข้างล่างขึ้นข้างบน คือหมายถึงจากจุดเล็กจุดน้อยที่เริ่มมาเป็นเครือข่าย จึงจะออกแบบระบบสนับสนุนได้ ถ้าระบบสนับสนุนเข้าเร็วเกินไปพวกนี้จะล่ม เพราะฉะนั้นระบบสนับสนุนจะต้องมาทีหลังเรื่องการเชื่อมโยงทรัพยากรคือการเป็นพี่เป็นน้องใครมาก่อนมาหลัง ตรงนี้มาแลกเปลี่ยนกันได้

นี่คือหน้าตาของทิศทางที่จะไปข้างหน้าจากฐานที่เราได้เริ่มพูดคุยกันเกาะตัวกันมา เส้นโยงระหว่างกันมันจะต้องเหนียวแน่นและอาจจะซับซ้อนยิ่งขึ้นเพราะเครือข่ายเป็นระบบที่ซับซ้อน ต้องยอมรับไว้เลยว่าโลกจะไม่ง่ายสำหรับเราอีกต่อไป ไม่ได้ทำในกรอบในกล่อง ซึ่งจะเจอคลื่นลมรุนแรง แต่ว่านั้นคือทิศทางที่ต้องไปเพราะว่าปัญหาที่เราสู้กันอยู่นั้นซับซ้อนนัก

การแลกเปลี่ยนบทเรียนเพื่อยกระดับความรู้เห็นอย่างไรบ้าง จะเป็นตัวร่วมของทั้ง 3 กลุ่ม หลักสำคัญซึ่งคนทำงานจริงๆ อาจเห็นอยู่แล้ว แต่อย่างไม่มีแนวทางของการจัดหลัก ก็คือวิเคราะห์กลุ่มที่จะทำงานด้วยเชื่อว่าทุกกลุ่มทำ

แต่สิ่งที่น่าประหลาดใจมาก กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างนี้โรงเรียนไม่ทำ หากระบบการศึกษาที่ใหญ่ที่สุดไม่ทำ นั่นคือ จุดต่าง เพราะฉะนั้นกลุ่มที่เป็นความริเริ่มไกลส่วนกลางเป็นผู้ทำ อย่าคิดว่าไม่สำคัญอันนี้เป็นความคิดเรื่อง child centered ในขณะที่โรงเรียนพยายามหาวิธีการทุกอย่างที่จะเป็น child center แต่มักพบว่าไม่ได้ดูว่าเป็นกลุ่มที่ต้องไปจัดการด้วยการเปิดพื้นที่ให้เด็กยืน การเปิดพื้นที่นั้นจะสร้างความมั่นใจ สร้างศักดิ์ศรีให้เด็กได้คิดได้ทำเพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นผู้นำ การเห็นคุณค่าในตัวเอง ถ้าฐานตรงนี้แน่นเด็กจะทำอะไรได้มากมาย ศักยภาพชุมชนสามารถทำให้เขาเดินไปได้ เรื่องการเปิดพื้นที่ให้เด็กยืนก็เปิดผ่านกิจกรรมหลายอย่าง มีวิธีการมากมาย เรียนแบบเล่นลักษณะเป็นการกระตุ้นมากกว่าสอนทำให้เขารอบด้านมากขึ้นในการตัดสินใจ การที่ได้เรียนจากของจริงปัญหาจริงได้ลองฝึกลองกระบวนการกลุ่ม ที่หลายโครงการพูดถึงเด็กเชิงปัจเจก แต่น่าสนใจที่จะมีการเรียนรู้กันแบบกระบวนการกลุ่มว่าอะไรเหมาะกับการพัฒนาคุณสมบัติด้านใด เพราะว่าในเชิงอุปนิสัยใจคอเป็นกระบวนการกลุ่มจะดีกว่าหรือไม่ แต่ถ้าบางเรื่อง เช่นความสัมพันธ์กลุ่มปัจเจกจะดีกว่าหรือไม่ เมื่อตอนเด็กๆเรายังไม่ค่อยรู้เท่าไรว่าโรงเรียนเล่นเด็ก เป็นบางคนก็มีส่วนที่ดี แต่จุดถ่วงตรงนี้อยู่ที่ใด กับเรื่องที่มีการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเห็นในบางกระบวนการ และไม่เห็นในบางกระบวนการ

แต่ 2 ประเด็นหลักนี้ อาจเป็นทิศทางข้างหน้าสำหรับกลุ่มวันนี้ การที่ได้พยายามเชื่อมเครือข่ายต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่วันนี้มันอยู่จุดใด อยู่ในจุดการแลกเปลี่ยนบทเรียน หรือกำลังจะเคลื่อนมาสู่การสังเคราะห์ ดร.สิทธิธัญ ประพูนนิติสาร ก็เป็นท่านหนึ่งที่จะช่วยในการสังเคราะห์ และก็อาจจะเปิดเป็นเวทีสังเคราะห์ด้วยไม่ใช่สังเคราะห์ตัวบุคคลแล้วจบที่รายงาน แต่เราต้องกลับมาพูดคุยกันมากก่อกำเนิดกันทำให้มันแหลมคมยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันมันต้องการความเห็นของเส้นที่เชื่อมโยง สกว. ฝ่าย 4 มีโครงการที่ทำเรื่อง mapping อยู่ เป็นของคุณสุชาดา เป็นทำเนียบของคนทำการศึกษาทางเลือกต่างๆทั่วประเทศ นี่เป็นส่วนหนึ่งที่จะเข้ามาหนุนตรงนี้ได้ สกว.ฝ่าย 4 กับ สกว.ภาค ตั้งเป้าว่าเราจะหนุนเครือข่ายให้แน่นได้อย่างไร ตรงนี้ใครจะเข้ามาเป็นแกนหมุนที่อยู่ตรงกลางได้ ซึ่งคงไม่ใช่คนๆ เดียว Network Management เป็นสิ่งที่ยังไม่มีความรู้ว่าจะทำอย่างไรในแง่ของวิธีการจัดการ สกว.เองพยายามจะหาคำตอบตรงนี้ เครือข่ายนี้จะมีพลังถ้าเรามีเป้าหมายร่วมกัน จึงน่าจะมียุทธศาสตร์ร่วมกันเพราะไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถต่อเชื่อมกันได้

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้ร่วมเวที

คุณสมบัติ บุญงามอนงค์ :

รู้สึกว่าการที่เราต้องการไม่ใช่เครือข่าย แต่เป็นการทำให้องค์กรแต่ละองค์กรมีศักยภาพสูงขึ้น และศักยภาพที่สูงขึ้นจะทำให้การจัดการงานในพื้นที่ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอยู่กับชุมชนและเด็ก

อาจารย์เรณู อรรถฐานเมศวร์ :

เรามองกระบวนการเรียนรู้คือมาเพิ่มให้ตัวเองมองเห็นว่าเป้าหมายการเรียนรู้ไปสู่สภาพ ซึ่งบางครั้งทำงานวิจัยไปก็รู้สึกว่า "สุนทรีย์ภาพหายไป" คนทำก็เหนื่อยกลุ่มเป้าหมายก็เหนื่อย ก็อยากได้สุนทรีย์ภาพคืนมาให้ตัวเอง และส่วนที่เราให้แนวทางกับเด็กก็จะตามมา เหมือนเป็นการซื้อใจแล้ว ท้ายที่สุดกระบวนการสุนทรีย์ภาพก็ทำให้มีความหวังและกำลังใจที่จะทำ ทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่แห้งแล้ง ในเรื่องเครือข่ายมีการล้มและลุก เครือข่ายที่ติดอยู่จิตสำนึกข้างในเราเชื่อมกันได้ตลอดเวลา ซึ่งเห็นได้ว่าการอาสาไปช่วยกัน ซึ่งนั่นเป็นเครือข่ายธรรมชาติที่มันไม่ใหญ่

อาจารย์เตือนใจ ศรีมารุต :

ขณะนี้ยังไม่รู้ว่าจะแก้ไขปัญหาได้อย่างไร และอีกเมื่อไรจึงจะสำเร็จ แต่อยากฝากไว้ว่า ถ้าเราจะเผยแพร่แนวคิดที่เราอยากให้สลายกระบวนการแห่งความมักได้และความเห็นแก่ตัวถ้าเราเอาตรงนี้ช่วยตีเหมือนใจทยอยถอดสม

การให้ได้แล้วก็มาร่วมกันทำจะใช้สื่อแนวจริยศาสตร์ขององค์การศาสนาแต่ที่เตือนใจทำอยู่คือใช้จริยศาสตร์ทางดนตรีคือใช้แนวของดนตรีเลยแต่ดนตรีจะเรียนอย่างไรให้มีจริยศาสตร์แล้วเกิดความสุขสนุกสนาน ก็ฝากไว้ว่าเรามาช่วยกันสลายตรงนี้แต่ละหน่วยปัจเจกชนถือว่าสำคัญความสำคัญคือภาพของแต่ละหน่วยเราเคารพอยากให้อยู่สลายความทุกข์ได้ในสังคมเด็กก็คือเหยื่อที่บริสุทธิ์ของสังคม

คุณพรศักดิ์ สุธงคารัตนกุล :

ที่เชียงใหม่จะมีเครือข่ายเด็กอยู่ 2 องค์การ จะมีวัฒนธรรมมาประชุมร่วมกันอยู่ แต่ว่าลักษณะกิจกรรมที่เครือข่ายทำอยู่รายงานสถานการณ์กันว่าทำอะไรกันอยู่ และค้นพบอะไรบ้างในบรรยากาศค่อนข้างจะสบายๆ เราจะมีวัฒนธรรมไปเยี่ยมบ้านกันตรงวันนี้เราเรียนรู้การทำงานและเรียนรู้เรื่องชีวิตมนุษย์ที่ต้องการความห่วงหาอาทรความเข้าใจชีวิตมนุษย์ เป็นการปูฐานเครือข่ายที่แน่นแต่ต้องใช้เวลา และมีวิธีการที่สร้างเครือข่ายได้ถ้าเราไม่รีบร้อนเกินไป ใน 22 องค์การ เราจะดูว่าใครมีความถนัดเรื่องอะไรก็จะชวนมาเรียนรู้กันในเรื่องเดียวกัน เราจัดกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นเรื่องของปัญหาตลอด หากเราเคร่งเครียดกับปัญหาเกินไปก็จะไม่เกิดเครือข่าย เพราะความจริงพื้นฐานความต้องการของมนุษย์คือเพื่อนสองคนเข้าใจกัน

พระสมศักดิ์ ถาวโร :

จะขอฝากไว้ถ้าเราจะเทียบสิ่งที่เรากำลังอยู่นี้ว่าเป็นขยะเป็นปฏิกูล ถ้าเอามากองไว้จะมีบางองค์การเป็นขยะบางองค์การเป็นถึงขยะ ซึ่งจริยศาสตร์ที่ว่ามันต้องไปชวนขยายเพิ่มเติมกันต่อ

ดร.เพิ่มศิริ นิติมานพ :

จาก unicef เชียงใหม่ สิ่งที่เราพูดกัน เราพูดกันถึงเรื่องเชิงคุณภาพแต่ปริมาณมีเท่าไรไม่รู้ และมาตรฐานนั้นเราต้องการอะไร ดิฉันเป็นคนมาจากฝ่ายสาธารณสุขเวลาเราพูดถึงโรคดโปลิโอทุกคนเข้าใจเหมือนกันหมดว่ามันคืออะไรโรคโปลิโอ เมื่อเราพูดถึงมาตรฐานที่จะเกิดโรคโปลิโอว่าที่เปอร์เซ็นต์ที่เกิดในประเทศไทยและเราจะรับไม่ได้เราบอกว่า 0% เลยนะเรารับไม่ได้แต่พอเราไม่ใช้คำว่าหิวเราใช้คำว่าท้องร่วง อูจจะร่วงมันเป็นวิกฤติของค่าที่เกิดขึ้นมาในกระบวนการของการพัฒนาเด็กเรามีการสร้างข้อมูลพื้นฐานกันมากน้อยแค่ไหนขึ้นเคยไปร่วมกับเชียงใหม่ครั้งหนึ่งเขาพูดถึงการเก็บข้อมูลร่วมกันถ้าไม่มีตรงนั้นมันคงวัดยากกว่ามาตรฐานคุณภาพของเราไปถึงแค่ไหน มาตรฐานของอะไรอยู่ตรงไหน ดิฉันคิดว่าตรงนี้เรายังไม่มีอะไรที่มันเป็นสิ่งง่ายๆที่เราจะเข้าใจร่วมกันที่ทำงานอยู่เราทำด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันจริงหรือเปล่าคุณภาพเด็กเรามีมาตรฐานเดียวกันหรือเปล่าถ้าทำตรงนี้ได้ดิฉันคิดว่าเราจะทำอะไรเป็นระบบมากขึ้น

วันนี้ได้เห็นภาพของผู้ที่ทำงานเกิดขึ้นทำมายาวนานมันอยู่ในจิตสำนึกสาธารณะค่อนข้างสูงเราเห็นการทำงานในปัจเจกในครอบครัวเห็นองค์ความรู้ในเรื่องจริยธรรม เรื่องสิ่งแวดล้อม self esteem มากมายโดยการใช้สื่อดิฉันคิดว่าเวทีนี้จะนิยามอย่างไรก็ได้ ซึ่งเป็นนวัตกรรมมีคนหลากหลายประสบการณ์หลากหลายความคิดได้มาแลกเปลี่ยนกันจะทำอย่างไรให้ตรงนั้นมันมีขอบเขต ให้ทุกคนเรียนรู้ด้วยตัวเองเรียนรู้ด้วยความสุขเขาบอกว่าสิ่งที่สังคมผลิตซ้ำแสดงว่ามันดีเพราะฉะนั้นเราก็ผลิตซ้ำแต่สิ่งดี ผลิตซ้ำอย่างไรให้เหมาะกับบริบท

น่าจะต่อยอดการมีเวทีที่พบกันให้มีอยู่บ่อยๆ และสิ่งที่น่าจะต่อยอดคือการสังเคราะห์กระบวนการในการทำงานแล้วก็การดูแนวทางที่จะพัฒนาเด็กว่าเราต้องการจะพาไปถึงจุดใด อะไรที่เป็นจุดสำคัญ ต้องการการสังเคราะห์ลงไปอีกการสังเคราะห์คนทำงานเอง และสิ่งที่ยังไม่ค่อยมีก็คือการเริ่มจากฐานความคิดของเด็กที่มีอยู่และยกระดับไปที่ละขั้นๆ เราทำงานพยายามให้เด็กเรียนรู้ก็คือการให้เด็กมีส่วนร่วมหรือทำประโยชน์ทางสังคมเด็กที่มีปัญหาไม่ใช่เด็กที่ไม่มีศักยภาพที่จะทำอะไรเพื่อสังคม ตรงนี้คิดว่ามันมี 2 step คือ step ที่ทำให้เด็กตระหนักคุณค่า และอีก step เด็กเห็นว่าตัวเองสามารถที่จะทำอะไรได้เป็นรูปธรรมในการขับเคลื่อนทางสังคมแล้วก็อยากเห็นเวทีที่มีการร่วมสังเคราะห์

การจัดเวทีอยากให้อีกครั้งต่อไป การจัดเวทีไม่น่าจะจำกัดการเปิดวงพูดคุยเท่านั้น น่าจะมีทั้งกระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยน และในขณะเดียวกันน่าจะมีนิทรรศการ และเห็นว่าน่าจะมีการเพิ่มเวลาอีก 1 วัน

อาจารย์ขวัญดี อัคราวุธชัย :

จะอย่างไรข้อมูลที่ได้วันนี้ น่าจะถูกสังเคราะห์และรวบรวมต้อนไปโดย สกว. แลค่อยๆ แยกออกมาว่า จะแก้ไขปัญหายังไร ผู้ที่ติดกับปัญหาจะไม่มีทางเห็นทางแก้

ความต้องการสานต่อของผู้ร่วมสัมมนา

จากการตั้งคำถามว่า : อยากเห็นอะไรเกิดขึ้นหลังจากเวทีนี้ หรืออยากทำอะไรต่อไป ผู้ร่วมสัมมนาแสดงความต้องการดังนี้

เครือข่ายเรียนรู้

- แลกเปลี่ยนข้อมูลภาคสนามในการทำงานร่วมกัน
- อยากให้มีการเคลื่อนไหวขององค์กรต่างๆแบบนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- สถานภาพ (การพัฒนา) เด็กและเยาวชนภาคเหนือ
- ร่วมกันทวิสต์แต่ละองค์กรเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับเด็กเพื่อยกระดับองค์ความรู้ให้กับองค์กรและตัวเอง
- จัดอบรมอย่างท้องถิ่นบางองค์กรที่ (ปฏิบัติ) แล้วประสบผลสำเร็จส่งองค์กรอื่นๆโดยวิธีการธรรมชาติ
- เราเหมือนเป็นผู้ผลิตน้องใหม่ที่ไกลศูนย์กลางซึ่งผู้บริหารจัดกลุ่มเด็กที่เราใส่ใจต้องการให้พวกเขาได้รับสินค้าที่มีคุณภาพวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตบางครั้งในชุมชนยังค้นไม่พบและยังไม่มีเทคนิคในการนำมาใช้จากเวทีนี้ทำให้ได้รับทราบถึงเทคนิคการใช้วัตถุดิบทั้งในชุมชนและแหล่งอื่นคิดว่าเวทีต่อไป"เอื้ออำนวยการมาคงได้รับการเข้าร่วมอีก"
- น่าจะมีการจัดเวทีร่วมกันอีกหลายครั้ง

เครือข่ายปฏิบัติงาน

- จะเกาะเกี่ยว/ เชื่อมโยง/ หนุนช่วยกันได้อย่างไร ไม่เฉพาะในจังหวัดที่ทำงานเท่านั้นเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งคนทำงานและกลุ่มเป้าหมาย (ไม่จำเป็นต้องมองความสำเร็จ) เราจะขับเคลื่อนกันอย่างไรต่อไป
- การเชื่อมโยงข้อมูลองค์กรที่ทำงานร่วมกัน
- ภาพรวมของแนวทางในการทำงานแบบประสานความร่วมมือ(องค์กรรวม)พูดถึงความจริงเพื่อความหลากหลายในพื้นที่และวิธีการทำงาน
- เครื่องมือที่เป็นปัญหา , ทรัพยากร , สื่อ , บุคลากร , งบประมาณ เพื่อแบ่งปันกันและกัน
- ให้มีการแลกเปลี่ยนกระบวนการของเครือข่ายธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อมองหาปัจจัยและเงื่อนไขที่เป็นตัวทำให้เครือข่ายธรรมชาติเกาะกุมกันอยู่
- แลกเปลี่ยนแนวคิดกระบวนการทำงานร่วมกัน

สังเคราะห์องค์ความรู้

- สังเคราะห์องค์ความรู้กระบวนการเรียนรู้จากการทำงานครอบครัวและเยาวชน
- เวทีการสร้างสถานภาพและการสังเคราะห์ให้ชุมชนได้รับรู้ประชาคมเด็กและเยาวชน

- เห็นด้วยกับการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้มาสู่การสังเคราะห์เพราะเชื่อว่ากระบวนการนี้ต้องการการชี้แนะเพิ่มพูนความชัดและแนวทางการดำเนินงานต่อไป
 - นำกระบวนการ / วิธีการในการพัฒนาเด็กเยาวชนมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขต่อไป
 - การสังเคราะห์องค์ความรู้ของคนทำงาน
 - อยากให้มีการถอดบทเรียนองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละองค์กรจัดพิมพ์เผยแพร่
 - ถอดบทเรียนองค์กรให้เป็นชุดความรู้แลกเปลี่ยนเผยแพร่เพื่อเพิ่มการเรียนรู้ให้กับองค์กรอื่นๆ
 - ถอดบทเรียนในกลุ่มย่อยมากขึ้นให้มีผู้ช่วยเจ้าของกระบวนการถอด(ถอดเองอาจไม่ชัดเจน)
 - แลกเปลี่ยนบทเรียนหาข้อมูลจุดอ่อน จุดแข็งแต่ละองค์กรนำเสนอแนะกันและกัน
- กำหนดเป้าหมายการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็ก*
- ร่วมค้นหาเป้าหมายที่แท้จริงร่วมกันเพื่อที่จะได้เดินสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างมีความหวัง
- การสนับสนุน*
- การพัฒนาศักยภาพการทำงานเฉพาะด้าน
 - ศึกษารูปแบบการจัดการการสนับสนุน
- ข้อเสนอเกี่ยวกับเวที*
- ขอเสนอแนะแนวความคิดทางด้านจิตใจเด็กไทย เพราะที่ประชุมขาดการเล็งเห็นศักยภาพของเด็กมีแต่การปรับปรุงและปฏิบัติไปอย่างเดียว
 - เวทีการแลกเปลี่ยนในอนาคตควรเพิ่มเวลาปรับรูปแบบเสริมให้ดีทั้งการสัมมนาแลกเปลี่ยนและมีการจัดแสดงนิทรรศการหรือการนำเสนอ/ การแสดงกิจกรรมของแต่ละกลุ่มที่ทำงานตามความถนัด
 - สร้างบรรยากาศแห่งการแลกเปลี่ยนเพิ่มขึ้น เสริมให้การเรียนรู้สนุกสนาน จะเกิดพลังในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้น
 - สกว.ต้องการให้เกิดกระบวนการแบบไหน ? หนุนช่วยคนทำงานอย่างไร ? (นอกจากสนับสนุนงบประมาณ) เปิดใจถึงความต้องการ/ แนวคิดจริงๆ คนทำงานจะได้เข้าใจไม่คลุมเครือไม่คิดว่าเป็นการฉกฉวย DATA เพราะทำงานหลายด้านเหลือเกิน
 - รูปแบบการพูดคุย (เพื่อความสัมพันธ์และเอื้ออาทรระหว่างเพื่อน)
 - เสียเวลาที่ไม่พอสำหรับการสังเคราะห์กระบวนการว่ากระบวนการเรียนรู้ในระบบมีอยู่หลากหลายที่รูปแบบแต่ละรูปแบบมีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไรแต่เป็น 1 วันที่ได้รับประโยชน์พอสมควร

แนวทางการจัดการศึกษา “ศูนย์การเรียนรู้”¹

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ส่วนที่ 1 : การรวบรวมสถานการณ์และองค์ความรู้เบื้องต้น²

การรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้วางแผนในการนำเสนอข้อมูลใน 4 ประเด็นหลัก คือ

1. การจัดการศึกษาของภาคประชาชนภายใต้บริบทใหม่ของสังคมและภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
2. ประมวลและวิเคราะห์การจัดการศึกษาทางเลือกที่มีอยู่ในประเทศไทย เพื่อให้เห็นภาพรวมของ “การศึกษาทางเลือกทั้งระบบ”
3. ตั้งคำถามเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับองค์ประกอบอื่นๆ ของสังคมอันประกอบด้วย อบต. ชุมชนและเครือข่ายชุมชน สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชนหน่วยงานของรัฐ
4. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและกฎกระทรวงที่อาจมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาทางเลือกชุมชน

¹ จัดขึ้นเมื่อวันที่ 22-23 สิงหาคม 2545 ณ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ โดยมีองค์กรร่วมจัด ได้แก่ : สภาการศึกษาภาคประชาชน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, โครงการประสานงานวิจัยเพื่อพัฒนาสังคม สกว. และโครงการวิจัยศึกษาทางเลือก : ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์ สกว.

² มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับผู้เข้าร่วมสัมมนา และใช้เปิดประเด็นการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อการสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษา “ศูนย์การเรียนรู้” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยเน้นศูนย์การเรียนรู้ที่จัดตั้งโดยชุมชนเป็นสำคัญ

1. การศึกษาภาคประชาชนในบริบทใหม่ของสังคม

การพัฒนาคนและการสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจฐานรากเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการแก้วิกฤติของสังคมและประเทศ ระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ดังกล่าว แต่ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาในระบบของไทยไม่เข้มแข็ง ไม่เอื้อ และไม่เพียงพอต่อการสร้างคนและสร้างฐานความรู้เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งจากฐานราก

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสามทศวรรษ พัฒนาการและความเคลื่อนไหวของภาคประชาชนได้นำไปสู่การสรุปและทบทวนตนเอง เกิดเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนในระดับรากหญ้า และเป็นเครือข่ายการศึกษาทางเลือกที่มีพลวัตรต่อการขับเคลื่อนสังคมระดับฐานราก

พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ระบบและวัฒนธรรมการเรียนรู้ของไทย มีหลักการสำคัญเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนไทยในทุกระดับ สนับสนุนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมไปถึงการปรับโครงสร้างการบริหารให้เกิดเอกภาพเชิงนโยบาย แต่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ (มีการปรับโครงสร้างกระทรวงและการจัดตั้งเขตการศึกษาเพื่อให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษาของท้องถิ่นมากขึ้น) การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

ถึงแม้ว่าแรงเฉื่อยที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะมาจากภาคการเมือง ความล้าหลัง และความหวงอำนาจของฝ่ายราชการบางพวก ความอ่อนแอของ ครู และการไม่ได้รับการสนับสนุนจากสังคมที่แรงและมีพลังเพียงพอ ทำให้หลายฝ่ายมีข้อวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงสู่อนาคตที่พึงประสงค์ กระนั้นก็ตาม แรงผลักดันตาม พ.ร.บ.การศึกษา จะมีส่วนสำคัญต่อการขยายพื้นที่และโอกาสการจัดการเรียนรู้ให้กับภาคประชาชนหรือชุมชนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพในการสร้างทางเลือกทางการศึกษาที่จะปั้นแต่งอนาคตของชุมชนและเพื่อลูกหลานในอนาคต

1.1 การศึกษาภาคประชาชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงเชิงแนวคิดและโครงสร้าง

เพื่อให้เห็นพัฒนาการของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงใคร่ขอเสนอข้อมูลบางประเด็นพอสังเขปดังนี้

• แนวคิดและหลักการสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วย

- (1) เน้นการพัฒนาคนไทยให้มีศักยภาพสูงขึ้น เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต และความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- (2) การจัดการศึกษาไทย เป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (3) การจัดการศึกษามีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจ และมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาสูงขึ้น
- (4) ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เป็นครู ณาจารย์ และบุคลากรมืออาชีพ
- (5) มีการระดมสรรพกำลัง เพื่อการจัดการศึกษา
- (6) บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถาบันต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น
- (7) จัดการศึกษาอย่างหลากหลาย มีการใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างเหมาะสม

• ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 75 ให้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชกฤษฎีกาออกตามความในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชนเพื่อทำหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงานตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 5 ของพระราชบัญญัตินี้
 - (2) เสนอการจัดระบบครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาใหม่ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 7 ของพระราชบัญญัตินี้
 - (3) เสนอการจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 8 ของพระราชบัญญัตินี้
 - (4) เสนอแนะเกี่ยวกับการร่างกฎหมายเพื่อรองรับการดำเนินงานตาม (1) (2) และ (3) ต่อคณะรัฐมนตรี
 - (5) เสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่บังคับใช้อยู่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตาม (1) (2) และ (3) เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะรัฐมนตรี
 - (6) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยองค์การมหาชน
- ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนประกอบด้วย

โดยในขณะนี้ สปศ. ได้ทำร่างเสนอคณะรัฐมนตรีตามภารกิจใน พรบ.การศึกษาฯ เรียบร้อย แล้ว ตั้งแต่วันที่ 25 เมษายน 2544

• เพื่อรองรับการปรับโครงสร้างกระทรวงใหม่ กระทรวงศึกษาธิการในขณะนี้ได้จัดเตรียมกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ 9 เรื่อง ดังนี้

- (1) ร่าง พรบ.การศึกษาภาคบังคับ
- (2) ร่างกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุเด็กเพื่อเข้ารับการศึกษภาคบังคับ
- (3) ร่างกฎกระทรวงเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (4) ร่างกฎกระทรวงกำหนดระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (5) ร่างกฎกระทรวง เรื่องสิทธิของคณาธิการในการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา
- (6) ร่างกฎกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภททางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (7) ร่างกฎกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (8) ร่างกฎกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งระดับและการเทียบระดับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
- (9) ร่างระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การเทียบโอนผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา

• คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา ได้เห็นชอบ 20 แผนงานในการปฏิรูปการศึกษา ของทุกกรม โดยให้มิศูนย์ปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานประสานงาน ประกอบด้วยแผนงานดังนี้

- (1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
- (2) แผนงานจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ
- (3) แผนงานการจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัย (อายุ 0-5 ปี)
- (4) แผนงานปฏิรูปการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ

- (5) แผนงานจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- (6) แผนงานปฏิรูปและส่งเสริมการศึกษาของเอกชน
- (7) แผนงานส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- (8) แผนงานส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
- (9) แผนงานส่งเสริมการพลศึกษาและการกีฬา
- (10) แผนงานพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- (11) แผนงานประกันคุณภาพการศึกษา
- (12) แผนงานเทียบโอนผลการศึกษาทุกระดับการศึกษา
- (13) แผนงานปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
- (14) แผนงานปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- (15) แผนงานการปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- (16) แผนงานส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (17) แผนงานส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
- (18) แผนงานประชาสัมพันธ์การปฏิรูปการศึกษา
- (19) แผนงานปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (20) แผนงานปฏิรูปการเรียนรู้

• **กองทุนทางการศึกษา** ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติให้มีการจัดตั้ง 6 กองทุน ด้วยกัน ประกอบด้วย

- (1) กองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ตามมาตรา 52 วรรคสอง (วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษา)
- (2) กองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ตามมาตรา 55 วรรคสอง (เพื่อสนับสนุนผู้ที่มีผลงานเด่น และเสียสละ)
- (3) กองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย ตามมาตรา 60(2) (เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา)
- (4) กองทุนกู้ยืมให้สถานศึกษาเอกชน ตามมาตรา 60(6) (เพื่อให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาและพึ่งตัวเองได้)
- (5) กองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของรัฐและเอกชน ตามมาตรา 60(7) (เพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งกองทุนต่างๆ นอกเหนือจากที่บัญญัติใน พ.ร.บ.การศึกษาฯ)
- (6) กองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตามมาตรา 68 (เพื่อให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการศึกษา)

• **แนวทางการจัดโครงสร้างบริหารจัดการ**

◆ **การปรับโครงสร้างระดับมหภาค**

เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจากกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะราชการรวมศูนย์ไปสู่การเป็นกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภา หรือในรูปคณะกรรมการจำนวน 4 องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม

มีสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ ทำหน้าที่พิจารณาเสนอโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ รวมทั้งพิจารณากลับกรองกฎหมายและกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติ

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษา การติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผล โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการ

คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รับผิดชอบดูแลด้านศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม

♦ การจัดการศึกษาระดับเขตการศึกษา

ในการปรับโครงสร้างและระบบบริหารการศึกษาใหม่ได้ ยึดหลักความมีเอกภาพ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างแท้จริง โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจนั้นต้องให้หน่วยปฏิบัติในระดับพื้นที่สามารถสะท้อนศักยภาพและความต้องการของชุมชนและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การแบ่งเขตศึกษามีแนวคิดที่จะยึดพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตละม้ายคล้ายคลึงกันเพื่อความสมานฉันท์ของชุมชนและประชาชน และต้องมีจำนวนประชาชนที่มีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง (ประมาณ 120,000-200,000 คน) เพื่อให้การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างดีที่สุด อย่างไรก็ตาม ในตอนหลังได้มีการเปลี่ยนแนวคิดโดยยึดเอาเกณฑ์การแบ่งเขตโดยใช้อำเภอเป็นสำคัญ และเพิ่มเติมความสะดวกด้านการคมนาคมขนส่ง

เขตพื้นที่การศึกษาและคณะกรรมการจะมีบทบาทที่สำคัญต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาและสาระทางการเรียนรู้ที่ดี สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

♦ ระดับโรงเรียน

การเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียนมีสาระที่สำคัญ 2 ประการ

ประการที่หนึ่ง โรงเรียนหรือสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาจะต้องมีคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนของชุมชนหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมและการเรียนการสอนของลูกหลานในโรงเรียน

ประการที่สอง คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเป็นผู้กำหนดหลักสูตรแกนกลาง ให้สถานศึกษาทำหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้ให้การตรวจสอบและรับรองสาระที่โรงเรียนได้จัดทำขึ้น

♦ การมีส่วนร่วมของอบต.

พรบ.การศึกษาฯ ยังเปิดโอกาสให้อบต.มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับก็ได้ตามความพร้อมและความเหมาะสมของท้องถิ่น แต่ทั้งนี้จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินจากกระทรวง

นัยยะการมีส่วนร่วมของอบต.นี้ สะท้อนให้เห็นช่องโอกาสที่เครือข่ายการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในระบบหรือการศึกษาทางเลือกต้องพยายามทำความเข้าใจและยกระดับความสามารถของอบต.ให้ทำหน้าที่เป็น "อบต.ศึกษา" ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ "อบต.รับเหมา" ที่เน้นสร้างวัดมากกว่าสร้างความรู้

กล่าวโดยสรุป การทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการศึกษาทั้งในระดับแนวตั้ง และในระดับแนวนอนเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายทั้งในสองระดับ

เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการศึกษาที่เพิ่มขีดความสามารถการเรียนรู้และความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชนและชุมชน

นอกจากนั้น ยังอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบและแนวทางจัดการศึกษาทางเลือกนั้นมีหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นการจัดการศึกษาโดยชุมชนหรือเครือข่ายชุมชนในรูปของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในรูปของการเรียนในระบบโรงเรียน หรือแบบกึ่งในระบบ กึ่งนอกระบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อม ศักยภาพ และความต้องการของชุมชนภายใต้หลักคิดและปรัชญาที่สมาชิกของชุมชนตั้งไว้ร่วมกัน รวมไปถึงความสามารถในการสื่อสารกับองค์กรประกอบ อื่น ๆ (เช่น อบต. โรงเรียน) ให้ทำความเข้าใจและมีโลกทัศน์ที่กว้างเพื่อรวมหัว รวมแรง รวมเงิน สร้างอนาคตที่พึงประสงค์ของท้องถิ่น

♦ **เปรียบเทียบโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการกับโครงสร้างใหม่ของกระทรวงศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม** (ยังอาจมีการเปลี่ยนแปลง)

กระทรวงศึกษาธิการ	กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
• หน่วยงานระดับกรม 14 กรม • หน่วยงานส่วนภูมิภาค 1,962 หน่วยงาน ระดับเขต 12 หน่วยงาน ระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดรวม 300 หน่วยงาน ระดับอำเภอ ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอรวม 1,650 หน่วยงาน • บุคลากรในหน่วยงานบริหารการศึกษาเฉพาะส่วนภูมิภาคมีทั้งสิ้น 29,875 อัตรา • งบประมาณเพื่อการบริหารรวม 9,700 ล้านบาท • ในระยะยาวตามธรรมชาติของระบบราชการก็จะมี การขยายอัตราที่จะทำให้งบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง	• หน่วยงานระดับกรม 5 กรม • หน่วยงานส่วนภูมิภาค 295 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา • บุคลากรใน 295 เขตพื้นที่รวมทั้งสิ้น 20,650 อัตรา • งบประมาณเพื่อการบริหารลดเหลือ 5,600 ล้านบาท • ในระยะยาวตำแหน่งหลายตำแหน่งที่คงไว้ในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อไม่ให้กระทบบุคลากรเดิมก็จะยุบตามการเกษียณอายุทำให้ค่าใช้จ่ายจะลดลงอย่างต่อเนื่อง

• ตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งเขตการศึกษา 4 ประการ ประกอบด้วย (หมายเหตุ : ยังไม่มีข้อสรุป)

- (1) จำนวนประชากรในเขตน่าจะตกราว 150,000-200,000 คน
- (2) จำนวนสถานศึกษาในเขตประมาณ
- (3) เขตการปกครองใช้เขตอำเภอเป็นหลัก
- (4) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ การคมนาคม และการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบไปกับการพิจารณาไปถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

(มีการเสนอว่า น่าจะกำหนดออกมาเป็น 295 เขต แต่ละเขตมีลักษณะโดยเฉลี่ย คือ ประชากร 193,209 คน จำนวนสถานศึกษาที่ดูแลเฉลี่ย 126 แห่ง จำนวนเขตที่คลุม 2-5 อำเภอ มี 225 เขต คลุมทั้งอำเภอมิ 26 เขต คลุมทั้งจังหวัดมี 7 เขต คลุมถึง 7 อำเภอมิ 1 เขต สำหรับกรุงเทพฯ แบ่งเป็น 6 เขต)

• งบประมาณด้านการศึกษาของประเทศ มีประมาณ 200,000 ล้านบาท หรือประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณแผ่นดิน มีหน่วยบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการอยู่เกือบ 2,000 แห่ง ใช้คนร่วม 30,000 คน

• คณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ มี 55 แห่ง มีบัณฑิตปีละ 29,000 คน ในระดับปริญญาตรีเข้าใหม่ปีละกว่า 44,000 คน อัตราว่างแค่ปีละ 4,500 คน และบรรจุจริงแค่ประมาณ 2,000 อัตรา 5 ปีข้างหน้าจะมีครูเกินสะสมถึง 20-25 เท่า ครูของครูหรือจำนวนอาจารย์ในคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์มี 4,400 คน จะเกษียณอายุภายใน 10 ปี (2554) 2,263 คน (ร้อยละ 51.4) เฉพาะปริญญาเอกจะเกษียณถึงร้อยละ 63.5 ปัจจุบันมีครูกว่า 500,000 คน

นอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างการศึกษา มีความเคลื่อนไหวที่สำคัญบางประการที่ควรกล่าวเปิดประเด็นไว้ ได้แก่

• **การกระจายอำนาจและทรัพยากรสู่ส่วนท้องถิ่น** อบต. จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ของท้องถิ่น ถ้า อบต. มีความเข้าใจและสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของท้องถิ่น ระบบการศึกษาของท้องถิ่นก็จะเอื้อต่อการพัฒนาคนและการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ถ้า อบต. ขาดวิสัยทัศน์ ก็อาจเป็นตัวขัดขวางกระบวนการเปลี่ยนแปลง แต่ทั้งสองกรณี ปัจจัยความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้อยู่คงขึ้นกับความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านหรือเครือข่ายชุมชนเป็นสำคัญ

• **การริเริ่มจัดตั้งสถาบันวิสาหกิจชุมชน** โดยความร่วมมือของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และมูลนิธิหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการวิจัยพัฒนา การทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง และส่งเสริมการทำวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ

• **ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)** ร่วมมือกับทบวงมหาวิทยาลัยจัดทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มุ่งหวังให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยของรัฐทั้ง 24 แห่ง นำความรู้และเทคโนโลยีไปถ่ายทอดและปรับแต่งให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีการดำเนินงานใน 5 โครงการ ประกอบด้วยโครงการสร้างเครือข่ายมหาวิทยาลัยกับชุมชน โครงการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากร ความรู้และทักษะชุมชน โครงการพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากรอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเข้มแข็งชุมชน โครงการถ่ายทอดเทคโนโลยี ระบบต้นแบบ โรงงานต้นแบบ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และโครงการพัฒนาบัณฑิต โครงการนี้จะสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิชาการกับชาวบ้าน

• **การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ** ที่จะเอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลความรู้และการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ระหว่างเครือข่ายการเรียนรู้ในประเทศและวิทยาการความรู้จากต่างประเทศ มีกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้องที่ภาคประชาชนต้องติดตาม ได้แก่ พ.ร.บ.องค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 9 ด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และ พ.ร.บ.การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้ทั่วถึงเท่าเทียมกัน

ที่สำคัญคือ การจัดทำกฎหมายและกฎกระทรวง ที่จะเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่

1.2 สิทธิและการมีส่วนร่วมในการจัดและบริหารการศึกษาของภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หากเราพิจารณากฎหมายการศึกษาฉบับใหม่ที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ จะพบว่า กฎหมายได้ระบุถึงสิทธิและการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองก็ดี ชุมชนก็ดี ตลอดจนองค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอื่นๆ ที่นอกเหนือ

จากหน่วยงานรัฐส่วนกลาง ในการที่จะมีสิทธิมีเสียงเข้ามาร่วมจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานของตัวเอง ตามแนวทางที่ต้องการมากขึ้น ซึ่งสามารถประมวลออกมาได้ ดังนี้

ด้านหลักการของการจัดการศึกษา

- มาตรา 9(6) การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก การมีส่วนร่วม ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ด้านสิทธิและสิทธิประโยชน์

- มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

- มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- (1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตร หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล
- (2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด
- (3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

- มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับ สิทธิประโยชน์ ตามควรแก่กรณี (รายละเอียดกฎหมายกำหนดเช่นเดียวกับมาตรา 13 (1) (2) (3))

- มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

- (1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของ สถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น
- (2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือ ศาสนาอื่น
- (3) ศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

- มาตรา 61 ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

ด้านแนวทางการจัดการศึกษา

- มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน

สังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

ด้านการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ

- มาตรา 33 วรรค 2 ให้ คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีเป็นประธาน กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน

- มาตรา 35 องค์ประกอบของคณะกรรมการตามมาตรา 34 (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ประกอบด้วย กรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน

- มาตรา 38 วรรค 2 คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

- มาตรา 40 ให้มี คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

(หมายเหตุ มาตรานี้ไม่ใช้บังคับกับมาตรา 18(1) และ (3) คือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และศูนย์การเรียนรู้ และใช้บังคับได้กับโรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น)

ด้านมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

- มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน...

ด้านบุคลากรทางการศึกษา

- มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

2. การศึกษาทางเลือก : ภูมิทัศน์ในการจัดการศึกษาภาคประชาชน

2.1 นิยามและความหมายของ “การศึกษาทางเลือก”

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังไม่คำนิยาม “การศึกษาทางเลือก” ที่ชัดเจน แต่ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้คำนิยามของการศึกษารูปแบบต่างๆ ไว้ดังนี้

- มาตรา 15 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- (1) **การศึกษาในระบบ** เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน
- (2) **การศึกษานอกระบบ** เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม
- (3) **การศึกษาตามอัธยาศัย** เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

อย่างไรก็ดี ได้มีการให้นิยามและความหมายของการศึกษาทางเลือกไว้ในหลายที่หลายแห่งดังนี้

“ การศึกษาทางเลือก คือ การศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งมีทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ”

“ การศึกษาทางเลือก คือ การจัดการศึกษาที่ไม่ใช่การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน และไม่ใช้การจัดการโดยรัฐ”

“ ปรัชญาการศึกษาองค์รวม และการศึกษาทางเลือก เป็นความพยายามสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่ต่างออกไปจากเดิม เพื่อการค้นพบพื้นที่ที่เป็นอิสระของตน ท่ามกลางการอยู่ร่วมกันอย่างไม่แปลกแยกกับสังคมสมัยใหม่”

“ การศึกษาทางเลือกเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและธรรมชาติ เพราะธรรมชาติและชุมชนเป็นชุมชนทรัพยากรที่เราสามารถค้นพบความรู้ได้ไม่รู้จักหมด”

โครงการศึกษาทางเลือก : ฐานข้อมูลและการวิเคราะห์เบื้องต้น ได้จัดสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องเมื่อวันที่ 26-27 พฤษภาคม 2545 และได้ประมวลข้อคิดเห็นจากที่ประชุมเพื่อสร้างความชัดเจนขึ้นมาอีกระดับหนึ่งว่า “การศึกษาทางเลือก” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ ที่อยู่ในขอบข่าย ดังต่อไปนี้

1. เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์-เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงและสังคมของผู้เรียน
2. มีกระบวนการเรียนรู้ หรือเป็นการเรียนรู้ที่มีกระบวนการถ่ายทอด มุ่งองค์ความรู้ และมีความต่อเนื่อง
3. มีการจัดการ และกระบวนการจัดการที่เกิดการมีส่วนร่วม

4. มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องหรือชุมชน
5. มีเนื้อหา รูปแบบ และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายแตกต่างกันไป
6. เป็นการเรียนรู้ที่อยู่นอกระบบการศึกษาที่เป็นทางการ และไม่อิงกับหลักสูตรที่เป็นทางการ
7. มีเจตนาการเรียนรู้เพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ วัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิต ด้านศักยภาพตัวตน ด้านโลกทัศน์-ความรู้ ด้านสังคม-ชุมชน เป็นต้น
8. เป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนรู้

ในที่นี้ จะใช้ความหมายของการศึกษาทางเลือกที่อาจเป็นการศึกษาในระบบหรือนอกระบบโรงเรียนก็ได้ แต่มีพื้นฐานสำคัญที่การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยชุมชนท้องถิ่น ต้องมุ่งหาแนวทางการสร้างทางเลือกของการเรียนรู้สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข

2.2 การจัดกลุ่มการศึกษาทางเลือก

ปัจจุบันมีกลุ่มที่จัดการศึกษาทางเลือกอยู่หลายกลุ่ม กระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีแนวทางการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดและปรัชญาของตน การจัดการเรียนการสอนก็มีหลายลักษณะหลากหลาย มีทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา บางกลุ่มยังจัดการศึกษาให้ผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งในที่นี้จะเน้นที่การศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งเราสามารถจำแนกกลุ่มที่จัดการศึกษาทางเลือกออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

2.2.1 กลุ่มโรงเรียนทางเลือกและนวัตกรรม

(จัดตามเอกสารร่างรายงานการวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาทางเลือกโดยสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดย นพ.พร พันธุ์โอสถ)

เป็นกลุ่มที่นำแนวคิดทางการศึกษาใหม่ ๆ มาสู่ระบบการศึกษาของไทย มีทั้งที่จัดแนวการสอนในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนในรูปของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง กระจายทั่วประเทศ แต่ละแห่งจะมีแนวคิดและปรัชญาการศึกษาที่เป็นของตน สถานศึกษาในกลุ่มนี้ เช่น

1) โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ก่อตั้งเมื่อปี 2522 โดยพิภพ-รัชนี้ ธงไชย สองสามีภรรยา ผู้บุกเบิกการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย ใช้แนวทางของโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ แห่งประเทศอังกฤษ ถือเป็นโรงเรียนเอกชน สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เปิดสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 หลักการของโรงเรียน คือ ให้เสรีภาพและประชาธิปไตย มีความเชื่อว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ถ้าเด็กมีความพร้อมและมีความสุขที่จะเรียน ดังนั้นจึงให้อิสระแก่เด็กในการเลือกกิจกรรมโดยอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้โรงเรียนหมู่บ้านเด็กยังได้นำหลักการจากพุทธศาสนาปรับใช้กับแนวคิดแบบซัมเมอร์ฮิลล์และเกษตรกรรมธรรมชาติอีกด้วย

สำหรับเด็กที่เข้ารับการศึกษานี้มีจำนวน 140 คน ทั้งหมดเป็นเด็กด้อยโอกาสหรือเด็กกำพร้า ที่ได้รับการช่วยเหลือมา

2) โรงเรียนสัมมาสิกขา แนวความคิดของโรงเรียนกลุ่มนี้คือ ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มสันติอโศก ประมาณ 8 ปีมาแล้ว โดยได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมี 6 สาขา มีเด็กนักเรียนประมาณ 500 คน จัดการศึกษาในระดับมัธยมต้นและปลาย ยกเว้นที่ ตรีสะเกษ รับนักเรียนตั้งแต่ประถมถึงมัธยมต้น แนวทางของโรงเรียนนี้ให้ความสนใจต่อเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การพึ่งพาตนเอง ผ่านการปฏิบัติในชีวิตจริง นอกจากนี้ยังขยายขอบเขตการพึ่งพาตนเองไปสู่การช่วยเหลือชุมชน และสังคมภายนอก การเรียนรู้ในหลาย ๆ ส่วนจะเป็นการลงมือปฏิบัติที่ใช้วิถีคิดใหม่ เช่น การเกษตรปลอดสารพิษ

3) **โรงเรียนสัตยาไส** เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ก่อตั้งเมื่อปี 2535 โดย ดร.อาจอน ชุมสาย ณ อยุธยาและคณะ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากท่านศรีสัตยาไส บาบา โรงเรียนสัตยาไสให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ในด้านคุณธรรมไปพร้อมๆ กับความรู้ เพราะตระหนักว่าในความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีสำนึกทางจิตวิญญาณ มีอุปนิสัยที่ดีงาม ความคู่กันไปด้วย

ปัจจุบันมีนักเรียนประมาณ 150 คน ทั้งหมดเป็นนักเรียนประจำ เปิดสอนระดับประถมและมัธยมต้น และมีโครงการขยายไปถึงระดับมัธยมปลาย และอาจจะถึงระดับอุดมศึกษา

4) **โรงเรียนหอหัตมรรค** รู้จักกันในเมืองไทยว่า นิโอ-ฮิวแมนนิสต์ เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดแบบขยายจิตใจ ให้มีความรักและเอาใจใส่ ดูแลทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต รวมทั้งใช้ชีวิตอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ

กลุ่มที่ใช้แนวคิดนี้ในไทย คือ มูลนิธิมนุษยธรรม กรุงเทพฯ และมีหน่วยงานที่ทำงานกับเด็กอยู่ 2 แห่ง คือ ที่กาญจนบุรี และชุมพร มีเด็กประมาณ 70 คน เป็นเด็กด้อยโอกาสที่รับมาจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กและมูลนิธิคุ้มครองเด็ก และกรมประชาสัมพันธ์สงเคราะห์

นอกจากนี้ยังมีอีกกลุ่มที่นำบางส่วนของแนวทางนี้มาประยุกต์ใช้กับระบบการศึกษาไทย คือโรงเรียนอมตยกุล ซึ่งก่อตั้งโดย ดร.เกียรติวรรณ อมตยกุล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เปิดสอนอนุบาลถึงมัธยมศึกษา

5) **แนวพุทธธรรมประยุกต์** มีอยู่หลายกลุ่มด้วยกัน แต่ละกลุ่มมีทิศทางที่แตกต่างกันไปตามความรู้ความเข้าใจของตน เช่น ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร เปิดรับระดับอนุบาลและเริ่มสอนในระดับมัธยมต้น โรงเรียนมีนประสาธ สำหรับต่างจังหวัดก็มี เช่น บ้านสวนเด็ก-ชุมชนสายรุ้ง จ.ชัยภูมิ ซึ่งอิสรา คงคารัตนกุล เป็นผู้เริ่มต้น ปัจจุบันมีผู้เข้าร่วมและขยายตัวออกเป็นหลายกลุ่มดำเนินงานด้านต่างๆ รายรอบชุมชนที่ตั้ง

6) **การศึกษามอนเตสซอรี** ดูเหมือนจะเป็นแนวคิดที่รู้จักกันมาที่สุดในหมู่นักการศึกษาของไทย โรงเรียนที่นำแนวคิดนี้มาใช้อย่างจริงจังคือ โรงเรียนอนุบาลกรแก้ว สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เปิดตั้งแต่ปี 2527 มีเด็กประมาณ 90 คน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนตามแนวคิดนี้ที่ตั้งเป็นโรงเรียนทางเลือกอีกที่เชียงรายและภูเก็ต

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีสถานดูแลเด็กก่อนวัยเรียนอีกหลายแห่งอ้างว่าใช้แนวทางการศึกษานี้ แต่ในความจริงได้ถูกปรับเปลี่ยนจนไม่เหลือหลักการเดิม

7) **กฤษณมูรติ** เป็นกลุ่มที่ใช้ปรัชญาความคิดขอ ให้มีความสำคัญกับอิสรภาพที่แท้ ซึ่งปราศจากพันธนาการทั้งปวง ไม่ให้ความสำคัญกับรูปแบบ พิธีกรรม แต่ให้ความสนใจกับการขบคิด การเฝ้าสังเกต เพื่อความเข้าใจด้วยตนเอง รวมทั้งการสนทนาแลกเปลี่ยนความเห็นที่นำไปสู่ข้อสรุปทางความคิด ปัจจุบันกลุ่มที่จัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ คือโรงเรียนริมแม่น้ำของไหลบุลย์ ที่ปกร ที่กาญจนบุรี และที่สวนสายน้ำ จ.สงขลา ซึ่งอยู่ในระหว่างการจัดตั้ง

8) **การศึกษาวอลดอร์ฟ** เป็นแนวทางตามดร.รูดอล์ฟ สไตเนอร์ ชาวออสเตรีย ปัจจุบันมีโรงเรียนวอลดอร์ฟกว่า 600 แห่ง และโรงเรียนอนุบาลนับพันแห่ง ในกว่า 50 ประเทศ สำหรับประเทศไทยมีมูลนิธิวอลดอร์ฟปัญญา ที่จัดการศึกษาตามแนวทางนี้ในระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา มาตั้งแต่ปี 2539 มีนักเรียนประมาณ 33 คน นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนอนุบาลบ้านรัก โรงเรียนไตรทักชะ ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร ที่พยายามนำวิธีการบางส่วนไปประยุกต์ใช้ตามเงื่อนไขของตน

9) **โรงเรียนไต้ร่มไม้** เกิดขึ้นโดยสาทร-จินตนา สมพงษ์ สองสามีภรรยาที่ จ.พัทลุง มีลักษณะเป็นโครงการในช่วงวันหยุดสำหรับเด็กทั่วไป ไม่ได้ยึดแนวทางใดเป็นการเฉพาะในการจัดการศึกษา แต่มีแรงบันดาลใจมาจากท่านพระพินนาทฐาภรณ์ที่มองเห็นว่า การศึกษาคือการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ และการศึกษาที่สมบูรณ์แบบอยู่กับการรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิต

ปัจจุบันขยายการดำเนินงานออกไปสู่การให้การศึกษาพ่อแม่ และมีการร่วมมือกับกลุ่มองค์กรการศึกษาทางเลือกอื่นๆ